CAMIL PETRESCU
Suflete tari
*
Jocul ielelor
*
Mitică Popescu
(Teatru, vol. I)
BibLIOTECA PENTRU TOŢI
EDITURA PENTRU LITERATURA
Prefaţă şi *Tabel cronologic* de Iloria Bratu

Textele din volumul de faţă sunt reproduse după: Cărnii Petrescu, *Teatru*, vol. I, Editura de stat pentru literatură şi artă, 1957.

PREFAŢĂ

Cunoscută mai puţin în trecut, dramaturgia lui Camil Petrescu ocupă în ansamblul operei sale un loc tot atât de însemnat ca şi creaţiile în proză. Mai mult, între epica şi dramaturgia sa există o indestructibilă unitate, la temelia operelor ce aparţin acestor două genuri stând aceeaşi problematică. Nu este greşit a afirma că, atât în proză, cât şi în teatru, Camil Petrescu a oglindit, în perioada dintre cele două războaie mondiale, în primul rând problemele intelectualităţii româneşti, şi anume destinul intelectualului român, care a refuzat în chip mai mult sau mai puţin consecvent să-şi pună talentul în slujba burgheziei, dar care nu ajunsese încă la gradul de conştiinţă suficient de înalt, încât să sprijine activ, făţiş şi direct clasa muncitoare, clasă care canaliza revolta, protestul şi nemulţumirile pe calea luptei revoluţionare. Traiectoria eroilor lui Camil Petrescu reeditează, astfel, în sinuozităţile ei, destinul intelectualului român, famelic prin forţa împrejurărilor, cinstit când este sărac, amar şi pamfletar când este plebeu, tolerant când este stimulat socialmente, patetic şi viforos în vicisitudini, rareori culegând roadele eforturilor, vădind însă întotdeauna acel amestec de pasiune, energie, sinceritate şi inteligenţă, care este marca adevăratei personalităţi» Dincolo de

deosebirile categoriale şi psihologica, acest amestec de adolescenţă intelectualitate, de incapacitate de a absorbi experienţe şi de sinceritate inteligentă leagă pe diferiţii eroi ai epicii şi dramaturgiei lui Camil Petrescu, uneşte pe un George Demetru Ladima de profesor Doctor Omu, pe un Gelu Ruscanu de un Ştefan Gheorghidiu, incluzând în aceeaşi familie de spirite chiar personaje istorice, pe un Danton sau pe un Bălcescu.

În felul acesta, Camil Petrescu a anexat teatrului românesc un domeniu neexplorat până la dânsul: lumea intelectualilor, punându-şi înainte cele mai aspre dificultăţi, neezitând să se angajeze, sub raportul problematicii, în situaţiile cele mai complicate, să adune în cadrul aceleiaşi piese fapte dintre cele mai contradictorii şi să redea amploare proceselor de conştiinţă pe care le traversează oamenii excepţionali, aflaţi sub zodia unei permanente frământări. Albert Thibaudet sublinia, în monografia consacrată lui Flaubert, eşecul general al romancierilor realişti şi naturalişti în domeniul teatrului. Afirmaţia nu este în întregime justă, căci au existat şi unele reuşite, dacă n-ar fi să citäm decât *Mercadet* de Balzacy *Thereşe Raquin şi Moştenitorii lui Rabourdin* de Zola. Este adevărat însă ca* pe de o parte, aceste piese au rămas umbrite de opera majoră a scriitorilor amintiţi, romanul, şi că, pe de altă partej luată în totalitatea ei, creaţia lor dramatică „este nesatisfăcătoare. La numele citate pot fi adăugate şi cele ale lui Flaubert şi Maupassant, care n-au obţinut nici măcar succesele izolate ale confraţilor lor. O explicaţie a acestui eşec mai mult decât parţial, este că aproape toţi romancierii realişti sau naturalişti s-au îndreptat spre teatru mai puţin dintr-o pornire lăuntrică, cât din motive pecuniare, ştiut fiind că o piesă de teatru aduce venituri mai mari decât un roman. (Este în special cazul lui Balzac şi al lui Maupassant.) Alteori, aceiaşi scriitori au considerat creaţia dramatică ca o simplă recreare, o variaţie în monotona lor carieră de romancier, sau poate realizarea ambiţiei de a dovedi că sunt capabili şi de a crea opere dramatice.

Pentru Camil Petrescu, însă, cunoscut în principal prin romanele sale, activitatea dramatică nu este pe un plan Secundar şi niciun mijloc mai mult sau mai puţin comod de a obţine adeziunea publicului sau de a repurta succes. Dimpotrivă, succesul a fost aproape întotdeauna absent în cariera dramatică a lui Camil Petrescu, şi nu există sector al activităţii sale mai contestat de adversarii săi decât acela de dramaturg. Însă scrisul direct, nervos, al lui Camil Petrescu, grăbit să surprindă înţelesul faptelor şi să-l exprime, strângând totdeauna firele conflictului în funcţie de un punct central de comandă, se simte subjugat de teatru încă de la începutul carierii sale, şi nu e exagerat să spunem că, în perioada dintre cele două războaie mondiale, nimeni n-a fost mai adânc interesat să dezbată şi să clarifice tot ceea ce ţinea de această artă.

Inovator în teatru, Camil Petrescu a fost – alături de Mihail Sebastianunul din cei mai activi şi mai competenţi cronicari teatrali dintre cele două războaie mondiale. Risipite într-un număr însemnat de reviste şi periodice, articolele sale nu reprezintă cronici dramatice propriu-zise, ci variază ca formulă de la simple crochiuri pe marginea diverselor spectacole, până la studii şi articole cu caracter generalizator. Activitatea sa este intermitentă şi disparată, totuşi are meritul de a fi pus problemele principale, ale dezvoltării teatrului românesc între cele două războaie mondiale într-un mod polemic şi documentat. Cronicarul milita pentru un teatru de analiză, de cunoaştere, *„de stabilire a raporturilor între stările de* conştiinţă în linii mari, era vorba de un teatru realist, îndreptat împotriva literaturii anecdotice şi naturaliste, cât şi împotriva teatrului „modernist”, „de *zonă patologică*

Pornind de la definiţia clasică a dramei, Camil Petrescu atribuie teatrului prioritatea în oglindirea ciocnirilor directe, în comparaţie cu posibilităţile altor genuri literare, văzând în dramă un câmp ideal de desfăşurare a pasiunilor şi energiilor intelectuale. Aceasta nu înseamnă însă că drama devine mai puţin o *„dramă de idei”*, piesa de teatru continuând să fie în primul rând, ca

şi în concepţia ibsenianã, „un *caz de conştiinţă*”. Însă pe autor nu-l interesează orice caz de conştiinţă, ci tocmai acela care izvorăşte din dramatismul vieţii, cu alte cuvinte, experienţele ideologice care oglindesc contradicţii violente şi frâng imaginea cristalizată a personalităţii umane. Conceptul de „dezbatere”, pasiunea şi neliniştea schimbărilor, a* trecerilor sunt legate mereu de ideea că teatrul reprezintă *„dialectica reflectării lumii în conştiinţă”*, *„un formidabil mijloc de pătrundere şi de obiectivare a sufletelor omeneşti”*, o confruntare care nu cunoaşte retractări şi concesii, o viziune a personajelor şi problemelor *„sub toate unghiurile, din faţă, din spate şi din profil”*.

Aşa cum, în dezbaterile asupra prozei, Camil Petrescu lansează polemic conceptul de autenticitate, care nu însemna altceva decât contact originar cu viaţa, realizarea concretului, sinceritatea de gândire, în teatru luptă pentru ceea ce ei numeşte *„teatru de cunoaştere”*, lansând o celebră formulă care sintetizează ecuaţia dramei de idei şi pe care, de altfel, a împrumutat-o, prin intermediul lui Ibsen, de la Leonardo da Vinci: *„cită luciditate, atâta dramă”*. *Luciditatea* reprezintă, prin urmare, impulsul ascuţirii conflictului, căci dezvăluie perspectiva neconcordanţei categorice între idealurile democratice (văzute adesea în trecut de Camil Petrescu sub înfăţişarea unor valori extratemporale, „eterne”) şi realitatea burgheză, reprezintă – am spune noi – izvorul tragicului, creează condiţiile necesare pentru renaşterea artei tragediei. Se poate spune că în epoca dintre cele două războaie Camil Petrescu este singurul autor dramatic român care creează în spirit realist autentice tragedii[1]: *Jocul ielelor*, *Danton*, aşezând la temelia lor impasul tragic al intelectualului cinstit, aflat în raporturi de incompatibilitate cu mediul său, adversar ireductibil al tuturor încercărilor de a umili raţiunea şi de a o face să

1 Tragedii, sub forma ^de mituri, legale de o concepţie iraţionalista, au fost scrise în aceeaşi epocă de Lucian Blaga şt alţii.
Vezi Cuvîntul din 18 aprilie 1925.

convieţuiască cu infamiile zilnice şi micile interese prin care se asigurau reputaţiile şi se striveau personalităţile reale. Ne referim în special la caracterul făţiş polemic al dramaturgiei sale. Fiecare piesă este o replică, o reconsiderare a unei teme tradiţionale. Temperamentul său de polemist – care se exercită cu deosebire în publicistică dar şi în teatru, unde Camil Petrescu renunţă chiar la aparenţa obiectivităţii – găseşte un complement ideal în simpatiile sale literare şi artistice din această perioadă: Ibsen şi Strindberg. Foarte jucaţi în vremea aceea, mai ales pe scena „Naţionalului44, al cărui frecventator asiduu era liceanul şi mai târziu studentul Camil Petrescu, dar mai ales citiţi de el în bibliotecă, Ibsen şi Strindberg au exercitat o influenţă incontestabilă asupra viitorului dramaturg. Problematica din *Stâlpii societăţii*, *Un duşman al poporului* şi din *Nora* nu a rămas fără ecou în concepţia unor personaje ca Gelu Ruscanu, Saru-Sineşti şi Maria Sineşti. *Stâlpii societăţii* trebuie să fi fost foarte mult în mintea autorului atunci când a construit menajul Sineştilor, iar *mademoiselle* Julie, dacă nu este un prototip al Ioanei Boiu, a prezidat tot atât de mult la naşterea acestui personaj cât frecvent menţionată *m-elle* de la Mole. Dar tocmai aici apare originalitatea lui Camil Petrescu. El nu merge pe urmele lui Ibsen sau Strindberg; el apare la zorii unei noi epoci istorice şi descinde chiar în problematica acestei noi epoci. El adaptează şi îmbogăţeşte problematica realismului critic la hotarul a două epoci, în noile condiţii istorice, când se pune cu atâta ascuţime problema revoluţiei şi a războiului, problema destinului şi misiunii intelectualului, când, pe plan artistic, vechiul realism se dislocă în naturalism şi simbolism. Camil Petrescu continuă realismul într-o nouă epocă istorică, făcând de fapt *tranziţia* între realismul critic al unui Ibsen sau Strindberg şi drama contemporană, cu problematica ei specifică, care reflectă nemijlocit noua epocă istorică, cotitura din istoria mondială după Revoluţia din Octombrie. Aşa se explică faptul că, pe de o parte, în dramaturgia sa găsim trăsături ale dramei ibseniene-

strindbergiene şi, pe de altă parte, unele anticipări ale dramei contemporane, aşa cum o regăsim, în unele aspecte ale ei, la să-tre, Simone de Beauvoir sau Albert Camus.

Confruntate cu textul piesei *Jocul ielelor*, cele expuse până acum aruncă o lumină puternică asupra concepţiilor ilustrate de opera scriitorului încă de la începutul carierii sale. Pasiunea pe care a pus-o în zugrăvirea intelectualului şi a rolului său în societate se explică, în primul rând, prin condiţiile experienţei proprii de viaţă a scriitorului, prin ceea ce el numea mai târziu *„rădăcinile sociale ale carierii mele de trudnic într-ale* scrisuluincepând de la studentul, *„solicitat de toate contradicţiile şi* mirajeleperioadei antebelice (1916) şi continuând de-a lungul întregii sale activităţi literare, această experienţă îndelungată s-a întruchipat în opera sa prin două ipostaze esenţiale: prima, a intelectualului modern, contemplativ, zdrobit de societate, a cărui evadare (în dragoste, artă) se soldează cu un eşec (Andrei Pietraru, Ştefan Gheorghidiu, Ladima), şi, a doua, în care eroii capabili de acţiune, într-o oarecare măsură, participă la mişcarea revoluţionară, incapabili însă să-i înţeleagă mecanismul (Gelu Ruscânu din *Jocul ielelor*, Danton). A delimita locul şi rolul intelectualului în revoluţie a fost deci o preocupare constantă a scriitorului. Poate oare intelectualul să participe la revoluţie cu întreaga sa fiinţă, cu toate visurile, idealurile şi credinţele sale, păstrând în acelaşi timp neatinse aceste idealuri şi credinţe?

Scriitorul nu s-a împăcat cu un răspuns negativ la această întrebare, şi întreaga sa operă este mărturia unor înfrigurate căutări şi a unor dureroase experienţe. Evoluţia operei sale ilustrează tocmai istoricul acestor căutări şi experienţe.

Un fapt divers, o dramă obişnuită cotidiană a fost punctul de plecare imediat al primei sale piese de teatru, *Jocul ielelor*. Patruzeci de ani mai târziu, într-o prefaţa la romanul *Ultima noapte de dragoste*, *întâia noapte de război*, scriitorul povesteşte istoria unei familii de

provinciali mutată la Bucureşti de un fecior mai mare, ambiţios şi aventurier, – ameţit de combinaţii fanteziste. Planurile himerice ale tânărului s-au dovedit dezastruoase şi, după vreo doi ani, oamenii „care *nu pricepeau nimic din ceea ce se întâmpla cu ei şi răbdau de foame cu zilele, s-au aşezat toţi sub giulgiul aerian de bioxid de carbon al* morţiiăceastă întâmplare, care, după spusele autorului, a avut o influenţă covârşitoare asupra conştiinţei sale, nutrite cu lecturi din filosofii clasici, a intrat întocmai în acţiunea *Jocului ielelor*, cu deosebirea semnificativă că, în versiunea lui Camil Petrescu, capul familiei este un pianist talentat, rămas pe drumuri. Este una din acele întâmplări absurde şi semnificative, care îl ajută să-şi dea seama, în epoca în care îşi concepuse piesa, „ca *lumea asta nu e cea mai bună cu putinţă, că Leibnitz nu avea* dreptatelontrastul între opulenţa şi desfrâul claselor stăpânitoare, ilustrate de *„bătăile de flori de la rondul al doilea de la şosea”* şi *„groaznica măcinare de la Verdun”*, îl face să-şi îndrepte privirile spre mişcarea muncitorească, al cărei singur exponent la epoca aceea era partidul socialist, ros de tarele oportunismului şi ale iluziilor social-democraţiei. De altfel, în *Jocul ielelor* există mai mult decât o simplă aluzie autobiografică. Aici găsim câte ceva din preocupările studentului Camil Petrescu, care în acea vreme susţine (într-un concurs pentru bursa Hilel) o lucrare de examen intitulat *a. Mo tivurile şi scopurile acţiunilor omeneşti* (1914)» Ceva mai târziu, tot în aceeaşi perioadă, în preajma intrării României în primul război mondial, Camil Petrescu va scrie câteva articole, sub pseudonimul de Râul D., la *Facla* şi *Rampa* lui N.D. Cocea. Camil Petrescu a recunoscut în mai multe rânduri atracţia exercitată asupra sa de figura lui N.D. Cpcea1 cu care, neîndoios, eroul piesei, Gelu Ruscanu, are unele trăsături comune.

Jocul ielelor nu este însă o dramă a luptelor clasei muncitoare împotriva societăţii burghezo-moşiereşti, ci tragedia intelectualului burghez cinstit, care s-a rupt de clasa sa de obârşie şi caută în mişcarea muncitorească o

soluţie pentru propriile sale probleme, pentru propriile sale contradicţii interioare. Această limitare a piesei (*limitare*, fiindcă până la sfârşit victoria aparţine nu eroului care se îndreaptă către mişcarea muncitorească – acesta se sinucide – ci lui Penciulescu, omul care proclamă în mod cinic scepticismul total în faţa oricărei ideologii de „reconstruire" a omului) îşi are o explicaţie obiectivă. De o clarificare, în adevăratul sens al cuvântului, a intelectualilor, care se orientau spre ceea ce oficial se numea „mişcarea socialistă", nici nu putea fi vorba în epoca aceea. Frământârea ideologică a intelectualilor progresişti, adversitatea lor faţă de burghezie găseau în doctrina „socialistă", promovată de conducerea oportunistă, un aliment suficient doar pentru a-şi hrăni revoltele şi veleităţile de independenţă, nu însă pentru a găsi *soluţii valabile*. Iar dezlănţuirea războiului mondial, agravând, pe de-o parte, oportunismul tactic al conducătorilor pseudosocialişti şi radicalizând, pe de altă parte, masele va determina pe unii din aceşti intelectuali să treacă sub focul criticii activitatea unora din vârfurile partidului social-democrat (o critică purtând mai ales amprenta *revoltei* şi mai puţin un caracter militant de demascare) şi va accentua frământarea aceloraşi intelectuali, unii dintre ei identificând eronat în unele vârfuri ale partidului social-democrat pe reprezentanţii mişcării muncitoreşti. Caracterul acesta profund contradictoriu se reflectă şi determină atât laturile tari, cât şi cele slabe ale piesei lui Camil Petrescu, transformând conflictul social într-o „dramă a absolutului", judecând lupta de clasă prin prisma unor criterii obiectiviste kantiene. Concesiile şi compromisurile care devin monedă curentă în activitatea conducerii partidului socialist, manevrele de culise îi determină nu rareori pe intelectualii de genul lui Gelu Ruscanu să revendice, dincolo de eficacitatea unor poziţii conştiente de clasă, dreptul la invocarea unor concepte absolute, pe deasupra claselor, necompromise de considerente pragmatice şi manevre de culise. Este un fenomen inevitabil, pe care îl produce

întotdeauna într-un moment sau altul din istoria mişcării muncitoreşti, înainte de Marea Revoluţie, triumful sau predominanţa vremelnică a concepţiilor oportuniste. Este o formă a pierderii încrederii în triumful cauzei clasei muncitoare. Acesta este sensul opoziţiei dintre dreptatea absolută, „*dreptatea în sine*”, invocate de eroul piesei, şi dreptatea socială. Pretextul material, care declanşează acţiunea, îl constituie campania de presă pe care Gelu Ruscanu, intelectual care rupe cu mediul burghez din care descinde, şi care devine directorul ziarului socialist *Dreptatea socială*, o susţine împotriva coruptului ministru al justiţiei, Saru-Sineşti; este vorba de intenţia lui Gelu de a publica documentele compromiţătoare, care l-ar duce pe ministrul justiţiei de-a dreptul la închisoare. Însă asupra directorului *Dreptăţii sociale* se exercită presiuni pentru a renunţa la această intenţie, în „numele cauzei”, pentru a smulge de la ministrul corupt eliberarea unui militant socialist. Bătălia în jurul documentelor atinge, într-adevăr, punctul culminant prin intervenţia tovarăşilor de partid ai lui Gelu, care, prin intermediul unui „troc”, intenţionează să renunţe la publicarea documentelor, în schimbul eliberării de către ministru a acestui militant socialist, Petre Boruga, condamnat, virtualmente la moarte. Conflictul principal izbucneşte între Gelu Ruscanu, care ţine să publice cu orice preţ ştirea referitoare la crima ministrului Sineşti, şi militanţii socialişti, care vor să obţină, prin renunţarea la publicarea ei, eliberarea lui Petre Boruga. Pentru Gelu o asemenea acţiune înseamnă „punerea sorţii unui om deasupra cauzei”, pentru militantul Praida mai important era de a demonstra burgheziei că mişcarea muncitorească, forţând eliberarea luptătorilor ei, este capabilă de a stăvili valul de teroare: „... Stă *în interesul cauzei noastre... ca Boruga să fie liber... Trebuie* să *vadă toţi şovăielnicii din partid că suntem nu numai solidari... ci şi tari... Să* fie *un avertisment!*” *Aşadar, în fond* avem de-a face cu o ciocnire între „dreptatea absolută”, de deasupra claselor („dacă lupt pentru o *cauză, aceasta este dreptatea însăşi”* –

proclamă G*elu Rus*canu) şi „o dreptate de clasă”. %<Gauza singură ne ara*tă car*e *[apte sunt bun*e *şi* ca*re s*u*nt r*e*le”, de*clară *mili*tantu*l* socialist, Praida, într-o formulă, care, evident, nu trebuie înţeleasă relativist. Căci Gelu Ruscanu călc, de fapt, acela pentru care adevărul absolut este o noţiune metafizică. „Valoarea şi funcţiile figurilor silogistice” (pentru a parafraza titlul tezei de licenţă a lui Camil Petrescu) se dovedeşte insuficientă pentru rezolvarea dilemei în care se găseşte eroul. Dialectica vie a evenimentelor istorice Gelu Ruscanu o închide în cercul de fier al unei metafizici raţionaliste; oricât de înaltă ar fi ţinuta intelectuală a unei asemenea poziţii, ea este abstractă, simplistă, atunci când este vorba de a analiza prin prisma ei mecanismul luptei de clasă. Gelu Ruscanu nu înţelege că desfăşurarea unei revoluţii cere un anume raport între scop şi mijloace, că pentru realizarea scopului final al revoluţiei este necesară o oarecare elasticitate în alegerea mijloacelor, potrivit momentului tactic şi strategic dat, că, în anumite împrejurări, rigiditatea mijloacelor poate periclita însăşi atingerea scopului. Concesiile şi retragerile momentane sunt necesare şi justificate de situaţia generală obiectivă. Iată o situaţie nouă, pe care, – în implicaţiile ei, nu am mai întâlnit-o la Ibsen. La Gelu Ruscanu rigiditatea mijloacelor periclitează însăşi realizarea scopului. Ca director ai Dreptăţii sociale, R*uscanu ru*p*e compl*et cu mediul din care provine, este un „renegat” pentru societatea burgheză. Pentru socialişti, apă rând conceptul kantian al „dreptăţii în sine”, militând pentru etica absolută, nepărăsind totalmente poziţia ideologică a burgheziei, Gelu Ruscanu apare ca o figură anacronică de iluminist, care promovează teza idealistă a „justiţiei absolute” lipsită de eficacitate practică. Respingerea dialecticii istorice în progresul realizării practice a dreptăţii sociale, sentimentul antinomiei între pasiunea neostoită a intelectualului pentru dreptatea absolută şi desfăşurarea istorică concretă a luptei de clasă – iată izvorul „duplicităţii” lui Gelu Ruscanu; pe de o parte, Gelu Ruscanu recunoaşte, în

numele „dreptăţii absolute”, necesitatea „dreptăţii sociale”, justifică prin scris necesitatea obiectivă a luptei proletariatului; pe de altă parte, el descoperă că această luptă duce în mod obiectiv la derogări de la impera tivele legalităţii „absolute”, în numele căreia vine în rândurile clasei muncitoare. Autorul urmăreşte în mod special să sublinieze dualitatea acestei poziţii din care rezultă tragedia eroului şi ai cărei prototip se găseşte la Hegel, în celebra descriere a „conştiinţei nenorocite”: intenţiile acţiunilo*r intră în* conflict cu urmările lor. Şi la *Ibsen er*oul pozitiv ajunge adeseori într-un impas iremediabil; înaintea sa se cască o prăpastie între scopul urmărit şi situaţia sa personală, concretă. Însă scopul era abstract, vag, de concreteţea practicii sociale, însă eroul ibsenian îl urmăreşte în chip neabătut. Eroul lui Camil Petrescu este di lematic, îl urmăreşte permanent posibilitatea unei alternative, deşi în limitele binelui, între două morale cu acelaşi semn spre care se ajunge totuşi pe căi diferite. Tendinţa către afirmarea personalităţii sale este o preocupare de planul secund. De aici şi un alt tip de deznodământ: eroii lui Ibsen sunt învinşi sau învingători, îşi joacă cartea, deznodământul este categoric. Eroii lui Camil Petrescu se găsesc întotdeauna într-o dilemă fără ieşire „conştiinţa lor este într-o permanentă sfâşiere. „Conştiinţa nenorocită” este caracteristică intelectualului care, odată intrat în mişcarea muncitorească, nu reuşeşte întot→

deauna să lase la poarta ei reziduurile filosofiei idealiste şi să se identifice complet cu interesele clasei revoluţionare. De. aceea, în practica luptei de clasă, acest intelectual „se încurcă în idei”, filosofia sa vine în contradicţie cu acţiunile sale sociale: în acest sens trebuie interpretat jocul inextricabil al antinomiilor care este, de fapt, un *joc al ielelor*; aceasta este semnificaţia titlului, aici trebuie găsită dezlegarea misterului în care eroul „se încâlceşte”. Prin piesa sa, scrisă; acum aproape o jumătate de veac, Camil Petrescu a intuit şi a anticipat una din cele mai dezbătute teme-moderne ale teatrului contemporan, c.

are. a în upt pe scena mondială abia în a doua jumătate a secolului, după cel de al doilea război mondial. *Jocul ielelor* se află astfel cu patruzeci de ani înaintea dramaturgiei similare scrisă de un Sartre, Camus, Elliot, Cristopher Fry. Există în tragedia scrisă de pana autorului român poate chiar un mai mare respect faţă de caracterul obiectiv al faptelor, refuzând identificarea luptei conştiente, raţionale, practice, pentru realizarea unui ideal social necesar istoriceşte, cu o mistică a „cauzei", cu un fanatism carbonar ascetic. Militantul socialist Praida este în genere un purtător de cuvânt al liniei juste anticapitularde în comitetul de conducere, încarnează puritatea etică, înţeleasă însă concret istoric. Uneori şi acesta este pus, în chip paradoxal, să rostească sentinţe sectare uşor sibilinice *à la* Blanqui. La observaţia de bun-simţ a lui Gelu: „*Mecanismul acţiunii e la mine în conştiinţă. De-acolo ti venea autoritatea*", Praida răspunde cu această absurditate fanatică: „*Vanitate individuală... Autoritatea noastră de luptători nu vine din conştiinţa noastră... Vine din măreţia cauzei. Cauza singură ne arată care fapte sunt bune şi care sunt rele" A* vedea o opoziţie între conş*tiinţa lup*tătorului şi cauz*a pen*tru care luptă, a face din ideea de cauză o idee mistică, înseamnă a transforma concepţia socialistă într-o concepţie romantică, teroristă. Forţa socialismului nu stă în spiritul gregar. Fiind vorba de frământatul proces de conştiinţă al lui Gelu, de sfâşierea sa lăuntrică, Praida oferă drept soluţie această banalitate: „Simt*e umărul, to*var*ăşe, şi v*e*i ved*e*a cum se l*imp*ezesc toat*e*". E*ste, apoi, în Jocu*l ielelor, o* tendinţă către conspirativitate de bâlci, o uşoară trivializare a condiţiilor concrete ale luptei de clasă, care oglindeşte, în parte obiectiv, o anume atmosferă din jurul bonzilor social-democraţi. Însă elementele muncitoreşti din partid sunt privite, în general, cu simpatie. Este de remarcat că toate personajele din afara partidului socialist, cu excepţia în oarecare măsură a lui Penciulescu (care, de altfel, este un purtător de cuvânt al autorului), poartă întipărite a «lânc tarele societăţii burgheze. Despre aceşti eroi se poate

spune într-adevăr că descind din Ibsen. Un Saru-Sineşti are nevoie de satisfacţii tari, de răsucirea perversă a conştiinţelor pentru a încerca sentimentul forţei propriei sale personalităţi. Aci nietzscheanismul, în forma sa vulgară, ideologia supraomului capitalist, atât de detestată de Ibsen, este demascată fără cruţare. Dar şi aici sunt de făcut câteva distincţii. Saru-Sineşti este un stâlp al societăţii", şi Maria este Nora. Dar în dramele lui Ibsen personajele sunt izolate, neputinţa de a comunica separă destinele, şi concluzia este totdeauna că fiecare dintre personaje îşi urmează propria sa soartă. Crima lui Sineşti uneşte, pentru câtva timp, fără ieşire cele trei personaje principale, care, într-o dramă burgheză de bulevard, n-ar constitui decât un banal triunghi. La Camil Petrescu însă triunghiul duce la un adevărat ciclu infernal, căci fiecare este, pentru celălalt, un geniu al răului şi un complice la propria nenorocire. Personajele sunt unite între ele prin odgoane de oţel şi fiecare îi duce pe ceilalţi spre prăpastie în chip iremediabil. Odată cu căderea cortinei după ultimul act, personajele principale, chiar dacă nu au pierit, ca în tragedia antică, sunt distruse sufleteşte; ceea ce va urma dincolo de piesă nu mai are nicio însemnătate, căci drama a fost dusă până la punctul fără întoarcere, după ce a epuizat nenumăratele ipoteze şi soluţii care s-au succedat pe scenă. Camil Petrescu îşi duce eroii şi problematica la limita rezistenţei, dezlegarea nesugerând altceva, până la urmă, decât zdrobirea definitivă: aceasta este ţinuta tragică a piesei lui Camil Petrescu.

Deşi cronologic *Jocului*, *ielelor* îi urmează *Act veneţian*, *Suflete tari*, *Mioara*, piesa care continuă problematica acestei prime opere este *Danton*, de asemenea o tragedie, realizată la aproape două decenii după *Jocul ielelor*. Se poate asemăna evoluţia scriitorului cu o spirală: el se întoarce asupra aceloraşi probleme, însă de fiecare dată nu la acelaşi nivel. Opere depărtate între ele, ca moment de apariţie şi structură, se situează pe aceeaşi parte a spiralei, pe când ceea ce le precede sau le succede se găseşte de cealaltă parte. Piesele care

abordează problematica revoluţiei reprezintă, în ciuda erorilor, continuitatea, firul realist în evoluţia scriitorului. Oricare ar fi rezervele în legătură cu interpretarea unor fapte istorice, revoluţia de la 1789 este privită, în *Danton*, ca un eveniment progresist, ca o treaptă necesară a mersului înainte al istoriei, ca un proces care creşte către o maximă intensitate, cu mişcări seismice pline de neprevăzut* în *Danton* întreaga construcţie a eroului respinge viziunea utopică, idealizată a revoluţionarului, şi eroul este un om cu ambele picioare adânc înfipte în pământ, cu capricii, cu o vitalitate debordantă, cu grave momente de eclipsă. Conflictul dintre iacobini şi girondini în cadrul Convenţiei este ireductibil. Dincolo de configuraţia partidelor există în piesă o linie de demarcaţie, care desparte pe oamenii vechiului regim de oamenii noii epoci. Autorul respinge de la început poziţia filistină a romanţării fanteziste a evenimentelor, vizibilă în epoca în care e scrisă piesa, nu numai într-o întreagă literatură de colportaj, dar în toate operele închinate aceleiaşi teme, începând cu biografiile lui Ştefan Zweig şi terminând cu filmele americane care înfăţişau Convenţia ca o adunătură de derbedei cretini şi însetaţi de sânge. Dimpotrivă, autorul lui *Danton* justifică până la un anumit moment violenţa, intransigenţa, şi aprobă înlăturarea necruţătoare a girondinilor. Socotind lipsa de fermitate faţă de duşmani drept o crimă, Danton acţionează în acest caz în virtutea logicii dezvoltării evenimentelor. Nu întâmplător patosul dramatic, momentele de largă respiraţie ale tragediei se găsesc în prima parte. Ascensiunea lui Danton este, în fapt, ascensiunea revoluţiei. Fiecare sfârşit de act reprezintă o culme unde elocvenţa sublimă a lui Danton se cheltuieşte din plin. Pe o asemenea bază, lui Camil Petrescu i-a reuşit un moment de confruntare supremă între erou şi mase, când poporul capitalei, electrizat de patetismul incendiar al lui Danton, porneşte pentru a goni pe năvălitorii prusaci de sub Ridurile Parisului. Desfăşurarea conflictului este axată pe „momentele nodale ale revoluţiei: invafcia plusacilor,

disputa cu girondinii, ciocnirea dintre Dan ton şi Robespierre. Însă interesul autorului se concentrează nu atât fii direcţia formulării unor judecăţi de valoare asupra etapelor revoluţiei, cât în elaborarea unui profil etic al revoluţionarului, al omului de stat. Danton este individualitatea unică, un exemplar cu totul excepţional, atât fiziceştei cât şi spiritualiceşte, exponent în acelaşi timp al virtuţilor şi capacităţilor, care, în concepţia lui Camil Petrescu, ar trebui să caracterizeze pe omul de stat. Dar Danton nu este un erou ideal: virtuţile – fundamentale, atât în calitatea lui de revoluţionar, cât şi ca om – se îmbină inextricabil cu vicii care apar minore şi insignifiante în raport cu dimensiunile şi. amploarea personajului. El este deci o replică, într-un anume sens polemică la adresa lui Gelu Ruscanu, adevărată încarnare a unor virtuţi ideale, de un fanatism supraomenesc în credinţa într-un ideal, de o incapacitate dezarmantă de a găsi soluţiile de compromis şi de a face tranzacţiile cerute de tactica revoluţionară. Şi Danton este ferm în problemele fundamentale, însă plin de toleranţă faţă de „scăderile omeneşti”, vădind un spirit de concesie pentru tot ceea ce intră în cadrul plăcerilor cotidiene, faţă de diferite mici voluptăţi care „îndulcesc” viaţa.

Primul, e deci un ascet încordat ca un arc, sumbru şi fanatic. Iar aici în chip polemiccel ce încarnează trăsăturile lui Gelu Ruscanu nu mai este eroul pozitiv, ci e prezentat în culorile antipatice ale corespondentului său ideologic r-Robespierre. Al doilea-i reprezentat în culori rembrandtiene, inegal. În stările sale de spirit, violent şi candid, uriaş şi diform, gingaş şi dur» E limpede că de data aceasta Camil Petrescu şira înzestrat eroul tocmai cu însuşirile care-i lipseau lui Gelu Ruscanu, cu percepţia realităţii concrete imediate, în care se include şi înţelegerea profundă, indulgentă a slăbiciunilor umane… *„Robespierre, ascultă-mă pe mine…* Lasă *viaţa să curgă mai departez Ea singură e mare… „Şi bună… şi dreaptă, (Cu* ochi frumoşi:) Lasă, *Robespierre,* omenirea *sa iubească, să cânte, şase* bucure… * *Niciodată*

XVII

n-o să vie virtutea ta... Mai *în* în *că* n*ici. nu* ş*ti*u *ce* e, a*n*um*e, ac*ee*a Vir*t*ute”* Cât de apreciabilă este schimbarea de viziune a autorului se vădeşte în faptul că în piesă întreg focul polemic, întreaga pondere a unei critici amare este orientată împotriva revoluţionarului de tipul lui Gelu Ruscanu, împotriva fanatismului ideii abstracte, împotriva marelui preot al „dreptăţii absolute”, acum botezată „virtute”, adică împotriva lui Robespierre. Într-un interviu publicat în Viaţ*a lit*e*rară (19*27), Camil Petrescu scria următoarele: „Dant*on şi Rob*e*spierre sun*t *via*ţ*a şi i*de*ea faţă-n faţă, se* p*răb*u*şesc amândouă ven*i*nd în c*on*flict unu*l *cu* a*lt*u*l”.*

2*

În raport cu *Jocul ielelor* perspectiva câte fundamentai modificată. Acum partizanii Ideei sunt cei supuşi sarcasmului autorului, şi Robespierre este construit caricatural, antipod al autenticităţii, construit din dogme şi scheme, închis într-o obsesie demenţială fixă. El reprezintă deci imaginea caricaturizată a lui Gelu Ruscanu, dubletul său sinistru complicat cu o ipocrizie care frizează uscăciunea sufletească. Este adevărat că autorul piesei nu neagă or*» ce calitate lui Robespierre, şi într-un moment revelator descoperă, într-o „străfulgerare”, adâncimile de „omenie şi de vis” ale personajului, dar numai pentru a le îngropa din nou, a reface o mască şi mai impenetrabilă, mai dură. În mai multe interviuri, Camil Petrescu a încercat să demonstreze că antiteza i-a fost dictată de „analiza succintă” a documentelor istorice, şi a sugerat chiar cu modestie că istoriceşte „nu a adăugat nimic”. Realitatea este cu totul alta, şi o simplă confruntare a scrierilor lui Robespierre cu ceea ce i se atribuie în piesă dovedeşte eliminarea sistematică a tuturor elementelor – numeroase şi concludente, nu mai e nevoie s-o spunem – care demonstrează „adâncimile de omenie şi de vis” ale personajului. O asemenea judecată de valoare asupra personalităţii istorice, formulată numai în raport cu o filosofie personală a istoriei, duce în mod inevitabil la

arbitrar, căci nu ţine seama de scopurile, de nevoile şi de mişcările diferitelor curente participante la avântul revoluţionar şi care îşi găsesc expresia şi în activitatea acestor personalităţi. Dialectica dintre individual şi general, dintre trăsăturile caracterologice şi poziţia de clasă, este indestructibil legată de dialectica forţelor sociale în revoluţie. Independent de însuşirile sau scăderile personale ale lui Robespierre, avocatul din Arras reprezintă aripa cea mai radicală a forţelor care îşi spun cuvântul în parlamentul revoluţionar. Fiind mai consecvent, este natural ca el să apară mai „dur" decât Danton, care rămâne reprezentantul burgheziei mijlocii. A-l ataca pe Robespierre, înseamnă, obiectiv, nu numai a stabili un raport eronat între însuşirile şi defectele unui personaj istoric, ci a defăima acea aripă a mişcării revoluţionare, care a urmărit, în condiţiile propuse, să ducă până la capăt mişcarea (până la capăt – conform ţelurilor aripii radical-burgheze), a cărei înfrângere a încetinit triumful, aducând pe creasta valului mediocrităţile Directoratului. Acesta este planul realităţii istorice. Camil Petrescu îl urmăreşte însă cu cea mai mare atenţie şi fidelitate numai în măsura în care este vorba de ciocnirea dintre iacobini şi girondini. În această primă parte a piesei elogiul lui Danton apare îndreptăţit, căci el este, în această fază a luptei, într-adevăr, conducătorul naţiunii, în calitate de fruntaş al noii pături burgheze îmbogăţite în timpul revoluţiei, şi care a participat la dictatura iacobinilor, folosindu-se de sprijinul eficace al maselor populare. Danton este sublim când îşi îndreaptă întreaga putere de foc împotriva claselor contrarevoluţionare, contra monarhiei şi aristocraţiei. De aceea, într-o asemenea încleştare, în această primă parte a piesei, Danton capătă aureola unei mari figuri naţionale, şi retorica sa patetică, mobilizând, în momentele de mare pericol, poporul, lucrătorii, ţăranii – în lupta pentru salvarea patriei, nu are nimic găunos. Când, în faza a doua a dictaturii iacobine, contradicţia dintre noua burghezie mijlocie reprezentată de Danton, pe de o parte, şi mica

burghezie radicală care se află alături de mase, pe de altă parte, se dovedeşte în practică pentru

XIX

moment mai importantă decât contradicţia dintre Revoluţie şi Reacţiune, rolul istoric al lui Danton s-a epuizat. Iată ceea ce nu se vede în piesă. Iar în măsura în care regretă ghilotinarea girondinilor şi apelează la clemenţă şi la moderaţie, devine o frână în dezvoltarea istorică. Acum figura lui Danton capătă proporţii tragice, nu fiindcă el este marele neînţeles, care cunoaşte singur sensul adevărat al istoriei şi este zdrobit de avalanşa evenimentelor în degringoladă, că, dimpotrivă, fiindcă este depăşit de evenimente şi reprezintă „ziua de ieri" a revoluţiei. În piesa lui Camil Petrescu, tragismul lui Danton este al unui personaj care „devansează" prea mult timpurile în care trăieşte; în realitatea istorică, tragismul lui Danton în perioada corespunzătoare izvorăşte din faptul că rămâne în urma ritmului revoluţiei, în faptul că este depăşit de evenimente. În revoluţia franceză – aşa cum realmente s-a întâmplat – toţi conducătorii revoluţionari, inclusiv cei radicali, cad inevitabil tocmai pentru că adoptă jumătăţi de măsură şi nu merg până la capăt. În piesa lui Camil Petrescu aceste jumătăţi de măsură sunt elogiate, se face apologia toleranţei, Astfel, apare în piesa lui Camil Petrescu, în chip indiscutabil, un anumit elogiu al personalităţii, nu în sensul „idealizării rafaelice", ci în sensul toleranţei şi indulgenţei nemăsurate faţă de erorile istorice ale conducătorului, faţă de consecinţele grave ale instabilităţii şi oscilaţiilor. Hipertrofia singularului, sentimentul de a avea în faţa noastră un exemplar unic, este sugerată mai ales în relaţiile dintre Danton şi mase. Acum el apare în postura unui geniu solitar, neînţeles în intenţiile sale intime, căruia îi e foarte uşor să capteze masa, atunci când se arată dispus să-i flateze instinctele. Piesa lui Camil Petrescu se încheie în mod tragic: Danton moare în faţa; indiferenţei. Întregului popor. A învins revoluţia? Iată o întrebare pe care piesa o lasă fără răspuns, iar uit iiha replică a lui

Dantoti este grandioasă şi echivocă: *„Ascultă> Sarison, după ce îmi vei reteza capul, să-l ridici* şi *să-l arăţi poporului*... Meri*tă”.*

Din punct de vedere al interpreţării istoriei, deci, meritele şi deficienţele piesei se conturează în raport cu rolul contradictoriu pe care l-a jucat Danton în revoluţie. Camil Petrescu nu a văzut lucrul acesta tocmai pentru că a determinat rolul personalităţii în istorie în raport cu calităţile individuale, cu însuşirile psihice partieulare., şi acestea văzute de i apt în ordinea ficţiunii literare şi nu prin prisma adevărului istoric, ca expresie a unei literaturi mai degrabă „simbo –, lice” şi nu de evocare istorică. Pentru estetica dramei istorice cazul este deosebit de interesant şi suscită bogate reflecţii. „Umanitatea” lui Danton ar fi trebuit, în concepţia lui Camil Petrescu, să facă din el încarnarea deplină a revoluţiei. Danton este o „natură” aşa cum este însăşi revoluţia, poporul răsculat. El are deci măreţia ei elementară, dezlănţuirile ei spontane, instinctuale, „şiretenia” ei. Într-o asemenea perspectivă şi amploare, deficienţele, erorile nu mai sunt grosolane, ci sublime. Ele sunt proprii vieţii, ele decurg din voluptatea de a trăi din plin. Şi ce este altceva revoluţia decât afirmarea plenară a vieţii pe toate dimensiunile ei? Ceea ce inspira neîncredere – ne spune deci metaforic scriitorul – este, dimpotrivă, prudenţa calculată, raţionalitatea excesivă, considerarea... oamenilor numai sub raportul statistic şi a tovarăşilor ca simple figuri de şah. Formalismul logic, fanatismul ideii abstracte duce la exterminarea reciprocă a conducătorilor revoluţiei, căci unitatea de acţiune şi de ţel, disciplina de fier pot fi mai uşor menţinute sub regimul stării, de asediu decât al unei conduceri colective.

Am numit aici concepţia sub care se critică în piesă sectarismul şi aventurismul încarnate într-un personaj denumit, eronat şi din întâmplare; printr-o confuzie istorică, Robespierre... Pentru a fi mai clari: dacă aceste două personaje din piesa lui Camil Petrescu nu s-ar numi Danton şi Robespierre, deci nu ar reprezenta o anum*e*

*cio*cnire, în anum*e con*diţii precizate, ci ar reprezenta personaje fictive, tipice pentru tendinţele din mişcarea revoluţionară a secolului trecut, piesa nu ar avea aspectul unei apologii a „drumului (le mijloc” în criza revoluţionară, a politicii de concesii şi de toleranţă într-o epocă de război revoluţionar. Căci, să nu uităm, luat în sfera anumitor peripeţii din piesă, ce semnifică anumite fapte istorice bine precizate, riguros dotate, personajul care în piesă se numeşte Danton nu are propriu-zis o fizionomie de oportunist, nu împinge flexibilitatea şi elasticitatea revoluţionară până la conciliatorismul neprincipial, până la abandonarea în practică a scopurilor revoluţiei. La fel, cel ce în piesă poartă numele de Robespierre are un puţine din trăsăturile unui sectarian de duzină, unui fanatic din clica lui Ilebert, aventurier politic şi speculant al oscilaţiilor iumpenproletariatului, pe care însuşi Incoruptibilul, adevăratul Robespierre, cel din istorie, dacă l-ar fi întâlnit, l-ar fi trimis sub cuţitul ghilotinei.

Aici ajungem la una din trăsăturile specifice ale literaturii istorice a lui Camil Petrescu, acuzat adesea, pe nedrept, de a fi un reporter istoric şi nu un scriitor. Aceasta şi din pricina pasiunii pentru amănuntul documentar; în ciuda intenţiei proclamate a lui Camil Petrescu de a face o dramaturgie concret-istorică, până la *Bălcescu* el nu a scris decât drame istorice „fictive”. În *Danton*, interesul autorului nu merge atât către clarificarea şi aprecierea istorică a diferitelor laturi ale revoluţiei, cât în descoperirea acelor ipostaze capabile să susţină conflictul epic şi problematica psihologică. Mai mult încă, stricta coloratură istorică, remarcabila intuiţie, uneori, a pulsului evenimentelor nu sunt, de fapt, decât recuzita artistului, care încearcă să dea viaţă ficţiunii” sale. Uzând deci de numeroase amănunte luate după documentele epocii, Camil Petrescu oferă un scenariu original, inedit şi, amestecând culorile, conturează chipul unei figuri posibile de revoluţionar progresist, ca un ideal uman apropiat şi, psihologiceşte, într-un anume sens asemănător – în ciuda „excepţionalităţii” lui – fiecăruia

dintre noi. Dar zarva care se face în jurul „autenticităţii amănuntului istoric”, pretenţia făţiş proclamată de a conferi o stare ei vilă „real-istorică” eroilor, precum şi tendinţa de a introduce dimensiuni istorice concrete unor fapte şi evenimente determinate istoriceşte, pune întreaga această literatură sub semnul discuţiei. Realităţile social-istorice se răzbună tocmai în ihăsura în care piesa pretinde că narează şi interpretează „ştiinţific” faptele istorice. Căci în *Danton* Camil Petrescu nu a vrut să scrie o dramă istorică „fictivă”, aşa cum ea se prezintă, ci o lucrare concret-istorică, o piesă de evocare istorică.

La prima vedere popasul pe care scriitorul îl face în comedie cu piesa *Mitică Popescu* ar putea fi interpretat ca un soi de interludiu, ca o abandonare de moment a problematicii sale fundamentale. Totuşi, între această piesă şi restul operei distanţa nu este atât de mare. Ca şi la Ladima şi la Gelu Ruscanu, etica pe care o profesează Mitică pare a se îndrepta împotriva propriilor sale interese, el înfăţişându-se întocmai tipurilor de intelectuali ai lui Camil Petrescu, ca un naiv din punct de vedere social. Ca şi Ladima sau Pietraru, imaginea ce şi-o face despre femeia iubită are tot un caracter himeric. Inadaptabilitatea lui Mitică la societatea burgheză este urmarea conştiinţei sale etice, tot aşa cum şi refuzul lui Ladima de a sluji afacerile necurate ale lui Gheorghidiu este tot de ordin etic. Când e invitat la petrecerea pusă la cale de Georgeta Demetriade, răspunde dispreţuitor şi sigur de el: „*Mersi*... Ce s*ă* c*au*t *eu* î*ntre atâţia peşti şi* e*scroci? (A*rată cu mâna.) Eu c*ând*. *mă* d*uc unde*v*a*... *(Nu* găseşte gestul şi coteşte brusc.) Eu nu mă *d*u*c* o*riunde*”, „*Miti*cismele” lui Mitică Popescu nu sunt altceva decât o armă de apărare împotriva unei injoncţiuni venite din partea unei lumi ostile. Lipsa de disciplină a lui Mitică, care în aparenţă ajunge până la boemie, se datorează în special sentimentului pe care-l nutreşte faţă de parazitismul patronilor. Este un mod dea reacţiona anarhic împotriva exploatării. Timiditatea lui seamănă întrucâtva cu sentimentul de inferioritate al lui Andrei Pietraru, dar

pe când acesta se manifestă exterior, în chip violent, orgolios, Mitică se închide în sine ca într-o carapace.

Dragostea scriitorului pentru omul simplu se vădeşte, în piesa *Mitica Popescu*, în încercarea de a învinge starea de izolare în care erau plasaţi (cu excepţia, poate, a lui. Gr a Ha) eroii celorlalte piese. Mitică este înzestrat cu un acut sen? – timent al prieteniei, al camaraderiei, al solidarităţii umane* Relaţiile lui cu Jean Goldenberg, comunitatea sufletească dintre aceşti oameni simpli e cu atât mai puternic susţinuta din punct, de vedere dramatic, cu cât ea este exprimată discret, disimulată sub altercaţii copilăreşti, ce capătă uneori accente patetice.

Interesant însă e faptul că tocmai atunci când pare că porneşte cu intenţie precisă şi manifestă de a-l continua pe Caragiale, comicul lui Camil Petrescu se depărtează cel mai mult de linia satirică a autorului *Nopţii furtunoase* Nu e vorba aici de vreo dialectică livrescă a muncii literare, ci de dorinţa de a opune propria viziune, de specificul temperamentului artistic al lui Camil Petrescu, care lucra cu predilecţie în opoziţie cu *ceva*. În *Mitică Popescu* comicul autorului poartă pecetea duioşiei, a îngăduinţei, a înţelegerii. Desigur nu toate personajele sunt înfăţişate în această lumină. Faţă de Valtezeanu, de Bernigrădeanu, de subdirector, autorul este neîndurător. Dar de Mitică, de Jean Goldenberg, de Georgeta Demetriade, Camil Petrescu nu numai că râde fără răutate, dar, mai mult, un sentiment de aprobare, de simpatie întovărăşeşte râsul său.

Această nouă perspectivă asupra eroului – în care nu mai regăsim pecetea amară şi pamfletară a celorlalte scrieri ale sale – are drept rezultat o altă optică asupra dragostei şi a relaţiilor personajului principal cu femeia iubită. Între Mitică şi Georgeta Deme triade nu mai există acea incompatibilitate de structură ce definea relaţiile dintre bărbat şi femeie în celelalte piese ale lui Camil Petrescu. Relaţiile – dintre cei doi îndrăgostiţi se caracterizează printr-o însemnată doză de ingenuitate, de absenţă a oricăror elemente de calcul meschin. Omenia lui Mitică, superioritatea lui morală găsesc la Georgeta

Demetriade deplină înţelegere. Deosebindu-se, ca structură sufletească, de toate celelalte eroine ale lui Camil Petrescu (doar cu doamna T. din *Patul lui Pr & ciist* poate fi stabilită o oarecare apropiere) ea constituie o proiecţie a idealului de femeie aşa cum îi concepe Camil Petrescu. Ca şi doamna T. din *Patul lui Procust*, Georgeta Demetriade nu-şi vede singura raţiune de existenţă doar în realizarea aspiraţiilor de ordin intim. Ea caută să se afirme şi printr-o activitate de ordin social. Dragostea ei este simplă, discretă şi modestă, însă pasionată până la dăruirea totală. Şi această modalitate de a rezolva conflictul constituie fără niciun fel de îndoială o trăsătură pozitivă a piesei. Evident, în judecarea acesteia noi avem în vedere în primul rând sensul ei etic, în raport cu întreaga evoluţie ideologică a scriitorului. Punând aşa problema, putem face abstracţie de calitatea de patroană pe care autorul o atribuie Georgetei Demetriade şi care dă o coloratură oarecum neverosimilă şi artificială sfârşitului piesei. De altfel, Camil Petrescu însuşi a intuit aceasta, şi, pentru a atenua contradicţia dintre poziţia socială a eroinei şi conţinutul ei psihologic, s-a văzut silit să justifice printr-un concurs de împrejurări cu totul special apartenenţa ei la clasa burgheză. Având o origine socială modestă, Georgeta Demetriade continuă să păstreze dragostea de muncă, simplitatea şi generozitatea omului căruia lumea banului nu i-a putut altera personalitatea.

Mitică Popescu îl vizează pe Caragiale, întrucât îşi propune să fie de la început o reabilitare a miticismului, o altă viziune asupra lui. De aceea, semnificaţiile pe care le capătă Mitică Popescu al lui Camil petrescu sunt altele decât acelea pe care le conţine personajul lui Ion Luca Caragiale. Numai aparenţa ne poate îndemna să vedem în Mitică Popescu chipul cunoscut din schiţele lui Caragiale, superficial şi flecar, „bucureşteanul *par excellence*”, „regăţeanul”, şmecher, leneş şi cabotin, pentru care totul este „moft” şi nimic nu merită a fi luat în serios. „*La mijloc e sau o calomnie a acelui perfid şi incomparabil Caragiale*”, scrie Camil Petrescu, sau „o *gravă*

neînţelegere”. Camil Petrescu nu contestă că Mitică are” toate trăsăturile compromiţătoare care i se atribuie de obicei. Ele singure, însă, nu-l definesc decât pe dinafară: „*Judecat după flecăreala lui şi după spiritul lui de autocalomnie*, *românul*, *luat reprezentativ*, *este într-adevăr neserios*, *fanfaron* etc. *Dar*, *judecat după faptele esenţiale ale vieţii lui*, *este un adevărat lord al loialităţii*, *un prinţ ăl bravurii*, *un cavaler fără prihană*; „Un principiu polemic, tendinţa de a combate „reprezentările comune, literare” stă şi la baza celorlalte piese ale lui Camil Petrescu, scrise în perioada dintre cele două războaie mondiale, pe care le-am lăsat intenţionat la urmă, tocmai fiindcă ele reprezintă variaţii pe tema atacată frontal în romanele *Ultima noapte de dragoste*… şi Paiu*l lui Proc*ust: *dr*ama intelectualului modern contemplativ, zdrobit de societate, a cărui evadare (în dragoste, artă) se soldează cu un eşec: Andrei Pietraru, din Sufl*ete tar*i, *Pi*etro Gralla, *din Ac*t *vene*ţian, *Ra*du Vălimăreanu, din Mioa*ra, Mî*hai, din Iată *feme*ia *pe* c*ar*e *o i*u*b*e*sc. Er*oii sunt bântuiţi toţi de aceeaşi anxietate, provocată de trădarea femeii pe care ei o consideraseră excepţională, şi care se arată în fond plată. Fiecare operă e un lung proces care dezvoltă culpabilitatea femeii, şi sentinţa este un invariabil divorţ fizic şi metafizic între bărbat şi femeie, aceasta dovedindu-se incapabilă de a-şi depăşi condiţia de sex. Ei sunt fraţi buni cu Ladima, cu Ştefan Gheorghidiu. Se subsumează unui tip comun, cu o mentalitate şi reacţiuni tipice, cu un limbaj şi o alură caracteristice şi, în general, se poate vorbi de erou*l lui* Camil Petrescu, închipuindu-ne un spirit adânc şi onest, modest şi inspirat de o revoltă, de multe ori sterilă, împotriva societăţii.

Să stabilim câteva coordonate ale acestui erou: el îşi duce experienţa până la capăt cu o fatalitate tragică. În *Patul lui Procust*, Ladima se împuşcă, tot aşa face şi Andrei Pietraru (*Suflete tari*);, Pietro Gralla (*Act veneţian*) se ostracizează, iar Radu Vălimăreanu (*Mioara*) este o fiinţă destrămată. Gelu Ruscanu (*Jocul ielelor*) se împuşcă şi el. Dacă nu ar fi trecut prin focul războiului, Ştefan

Gheorghidiu ar fi făcut acelaşi lucru.

Niciunul din eroii lui Camil Petrescu (urmare a hiperintelectualităţii autorului) nu e dispu3 să accepte existenţa femeii numai temporal; el cere vieţii idei în care să creadă nelimitat; femeii, în care se încarnează setea de absolut, o deplină înţelegere a condiţiei intelectuale în toate implicaţiile ei. Mai mult încă, eroul exclude posibilitatea expiaţiunii femeii crezând că o dată greşeala făcută, ea va fi repetată la infinit. El nu supravieţuieşte nici destrămării convingerilor sale intelectuale, atât de puternic este sentimentul că experienţa lui e unică şi nemaiîntâlnită (de fapt avem de-a face cu o stare tipică în asemenea cazuri). El nu concepe posibilitatea liniştirii apelor, starea lui traducând pe plan erotic şi intelectual paroxismul intelectualului într-o societate în descompunere. Eroul lui Camil Petrescu suferă de dogniatism intelectual şi afectiv.

Eroul lui Camil Petrescu nu crede în arbitrarietatea absolută a pasiunii, ci în sentimentul dictat de intelect. (Bineînţeles numai la punctul de plecare; în desfăşurare sentimentul este incoercibil.) Eroul lui Camil Petrescu îşi raţionează dragostea şi ar vrea ca pasiunea să crească sub imboldul intelectului.

Eşecurile în dragoste au la bază eroi de ordin intelectual, o subită orbire în selecţia valorilor. Ladima prede că a găsit în Emilia „o *inteligenţă calmă şi egală*”, Vălimăreanu se bizuie multă vreme pe simţul estetic al soţiei. Gheorghidiu îşi închipuie că facultatea a făcut din soţia sa o intelectuală; în Veneţia sfârşitului de ev, Alta pare locuitorilor „singura femeie serioasă”. În fond, eroii lui Camil Petrescu se îndrăgostesc pe baza unui sincer sentiment de valoare a femeii, chiar dacă nu i se cere prea multă intelectualitate. Gelozia este o dramă a inteligenţei, şi pasiunile se rezolvă în lungi dezbateri întru descoperirea adevărurilor generale. De fapt, răspunzând criticii literare, care-i atrăgea atenţia că adevăratul îndrăgostit „*trebuie să fie plat şi fără spirit criticP* (G. Călinescu), într-o versiune modificată a *Actului veneţian*, autorul pune pe Pietro să

zică: *„Ai fi putut să-mi placi ca femeie, fără să am încredere în tine...* o slăbiciune, o, infirmitate adesea îi ţine legaţi (pe ceilalţi bărbaţi, n.n.) de q anumită femeie şi acceptă situaţia cu resemnare şi luciditate... aş da tot aurul meu să fiu şi eu în cazul acestor bărbaţi pe care acum mai ales îi înţeleg prea bine..." Eroul lui Camil Petrescu nu acceptă acea logică a sentimentelor pe care o recunoaşte întotdeauna adevăratul clasic. De fapt, crezând în unicitatea experienţei sale, pe care încearcă să o raţionalizeze în proporţii absolute, eroul lui Camil Petrescu nu ajunge. la concluzii de valabilitate universală. Dar fiindcă tot ce i se întâmplă i se pare enorm, fiindcă spiritul de analiză disecă tot ce întâlneşte în cale, toate împrejurările se organizează în structuri trainice, legate strâns de intriga propriu-zisă, însă având un interes şi o semnificaţie care depăşesc în mod evident viaţa eroului şi demonstraţia autorului. Înalizând critic datele adunate, se poate spune că întreaga operă (cu excepţia Actului veneţian) dă expresie unei aceleiaşi stări de lucruri din societatea burgheză românească între cele două războaie, adică a situaţiei intelectualului răzvrătit împotriva societăţii şi care caută în celălalt sex o fericire, în care să se replieze ca într-o citadelă, crezând că astfel devine inexpugnabil vexaţiunilor societăţii; tentativă destinată eşecului, căci, pentru un intelectual de tipul eroului lui Camil Petrescu, care se defineşte prin spirit şi prin sete de absolut, revendicările faţă de societate ţin de domeniul utopiei. Lipsit de asemenea arme de apărare, ca cinismul dispreţuitor, scepticismul ironic, resemnarea lucidă, în sfârşit, fără un elementar sentiment al concesiilor tactice, eroul devine şi mai vulnerabil.

Noi avem o întreagă literatură a dezacordului intelectualităţii cu ordinea socială burgheză. Dar lucrurile, sunt prezentate acolo ca şi cum răul ar veni numai dintr-o parte. Camil Petrescu polemizează cu ideea intelectualului nedreptăţit de societate, doar prin situaţia ignobilă în care e ţinut. Drama e mai profundă. Răul vine şi dinăuntru – sugerează, scriitorul – intelectualul a fost mutilat

sufleteşte şi din l colo de mizeria sa, el s-a deprins să se autbmistifice într-un mod tragic, Eroii lui Camil Petrescu au văzut „jocul ielelor", sunt îndrăgostiţi de ideea lucrurilor, duc în suflet nostalgia bolnavă a absolutului. Pe ei îi dezarmează însuşi modul în care gândesc. Gelu Ruscanu nu poate concepe dreptatea decât absolută, Gralla, dragostea, la tel, Ladima are o facultate înspăimântătoare de a-şi hrăni singur himerele, care îi devorează existenţa. Tragică, arată Camil Petrescu, nu e atât condiţia de viaţă a acestor intelectuali, ci, mai ales, neputinţa lor de a o examina cu toată luciditatea. Efortul de a-şi înţelege propria psihologie – şi a altora – de a se autoclasifica este minim.

Bălcescu este pregătită de întreaga operă anterioară a scriitorului şi, în perspectiva acestei noi trepte din creaţia sa, *Jocul ielelor*, *Danton* sau *Act veneţian* ne apar ca jaloane. Atenţia eroului, aplicarea de a dilata înţelesul faptelor sunt aceleaşi, însă efortul de aplicare asupra faptelor obiective, atenţia proiectată – atât asupra împlinirilor cât şi asupra năzuinţelor sunt remarcabile şi îl diferenţiază. Nu întâmplător Scriitorul s-a oprit tocmai asupra acestui personaj, într-o continuă întrecere cu timpul care-l ruinează prin progresele maladiei sale nevindecabile, într-o desperată încercare de a împinge şi determina la acţiune tineri intelectuali intrepizi, cinstiţi, dar lipsiţi de experienţă şi, adeseori, adversari ai soluţiilor plebeene de rezolvare a sarcinilor revoluţiei, era inevitabil ca personalitatea lui Bălcescu să-l atragă pe autorul *Jocului ielelor*, atât prin semnificaţiile ei majore, cât şi prin specificul individualităţii sale. Scriitorul a intuit în Bălcescu un exemplar strălucit al propriei sale fariiilii de spirite şi, cu stilul său incisiv [şi nervos, a realizat acele dialoguri înfrigurate, imperative, de neuitat, atât db mult în consonanţă cu eroul său, care, cu sentimentul sfârşitului său apropiat, în cursă fatală cu boala, încearcă să îndeplinească în timpul scurt ce-i stătea la dispoziţie, şi lui daâr şi revoluţiei – visul de veacuri al clăcaşilor români. Jit & a aici nu e vorba num & i de o atracţie7, numai de

afinităţi elective, ci, în ultimă instanţă, este vorba de o nouă concepţie despre lume şi viaţă.

Poate oare intelectualul să participe la revoluţie cu întreaga sa fiinţă, cu toate visurile, idealurile şi credinţele sale, păstrând în acelaşi timp neatinse aceste idealuri şi credinţe?

Răspunsul pe care eroii îl dădeau întrebării de mai sus vădea limitele lor reale, căci, atât intelectualul burghez Gelu Ruscanu, cât şi iacobinul moderat din fruntea Comitetului revoluţionar vedeau nu unitatea, ci contradicţia dintre *mijlocul* şi *scopul* revoluţiei; acceptau *ţelul* ei, însă respingeau *tactica* pentru atingerea acestui ţel, rupeau practica de teorie, admiţând în teorie necesitatea practicii; eroul tipic al operei din trecut a lui Camil Petrescu era prea inteligent ca să accepte lumea aşa cum este, dar nu îndeajuns de inteligent pentru a o transforma. Iată şi de ce eroii aceştia sufereau de infirmitatea solitudinii şi rămâneau izolaţi într-o lume refractară valorilor inteligenţei.

În piesa *Bălcescu* asistăm la o profundă răsturnare de raporturi. De data aceasta nu mai este vorba de oscilaţii de o parte şi de alta a spiralei amintite, de o alternativă bipolară a operei, de un dialog propriu „jocului ielelor”. Drama istorică *Bălcescu*, ca şi trilogia *Un om între oameni*, oglindeşte, sub influenţa ideologică a clasei muncitoare, un punct de vede re radical schimbat. Aici e vorba de modul cum o experienţă individuală de viaţă capătă o semnificaţie obiectivă istorică. Camil Petrescu polemizează acum cu veleităţile autonomiste ale intelectualului şi pledează pentru ideea emancipării lui pe calea luptei revoluţionare a maselor. Acestea nu sunt concluziile unei „revelaţii”, ci capătul unui lung proces de conştiinţă, a cărei amprentă este adânc întipărită în experienţa şi în opera lui Camil Petrescu, ca mărturie a acestei experienţe. Încă din 1942, Camil Petrescu îşi dădea oarecum seama de necesitatea obiectivă a unei schimbări, de eşecul unor anumite concepţii *intelectiialiste*, care se încăpăţânau să nu fie decât *intelectualiste*. Tot ce făcuse, tot ce visase Gelu

Ruscanu rămăsese sub legea iluziei. Din conflictul cu istoria, Danton scotea o filosofie a resemnării împăcate şi a renunţării sceptice. Bălcescu e cel dintâi care nu se simte exilat, dezarmat şi inutil, hărţuit de neînţelegerea lumii înconjurătoare, predestinat să moară singur, părăsit. Problematica revoluţiei nu este pentru eroul piesei de domeniul pur intelectual, nu este o meditaţie la rece a şanselor şi riscurilor revoluţiei şi nicio chestiune de revelaţie şi intuiţii iluminate. Experienţa legăturilor profunde ale lui Bălcescu cu poporul, care constituie pentru el o adevărată „universitate a vieţii", formează substanţa dramatică a primelor tablouri, lămurind acţiunile şi faptele eroului martirizat în plină încleştare a revoluţiei. Imaginea revoluţionarului moderat, gata de compromisuri neprincipiale, devine acum obiectul principal al satirei necruţătoare: fără a-l ridiculiza pe omul de cultură, preţuindu-i calităţile personale, Camil Petrescu caricaturizează însă pe „revoluţionarul" Heliade, care caută să pună în practică „echilibrul între antiteze", să concilieze ireconciliabilul, înecând lozincile revoluţionare într-o pompoasă şi neadecvată retorică. Ceea ce la Danton era înţelepciune, titanism, chemări la mărinimie şi clemenţă, devine, în chipul lui Heliade, falsă seducţie, umanitarism găunos; propovăduirea unităţii între învinşi şi învingători în ciocnirea revoluţionară este dezvăluită nu numai cu o frazeologie inutilă ce transformă şedinţa de lucru a cabinetului în adunare festivă, ci ca o apărare şi propovăduire mascată a vechilor orânduieli feudale, ca o dorinţă acoperită de a ţine în loc revoluţia. Poate ca imaginea lui Heliade nu corespunde adevărului istoric, satira este împinsă până la caricatură, dar, indiscutabil, avem de-a face cu o nouă perspectivă etică a revoluţiei. Şi este semnificativ că noul unghi de caracterizare a problemelor nu se conturează în raport cu un deznodământ fericit; cu toată voinţa implacabilă a lui Bălcescu, revoluţia se îndreaptă către un eşec fatal. Paralizarea treptată a revoluţiei în mers* ratarea continuă a prilejului de a acţiona, deciziile care se iau totdeauna cu

o oră prea târziu, tendinţa de a aştepta totul de la popor, fără a-i da nimic, smulg lui Bălpescu accente de indignare, dar şi de ironie exasperată, faţă de optimismul indolent al miniştrilor legănaţi în speranţa unor victorii uşoare, sau faţă de pasiunea lui Heliade de a face din revoluţie o „chestiune scuzabilă”. Există în această zugrăvire a voinţei nestrămutate de a învinge, mereu handicapată de lâncezeala celorlalţi, o alură tragică, profetică, un accent patetic» Dar patosul nu e generat de presentimentul nerealizării, de sentimentul deşertăciunii finale a străduinţelor revoluţionare ca în *Jocul ielelor* sau în *Danton*, piese care, în ciuda deosebirilor dintre ele, sugerează aceeaşi concluzie sceptică – inevitabilitatea dintre idee şi faptă. Există în *Bălcescu* un tragic optimism. Schiţa unei epopei revoluţionare, o profundă convingere că sacrificiul nu este zadarnic. Optimismul istoric nu este confundat de autor cu ideea „deznodământului fericit”, ideea nemuririi eroului ca leit-motiv al tragediei capătă o expresie adevărată, pământească, reală. În faţa acestui sentiment, eşecul momentan al eforturilor lui Bălcescu rămâne un dat secundar, căci alături de erou se găsesc înseşi istoria şi viaţa.

Piesa lui Camil Petrescu spulberă vechile imagini deformate despre Bălcescu („fanatic tenebros”, „utopic halucinant”, „vizionar mistic”, „carbonar prăpăstios cu mania construcţiilor atârnând de un fir de păr” etc.). Ea reprezintă o polemică făţişă împotriva a tot ceea ce istoriografia burgheză, începând de la „Junimea”, a spus despre 1848. În piesă, „forma fără fond” este apanajul moderaţilor, şi adevărata revoluţie – Bălcescu, poporul, căuzaşii – este anti „calofilă” (pentru a folosi expresia favorită a autorului), adică detestă grandilocvenţa goală ca şi reacţia sceptică, gesturile emfatice ca şi fruntea încreţită dispreţuitor, spuma înşelătoare a retoricii ca şi îndoiala sarcastică şi ironia dezolantă.

XXXIII

În genere, viaţa unui gânditor, a unui filosof sau literat este o temă dificilă. Oricât de viu ar fi tabloul, oricât

de pregnantă ar fi reuşita literară, este aproape inevitabil reproşul că imaginea personajului literar este inferioară personajului *istoric*, aşa cum ni-l reprezentam din totalitatea operelor pe care le lasă posterităţii. Oricât de viu şi de reuşit dramatic ar fi un Eminescu, erou al unei piese sau al unui roman, nu se poate compara cu reprezentarea pe care o avem din lectura *Luceafărului*- Personalitatea unui mare creator iese diminuată din prezentarea vieţii sale, oricât de plină de virtuţi ar fi. Opera reprezintă cea de a treia dimensiune a portretului creatorului. De aci unii esteticieni au formulat mari îndoieli în ceea ce priveşte posibilitatea unei opere literare care să recreeze, p & planul ficţiunii, figurile. marilor scriitori, filosofi etc. Dacă, în *Bălcescu*, Camil Petrescu a învins în chip decisiv această dificultate, nu acelaşi lucru se poate spune despre cealaltă evocare a sa dramatică, *Caragiale şi vremea lui*. Şi aici demonul polemicii este principiul creator, mobilul iniţial al piesei, şi Camil. Petrescu încearcă o operă de demistificare a figurii „incomparabilului" Caragiale, cu care el însuşi polemizase în *Mitică... Popescu* şi în *Un om între oamenii* când exaltase într-o admirabilă. pagină de istorie social-morală o epocă de glorie a „mahalalei" româneşti. j-ici Camil Petrescu îmbrăţişează una din temele constante ale scrisului său, apărând dreptul creatorului de a avea un statut corespunzător în cetate; un statut pe care corifeii burgheziei, chiar în ipostaza culturală, l-au negat decenii de-a rândul. Caragiale poartă o maşcă care ascunde amărăciunea, de fapt o galerie infinită de măşti, parodiindu-şi propriile-i personaje şi disimulând, sub înfăţişarea intelectualiilui-Histrion, revolta incandescentă. Geniul rău, marele vinovat rămâne în piesă Titu Maiorescu, personaj care trebuie să întruchipeze imaginea tipică a corifeului cultural burghez: mecenatul jignitor, indiferenţa onctuoasă, dispreţul acoperit pentru scribi etc. Imaginea este violent parţială, şi adevărul istoric sacrificat, pornindu-se chiar e la ideea: „ostilităţii ireconciliabile Maidrescu-Garagiale. Dar chiar şi în planul

ficţiunii, lucrarea nu rezistă: figurile de creatori (Eminescu, Caragiale) au alură anecdotică pronunţată, se mişcă cu o ţinută artificială.

3 – Camil Petrescu – Teatru, vol. I chinuită, cu o conversaţie în care apar supărător de frecvent fragmente din articolele şi din glumele colportate în epocă* Biografia, mai mult sau mai puţin romanţată, nu i-a reuşit niciodată lui Camil Petrescu, şi polemica nu i-a reuşit atunci când era lipsită de sentimentul *autenticităţii*.

Şi tocmai aspiraţia de a descoperi o altă realitate, o realitate *autentică*, care scapă privirilor superficiale şi dă omogenitate structurală, *soliditate* fenomenelor, conferă viaţă teatrului lui Camil Petrescu şi îl fereşte de soarta literaturii de circumstanţă. L-a urmărit mereu pe Camil Petrescu ideea, aşa de opusă prejudecăţilor criticii, că luciditatea, cunoaşterea intensifică acţiunea, sporesc (nu întunecă) senzaţia de realitate. Autenticitatea eroilor lui Camil Petrescu nu este programatică. Pentru ei „raţionalizarea" nu împiedică intensitatea pasională a experienţelor, ci le conferă o acuitate concretă extraordinară. Nici Danton al său, nici Robespierre, nici Gelu Ruscanu nu sunt combinări întâmplătoare de „trăsături" sufleteşti şi nici nu acţionează într-un mediu scăzut, de temperatură obişnuită, nici nu poartă în ei paloarea şi vagul pulverizării sufleteşti. Sunt foarte puţine inovaţiile tehnice în teatrul lui Camil Petrescu şi de aproape că trec nebăgate în seamă. Polemica sa împotriva caracteriologiei clasice (în *Teze şi antiteze*) nu trebuie să ne înşele. Chiar *în Faţă femeia pe care o iubesc* şi în *Profesor* dr. *O mu*, care sunt o polemică împotriva teatrului pirandellian, se demonstrează ideea că psihologia umană admite o continuitate, o anume coerenţă actelor individuale, pe care „fluiditatea" comportamentului, instalarea „ipoteticului mobil" nu izbutesc s-o zdruncine. Ceea ce preconizează şi-l preocupă în dramaturgia sa nu este pulverizarea conştiinţelor, ci „revelaţiile" în conştiinţă. Acestea conferă lucrărilor sale acel element neprevăzut, surprinzător, acea doză de uluire, atât de

specifice lui Camil Petrescu. Scriitorul lasă impresia că vedea lumea prin eroii săi şi se fereşte să răpească împrejurărilor caracterul imprevizibil complex.

Din toate acestea rezultă evident utilizarea unei tehnici dramatice specifice, care urmăreşte să creeze condiţiile celei mai imediate prezenţe. Indicaţiile scenice alţi aceeaşi însemnătate ca şi textul. Timpul teatral este dispus de durata cotidiană, înlănţuirea scenelor şi tablourilor se operează adesea prin juxtapunere brutală, străină retoricii şi atât de apropiată de cinematograf, astfel că, pornind de la datele aparent cele mai abstracte, Camil Petrescu reuşeşte să construiască o lume de o rigoare excepţională.

Şi aici creatorul a învins teoreticianul din *Modalitatea estetică a teatrului*, făcând să dispară, sub radiaţia acestei singulare tehnice, clasica opoziţie dintre intelect şi pasiune. În acest fel, Camil Petrescu a anexat teatrului românesc un domeniu neexplorat până la dânsul, lumea intelectualilor, a lărgit considerabil sfera teatrului citadin, imensa galerie a marelui Caragiale. Odată cu măreţia lui Bălcescu şi cu odiseea intelectualului român în societatea burgheză, el a reuşit să scoată la iveală – nu fără strălucire – eroismul lui Mitică şi cele patruzeci şi opt de ore glorioase şi autentic –, sublime ale lui Rică Venturiano în revoluţia de la 1848.

IIORIA BRATU

TABEL CRONOLOGIC

1894 aprilie: S-a născut în Bucureşti Camil Petrescu, fiu al lui Camil Petregcu, de 28 de ani, şi al Anei, născută S. Cheler, de 23 de ani. Tatăl era brăilean, mic funcţionar de poştă, care ar fi murit în urma unei boli epidemice în 1894, iar mama a decedat puţin timp după naşterea copilului. Este dat în grijă unei femei de serviciu, Anastasia Dumitrescu.

1906 Intră ca bursier la liceul Sf. Să vă.

Pentru a avea o imagine a împrejurărilor în care are loc cristalizarea pasiunii pentru teatru a lui Camil Petrescu, vom căuta, în rândurile care urmează, să

urmărim paralel cu activitatea sa repertoriul Teatrului Naţional şi al altor teatre în datele lor mai semnificative, să consemnăm premierele mai însemnate de piese originale şi din dramaturgia universală, cu atât mai mult cu cât elevul Camil Petrescu urmăreşte cu asiduitate reprezentaţiile, comentându-le în mici carnete personale.

1905 – 1908 Teatrul Naţional sub direcţiunea Davila – foarte preţuit mai târziu de Camil Petrescu – prezintă din repertoriul original drame clasice: *Despotvodă*, *Vlaicu-vodă*, *Răzvan şi Vidra*; în dramaturgia contemporană mâna directorului este mai puţin norocoasă, căci arc de ales între melodramele lui Polizu-Micşuneşti, Alex. Florescu, S. Bengescu Dabija (*Crimă şi virtute*). Cu intermitenţe, pe scena teatrului evoluează Nottara, Petre Liciu.

1912 Camil Petrescu, elev la liceul Gh. Lazăr, obţine în cadrul unui concurs literar un premiu de 15 lei. Devine un spectator asiduu al spectacolelor Naţionalului, acum aflat sub direcţiunea Pompiliu Eliade.

Repertoriul însumează: Tripticul lui Barbu Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, *Căderea funigeilor* de Anghel şi Iosif, Victor Eftimiu, Emil Isacy Zaharia Bârsan, George Diamandy etc. Din literatura dramatică străină: *Un duşman al poporului* de Ibsen, *Marş nupţial* de H. Bataillo, Labiche, Porto-Riche etc. Pe de altă parte, în cadrul unei companii teatrale efemere, Davila nu reuşeşte să prezinte decât piese de a doua mână.

1913 Camil Petrescu absolvă liceul Gh. Lazăr cu media 7.40. IntrŞ în Facultatea de litere şi filosofie din Bucureşti, înscriindu-se la secţia de filosofie, pe care o frecventează timp de trei ani (atât era pe atunci durata studiilor universitare la facultăţile umanistice). Colaborează la revistele *Facla* şi *Rampa* lui N.D. Cocea şi la *Cronica* lui Tudor Arghezi.

1914 Luându-şi toate examenele de anul I, Camil Petrescu obţine şi singura bursă internă a Facultăţii de filosofie. Tânărul scrie versuri. Acum, în 1914, apare pentru prima dată dorinţa de a-şi încerca „mâna” în activitatea teatrală.

La Teatrul Naţional: premiera piesei *Bujoreştii* de Caton Theodorian, piese de Victor Eftimiu, Diamandy şi Claudia Millian. Din repertoriul străin: Bernstein şi Natansen.

Din personalul artistic: Nottara, Aristide Demetriad, I, Brezeanu, Nicolae Soreanu, secondaţi de Romald Bulfiński, Toni Bulandra, Storin. Din ansamblul feminin: Aristiţa Romanescu, Maria Giurgea, Lucia Sturdza-Bulandra, Maria Filotti, Agepsina Macri. Se înfiinţează compania dramatică Bulandra-Manolescu-Maximilian-Storin. Se joacă Oscar Wilde (*Soţul ideal*), L. Tolstoi (*Anna Kdrenina, învierea*), Ibsen (*Strigoii*) şi foarte mult H. Bataille şi H. Bernstein.

1915 Camil Petrescu concepe primele proiecte teatrale.

Premiera *Patima roşie* de Mihail Sorbul şi a piesei *Trandafirii roşii* de Zaharia Bârsan la Naţional.

1916 Mobilizat la 1 august, cu gradul de plutonier t.r. la regimentul 6 Mihai Viteazul, trimis pe front şi rănit în septembrie. Din acest an datează prima versiune a piesei *Suflete tari*, în care apare şi o anume influenţă a dramaturgiei lui Ibsen, foarte jucat acum pe scenele teatrelor: *Un duşman al poporului*, care împreună cu *Stâlpii societăţii* şi *o casă de păpuşi* nu sunt străine – probabil – de geneza primei versiuni a *Jocului ielelor*.

1917 Refugiat cu armata în Moldova. Reia *Jocul ielelor* într-o nouă versiune.

1918 Premiere la Teatrul Naţional: *Dezertorul* şi *Letopiseţi* de Mihail Sorbul; din repertoriul străin: *John Gabriel Dorhman* de Ibsen.

Camil Petrescu este demobilizat.

1919 Absolvă Facultatea de filosofie.

Publică poezii de război în *Zburătorul* lui Lovinescu. Prima versiune a piesei *Act veneţian* pe un motiv tipic stendhalian (*Cronici italiene*). *„Prin ianuarie 1919* – scria Camil

Petrescu *aşteptând premiera piesei* Jocul ielelor (care nu a mai avut loc, rt.n.), *am scris un act de teatru, pe care*

*atunci l-am vrut izolat şi pe care ani încercat întâi să-l situez în trecutul românesc. M-am împiedicat de o dificultate care şi azi mi se pare de netrecut în teatrul istoric: problema limbii. Nu puteam folosi un lexicon arhaic nepotrivit cu subiectul şi am căutat îndelung o epocă de exces analitic şi de decadenţă politică... într-o ţară străină... De altfel, în decursul anilor, am vrut să realizez scenetic drama lui Constantin Brâncoveanu". Succes*ul piesei la premieră (teatrul soţilor Bulandra) a fost mediocru. „Aşa cum *prevăzusem, eroul* piesei nu şi-a găsit interpretul nici pe departe

Camil Petrescu pleacă la Timişoara ca profesor-suplinitor de limba română la liceul de stat germano-maghiar.

1920 Camil Petrescu editează la Timişoara ziarul în trei limbi: *Limba română, foaie pentru limbă, artă şi literatură*.

Apar fragmente din *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*.

La Teatrul Naţional, sub direcţiunea Victor Eftimiu, se joacă *Donţnişoara Iulia* de Strindberg. Compania Bulandra & Co. pune în scenă *Cocoşul negru* de V. Eftimiu şi *Un duşman al poporului* de H. Ibsen. Camil Petrescu propune jucarea *Jocului ielelor*.

1921 Camil Petrescu candidează pentru alegerile de deputaţi. Este înfrânt. Se întoarce definitiv la Bucureşti.

XL

1922 Pe scenele teatrelor din Bucureşti au loc premierele a trei piese de Strindberg.

Prima schiţă a piesei *Suflete tari*, în care se văd nu numai o replică la Stendhal, ci şi influenţe ale dramaturgiei lui Strindberg (*Domnişoara Iulia*). Spre deosebire de Stendhal, Camil Petrescu nu urmărea, cum mărturiseşte, să creeze „*un ambiţios rece şi calculat*", ci, dimpotrivă, „*un chinuit al revelaţiilor în conştiinţa*.

1923 Teatrul Naţional prezintă piese de la viu Rebreanu

(*Plicul*), Victor Eltimiu, Victor Ion Popa (*Ciuta*),

precum şi *Pescăruşul* de Cehov.

Noul director, J. Valjean, refuză punerea în scenă a piesei *Suflete tari*.

1924 Camil Petrescu înfiinţează *săptămâna muncii intelectuale*, prin care cheamă intelectualitatea la solidarizare profesională şi politică. Scrie alte fragmente din *Ultima noapte de dragoste*… începe să scrie la piesa Dant*on din* îndemnul lui G. Storin.

1925 Termină tragedia *Danton*, care este propusă companiei Bulandra. Teatrul Naţional refuză din nou punerea în scenă a piesei *Suflete tari*, care apare în volum (Casa Şcolilor), în schimb joacă piesa *Păcatul*, de Lucreţia Petrescu.

Din repertoriul universal: *Smochinii de Sicilia* de Pirandei lo.

Începe să scrie la piesa *Mitică Popescu*: *„Descurajat de nereuşita tuturor încercărilor de a*

XLI

găsi interpreţi potriviţi pentru lucrările mele anterioare şi mai ales actorul care să poată realiza dramele efective de luciditate în pasiune şi de paMic în plenitudinea conştiinţei, şi care ar fi putut interpreta deopotrivă pe Andrei Pietraru, pe Gelu Ruscanu, pe Pietro Gralla, prof. dr. Omu, într-un anume înţeles, mai târziu pe Mihai Stănculescu şi Radu Vălimăreanu, condiţia fizicului cerând pentru Danton un tip de actor anume, şi prevăzând că multă vreme, poate timp de decenii, nu se vor ivi asemenea interpreţi, am scris prin 19251926 o comedie ai cărei interpreţi mi se părea că vor fi găsiţi cu uşurinţă în teatrul românesc

Şapte premiere româneşti la Teatrul Naţional, dintre care: *Manechinul sentimental* de Ion Minulescu, *Apostolii* de Liviu Rebreanu, *Tinereţe fără bătrâneţe* de Ion Pillat şi Adrian Maniu, *Ucenicul vrăjitor* de Ştefania Zatoviceanu.

1926 – 1927 în stagiunea 1926 – 27 pe scena Naţionalului debutează Mircea Ştefănescu cu *Frământări*. Se prezintă piese de Horia Furtună şi Caton Theodorian, Victor Eftimiu (*Glafira*).

Are loc premiera piesei *Mioara*, de Camil Petrescu. După şapte spectacole piesa este scoasă de pe afiş. Camil Petrescu scrie un *Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici*, prin care răspunde criticilor aduse, un eseu amuzant şi savuros, nu lipsit de luciditate, în care s-a încăpăţânat să-şi apere piesa *Mioara*, lucrare totuşi banală, *„care ar putea da însă un bun* roman4 (G. Călinescu). Camil Petrescu termină *Mitică Popescu*.

Compania Bulandra refuză finalmente punerea în scenă a piesei *Danton*. Camil Petrescu petrece o vreme într-un sanatoriu de la Snagov, intenţionând să facă o piesă, Casa Snagoivpe care, de fapt, o va realiza douăzeci de ani mai târziu sub titlul *Prof. dr. Omu*.

1926 – 1938 Timp de 12 ani Camil Petrescu renunţă la activitatea dramatică, ocupându-se totuşi din când în când de cronica dramatică.

Este totuşi instructiv de văzut ce prezintă în acest timp teatrele bucureştene. Teatrul Naţional prezintă *Om şi supraom* de G.B. Shaw, *Meşterul Manole* de Lucian Blaga, *Coriolan Secundus* de Victor Eftimiu.

Compania Bulandra joacă *Judith* de H. Bernstein – 114 spectacole – şi două piese de Franz Molnar. În toamna anului 1929 se deschide teatrul Maria Ventura în localul teatrului Comedia, care continuă în 1930. Simpatia deosebită pe care o avusese în adolescenţă pentru compania Davila, Camil Petrescu şi-o transferă asupra noii formaţii. Proiectat pe o anumită ţinuta, teatrul Ventura, după primele piese, începe să aibă oscilări în repertoriu, liniei dramaturgiei de calitate substituindu-se crezul vedetei.

1930 Apare, în volum, *Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război*.

1931 Camil Petrescu la *Omul liber*; polemică violentă împotriva partidului naţional-ţărănesc.

Teatrul Naţional pune în scenă *Idiotul* de Dostoievski. Continuă seria succeselor Mariei Ventura. În repertoriul original imensul succes al stagiunii este *Titanic vals* de Tudor Muşatescu. Se pune în scenă dramatizarea după *Ion*

al lui Rebreanu.

KLIII

Apariţia în volum a tragediei *Danton*. În prefaţa ediţiei apărută la *Vremea*, Camil Petrescu afirmă că lucrarea nu este o dramă istorică, ci o reconstituire dramatică. Autorul afirma că, spre deosebire de celelalte lucrări dramatice, urmăreşte să redea figura lui Danton în întregul ei şi nu numai în postura de învins.

1932 Apare volumul de poezii *Transcenden talia*, în care se resimte dezamăgirea stârnită de eşecurile literare; problematica inadaptabilului apare din ce în ce mai des în opera lui Camil Petrescu. Acum apare în volum romanul *Patul lui Procust*. *„Drama lui Hamlet este conflictul existenţei lui cu cei ce-l înconjoară, cu* sentimentelescrie acum, într-un articol, Camil Petrescu.

Alte volume apărute în acelaşi an: *Rapid Constantinopol-Bairam*, ed. Cartea Românească, şi *Eugen Lovinescu*, Societatea literară.

1933 Apare volumul *Teze ţi antiteze*, cuprinzând numeroase articole şi comentarii despre teatru.

1937 Camil Petrescu desfăşoară o vie activitate publicistică, se ocupă cu filosofia fenomenologică. Unul din rezultatele acestei reflecţii este *Modalitatea estetică a teatrului*, care apare în acest an. Este o expunere ştiinţifică a concepţiilor sale despre teatru. Meritul ei esenţial este trecerea în revistă a principalelor curente şi concepţii asupra interpretării şi regiei din evul mediu şi până acum, analizate în lumina problematicii contemporane şi a spiritului modern în teatru.

S-a reluat piesa *Suflete tari* la Teatrul Naţional, obţinând un succes mai mare decât la premieră.

„Din 1933 până în 1936 studiasem numai şi numai fenomenologia, cu monodeismul unui student la politehnică… Alţi *doi ani îmi luase teza de doctorat în filosofie, din nou trei ani îi petrecusem într-o muncă îndârjită pentru redactarea unui op de ideologie strictă, Doctrina substanţei, pentru ca doi ani după aceea să stau câte paisprezece ore pe zi în faţa tratatelor de*

materiiatici…” *Add*enda *la falsul* t*ratat* – *r Camil* Petrescu, Teatru, vol. III, 1947, p. 498.

1938 La sugestia lui Ion Marin Sadoveanu, Camil Petrescu traduce Doña *Dianay* intitulată în versiune spaniolă *El desten con el desten*, a lui Moreto. Este vorba de o comedie în versuri libere şi proza „în gustul Renaşterii”, care a fost prelucrată apoi de Molière (*La Princesse d’Elide*) şi de Gozzi (*Principessa Filosof a*).

1942 G. Călinescu în *Istoria literaturii romi ne* rezolvă tranşant, în amplul studiu consacrat lui Camil Petrescu, disputa în jurul valorii Operei sale/ conterindu-i un loc de frunte printre marii prozatori ai literaturii noastre din secolul ăl XX-lea şi scoate în evidenţă

7 calităţile sale de dramaturg.

Dramaturgia lui Camil Petrescu revine astfel iarăşi în actualitate.

…*y*. –!

1943 Reluarea piesei *Mioara*, la 17 ani după premieră. Repertoriul teatrelor roirrâneşti abundă

XLV

În piese occidentale care *„redescoperă cu, multă emfază temele tragediei clasice foarte mândră să le reactualizeze la gabaritul zilei”*. Se pune în scenă *Din jale se întrupează Electra* de O’Neil.

Mioara este jucată de 25 ori la Teatrul Naţional aflat sub direcţia Rebreanu. Cazn. Îl petrescu scrie piesa *Iată femeia pe care o iubesc*, care va fi jucată în anul următor. Lucrează la *Revista fundaţiilor* cu Al. Rosetti, unde apare *Puncte de reper*, în care priveşte cu luciditate şi autocritic evoluţia sa intelectuală, subliniind falimentul „teoriilor norocratice” despre intelectualitatea văzută ca o clasă aparte etc.

1944 Premiera, la 28 februarie, a piesei *Iată femeia pe care o iubesc*. Succes important de public şi de presă. După 16 reprezentaţii activitatea Teatrului Naţional se întrerupe din pricina bombardamentelor.

1945 Premiera piesei *Mitică Popescu*. Presa elogiază în unanimitate valoarea comediei lui Camil Petrescu. În tot

acest răstimp, Camil reface *Jocul ielelor* şi amplifică *Act veneţian*.

Moare Mihail Sebastian.

1946 Bogată activitate publicistică a lui Camil Petrescu în cadrul luptei intelectualităţii democrate. Apar noi ediţii ale romanelor sale.

1947 Apare ediţia definitivă, în trei volume, *Teatru*, completată cu *Addenda la falsul tratat*.

1948 Scrie *Bălcescu*.

XLVI

1949 Premiera piesei *Bălcescu* la Bucureşti, Iaşi, Cluj, Timişoara, Arad etc.

Camil Petrescu – academician.

1950 Apariţia unui volum de nuvele scrise după 23 august 1944, intitulat *Turnul de fildeş*.

1951 Desfăşoară o vie activitate obştească şi, în acelaşi timp, lucrează activ la trilogia *Un om între oameni*.

1953 Apar & *Un om între oameni* în revista *Viaţa românească*, apoi în volume (şi II). Al treilea volum al trilogiei va apărea postum.

1957 – 1960 Apariţia ediţiei de *Teatru*, în 4 volume.

1957 17 mai. Moartea lui Camil Petrescu.

SUFLETE TARI

PERSOANELE

ANDREI PIETRARU DECIU

MATEI BOIU-DORCANI IOANA

CULAI DARIE MARIA SARU-SINEŞTI

ŞERBAN SARU-SINEŞTI ELENA

PRINŢUL BAZIL ŞERBAN UN SERVITOR

O SERVITOARE

Persoanele tabloului I din actul III

CNEAZUL M.

ACTUL I

Către sfârşitul după-amiezii, prin toamna lui 1913, în casa lui Matei Boiu-Dorcani… Clădire veche, cu ziduri groase ca de cetate, în stilul Universităţii vechi. Biblioteca este o încăpere mare, dreptunghiulară, cu uşi înalte, cu fronton triunghiular, pe care e aplicat blazonul, lucrat în

lemn. În stânga – două ferestre cu baza lată, joasă, înalte, înguste ca de biserică, arcuite sus. „Pe zidul gros de la baza ferestrelor, ca pe o masă, stau cărţi şi dosare. Afară de cel din stânga, toţi pereţii sunt îmbrăcaţi, până la înălţimea frontonului uşilor, cu dulapuri negre de cărţii o încăpere pătrată, ca o fostă odaie, 1 cât jumătatea peretelui din fund, e despărţită de rest doar prin două coloane simple şi întregeşte biblioteca, în stânga. Sunt patru uşi. Una în adaos, în rând cu ferestrele după coloană, duce în camera lui Andrei Pietraru, alta în faţă, în dreapta, între dulapuri – de cărţi, duce în vestibulul de la intrare. Tot în adaos este cea de-a treia uşă, mascată, care prin fund duce în interiorul casei. Altă uşă, mare, prin colţul din dreapta, duce în interior. E o atmosferă de bătrânesc, dar în acelaşi timp de linii simple, armonioase, de împăcare cuminte. În dreapta, în faţa uşilor, o masă mare de tot, ca de consiliu, simplă, cu trei scaune înalte, aşezate la întâmplare în jurul ei. Deşi are cele necesare scrisului şi deşi aici vor şedea personajele întâmplării, nu trebuie să pară birou, căci e de fapt numai un soi de birou improvizat, din pricina reparaţiilor care se fac la catul de sus. În stânga, spre ferestre, e însă un mic birou adevărat, vechi, cu un fotoliu sculptat, înalt, cu alt scaun alături, la care lucrează de obicei Andrei

Pietraru şi unde se găseşte el la ridicarea cortinei. Un alt scaun, între uşa dinspre vestibul şi dulapul din faţă, o scară de bibliotecă între cele două uşi. Lumina are ceva obosit, scăzut, e neprielnică vieţii parcă. Multe cărţi şi pretutindeni risipite, ca într-o arhivă. Andrei, eroul celor ce se vor întâmpla, e un tânăr ca de treizeci de ani, înalt şi delicat, fără să fie slab. Păr castaniu, faţa palidă şi ochii verzi-albaştri, foarte puternici, pătrunzători. Arc figura obosită, de om ijiistuit de o frământată viaţă interioară. Fire bolnăvicios de impresionabilă, când prea timidă, când excesiv de violentă. O nelinişte şi o nestabilitate în gesturi, de aparat de mare precizie, sensibil la mai multe influenţe deodată. Când e surprins, şi orice gest neprevăzut îl surprinde, e cu totul dezorganizat, bâlbâie fără să se poată

regăsi, dar, de îndată Ce îşi revine, instantaneu, ca după o lege a totului sau nimic, e plin da viaţă, uneori cu izbucniri năprasnice. Mâinile şi gura îi sunt cu adevărat aristocratice. Acum are în ţinută ceva din neglijenţa orgolioşilor învinşi, care nu mai iau seama la amănunte.

PROLOG

La ridicarea cortinei, Andrei este la biroul mic. Şi cercetează cu emoţie şi luare-aminte un revolver, model mai vffehi. Se vede că e prins puternic de acest examen; Lipeşte ţeava revolverului de inimă, zâmbeşte îngândurat şi absent. Pare că se gândeşte la sinucidere. Se aşază pe fotoliul biroului şi cade mai adânc pe gânduri. Scena se înnegurează treptat, şi personajele prologului apar pe rând şi fantomatic, de undeva din aer, cât mai dematerializate, căci nu sunt* în forma Aceasta, decât visurile şi iluziile eroului; lumea nu cum e, ci cum îşi închipuie el că e, adică p; e dos decât în realitate, ficţiuni elaborate, cărora el şi-a adaptat lunatic existenţa. Vorbesc repede, au o vibraţie artifipială în sinceritatea lor teatrală, traducând astfel jocul unei imaginaţii evident absurde, nevoia unui personaj fără simţul realităţii.

MATEI, BAZIL, apoi IOANA, ca ficţiuni; ANDREI *e* la biroul lui

BAZIL: Domnule Boiu, mi s-a întâmplat azi un lucru de neînchipuit… Am fost provocat la duel de bibliotecarul dumneavoastră, Andrei Pietraru. Mâine dimineaţă vom ieşi pe teren, cu spada.

MATEI: Nu înţeleg de ce acest fapt vi se pare de neînchipuit… De altfel, domnul Andrei Pietraru nu este bibliotecarul meu, ci colaboratorul meu pentru cercetările istorice pe care le fac. Vă rog să luaţi notă de această nuanţă. Şi de ce v-a provocat, se poate şti?

BAZIL: N-are nicio importanţă… Un mic incident la teatru… Ceea ce mă uimeşte este curajul lui. Toată lumea ştie că am omorât un adversar cu pistolul şi am rănit vreo patru-cinci la spadă.

MATEI: Ei bine, eu nu sunt de loc uimit. Domnul Andrei Pietraru are un sentiment al onoarei cum puţini au,

chiar în lumea noastră. Un asemenea om nu poate fi jignit fără riscuri... E o lume pe care nu o cunoşti, prinţule. (A intrat ca o fantomă Ioana.) Ioana, domnul Andrei Pietraru a provocat la duel pe prinţul Bazil. Se vor bate mâine dimineaţă cu spada...

IOANA (*gata să se prăbuşească*): Nu, nu e cu putinţă...

BAZIL (*înşelându-se*): Să fie adevărat că mă iubeşti, Ioana? Atât de îngrijorată... Dar nu mă ameninţă niciun pericol...

IOANA: Tată, Andrei nu se poate bate cu prinţul Bazil... El e un om de carte, un gânditor... Nu, nu... acest duel nu poate avea loc. (Se întoarce *spre Bazil.*) *Prinţule,* ar fi un asasinat... Nu, nu, acest duel nu poate avea loc.

MATEI: Ioana, am bănuit de mult acest lucru... L-am bănuit şi l-am dorit. Îl iubeşti pe Andrei... Nici nu se putea să fie altfel... Eraţi născuţi unul pentru altul... De ce nu mi-ai spus asta până acum?

IOANA: Nu puteam să-ţi vorbesc... Nu avea sens., el este îndrăgostit de nepoata lui Sineşti. Au fost logodiţi... Nici nu ştii cât am suferit... Am fost prea mândră ca să-i pot arăta cât de mult îl iubesc... Dacă el ar fi făcut un singur gest...

BAZIL: Dar copilăria noastră, Ioana, dar făgăduielile de altă dată?

IOANA (*albă şi caldă*): Prinţule, nu fi supărat pe mine... N-am răspuns iubirii dumitale, fiindcă mă simţeam sortită lui Andrei...

BAZIL: Va plăti... va plăti cu precizia cu care o bună spadă ştie să taie...

IOANA: Nu... nu... Este un geniu... Vei asasina un geniu...

BAZIL: E un ratat... Un om care şi-a întrerupt studiile... care de ani de zile îşi amână examenele.).

MATEI: Uită-te la această fată, ea a înţeles totul. Dacă ai avea valoarea lui, ai înţelege că e ridicol să te gândeşti la diplome... că e grotesc să ai ca ambiţie o catedră de profesor... Totul e să te dăruieşti.

BAZIL: Şi vă veţi da fata unui fiu de ţăran? (*Vine doi paşi spre Matei*). Gândiţi-vă la strămoşidumneavoastră… la cei trei logofeţi, la cei patru spătari…»

MATEI: Aci, în această casă, valoarea personală… devotamentul… curajul moral sunt mai presus de naştere… Andrei Pietraru este născut pentru a conduce, şi dacă ar fi trăit acum trei secole ar fi poruncit logofeţilor şi spătarilor…

BAZIL: Este un ratat… şi va plăti scump şi provocarea la duel, şi îndrăzneala de a-mi fi stat în

y, cale, în inima Ioanei… Mâine în zori… mame dimineaţă… MATEI: Nu fi atât de sigur… Nu fi atât de sigur că vei izbuti.

SCENA I

ANDREI, SINEŞTI

Se aude de afară, apoi în prag, vocea feciorului, care conduce pe Sineşti: *„Domnul Boiu vă roagă să aşteptaţi câteva minute aci, în bibliotecă, fiindcă biroul de sus se repară* în aceeaşi clipă, Andrei parcă se dezmeticeşte din vis, ascunde revolverul repede în sertar. Fantomele dispar dintr-odată, lumea devine iar reală, se risipeşte negura.

Şerban Saru-Sineşti intră, deplasând aerul cu silueta lui masivă. Deşi acest personaj va fi mai mult prezent în alte lucrări decât cea de faţă, unde nu face decât să treacă, ni se pare nimerit să spunem încă de la întâia lui apariţie câteva cuvinte despre înfăţişarea lui. E un bărbat ca de patruzeci şi cinci de ani, înalt, cu oase tari, lat în umeri şi totuşi uscat, ca un taur negru, cam ciolănos, slab. Are o faţă negricioasă, îngustă, aproape lunguiaţă, prelungită cu o frunte înaltă, modelată osos. Umerii obrajilor, nasul şi bărbia îi sunt ascuţite. Orbitele – mari, rotunde, cu ochi negri foarte vii: par sub sprâncenele negre şi stufoase ca sub o streaşină. O cută adâncă, fixată, între sprâncene, la rădăcina nasului, îl face să pară permanent încruntat. Poartă o mustaţă aspră, neagră, tunsă foarte scurt, ca o perie de frecat unghiile. Ceea ce e straniu este că văzut din proţ & l capul lui pare capul altui om, cu totul diferit. E foarte mare, negricios, şi rotund ca o tipsie, cu urechile

late, lipite de craniu. Ai impresia ciudată că acest craniu cu păr puţin a fost puternic turtit pe planurile urechilor şi s-a întins enorm de la occiput k bărbie, în dauna feţii îngustate. Cel care îl vede întâia dată tresare tulburat, dar mai târziu, când îl aude vorbind, se obişnuieşte cu el, cu mustaţa neagră, tunsă scurt, aspră ca o perie. La tribunal, unde are o reputaţie de avocat excepţional în materie civilă şi comercială, e foarte temut pentru replicile lui sarcastice şi pentru abilitatea pledoariilor lui, întemeiate strict pe logică, de care poate chiar abuzează; nimeni dintre magistraţi şi colegi nu mai remarcă anormalul său profil. Şi în partidul liberal e apreciat pentru subtilitatea luciferică a inteligenţei lui, pentru spiritul său întreprinzător, care găseşte soluţii neaşteptate. Având din tinereţe complexul anomaliei lui fizice, şi-a creat, străduindu-se mult, o eleganţă şi o gesticulaţie profesională cam caligrafică, care-l arată hotărât şi sigur de el, evitând oricum să stea în profil. Singura fiinţă în faţa căreia parcă-şi pierde cumpătul, devenind nervos şi imprecis, este nevastă-sa, Mar ia, din pricină că o iubeşte pătimaş, dar prezenţa lui o irită necontenit. În clipa în care se găseşte faţă în faţă cu acest chip, care are o duritate de gravură, Andrei are o tresărire, pare foarte stânjenit. Sineşti se aşază pe scaun, Andrei rămâne încă în picioare, neştiind parcă dacă să se aşeze sau nu…

SÂN EŞTI (*cu o uşoară ironie*): Te rog, stai jos… (Andr*ei tot şov*ăie.*)* S*cuză-mă că am uitat să-ţi spun că eu n-am în familia mea nici spătari, nici logofeţi.

ANDREI (*încurcaptarcă în echilibru instabil*): Domnule Sineşti, mi-ar părea rău să fiţi supărat pe mine! SINEŞTI (*cu o mânie ascunsă*, *sever*): Nu înţeleg ce vrei să spui… ANDREI (stân*gaci f* fă*r*ă *ros*t*): M*i-e teamă că sunteţi supărat pe mine. SINEŞTI: Tot nu pricep… Dumneata ai fost logodit cu domnişoara Mărculescu, fata cumnatului meu, şi ai stricat logodna… De ce să fiu eu supărat?

ANDREI (*parcă în vârful picioarelor*): A fost un act de onestitate morală să renunţ la domnişoara Mărculescu…

SINEŞTI (*dur*, *fără să-l privească*): în treacăt pot să-ţi

spun că era mai simplu să nu te logodeşti.

ANDREI (*dezarticulat*): Am crezut că o iubesc, speram să o pot iubi…

SINEŞTI (*avocat cu verva sarcastică, profesională*): Dacă vrei, pot să-ţi spun că eu am fost de la început împotriva acestei logodne… Din păcate, Mărculescu are slăbiciunea universitarilor… Vrea un ginere pe care să-l lase la catedră. Se pare că e o tradiţie în universităţile româneşti ea să se lase catedrele moştenire fiilor sau zestre fetelor… Mărculescu avea de gând, cred, să vă trimită imediat după nuntă la lena, ca să-ţi iei dumneata doctoratul… Până şi aci era ideea de moştenire, pentru că acolo şi-a luat şi el, tot însurat de tânăr, doctoratul pentru catedra care-l aştepta în ţară…

ANDREI (*tresare*): Mi-am dat seama că nu pot pleca din ţară… l-am explicat domnului Mărculescu.

SINEŞTI (*cu o grimasă*): Poate că nu ştiai că pentru mai târziu mai erau puşi deoparte vreo două sute de mii de lei… zece mii de napoleoni, aur curat… Aşa sunt mamele, cred că aurul poartă noroc…

ANDREI (*nervos, instabil*): Credeţi-mă, domnule Sineşti, nu zestrea mă interesa… (Luna*tic:)* În niciun caz nu puteam pleca… E un lucru pe care nu vi-l pot spune… Pe care nu-l ştie nimeni. Pe care nu l-aţi putea bănui niciodată…

SINEŞTI: Ştiu, nu voiai să pierzi postul de bibliotecar (*a spus asta cu o ironie apăsată*) de la domnul Matei Boiu-Dorcani?…

ANDREI (*jignit*): Sunt aici în calitate de istoric… „pentru cercetat arhivele Boiu-Dorcani… Nu sunt bibliotecar. După cum ştiţi, familiile Cantacuzino, Calimachi, Creţulescu au însărcinat şi ele pe unii dintre istoricii noştri cu asemenea cercetări în arhivele lor…

SINEŞTI (*mai ironic*): Pentru asta ai venit într-adevăr acum vreo patru-cinci ani în casa asta, în care nimeni nu ştie pe ce lume trăieşte, dar ai rămas… şi de atunci faci mereu genealogie… (Apropii*ndu-se confidenţial, se aşază.) Am cu*noscut într-un „castel”, prin Moldova, un bătrân

caraghios, prăpădit, aciuat acolo... Era fiul unui fost ministru scăpătat, care venise ca musafir, să stea o săptămână şi a rămas musafir acolo patruzeci de ani... Mi se pare că a murit de curând. Nu s-a mai îndurat nimeni să-l alunge. Nu plătea chirie, nu plătea masă... Până la urmă, ajunsese cam camarad cu servitorii... (Acru:) E periculos să nu *plăteşti* undeva casa şi masa.

(*Sună telefonul.*)

ANDREI (*ridică receptorul*): Da, doamnă, casa domnului Matei Boiu-Dorcani... Articolul din Lume*a ilustrată? De* ce credeţi că e vorba despre domnişoara Boiu? Dar poate că mai există şi altă domnişoară căreia intimii săi. spună „Jupâniţa”... Da, îl avem articolul...

Ne-a fost trimis din două-trei locuri, anonim... Nu cred că domnişoara Boiu l-a citit... Bună ziua, doamnă! (Trânteşt*e telefonul iritat. Peste* câ*tva timp, şo*văin*d nervos:*) *Domnu*le Sineşti, vă cer îngăduinţa să vă vorbesc cu cea mai adâncă sinceritate şi sunt convins că mă veţi înţelege: am crezut întâi că o iubesc pe domnişoara Mărculescu, pentru că e într-adevăr şi frumoasă, şi foarte gingaşă... Mi-am dat însă seama – deşi cam târziu – că n-o iubesc atât de mult... că ar fi fost nefericită dacă aş fi luat-o de soţie.

SINEŞTI: Dacă înţeleg bine, visezi „dragoste în stare pură”... E destul de frumos... Dar la sinceritatea dumitale vreau să-ţi răspund şi eu sincer. (Cu ceva *apr*i*g în lini*a *um*e*rilo*r*, cu pum*nu*l sirins*ne*aşteptat de sinc*e*r, aproap*e *impulsiv:*) *Ascul*tă, e în viaţa fiecărui om o clipă, uneori o singură clipă, când firul vieţii trebuie răsucit cu duşmănie. (Rămâne î*ngândur*a*ty încleşt*a*t.*)

ANDREI (*e foarte surprins de sinceritatea omului din faţa lui*).

SCENA 2

ACEIAŞI. DECIU

DECIU (*condus de servitorul în livrea, puţin nedumerii parcă de locul unde se află, se îndreaptă spre Andrei*): Sunt Deciu, de la ziarele *Seara* şi *Lumea ilustrată*; vreau să vorbesc cu domnişoara Boiu... Dumneavoastră

sunteţi secretarul domnului Boiu, mi se pare…”

ANDREI (*încurcat*): Da… nu…

DECIU (*nedumerit şi el*): Am crezut că sunteţi secretarul… scuzaţi-mă…

ANDREI (*iritat, prea puţin sociabil*) Ce doriţi dumneavoastră de la domnişoara Boiu?

DECIU (*mirat de iritarea lui*): Doresc să vorbesc cu domnişoara Boiu. (*Către Sineşti*:) Am onoarea să vă salut, domnule preşedinte…

ANDREI (*după un timp, nervos*): Nu cred să vă primească… Cred că nimeni din neamul ei n-a primit vreodată un gazetar. I s-ar părea foarte curios.

DECIU: Acum e altceva. Am venit să-i arăt portretul pe care i l-am publicat în ediţia noastră ilustrată…

ANDREI (*aproape supărat, întărâtat mai mult decât ar fi fost firesc*): Dumneavoastră sunteţi autorul acelui portret?… Cred că n-o să-i facă prea mare plăcere.

DECIU: Asta rămâne de văzut…

SINEŞTI (*încruntat*): Dar ce portret e ăsta?…

DECIU (*îl scoate din buzunar*): Domnule preşedinta, trebuie să vi-l citesc neapărat…

ANDREI (*nu se poate regăsi*): Domnule, vă previn că domnul Boiu trebuie să se coboare în câteva clipe de sus…

DECIU (*sigur de ce spune*): Nu e încă îmbrăcat… Ştiu precis când se va coborî, şi voi trece în hol… (Se aşază *la masa mare, lângă Sineşti, şi începe să citească:) „Jupâniţa”*… (Către Sineşti*:) Aşa o poreclesc* prietenele ei… „O puteţi vedea în fiecare zi la ora şase la Şosea. Dacă n-o cunoaşteţi, nu cereţi nimănui să vi-o arate. O veţi recunoaşte spontan. Trece în goana trăsurii largi şi elegante. Are ovalul chipului prea lin, ochii prea mari, gura prea expresivă, degetele prea subţiri. În priviri îi ghiceşti o reverie cu viziuni medievale. Echipajul ei se intercalează într-un lung şir de echipiaje de cocote. Dar nimeni nu se înşală. E descendenta a trei logofeţi şi patru spătari. Are treizeci de ăni3 zece milioane şi nu s-a măritat încă. Are capriciul să-şi primească pretendenţii într-un iatac – Jupâniţa nu poate avea decât iatac, fireşte – care. aduce cu

un muzeu criptologie. Pe pereţitablouri bizantine, portrete mănăstireşti, prin colţuri jilţuri de biserică alături de gobelinuri. Lângă o Biblie din veacul al XVII-lea, ultimele cărţi ale lui Barres şi comediile lu'[2]i Wilde în original. Da[3]r îl admiră mai cu seamă pe Stendhal şi ar vrea să semene neapărat cu domnişoara de la Mole... De asemenea, e de câtva timp în căutarea unui strămoş care să fi fost decapitat. Şi nu e mirare... că niciunul dintre candidaţi nu mai are curajul să-i ceară mâna". Ce ziceţi? E bun, nu?

SINEŞTI (*cu faţa neagră, suptă, cu o severitate afectată*): Nu e prea rău, dar de unde gluma asta că vrea să semene cu domnişoara de la Mole?

DECIU: Din cea mai sigură sursă. (*Zâmbeşte cu înţeles.*) Toate prietenele sale ştiu că domnişoara de la Mole este idealul ei în trecut, ca să zic aşa...

ANDREI (*iritat*): Baliverne... Şi cine este această domnişoară de la Mole, în definitiv?

SINEŞTI (*uimit, şi din obişnuinţa de a cere socoteală*): Cum, n-ai citit *Le Rouge ei le Noirz* al lui Stendhal?

ANDREI (*încurcat*): Vă mărturisesc; că nu... De altfel, mă cuprinde o mare tristeţe când intru într-o librărie sau într-o bibliotecă mai mare, la gândul că sunt atâtea cărţi, desigur importante, pe care nu le voi citi niciodată...

DECIU (*a învârtit un tampon de sugătoare, apoi brusc, demascându-se*): Domnule preşedinte, veniţi cu propunerea delegaţiei permanente la domnul Boiu?...

SINEŞTI (*e cu totul surprins, apoi întreabă iritat, bănuitor*): De unde ştii dumneata asta? S-a hotărât să nu se comunice nimic presei...

DECIU: Domnule preşedinte, n-aţi venit aici ca să aduceţi flori; conducerea partidului liberal, ştiind că aveţi legături de rudenie cu domnul Matei Boiu prin soţia dumneavoastră, care este şi cea mai bună prietenă a domnişoarei Boiu, v-a dat această însărcinare de a propune domnului Boiu-Dorcani intrarea în viitorul guvern. De

2 Maurice BarrH (1862 —r 1923) —scriitor francez, ideolog al reacţiunii 3i mperialiste. :2" E vorba <le scriitorul englez Oscar Wilde.

aceea sunteţi aci… Şi dumneavoastră… şi eu.

SINEŞTI (*nu ştie ce să mai creadă*): Domnule, sunt stupefiat. de această indiscreţie…

DECIU: Domnule preşedinte, scuzaţi-mă, nu avem timp mult de vorbit… Iată despre ce e vorba… Ediţia noastră de prânz aşteaptă cu paginile încheiate, cu loc liber la „Ultima oră” pentru rezultatul demersului dumneavoastră… Portretul domnişoarei Boiu a fost dinadins publicaţia să-mi creez un pretext să intru aci, în această casă cu aspect de cetate în inima Bucureştilor, în care când intri te cuprinde teama că n-ai să mai ieşi niciodată… Un simplu pretext. Vă fac deci următoarea propunere: dumneavoastră îmi veţi comunica imediat rezultatul demersului dumneavoastră, ca să-l pot telefona, iar eu vă voi comunica la rândul meu, din sursă sigură, ce însărcinare veţi primi în noul guvern, care se va constitui – vă spun precis – în luna decembrie 1913.

SINEŞTI (*e uluit şi indignat*): Găsesc că exageraţi… E aproape o necuviinţă!

DECIU: Gazeta noastră nu poate apărea fără această „Ultimă oră”. (*Aude zgomot de paşi.*) V-aştept la plecare, în vestibul. Deocamdată pot să vă spun că trebuie să fiţi atent la litera H. S-ar putea ca ora H să fie ora… Hariton.

SINEŞTI (*uşor pământiu*): Hariton?

DECIU (*întocmai*): Mi se pare că totul depinde de rezultatele acestei întrevederi. V-aştept. (*Iese grăbit.*)

SCENA 3

MATEI, SINEŞTI, ANDREI

MATEI (*e un bărbat de aproape şaptezeci de ani, palid, cu o privire absentă, nepământească, de om care trăieşte pe altă lume, de altfel la fel ca toţi cei care locuiesc în această casă cu ziduri de cetate în mima Bucureştilor, de la stăpân şi fiică până la servitori. Tulbură şi albeaţa lui, ochii mari, nasul puternic încovoiat, gura mare, acum strânsă, barba potrivită, sfârşită ca un fuior, dincolo de gulerul tare, lat, foarte jos, cu o cravată mică peste pieptul alb şi fin lustruit al cămăşii, care iese puţin îndoit din strânsoarea unei veste cu tiv alb şi a unei haine*

negre, desăvârşit croite. Vădeşte, din felul în care stă în scaunul cu spătar înalt, un soi de oboseală, ceva din nevoia de a găsi cea mai bună poziţie, a unui om care suferă de ficat din pricina unei insuficienţe a inimii. E în toată făptura lui din alt veac o dorinţă sinceră de a fi binevoitor şi amabil, dar se şi vede că nimic din ceea ce se întâmplă dincolo de zidurile curţii să te nu i se pare că merită interes): Mă iertaţi, domnule Sineşti, că v-am făcut să aşteptaţi. Sus se repară toată casa... Aici putem vorbi în linişte.

SINEŞTI (*taur negru slab, silit să treacă printr-o portiţă cu zăbrele de fier*): Dar nu face nimic, domnule Boiu, e un semn mai mult de prietenie...

MATEI: Luaţi loc... A, da... Vream să întreb şi... ce este cu acel potop de crizanteme?...

SINEŞTI (*îl priveşte de jos în sus, surâzând*): Sunt omagiul unei premiate. Doamna Sineşti a luat premiul întâi la expoziţie.

MATEI (*nu pricepe*): Dar ce expoziţie?

SINEŞTI (*cu o vagă ironie*) *a* Expoziţia de flori din Parcul Carol... Soţia mea cheltuieşte o mulţime de bani cu grădina... şi le lasă să putrezească... Că, bineînţeles, nu avem ce face cu ele.

MATEI (*mirat*): Ce vrei să faci cu florile?

SINEŞTI (*oarecum plictisit de acest refugiu al soţiei sale*): Creşte specii rare, stă toată ziua cu foarfecele în mână. Când am aflat de expoziţie, i-am spus: „Cel puţin du-le acolo, să vadă şi lumea ce flori avem”... Au reuşit unelef albe, aproape cât varza... Dar nici nu voia să audă... Atunci am umplut două camioane şi le-am expediat Comitetului... Am luat premiul în unanimitate. Dacă vă spun că sunt unele crizanteme albe, cât varza!...

MATEI: Le-am văzut... dar nu sunt numai astea.i. Ne-a sosit acum un car întreg. Şi nu ştiu ce e cu ele.

SINEŞTI (*mirat*): Drept să spunr nici eu nu pricep nimic... (Stân*gaci:) O* s-o întrebăm pe Maria, căci a venit şi ea odată cu mine. (Şi m*ai stâ*n*gaci:) C*red că «-a suit la Ioana.

MATEI: Mi se pare însă ca Ioana nu e acasă, s-a dus să vadă... (E întrerupt.)

SINEŞTI (şi-a rotit privirea spre călimara grea de pe masă, apoi, rupând brusc firul, se întoarce hotărât): ... Eu am coborât singur la dumneavoastră, fiindcă trebuie să vă aduc câteva lămuriri...

MATEI (*priveşte preocupat pe Andrei*): Domnule Pietraru... Am nişte însemnări pe masă, la mine, sus... Vrei să le controlezi datele... ca să le putem folosi după masă?...

ANDREI; Da. (Se înclină puţin şi iese.)

MATEI: Despre ce e vorba... domnule Sineşti?

SINEŞTI: Uitaţi... (E încurcat puţin şi solemn.) Colegii mei din delegaţia permanentă, ştiind relaţiile, (stânjenit) în sfârşit... onoarea pe care o am de a mă număra oarecum printre prietenii dumneavoastră...

MATEI (s-a încruntat puţin).

SINEŞTI: Vreau să spun că, ştiind ce legături de (şovăie) rudenie şi de strânsă prietenie sunt între familia nevestei mele şi familia dumneavoastră...

MATEI, (*aprobă cu o mişcare din cap şi nedumerit puţin*): Dar i-am trimis alaltăieri şefului partidului dumneavoastră un plic cu răspunsul meu la scrisoarea pe care mi-a trimis-o.

SINEŞTI (*şovăie, priveşte de jos în sus*): Tocmai... Da... da., şeful vrea să ştie dacă acesta este ultimul dumneavoastră cuvânt.

MATEI (*uşor iritat*): Dar câte cuvinte vrea şeful dumitale să am? Eu nu am niciodată decât un singur răspuns.

SINEŞTI (*stăpânindu-se cu greu, dar stăpânindu-se*): Scuzaţi-mă... M-am exprimat eu greşit. În scrisoarea lui, şeful v-a rugat să primiţi \ să faceţi parte dintr-un guvern care ar duce la

5 – Camil Petrescu – Teatru, vol. I yj convocarea unei adunări constituante, în vederea exproprierii şi a votului universal.

MATEI: l-am răspuns că nu văd posibilă o asemenea colaborare... Şi-ţi spun dumitale astăzi că mă surprinde o

asemenea propunere…

SINEŞTI (*vrea să arate că e* şi *un avocat subtil*): îmi daţi voie, cu titlu confidenţial, să vă spun de unde a pornit ideea?

MATEI (face un gest plictisit, probabil din pricina propunerii de confidenţă).

SINEŞTI (*fără să observe, căci e hotărât să-şi Îndeplinească misiunea cu orice preţ*): E o idee a lui conu Alecu… Şeful se teme că rezistenţa conservatorilor – a lui Carp îndeosebi – împotriva reformelor va fi prea dârză, şi atunci a acceptat ideea lui conu Alecu: să atragă de partea noastră o parte din ramura veche, în frunte cu dumneavoastră. Faptul că nu faceţi parte din actualul guvern, că n-aţi fost nici în cel din cealaltă guvernare conservatoare denotă, oricum, că sunteţi nemulţumit. Cel puţin asta e părerea lui conu Alecu… şi atunci…

MATEI (*enervat*): Nemulţumit? Domnule Sineşti… că sunt nemulţumit e puţin… Mi-e silă. Dar mi-e silă nu numai de fostul meu partid… Mi-e silă de politică în genere, de toată politica de azi. Am fost de două ori ministru, şi demnitatea mea nu-mi îngăduie să mai fiu a treia oară… Dar dacă i-am refuzat pe ai mei, de ce crede conu Alecu al dumitale că aş putea să fiu coleg cu el în minister? Fireşte că nu puteam să dau prea multe explicaţii în scrisoarea mea, dar cred că şeful dumitale a înţeles.

SINEŞTI (*iar face o pauză concentrată*): Daţi-mi voie să precizez… Propunerea de a intra în minister nu a fost a conului Alecu… El le-a spus de la început că o să refuzaţi… Alta a fost ideea lui… Şi de aceea am venit acum…

MATEI (aşteaptă nedumerit, întrerupându-l): Ce idee?

SINEŞTI: Uite, de acord cu el de astă dată, şeful ar vrea să ştie dacă aţi accepta eventual prezidenţia Senatului şi deci a Constituantei. Conu Alecu crede că exproprierea şi reforma electorală prezidate de o personalitate ca dumneavoastră ar anula orice opoziţie conservatoare…

MATEI: Aş vrea să ştiu dacă e vorbă acum de o

propunere formală, ori numai de o părere oarecare…

SINEŞTI (puţin surprins, zăpăcit): Da… nu… de ce?

MATEI: Pentru că dacă nu e o propunere propriu-zis, – ar fi comic să refuz ceea ce nu mi se oferă.

SINEŞTI (tresare): Dar…

MATEI: Iar dacă e o propunere formală, atunci răspunsul meu limpede, hotărât, unul singur, este: nu! (*Sună.*)

SINEŞTI (cu o mânie ascunsă, de avocat care vede că pierde procesul): Dar, domnule Boiu…

MATEI: Domnule Sineşti, nu sunt timpurile acestea ale noastre… iartă-mă, sunt numai timpurile dumneavoastră… ale (surâzând) *democr*aţilor. (Către se*rvitorul care a intrat:*) *Pofte*şte pe domnul Pietraru.

SERVITORUL: Doamna Sineşti întreabă dacă poate veni în bibliotecă.

MATEI: Desigur că da…

SINEŞTI (*sceptic, cu o ironie seacă*): Credeţi că vor reveni vreodată vremurile dumneavoastră?

MATEI (*convins*): Fără îndoială că da.

SINEŞTI: Toţi autorii sunt însă de acord că e în lume acum o deplasare categorică „spre stânga”.

MATEI: Nu, e nimic… Aşteptăm…

5* 19

SINEŞTI (mereu politicos, păstrând aparent distanţa socială, dar acum cu un dispreţ ascuns): Mi-e teamă să nu aşteptaţi prea mult.

MATEI: S-ar putea să nu mai apucăm noi înşine această întoarcere… Dar trebuie să aşteptăm.

SINEŞTI (*convins, aproape autoritar*): ara însă nu poate aştepta.

MATEI: Credeţi dumneavoastră că orice activitate e folositoare ţării?… Credeţi dumneavoastră că aceste două „reforme”, pe care le vreţi cu orice preţ, sunt folositoare neamului românesc?

SINEŞTI (*sigur de el*): Fără îndoială că da.

MATEI (*cu o amărăciune de dincolo de lume*): Dar expropriind pe marii proprietari veţi ruina o clasă

conducătoare, pe care nu o veţi mai putea reconstitui… şi fără niciun folos, căci nu veţi putea satisface toată ţărănimea, iar cei satisfăcuţi nu vor avea de ajuns, vor vinde ce vor căpăta, tocmai spre folosul acelor străini pe care-i veţi încetăţeni prin reforma electorală. Veţi înstrăina totul.»

SINEŞTI (*cu o autoritate severă*): Eu nu cred că va fi aşa cum spuneţi… Ceea ce ştiu e că şi aşa, boierimea care posedă munţi întregi împăduriţi i-a concesionat unor societăţi străine, care i-au pleşuvit cu totul, au distrus până şi rădăcinile. Regiuni întregi sunt prăpădite.

MATEI: Au făcut-o poate unii – şi au greşit, desigur. Eu n-am făcut asta nici la Dorcani, nici la Colţoasa. Acolo, munţii sunt întregi.

SINEŞTI (*acum cu o grimasă binevoitoare*): Nici aşa nu-i bine. Aveţi şapte munţi împăduriţi. E şi o bogăţie a ţării. Avem nevoie de şcoli, de spitale, de armament. Nu e păcat de codrii aceştia, care putrezesc în părăsire?

MATEI (*precis, după o pauză nervoasă*): Codrii râu putrezesc, (*îl priveşte lung*) domnule Sineşti… Codrii aşteaptă… (Către An*drei, care a* i*ntra*t) *Caută*-mi, te rog, colecţia Meteş.

SINEŞTI (cu alt ton, căci îşi dă seamă că trebuie să se oprească, deoarece ii-are niciun sens să strice legăturile dintre ai lui şi acest boier maniac, care trebuie luat aşa cum c): Poate vă interesează numai fiindcă sunt plini de vânat.

MATEI (*ca un reproş, cu o durere îndepărtată*): De la moartea băiatului nu mai vânez, domnule Sineşti… N-am mai călcat pe la Dorcani de lungă vreme.

SINEŞTI: Dar nici în Bucureşti parcă nu staţi prea mult.

MATEI (*înseninat de gândul Mariei Sineşti*): Nu s-ar spune, domnule Sineşti, că avem moşii vecine. Căci dacă ai veni mai des pe Valea Nereului ai şti că mai bine de jumătate de an mi-o petrec la ţară… Că-mi gospodăresc singur moşia – şi cu câte necazuri, Doamne! Acest

9 i t lucru îl ştie însă doamna Sineşti, care e cea mai

harnică şi mai plăcută vecină, ba mi se pare că stă acolo întreg anul, mai mult decât mine. (*Maria tocmai intră.*) Şi spun asta nu pentru că tocmai intră pe uşă, ci fiindcă e cu desăvârşire adevărat.

SCENA 4. „t. 1 – ANDREI, SINEŞTI, MATEI, MARIA

MARIA (nu pare să fi auzit că e vorba de ea, dă cu ochii de Sineşti, are o încordare retractilă, de vietate speriată şi întărâtată în acelaşi timp… îl priveşte palidă, cu mânie, câteva clipe, şi-i spune nervos): Dumneata aci? Am stabilit amândoi că ţi-e îngăduit numai să mă conduci până la poartă… Ţi-am spus că niciodată şi pentru nimic în lume nu trebuie să ne mai aflăm împreună în această casă, amândoi, faţă în faţă.

MATEI (o priveşte neliniştit): Maria…

SINEŞTI (*vorbindu-i Mariei ca unui bolnav*): Dar desigur, Maria, aşa am stabilit… ai dreptate. Întâmplător, am avut de vorbit cu domnul Boiu.

MATEI (încercând ş-o liniştească şi el): Maria…

MARIA (are ochii-n lacrimi, vrea să plece, pe urmă face o sforţare, se stăpâneşte şi chiar caută un ton de convorbire, vorbind totuşi cu oarecare nervozitate): Am văzut că florile mele sosiseră încă de azi-dimineaţă şi voiam să le duc în biroul dumitale, fiindcă ştiu cât de mult îţi plac.

MATEI: Cum, nu sunt pentru Ioana?

MARIA: A, nu, Ioanei nu-i plac de loc crizantemele, fie ele şi excepţional de mari.

MATEI: Nu ştiam.

MARIA: Le găseşte prea „plângătoare”… Preferă florile cu lujer sprinten. Am vrut să-i aduc nişte crini van Hutten, dar se pare că i-a oprit juriul expoziţiei, dacă nu cumva e vreo glumă…

SINEŞTI (*sec*): I-a oprit vreo cucoană de pe acolo. Crinii roşii nu se găsesc aşa uşor.

MARIA (îi reaminteşte nervoasă, de neînduplecat): Niciodată.

MATEI: Tocmai că îi spuneam domnului Sineşti. Am văzut azi în curte un car cu crizanteme, mi-a spus omul că

sunt de la expoziţie şi n-am priceput nimic.

MARIA: Ca la orice expoziţie, am fost invitaţi să „ne ridicăm operele”… Am spus omului să ducă jumătate la maternitate, pentru bietele mame de acolo, şi jumătate să le aducă aici…

MÂŢEI (*ca să încheie discuţia*): Nu v-am prezentat pe domnul Pietraru, doamnă, tânărul meu colaborator.

MARIA (cu o ovaţie şi o bunăvoinţă desăvârşită. E de l o f şi J

altfel o femeie ţinără, foarte frumoasă, cu umbra unei melancolii nervoase pe faţa palidă, puţin ascunsă sub pălăria răsfrântă într-o parte, ca a vânătorilor): Dar cred că ne-am cunoscut. Domnul Pietraru mi-a fost prezentat tot de dumneavoastră, cu prilejul unei…

ANDREI (*surprins*, *intimidat*, *zăpăcit*): Vai, doamnă, scuzaţi-mă, da… da… am o memorie… scuzaţi-mă…

MARIA (*mereu prietenoasă*): Dar nu-i nimic… absolut nimic, domnule Pietraru. Lipsesc aproape tot timpul din Bucureşti.

ANDREI (rămâne încă în picioare, tulburat de apropierea asta plină de melancolie şi eleganţă).

MATEI (ea să încheie discuţia): Ce fac copiii, doamnă?

MARIA: Nebunii… domnule Boiu.

MATEI: Băieţelul?

MARIA: A căzut ieri de pe cal la manej, dar n-a păţit nimic. (*Fericită*, *mirată*:) Absolut nimic! (*Priveşte biblioteca cu un fel de emoţie.*) Vă aduceţi aminte când eu cu Ioana ne-am închis în această bibliotecă o duminică întreagă, de dimineaţă până seara târziu, fără să spunem la nimeni nimic?… Ne-aţi căutat cu toţii, speriaţi, în tot oraşul. Aţi anunţat poliţia…

BOIU (*cu indulgenţă*): Ce spaimă am tras… şi noi, şi mătuşa ta…

MARIA: Fusese o idee a Ioanei. Ea făcuse rost şi de cheie. În biblioteca de jos, aci, nu intra mai nimeni, nu era aranjată ca acum, cărţile şi documentele erau aruncate ca

într-un pod.

MATEI: Sunt vreo cincisprezece ani de atunci, domnul Pietraru nu venise încă la noi să aranjeze biblioteca. (*Surâzând*:) Din păcate, nu era nici întâia, nici ultima „idee” a Ioanei.

SINEŞTI (*încercând*): Nu mi-ai povestit niciodată asta, Maria…

MARIA (*cu un soi de rugăminte intensă*): Te rog, niciodată, în niciun mod aci, noi doi faţă în faţă”.

MATEI (*ca să curme situaţia*): Ioana ştie că veniţi astăzi s-o vedeţi?

MARIA: Nu… dar cred că o să-i spună servitorul că sunt aici, jos.

MATEI: Cu siguranţă că da… de altminteri, e probabil că a şi venit… Îi aud trăsura… a fost să-şi ia un tablou al Suzannei Boiu.

MARIA: Suzana Boiu?

— MATEI: Copilării de-ale ei. Capricii de fată răsfăţată. s A comandat pictorului Dimiu o copie după portretul Suzannei Boiu de la mănăstirea Ştioava…

MARIA*: Jupâniţa nu se dezminte… Ioana cunoaşte istoria mai bine ca un dascăl.

SCENA 5

MATEI, SINEŞTI, ANDREI, MARIA, IOANA

XOiaNA (deşi opusă ca fire tatălui ei, nepunând preţ pe nobleţea de sânge, ci dorind o aristocraţie a faptelor, a curajului, dispreţuind visătorii, Ioana Boiu este tot atât de fantastă şi de inactuală ca toţi cei care locuiesc în această casă din alte vremi. Intră urmată de un servitor, care duce tabloul. E înaltă, cu părul şi ochii negri –, albă şi stranie. O eleganţă fără maiestate şi o nervozitate integrală de animal de rasă. Are mişcări feminine, dar precise, gesticulează fără să depărteze niciodată braţele de corp. Mâinile, îndeosebi, cu degetele lungi, fine şi palide, îi sunt atât de expresive şi de vii, de parcă ar vorbi cu ele, de parcă toată fiinţa i-ar fi în ele. Vorbeşte foarte repede, fără să „scandezeu, ci nuanând şi făcând pauze între propoziţiuni, nu între cuvinte. Dă replica direct, de obicei

râmânând în profil, numai când vrea să accentueze ceva întoarce spontan capul şi fixează cu privirea. Nu râde niciodată, dar surâde adesea, un surâs nervos şi ironic. Dă o impresie de sensibilitate şi pasiune „din cap”, care are ceva din rigiditatea şi artificialul tulpinii de crin, poate chiar din fragilitatea trestiei. E acum într-o rochie cu talia sus, albastră, cu jachetă lungă, iar dedesubt – bluza albă, încheiată până sub bărbie, de parcă ar avea gâtul înmănuşat ca un braţ, pieptănată cu coadele încolăcite strâns pe urechi. Către Maria): Bine că ai venit... Să vă constituiti în comitet... Vreau să vă st în *

părerea. (Servitorul reazemă tabloul, ea îşi scoate jacheta şi pălăria.)

MARIA: Asta, ca să sporeşti vestita ta colecţie din iatac?

SINEŞTI (*căutându-se prin buzunare*): Dar mai întâi, scuzaţi-mă, nu ştiu cine a fost această Suzana Boiu.

IOANA (*afectat, către Matei*): Domnul Sineşti nu ştie cine a fost Suzana Boiu. (*Către Sineşti*:) Dar mi se pare că ai învăţat la istorie lucrul acesta, în liceu...

SINEŞTI: Ca viitor om politic, în orele de istorie citeam gazetele, pe sub bancă...

IOANA: Ei bine, ai să vezi numaidecât... Domnule Pietraru...

ANDREI (tresare, bâlbâie): Da.

IOANA: Dă-mi, te rog, volumul al doilea din *Istoria Mănăstirilor* şi *Pravilelor*...

ANDREI (*grăbit, nervos*): S-aduc scara... Numaidecât. (Plea*că.)*

IOANA (*enervată puţin*): Dar nu e nevoie de scară. Cartea e jos...

ANDREI: A, da, jos! (Se duce iar spre dreapta, şi scoate o carte din raft, pe care i-o dă Ioanei.) Uitaţi-o.

IOANA (cu superioritate): Dar nu ţi-am cerut asta. (Se duce singură să-şi ia cartea.)

ANDREI (*totsângele i-a năvălit în obraz*): Scuzaţi-mă, domnişoară, înţelesesem...

(Ioa na nu-l a se uită.)

IOANA: Ascultă, domnule Sineşti.

SINEŞTI (*uimit, cercetează cartea*): Aşadar, nu e o calomnie că domnişoara Boiu citeşte literele popeşti! (*Cu intenţie*:) Credeam că numai domnul genealog se pricepe la asta.

IOANA (*plictisită, nu-i răspunde, ci începe să citească, subliniind cu patimă toată savoarea arhaică a fragmentului*): „Ce înspre toamnă văleat 7233, iară de la Hristosu 1765, năpristanu potera stăpânirii stându, pus-au mâna prevestitulu haiducu şi la moarte prea streang osânditu-l-au dupre. dreptate. Atunce s-a tâmplatu una faptu de care foarte minunatu – s-au tot norodul, de s-au dusu vestea până la Craiova şi mai departe, la Cerneţu. Ştiutu fiindu că dupre obiceiul pământului verice jupâniţă au den milă au den dragoste dacă se da soţie legiuită osânditului – iertatu era… Ce urmându a se spânzura aceal haiducu, carele de prostime prea iubitu fiindu pentru faptele ceale de vitejie, căci cu moartea el osândea pre diriguitorii şi veneatieii pripăşiţi pe lângă scaunul capului cârmei, pentru toate răutăţile săvur/şuite asupra norodului cealui prostu' şi necăjitu pe carele care cine vrea, acela îl şi mulgea. (*Cu vocea tot mai pătimaşă, tot mai mult scoţând în relief savoarea textului*:) Şi cutezătoru foarte nemerindu-se a fire, iar nemearnicile togmeli şi îmblările lumii ceale pieritoare de atunci văzând-u, plăcutu-au hirea şi cutezanţa lui fiicei biv-vel vornicului Iordake Boiu, anume Suzana; Lucru e tare de mirare fiindu acest neam de Boiu prea cinstitu, dat-au ţării logofeţi, vornici, spătari, toţi boieri veliţi. Şi cu hierbinte lacrimă de plângere căzând-u Suzana la chicioarele Domnului, rugatu-l-au de iertare, iară obiceiulu pământului mai tare decât voia Domnului şi pravila fiind, iertatu – s-au acel haiducu, spre marea mulţămită a prostimei… iară ea, Suzana adică, luatu-l-au de bărbatu". (Repe*tă pe* d*in*a*fară:*) „Plăcutu-au hirea şi cutezanţa lui fiicei biv-vel vornicului Iordake Boiu". (Exal*lată:*) *A*i văzut cine era Suzana Boiu? Ai văzut ce era în stare să facă ea într-o epocă de decădere ca aceea a fanarioţilor? Ea este patroana mea… Este idealul meu în

trecută, o simt în sângele meu mai mult ca pe oricare dintre strămoşi.

MATEI (*care privea tabloul*): Dar, Ioană, fii rezonabilă!

MARIA: A! N-o convinge nimeni. Ioana are ideile ei.

MATEI: E un copil răsfăţat... Dar vârsta le orânduieşte toate. (Către *Sineşti:) M*ai rămâi? (E gata *să plece.) S*INEŞTI: Merg şi eu. (Către *Maria:) M*ergi? MARIA: Eu mai rămân. Avem de vorbit amândouă. (Mate*ise-nclină, Si*neşti sărută *nu*na *Ioa*n*ei, ie*s *amân*d*oi.)*

SCENA 6

„IOANA, MARIA, ANDREI

MARIA (*după ce a privit îndelung tabloul*): Aceasta-i Suzana Boiu?... Ştii că seamănă mult cu tine?

IOANA: Cum o să semene cu mine, Maria?

MARIA: Aceiaşi ochi, aceeaşi expresie.

IOANA: „Expresie”? Cum o să aibă „expresie”, Maria? E o copie după un portret de mănăstire.

MARIA (*fără să înţeleagă*): Poate să fie o copie bună totuşi...

IOANA: Este o copie desăvârşită, dar nu poate să aibă „expresie”... Arta bizantină dispreţuieşte „mimica”. Redă numai desprinderea şi fuga de lume. Suzana Boiu figurează drept ctitoare a mănăstirii Ştioava. Portretul ei e la intrarea bisericii, pe peretele din (caută *în gând) dr*eapta, deasupra pietrei de mormânt... Uite, ochii mari, ficşi, arzători, ocolesc parcă tot ce e urâciune pământească; fruntea, înălţată şi limpede, dispreţuieşte bucuriile de preţ mărunt ale celor din jurul ei... De ce te uiţi atât de mirată la mine?...

MARIA: Jupâniţo, acum înţeleg că nu seamănă Suzana cu tine, Aci tu semeni cu portretul ei.

ANDREI (care era foarte stânjenit, după o evidentă ezitare, tot fără să ştie dacă e bine, iese).

MARIA (*se uită după el*): Tu eşti cam bruscă cu bietul băiat, Jupâniţo.

IOANA; Eu?

MARIA: Adineauri l-ai pus într-o situaţie foarte

delicată… De altminteri, acesta e felul tău de a fi cu toată lumea…

IOANA: Bine, dar e neobişnuit ca un bibliotecar să nu cunoască locul cărţilor… N-ai văzut cum se zăpăcise?…

MARIA: Adevărul e că tu intimidezi în mod inexplicabil pe toţi bărbaţii, nu numai pe tânărul acesta… care mai e şi timid pe deasupra…

IOANA: Ei bine! Timiditatea aceasta e cu desăvârşire ridicolă.

MARIA: E poate prea delicat, şi de aceea e timid.

IOANA: Şi pe urmă, e atât de nehotărât, niciodată parcă nu ştie ce vrea.

MARIA: Nici asta nu-i prea rău. Cei inteligenţi şi ssnsibili au totdeauna momente de îndoială.

IOANA: Şi de laşitate.

7».

MARIA> A, asta nu totdeauna… Eu am convingerea că numai oamenii timizi sunt cu adevărat curajoşi… atunci când e nevoie.

IOANA: Oh, îţi plac prea mult crizantemele, Maria… (Trag*e din ţig*a*ră.) A*i cunoscut atâţi timizi?

MARIA: Am cunoscut oameni uimitor de curajoşi care erau neaşteptat de timizi câteodată… (Iron*ică:) D*e altminteri, nu ai şi tu impresia că bărbatul meu nu e de loc timid, de pildă? Trebuie să ştii că timiditatea este, de cele mai multe ori, dovadă de mândrie exagerată şi prost ascunsă. Iată, despre acest tânăr ştii ce lucruri interesante se vorbesc?

IOANA: Drept să-ţi spun, e de şase ani la noi, dar nu ştiu dacă am vorbit cu el vreodată în adevăratul înţeles al cuvântului. Mai mult fraze tipice. La masă – arareori – şi în bibliotecă.

MARIA (*familiară*, *bună*): Ei bine, Jupâniţo, am să-ţi povestesc despre el ceva foarte…

IOANA (*surâde*): Crizantemele, Maria. Crezi că e atât de interesant ca să ne pierdem timpul vorbind despre el? E un biet ratat. Mai bine haide sus, să atârnăm portretul ăsta la mine.

(Intră Andrei.)

ANDREI: Domnul Boiu are să vie jos, aci, doamnă.

MARIA: Voi merge câteva clipe sus, la Ioana, şi pe urmă cobor. Eşti bun să-i spui dumneata? Da?

ANDREI: Da, da.

MARIA: Mulţumesc, domnule Pietraru.

* 7

SCENA 7

ANDREI, CU L-AI, pe urma IOANA

ANDREI (rămas singur, priveşte lung după Ioana Boiu, ia pe urmă cartea în care a citit ea, şi parcă ar vrea s-o rupă, abătut, şi apoi, înciudat): Sunt un dobitoc!

(Intră cu zgomot Culai, urmat de servitor.)

CULAI (*cam în costum de silvicultor, voinic şi sănătos, se certa vioi cu servitorul care nu-l lăsa să intre*): Ce e, domnule? Uite-l aici… Iată că e singur… Acum ce mai vrei? Că eu nu mai vreau nimic… Adică da, mai vreau ceva… S-o ştergi!

y o

(Servitorul se uită întrebător la Andrei, care îi face semn să iasă.)

ANDREI (cu ochii plini de bucurie): Mă, ce e cu tine?

CULAI: Nimic. Am vrut să intru, şi pesemne că nu i-a plăcut domnului acela în livrea costumul meu… că sta la tocmeală cu mine… Că „e boierul în bibliotecă”. Nu mai ştiu ce spunea… Marafeturi.

ANDREI: Culai!

CULAI: Fă-te-ncca, să te pup! Ce? Crezi că mă sperie pe mine primirea asta rece? Nu degeaba scrie la sazetă că e vorba ca să deveniţi miniştri…

O în *»

ANDREI: Măi, tot trăsnit ai rămas.

(Intră Ioana, cu un servitor după ea.)

IOANA: „Ia-l cu grijă… Bagă de seamă să nu-l strici… Nu aşa… ţine-l mai aproape…

(Servitorul iese, cu tabloul, urmat de Ioana.)

CULAI (la intrarea ei tresărise respectuos şi îşi încheiase nasturii desfăcuţi la haină, dar după ceea pleacă,

înciudat, se descheie iar): Cine-i cucoana asta?

ANDREI: Domnişoara Ioana Boiu.

CULAI: Şi ce? Casa lui tată-său e hotel, de nici nu se uită la oamenii pe care îi găseşte înăuntru?

ANDREI (cu faţa înflorită de bucuria de sat de munte, pe care i-o aduce prietenul lui): Ascultă, mă! Ce-i cu tine? De ce ai venit?

CULAI (*simplu*): Am venit să te iau.

ANDREI (care se uita surâzând la ghetele lui pline de praf, surprins): Ce?

CULAI (drept explicaţie): Am venit să te iau. (Stă jos.)

ANDREI: Unde?

CULAI (cu jambierele prăfuite, cu amândouă mâinile în buzunarele largi ale hainei de catifea, trântit pe scaun ca la el acasă): La ţară... (Îi oferă loc el lui Andrei.) Stai şi tu jos.

ANDREI (*mirat*): Şi cum ţi-a venit gândul ăsta *y* – o trăsnit?

CULAI (explică în mod firesc, dar jumătate serios, jumătate trăsnit, vorbind repede, subliniind numai ici-colo, neglijând dinadins detaliile poetice, ca pe nişte paranteze): Odată cu răsăritul lunii, alaltăieri seară! (Andrei îl priveşte ca pe un nebun.) Alaltăseară – îmi luam, după masă, cafeaua în cerdac şi fumam. Atunci a *y* răsărit luna, mare, albă, peste culmea Mocăniţei, peste prundişul alb al Teleajenului, peste căsuţele de pe coastă. Cât vedeai eu ochii, se lumina ca ziua, şi, cum cădea luna pe toate pădurile, mi-am zis: Pădurile astea sunt ale satului, că eu nu am decât o sută cincizeci de pogoane. Acum nu aduc nimic. Dar dacă le-am exploata, ne-am îmbogăţi cu toţii. Să facem o obşte. Luna se ridica din ce în ce mai mult deasupra pădurilor... deasupra satului... Atunci mi-am adus aminte că ăl mai, (îl priveşte) *hai să* zicem: ăl mai bun prieten al meu se ofileşte, cu diploma în buzunar, într-o casă boierească, după ce şi-a tocit coatele şaisprezece ani pe băncile şcolilor. Sunt trei ani de când ţi-ai dat. capacitatea, nu? În 910 era vorba, da?

ANDREI (dă stânjenit la o parte o carte): Nu mi-am

dat-o.

CULAI: Şi de ce?

ANDREI (*tot stânjenit*): N-am putut… Acum şase ani nu-mi luasem licenţa, iar acum trei ani nu eram pregătit.

CULAI (*îl priveşte cu milă*): Ai dreptate, trebuie să fi muncit ca un rob în casa asta. (*Cald*:) Andrei, nu-i nimic, lui cu mine. Te aşezi pe-un trai, cu pui fripţi şi lapte proaspăt, în cerdacul casei…

ANDREI (cu un surâs de amintire, faţa i se luminează melancolic, iar Culai observă bucuros ce albaştri au devenit ochii prietenului lui): Cerdacul casei…

CULAI: Da, în cerdacul casei… Dedesubt – văile una-ntr-alta, iar în faţă munţii drepţi ca haiducii. (îmbă*tat:) E* un miros de brad, mă dragă, de te ameţeşte. (Repe*de, cu una din aceste treceri de grai, care-i sunt caracteristice:) I*eri am vorbit cu oamenii, le-am spus că am un băiat fain şi priceput… care o să ne facă ispravă bună. (Scurt:) *Tu te*-ai mai ocupat cu asta, când erai prin liceu, la voi în sat! Nu? … Şi într-un suflet am alergat la tine.

ANDREI (înduioşat): Să mă iei? (Se scoală.)

CULAI (*privindu-l cu dragoste*): Oi fi tu ticălos, măi Andrei! Dar uite… uite…”

ANDREI (înduioşat, se trezeşte cu amândouă mâinile lui nervoase, palide, strânse de mâinile tari ale lui Culai).

CULAI: Andrei! Uite, tare mi-ar părea bine să fim iar împreună… Ştii, ca în liceu… Ce viaţă am duce!… Aşa cum plănuisem noi în odaie la conu Iancu Surugiul… O căsuţă albă sub coasta de munte…

ANDREI: Cu cerdac…

CULAI: Cu cerdac… cu mămăligă caldă şi ţuică de prune, iar în colţ – lăutarii şi damigeana cu vin… (Răpit:) *Măi A*ndrei!

ANDREI: Ce?

CULAI: Adună-ţi repede boarfele şi hai degrabă. Ce mai stai? (Iar cu o trecere de grai, una din acele treceri care îi sunt foarte familiare:) Unde mai pui că facem avere, mă! Mergem apoi în Rusia, tocmai pe Don, şi ne cumpărăm câte o pereche de telegari. Uliuu!

ANDREI (prietenos, doar ochii surâd trist în faţa lui, devenită de o palidă frumuseţe): Mă, nu ţipa.

CULAI (*speriat*): Aşa e, bine zici. (*Se uită în jurul lui – la dulapurile imense cu cărţi vechi, la mobila severă, prăfuită parcă.*) Aici te sperii singur când ţipi, ca în bisericile părăsite... (Cu *amândouă mâinile în buzunar:*) *E*i, ce mai stai pe gânduri? (Glum*eţ:*) *Ş*i pe urmă facem şi noi ca toată lumea. Ne însurăm. E

T

un popă acolo, cu două fete, ca de comandă. (*Mai în şoaptă*:) Eu am şi vorbit cu una.

ANDREI (stins, dar hotărât, cu o privire de lunatic): Darie dragă, eu nu pot merge.

CULAI (uimit, parcă nu a înţeles bine): Nu poţi merge cu mine?

ANDREI: Nu.

CULAI (*nedumerit*): Eu nu te pot înţelege de fel. De ce nu poţi merge? (*Dezamăgit*:) Ascultă, trebuie să-mi spui de ce nu poţi merge.

ANDREI (obosit, îi cade privirea pe fereastra luminată de apus, care măreşte singurătatea bibliotecii şi îi accentuează aerul închis, de casă veche. Culai e tot mai mult un intrus al vieţii sănătoase aici): Nu pot, nu pot.

CULAI (contrazis, împinge scaunul, sincer uimit): Ce te ţine aici? Nu pricep. Te plăteşte boierul acesta atât de bine? Dar poţi câştiga o avere, mă! (*Scăzut*:) Şi pe urmă, să-ţi spun ceva:

mi-ai spus adineauri că nu ţi-ai putut lua diploma de profesor. Ei bine, Andrei, mi-a venit greu... şi nu ţi-am spus-o. Dar asta m-a mirat şi m-a durut. Tu ştii... în sfârşit... Cum. 9. să-ţi spun?... Tu st 11 că la scoală noi te vedeam altfel... Am crezut în tine... Nu semănai cu ceilalţi... Eram convinşi, (cu-adevărat mişcat) Andrei, c*ă ai să devii* într-o zi un nume mare. (Îşi răsuceşte nasturele de l*a haină, tace o clipă, şi pe urmă:*) ... Şi *când colo, ai rămas aici* şase *a*ni. Mă, uite „pe fata aia care te-a recomandat aş strânge-o de gât... dacă aş mai întâlni-o!

ANDREI (*ca un gând de pe altă lume*): S-ar putea s-o

întâlneşti, că şi ea a rămas aici... Ea măcar nici nu şi-a terminat universitatea.

CULAI: Cum? A rămas de acum opt ani? Dar ce are casa asta, mă, de nu prieşte ălor tineri şi omoară omul din ei? (*Rămâne aşa, uimit.*)

ANDREI: A pierdut legătura cu universitatea, într-o vreme a fost cu domnişoara Boiu în străinătate... Nu a mai prins ritmul examenelor.

CULAI: Fugi de aici, că e altceva... I s-o fi părut că diploma nu e mare lucru pe lângă boierii care vin aici... (Amar:) A*ţi r*ămas „oameni de casă". (Amărât, *fără să-l privească:) După* cât mi-aduc aminte, veniseţi aici numai pentru o lună, două.

ANDREI (îndurerat, a luat în mână cuţitul de tăiat foile): Taci, taci, Darie.

CULAI: Ei bine! Cine ştie dacă ai fi trăit în aer, în libertate... aici te-ai ofilit, te-ai stins.

ANDREI (mustrător, răscolit de amintiri): Ei, dar taci odată!

CULAI: A! Nu-ţi convine s-auzi? Dar pe mine mă doare că eşti ca un câine din aceia căruia şi

T y după ce i se dă drumul din cuşcă nu-i vine să iasă.

ANDREI (învins, îndurerat): Ei bine, nu pot să ies, nu pot să plec. (Rămâne fără pic de sânge în figură, aruncă pe masă cuţitul.)

CULAI (*uimit*): Eşti legat de casa asta?

ANDREI (sugrumat, cu ochii în pământ): Legat...

CULAI: Ei, da, eşti legat? (Stă mult pe gânduri, îi vine deodată în minte adevărul, reconstituie în gând scena intrării Ioanei şi rămâne uimit, împietrit.) Domnişoara Boiu? (Andrei dă din cap.) Nenorocitule!

ANDREI (îl urmează, terminând): Nenorocit...

CULAI (furios): Eşti nebun? (Se apropie de el.) E amanta ta?

ANDREI: Amanta mea? Dar nici nu-mi vorbeşte măcar...

CULAI (*repede, fără să mai aleagă vorbele, de indignat ce e*): Dar e fără noimă, e stupid, nerod, e

caraghios... Caraghios... da! O iubeşti pe domnişoara Boiu. De ce o iubeşti?

y f

ANDREI (*calm*): Asta e întrebare?

CULAI: De ce, tu, băiat de ţăran, iubeşti fata unui boier, cu averi nemăsurate?

ANDREI (*simplu*): Ştiu eu?...

CULAI (*mânios*): Să-ţi spun eu. Nu pentru că e frumoasă... Sunt altele mai frumoase decât ea. Pentru inteligenţa ei, iarăşi nu. O poţi găsi această inteligenţă şi la o biată studentă care n-are decât o singură rochie. Nu! O iubeşti o, – f pentru că e descendenta unei familii străvechi, o iubeşti pentru bogăţia ei. Da, asta-i. E ceva în tine, nemăsuratul tău orgoliu, care ar fi L iubit-o şi fără s-o fi văzut vreodată... Cum iubesc fetele din provincie pe principele moştenitor... Robul din tine visează! De ce rizi? De ce?

ANDREI (admiţând ca un condamnat, căruia totul îi e indiferent): Pentru că, în definitiv, ai dreptate.

CULAI (*îndârjit*): Pentru că eşti zănatec, eşti zevzec!

ANDREI: Caraghios, prostesc. Da, ai dreptate. Numai că tu nu faci decât să explici un lucru pe care eu îl constat de multă vreme. (*Se apropie de Culai şi îi vorbeşte repede, din ce în ce mai cald*:) Dar dacă în afară de inteli –, centa şi frumuseţea ei, numele moştenit, îs» y pe

palatul, luxul care o înconjoară, toate acestea o înalţă de n-o mai ajunge nimeni, (*pătimaş*) ei bine, Darie, o iubesc şi pentru numele, şi pentru palatul, pentru echipajul, pentru toaletele şi cărţile ei, pentru călătoriile pe care le-a făcut, pentru toate lucrurile acestea, care fac din ea o fiinţă depărtată de lume, de forfota de toate zilele, (*exaltat*) un exemplar unic! (*Rămâne nemişcat, adâncit în el însuşi.*)

CULAI (*calm şi convins*): Atunci, eşti nebun! Ai să sfârşeşti la balamuc.

ANDREI (la fel de convins): Poate că da.

CULAI: Nu „poate”. Sigur. Absolut sigur. (*îl priveşte în ochi.*) Ascultă! Tu speri ceva?

ANDREI (stăpân pe el): Nimic.

CULAI (cald, cu dragoste de frate): Atunci, hai cu mine!

ANDREI (firesc şi hotărât; convins de imposibilitatea de a pleca): Nu pot.

CujLAI (*căutând să-i aţâţe voinţa*): Ba poţi. Tu nici nu ştii cât poţi. Vino cu mine, fugi! Tu poţi mai mult decât crezi – când vrei – când te necăjeşti. Nu, serios, Andrei, tu ştii, la şcoală erai cel mai slab, dar tuturor le era frică atunci când te necăjeai. Ţi se urca sângele în cap… ţi se crispau pumnii. O dată ai dat cu lunganul ăla de Milovici de pământ, de a răsunat duşumeaua. (Rugă*tor, pătimaş:) M*ai necăjeşte-te o dată, Andrei, necăjeşte-te şi acum! (Sie *însu*şi, *furi*os:) *E*u să iubesc pe domnişoara…

cum o cheamă… eu? De ce? Nu vreau. Nu mai vreau s-o iubesc! (Stri*gă el:*) *U*rlă, smulge-ţi imaginea ei din minte şi dă cu ea de pământ! (Repe*de:) P*e urmă, hai cu mine. (Resp*ină, ap*oi, *ru*gân*du-l:) D*ar necăjeşte-te odată, Andrei…

ANDREI (*cu acelaşi ton melancolic*): M-am necăjit şi am plecat! Am făcut cum zici tu. (*Stă jos.*)

CULAI (surprins şi potolit): Te-ai necăjit? Ai plecat? (Se aşază şi el.)

ANDREI: Da, anul trecut, într-un sat de munte. De prisos. Aş fi vrut să lucrez şi nu puteam. (*Surâde trist.*) Să gândeşti filosofic la două sute de kilometri de ochii ei! Citeam zece jurnale pe zi, doar oi afla ceva despre ea, un rând, să-i văd numele pomenit, măcar vreun *compte-rendu*[4]. (*Povesteşte jucându-se cu cuţitul de tăiat foile.*) Când venea seara, parcă se zăvorau porţile unei închisori în jurul meu. Acolo eram închis, nu aci. Dar ce atâtea vorbe, Darie?… Am venit de acolo, şi zile întregi de-a rândul, săptămâni, pândeam la orele ştiute, s-o văd, în treacăt, în trăsură. (Nerv*os:) A*rii făcut în primăvară o încurcătură îngrozitoare. Dorind s-o uit cu orice preţ, m-am logodit cu o domnişoară, Mărculescu, nepoata lui Sineşti… Am înţeles însă că viaţa nu mi-e cu putinţă într-

4 Articol (de ziar) (fr.).

altă parte şi am desfăcut logodna. Ai dreptate. M-am întors ca un câine bătut. Aici am o linişte relativă. (Cu un *accent de seacă fericire:) 0 văd* în fiecare zi, Darie... Sunt liber s-o văd în fiecare zi. (Recunoscător*:)*

I-a dat Dumnezeu mania cărţilor.

CULAI (*practic*): Şi unde ai să ajungi?

ANDREI (*palid, cu o durere conţinută*): Nu ştiu. Unde vrei s-ajung? La balamuc, cum ai spus. Ce vrei? E şi asta o boală ca celelalte. Unii mor de cancer, alţii de tuberculoză... (Surâ*zând, cu un calm groaznic:) E*u voi muri pentru că am avut nenorocirea s-o cunosc pe domnişoara Ioana Boiu. O boală incurabilă. Totul e să te resemnezi, şi eu m-am resemnat.

CULAI (*cu o ţărănească părere de rău*): Când am pornit acum zece ani, ne gândeam cu totul la altceva.

ANDREI: Ce pot să mai fac?

CULAI (*nedumerit, cu o durere caldă*): Omule, toate drumurile pe care puteai să le apuci în viaţă duc până la capătul lumii. Cum naiba de l-ai ales tocmai pe ăsta, de te-ai înfundat aci?

ANDREI (*pierdut în depărtarea lui*): Ei, Culai... şi într-o iubire poţi să ajungi până la capătul lumii.

CULAI (*a rămas pe gânduri, nedumerit, pe urmă cu privirea absentă*): E greu să ne mai înţelegem, măi băiete. Nu mai măsurăm cu aceeaşi măsură... Ştiu eu ce ai fi putut să ajungi? Noi credeam că poate vei fi un profesor mare, un savant, unii credeau că vei deveni scriitor chiar. (Cu gura *coclită:) D*ar nimeni nu bănuia că vei deveni om de casă boierească.

ANDREI: Şi ce vrei să fac? Să câştig bani? N-o pot avea prin bani! Situaţia socială? îi cer mâna miniştri... Nimeni n-o poate atrage. Ce să fac? Sunt bolnav. E de fapt o boală a trupului. Dacă printr-un aparat oarecare mi s-ar domoli zvâcnetul arterelor şi potoli bătăile inimii, totul s-ar limpezi.

SCENA 8

ANDREI, CULAI, ELENA

ELENA (fală de statură mijlocie, fără nimic deosebit

ca fizic, fără vârstă oarecum, ofilită puţin. Rochia lungă, talia sus, bluză alba cu guler mic, întors. Părul – adunat într-un coc moale la ceafă. A intrat agitată. Se vede că vrea să spună ceva, dar e stânjenilă. În cele din urmă se decide, după ce, ca să câştige timp, s-a prefăcut că alege o carte de pe masă. Te izbeşte şi la ea acel aer exaltat pe care-l au toţi cei care locuiesc în această casă. Întreabă speriată): E adevărat, domnule Andrei, că vrei să te baţi în duel?

ANDREI (surprins, fără să nege): Eu, domnişoară?

ELENA: Da... da... cineva a telefonat domnişoarei Ioana chiar acum...

ANDREI: Şi cine a telefonat?

ELENA (*neliniştită*): Domnule x\ndrei, ce sens are pentru dumneata asemenea faptă?

CULAI (*cu lotul nedumerit*): Dar pentru Dumnezeu, despre ce duel e vorba?

ANDREI (*nervos*): Cine a telefonat? Cum?

ELENA: Bănuiesc că la telefon era principesa Doja...

CULAI (*căzut din cer*): Dar ce duel e ăsta, mă omule?

ANDREI (*crispat*): O mică neînţelegere... am să-ţi explic numaidecât... Şi de ce a telefonat?

ELENA (*extenuată*): Nu ştiu... Dar vreau să-nţelegi... (Nu găseşte cuvintele, pe urmă vine lângă el şi-i spune uşor:) Domnule Andrei, ştii dumneata în ce împrejurare am venit eu în casa asta? Grigore Boiu sei chinuia de o lună de zile cu o hemoragie internă, pe care după două operaţii doctorii li-au putut-o lămuri... Nu se putea hrăni, nu mai dormea, era cu nervii uscaţi şi trebuia să fie cineva, alături de sora de caritate, ca să stea lângă el, să caute să-i ţie de urât noaptea, să-i citească ziarele ori câte un roman uşor. A murit după două luni de chinuri, fiindcă nu se putea hrăni şi nu putea să doarmă. Fusese străpuns cu spada, în duel... (Crispată, cu vocea arsă:) Eu am văzut cu ce litere de sânge se poate scrie cuvântul ăsta, duel, domnule Andrei, ascultă-mă.

ANDREI (*plutind, desprins de el însuşi*): Domnişoară, nu mai depinde nimic de mine acum.

ELENA: Se pare că dumneata ai provocat, şi trebuie

să-ţi retragi provocarea.

ANDREI: Cred totuşi că n-o să ne batem… Dar dacă…

ELENA; Trebuie să înţelegi…

ANDREI: Dar dacă martorii vor hotărî duelul, nu se poate schimba.

ELENA: Ei bine, trebuie să se schimbe. (Se agită, parcă nu are curajul să vorbească.) Ascultă, uite… (Ca şi când ar stingheri-o prezenţa lui Culai, pe urmă – intens, în şoaptă – îi spune ceva la ureche.)

ANDREI (*uluit, zăpăcit, rar*): Domnişoara Boiu a spus asta?

ELENA (*evitând*): N-are sens să te baţi în duel, domnule Andrei!

ANDREI (îngheţat în exaltarea lui): A spus domnişoara Ioana asta?

ELENA (*şovăind*): Da, da… Dar înţelege că nu-i poţi vorbi…

ANDREI (*judecând totuşi*): Nu se poate… nu se poate. (Uimit:) … *Să* vrea ea asta? (Nervos, *se uită la Culai, pe urmă, hotărât:*) *Ei bine*, spune ce ţi-a spus anume… Spune-mi cu vorbele ei.

(Intră servitorul.)

SERVITORUL: Domnule Andrei, poftiţi puţin la domnul Boiu.

ANDREI: Eu? De e? (Iese zăpăcit.)

SCENA 9

ELENA, CULAI, apoi ANDREI

ELENA (*ca o pasere speriată*): Doamne, ce încurcătură are să mai iasă de aici… (Către *Culai, care o privea uimit:*) *D*omnule Darie, am minţit, am minţit…

CULAI: Cum ai minţit? Ce?

ELENA: Domnişoara Ioana n-a spus nimic… nimic… Dar mi se pare o nenorocire să se bată… şi atunci…

CULAI: Şi atunci, de ce ai amestecat-o pe domnişoara Boiu în toate astea?

ELENA (*şovăie*): Pentru că…

CULAI: Cum ai putut să faci una ca asta?

ELENA (*cu greutate, umilită*): Pentru că o iubeşte…

Pentru că nimic altceva nu l-ar putea opri.

CULAI: Şi ea ştie că el o iubeşte? Ce zice despre asta?

ELENA: Cum o să ştie? Dar mie mi-era milă de el. Când era bolnav, şi când am văzut că îi făcea bine asta, îi spuneam de la mine că a întrebat domnişoara Boiu cum îi merge, că se interesează de ce mănâncă... Într-o zi i-am adus în cameră câteva crizanteme, spunând că i le-a trimis ea, şi în ziua aceea i-a scăzut febra.

CULAI: E nebun; dacă era bolnav în casa ei, chiar dacă i-a trimis flori, ce înseamnă asta?

ELENA: Fireşte, nu înseamnă nimic... dar el toate le înţelege altfel, parcă n-ar fi pe pământ.

Domnule Darie, nu trebuie să-l laşi să se bată în duel.

CULAI: Fireşte, după ce l-ai adus aci, după ce l-ai nenorocit, ţi se rupe inima de el.

ELENA: Dumneata îmi spui asta?... Dumneata nu ştii de ce l-am adus aici? Dar nu l-am luat de lângă dumneata?

CULAI: Ei, şi?! Te-ai înduioşat că nu mâncam decât o masă pe zi şi locuiam într-o cocioabă la mahala, că nu o puteam plăti nici pe aia? Ei, mare ispravă ai făcut cu înduioşarea dumitale... Să te ferească Dumnezeu să-ţi vrea o femeie binele!

ELENA: Dacă ai şti cât aş vrea să plece de aci, din casa asta...

CULAI: Ai vrea, ai vrea... De ce nu-l sfătuieşti săx plece, de ce nu-i deschizi ochii?

ELENA (*încurcată, puţin emoţionată*): Eu?... Crezi că aş izbuti?... Nu vede şi nu înţelege nimic, decât ceea ce e înaintea ochilor lui, ca un lunatic. (Căci, bi*neînţeles, nu se* ve*de pe ea însăşi cât de* l*unatic*ă *e.)*

CULAI: De ce nu pleci dumneata întâi, de ce nu rupi cercul acesta de nenorocire?

ELENA (surprinsă, tulburată, deoarece, evident, îl iubeşte pe Andrei): Eu? Eu nu pot...

CULAI: înţeleg, ce-a fost mai bun în amândoi a luat-o razna pe dedesubt.

ELENA (*cu o nesfârşită părere de rău, cu*

sentimentul zădărniciei totale): Cine ştie, dacă aş fi avut mai de mult tăria… (Sfârşită:) Acum e prea târziu, nu mai pot… Ce am risipit am risipit, iar ceea ce am adunat într-un loc nu poate fi mutat într-altă parte… (Cald:) Domnule Darie, te rog împiedică-l să se bată în duel.

CULAI (o priveşte uluit, dar vorbeşte precis, scăzut, căci e furios): Domnişoară, îţi făgăduiesc…

ELENA (bucuroasă, altfel mereu aiurită): A, da!

CULAI: … Că nu numai că am să-l las să se bată, dar am să-l îmboldesc şi eu la asta…

ELENA: Ah, nu vrei să înţelegi. (Rămâne, stânjenită de întoarcerea lui Andrei.)

ANDREI (*căutând să se stăpânească*): Domnişoară Elena, domnul Boiu te roagă să-i spui doamnei Sineşti că o aşteaptă peste câteva clipe aici în bibliotecă. (*Irumpe de fericire, aiurit ca o spe*tează *de moară*:) Culai, ai priceput? …

ELENA (bâlbâie speriată): Da. (Iese cu privirea la Darie.)

CULAI (*uluit*): Asculta, mă, ăsta e casă de lunecaţi, de asfixiaţi?

ANDREI (abia îşi poate stăpâni bucuria): Asfixiaţi?

CULAI: Da, ca pivniţele alea părăsite, eu aer greu… Care cum intră, rămâne acolo şi vede alte alea… Păcat de voi… Nu vedeţi că ferestrele astea… (Acum bagă de sea*mă că sun*t *înguste şi înal*te *ca de mănăstire.*) Şi a*lea sunt* ferestre? (Mârâie.) Parcă s*unt fe*restre de mănăstire!

ANDREI (beat parcă, ţine să-i spună ceva, se duce la sertarul biroului şi scoate cu un soi de exaltare revolverul): Lasă ferestrele. Vino în gheţăria părăsită din fundul grădinii, să tragi şase focuri în mine…

CULAI (se uită la el ca la un nebun): Să trag în tine?

ANDREI (*de pe altă lume, mângâie revolverul*): De bătut, mă bat cu spada… Căci mâine vom saluta moartea, domnule Culai Darie… Trebuie să fim noi înşine… (Lipeşte revo*lverul cu latul lui de piep*t.) V*rea*u *num*ai să mă obişnuiesc cu atingerea morţii… De aseară îl tot mângâi… Haide…

CULAI (*furios*): Ascultă, mă, eu nu mă joc… eu trag în plin…

ANDREI: Mi-am făcut testamentul, n-avea nicio grijă… Dar mai bine trage la o jumătate de metru… Te lăudai că eşti vânător ager.

GULAI (învins parcă de nebunia omului): Ascultă, mă, ce duel e ăsta?

ANDREI (*plutind*): Foarte simplu… Aseară, la teatru, am intrat câteva clipe după ce se ridicase cortina să-mi ocup locul… Un tip – mi-am dat seama numai pe urmă cine era – a rămas înadins nemişcat, şi nu puteam să trec mai departe… De întors era destul de greu. Am insistat, m-a măsurat din cap până în picioare şi mi-a şoptit: „Nu!” I-am spus: „Ne vom lămuri, domnule”, şi a trebuit să mă întorc. Am aflat cine e, de altfel bănuisem, şi i-am trimis azi martori.

CULAI: Ce martori?

ANDREI: Pe doctorul Mierceanu.

CULAI (mirat): Dinu?

ANDREI: E acum conferenţiar universitar la Medicină. Şi încă un fost coleg al nostru, pe căpitanul Gicu Stoianovici, din aviaţie…

CULAI (*înveselit*): De când e Gicu la aviaţie?… Asta nu făcea doi bani!

ANDREI: De anul trecut… Alaltăieri a bătut recordul românesc de înălţime. S-a urcat la 1.750 de metri.

CULAI: Ai bătut şi tu un record… Al mai deştept dintre voi trei, şi ai rămas student bătrân!

ANDREI (*fericit*): Ah, binecuvântată fie clipa când am trimis martorii aceştia! (*Silabisind*:) Nu vrea să mă bat… Ce inimă de floare ascunde sub înfăţişarea asta mândră!

CULAI: Sunt şi flori de sticlă, mă băiete…

ANDREI:!?

CULAI: … De diamant, adică… taie rău. Ia seama…

(Îi dă peste revolver.) Şi nu mai tot umbla cu jucăria aia!

ANDREI (pune revolverul cu un fel de regret la loc): Ascultă… bătrânul are ceva de vorbit cu doamna

Sineşti. Ilai la mine… vorbim mai liniştit.» – t

Auzi paşi… trebuie să fie el. CULAI: Unde la tine?

ANDREI: Chiar în camera asta de alături. (*Dar n-apucă*: *a lăsă*).

SCENA 10

MATEI, ANDREI, CULAI

MATEI: Ştie doamna Sineşti că sunt jos, domnule Pietraru?

ANDREI: Da, şi vine numaidecât, cred. MATEI: Dar pentru că mi-adusei aminte, vreau să te întreb un lucru, domnule Pietraru. (*Dă însă cu ochii de Culai şi întreabă*:) Domnul? E vreun prieten al dumitale? ANDREI: Un conjudeţean şi bun coleg de şcoală, domnule Boiu. (*După o scurtă pauză*:) Nicolae Darie.

MATEI (schiţează cu privirea un salut prietenos):

Vine de la ţară? CULAI (*respectuos*, *timid şi bucuros de atenţia care i se dă*, *s-a încheiat la haină*): Da… stau tot timpul la ţară… îngrijesc o bucată de moşioară rămasă de la tata… MATEI (încântat, îi *dă mâna*): *A*, *foarte* bine, tinere… Foarte bine. (Către Andrei:) U*ite ce vreau* să-mi spui: ce examen îţi lipseşte dumitale? fiindcă licenţa o ai…

aşw I

ANDREI: Mai am de dat doctoratul… dar am fost prea obosit…

MATEI: Nu, nu doctoratul… îl rugasem pe Costică Arion să te numească la o catedră de liceu în Bucureşti, şi ieri mi-a trimis răspuns că nu se poate face numirea, fiindcă îţi lipseşte…

ANDREI: Examenul de capacitate… N-am dat capacitatea.

MATEI: Da!… întocmai… Mi-a spus însă că are referinţe foarte bune despre dumneata şi că ţi-ar putea da în schimb o bursă ca să-ţi iei doctoratul la Dresda. Aceasta mi se pare mai potrivit pentru dumneata… Nu? Du-te la el, la minister.

CULAI (încremenit, uimit, fiindcă are impresia că totuşi a dat peste un om normal în casa asta): Da… da… peste tipi ani, în 1915, îşi poate lua doctoratul.

ANDREI (*palid*): Nu, vă mulţumesc... Nu... nu aş putea, n-aş vrea să plec în străinătate...

MATEI (*mirat*): Drept să-ţi spun însă, nu mi se pare chibzuit lucru să refuzi o asemenea propunere.

ANDREI: Aş prefera, dacă s-ar putea, să fiunumit tot în Bucureşti, fie şi suplinitor. Mi-ar conveni mult mai bine şi aş putea lucra mai departe cu dumneavoastră.

CULAI (face o mutră uimită-apoi în şoaptă): Omule, trezeşte-te!

MATEI (nedumerit): Să vedem atunci dacă se poate şi aşa. (Aşteaptă ca ei să iasă, ceea ce şi fac.)

SCENA 11

MATEI BOIU, MARIA

MATEI: Ce e, Maria, ce vrei să-mi spui atât de stăruitor?

MARIA (*încurcată*, *stânjenită*): Domnule Boiu, aş vrea să te rog să fii bun şi să scuzi întâmplarea de adineauri... mi-a fost greu să mă stăpânesc. Aci... şi lumea aceasta este paradisul meu pierdut... Toate aci sunt din vremea când viaţa era simplă ca o inimă care poate să dea bună ziua la toată lumea.

MATEI (*încurcat*): Maria, atunci, eu sunt de vină... îmi ceruse de ieri această întrevedere...

MARIA (*neliniştită*): Atunci ar fi trebuit să-mi spună... Ce a urmărit?

MATEI (obosit, îngândurat, caută parcă să evite o lămurire): Da... nu cred...

MARIA: Necontenit mă ameninţă că îmi ia copiii...

MATEI (*îngândurat*): Problema copiilor e insolubilă...

MARIA: Pentru asta am făcut toate concesiile...

Stau cu lunile la tară...

MATEI (*vrea să ocolească*, *fiindcă îi vine greu*): Maria, să nu mai vorbim despre asta. De altfel, părerea mea despre el o ştiai mai de mult, a ştiut-o şi mătuşa ta când te-a măritat.»

MARIA: Ai fost totdeauna atât de bun, un prieten adevărat.

MATEI (*iluminat*, *surâzător*): Atunci, ascultă-mi

sfatul... Fii curajoasă şi...

MARIA: Vreau să fiu... Ah, dacă ai şti...

MATEI (*glumind*): Atunci?... Atunci?... Nu ţi-e ruşine, Maria, să te sfieşti de mine ca de un om străin, în loc să vii să ceri un sfat şi sprijin?...

MARIA: Nu ştiu, cred că n-ar fi trebuit să se întăm – i»

ple asta chiar azi... MATEI: Ei, şi de ce nu chiar astăzi? MARIA: Pentru că nu era tot ce aveam de spuS. Pentru că azi venisem anume... cu o intenţie precisă... şi întâmplarea cu livada a căzut destul de prost. MATEI (înduioşat, o *ceartă*)*:* E*i, ia să*-mi fii dumneata serioasă şi să-mi spui despre ce e vorba...

MARIA (*înviorată*): Atunci, de ce crezi dumneata că ţi-am trimis astăzi un car cu flori? Povestea cu expoziţia era doar un pretext.

MATEI:!?! Aşadar, tot mie mi-ai trimis un car de *t* / crizanteme?

MARIA: Da, dumitale, nu Ioanei, pentru că dumitale vreau să-ţi pun o întrebare. MATEI (*nerăbdător*, *aşteaptă*): Maria... MARIA (îl p*riveşte o clipă*)*: B*azil m-a rugat să te întreb dacă vrei să-i dai pe Ioana. (Aşte*aptă.) M*ATEI (uimi*t, nu şopteşte decât*)*: P*rinţul Şerban?...

(Nu poate termina.) MARIA (aşteaptă sfioasă):!? El. MATEI (a rămas pe gânduri, ca şi când ar reflecta): Dar...

MARIA (surprinsă): Nu?

MATEI (*prelungeşte şi după acest „nu" tăcerea lui grea*, *apoi*): Maria – cum să-ţi spun? – uite, la moartea băiatului s-a deschis o paranteză, pe care o încheie întrebarea ta de acum. MARIA (*abia după o clipă*... îi i*a mişcată mâinile*)*:*

Cât aş vrea să te văd fericit... MATEI: Fericit?... (Descuraj*at:) Feric*it?... Asta nu se mai poate niciodată, Maria. E prea mult... Poate numai dacă lumea şi-ar începe curgerea încă o dată... Moartea băiatului...

7 – Camil Petrescu – Teatru, vol. I 49

MARIA (speriată): Dar nu...

MATEI: Ar trebui să uit că sunt ultimul din neamul

meu…

MARIA: Dar ai pe Ioana…

MATEI: Ioana nu e decât o fată.

MARIAT E fiica dumitale.

MATEI: Dar ce înseamnă asta pentru neamul meu? Fetele nu fac decât să poarte şi să crească urmaşii altor neamuri. (*O priveşte crispat.*) Maria, de cele mai adese ori o lespede acoperă un mort, dar la noi o singură lespede acoperă mii şi zeci de mii de morţi într-un singur *y o* mormânt. Neamul nostru tot.

MARIA: E îngrozitor ce gândeşti dumneata…

MATEI (*scăzut, dezorganizat*): Sunt ultimul… Cel care e capătul unui şir fără început… Cum să-ţi explic, Maria?… Toţi cei de până la mine şi-au văzut chipul urmaşului lor, aşa, ca şi cum s-ar fi ţinut de mână, de la facerea lumii… După mine, locul e gol pentru toată existenţa… înţelegi de ce nu mai poate fi fericire pentru mine?

MARIA (*mişcată*): Te înţeleg.

MATEI: Mai rămâne singura mângâiere că Ioana are să fie soţia unuia din neamul celor care au stăpânit cândva ţara asta.

MARIA: O, şi eu cât aş vrea… să nu fie ea mine. (Se c*rispează ca* o *frunză bolnavă,)*

MATEI: Fetiţa mea…)

MARIA (*copleşită parcă de o taină prea grea*): Ah, nu ştii… nimeni nu bănuie… Nu trebuie să ştie nimeni… Am ascuns faţă de toată lumea…; dar dumneata trebuie să ştiieât sufăr… Pentru că ai fost singurul care te-ai opus la această căsătorie.

MATEI: A fost o greşeală, o mare greşeală.

MARIA: Omul acesta pe care mi l-au dat îşi face o bucurie din a umili în mine tot ce e delicateţe şi mândrie… A trebuit să fug la tară, căci nu f o f

mai puteam… MATEI: Erai un copil… Eu am condamnat totdeauna căsătoriile acestea monstruoase… Voi, fetele, sunteţi ale noastre toate… şi către voi se întind mâinile lor, ale celor crescuţi în stradă… Vanitatea lor

brutală vă doreşte, ca şi altă dată, drept preţ al victoriei lor. MARIA: N-ar trebui să fie aşa.

7*

MATEI (*după un timp*): Îţi mulţumesc atunci anume pentru florile de azi, pentru buna ta veste, Maria.

SCENA 12

MATEI BOIU, IOANA, MARIA

IOANA: Tată, a telefonat Bazil că va veni acum... Vrea să vorbească puţin cu dumneata...

MATEI: Da... da... răspunde prinţului că îl aştept.

IOANA: A şi pornit cu automobilul. (*Fără să surâdă decât cu ochii*:) Eu cred că vine să-ţi ceară lămuriri în chestia duelului.

MATEI: Ce duel?

IOANA (*fără niciun gest*): Domnul Andrei Pietraru a provocat la duel pe prinţul Şerban.

MATEI; Cum asta?... Din ce cauză?

IOANA: Nu ştiu.

MATEI (*uluit, speriat*): Domnul Pietraru a provocat la duel pe Bazil. Dar asta nu se poate, nu se poate, Ioana. Bazil a omorât pe Iorgu Domăneşti. Se poate întâmpla iar o nenorocire.

IOANA: Desigur. Şi ar fi destul de neplăcut ca prinţul să ucidă în duel un bibliotecar.

MARIA: Ioana, eşti nedreaptă. Ar trebui să înţelegi din proba asta de curaj...

IOANA: Poate că nici nu cunoaşte valoarea ele luptă a prinţului.

MARIA: Cu siguranţă că da... în definitiv, nu ai să mă convingi că prinţul Şerban, care a învăţat cu atâta stăruinţă mânuirea pistolului şi a spadei – ca să aibă avantajul, nu-i aşa? – e mai curajos decât tânărul acesta, care se bate fără să aibă idee de duel!

MATEI (care, uluit, nu mai ascultase replicile lor): Nu se poate, nu se poate. Toţi am fi de vină.

MARIA (*pe iveşte ceas ui*): Dar trebuie să plec...

MATEI: Dă-mi voie să te conduc prin parc acasă. (*Către Ioana*:) Mă întorc numaidecât... Am să-l aştept pe

Bazil sus, în salonaşul mic.

IOANA (sărută pe Maria): Eu mai rămân în bibliotecă, vreau să copiez ceva. (Matei şi Maria ies. Rămasă singură, Ioana ia cartea Istoria Mănăstirilor şi începe să copieze.)

SCENA 13

PRINŢUL ŞERBAN, IOANA, apoi ANDREI

BAZIL (om de lume, elegant, paloare de om blazat, intră precedat de servitor, care aşteaptă. Vede că Ioana e adâncită în lucru, şi face semn servitorului să plece. Ca şi Matei, ca şi Maria, vorbeşte mai curând rar şi cu vocea scăzută): Sărut mâinile, domnişoară, mi s-a spus că sunteţi în bibliotecă şi mi-am luat îndrăzneala să viu să vă văd aici înainte de a vorbi cât domnul Boiu; Nu sunt indiscret?

IOANA: Desigur că nu, Bazil... (*Glumind*:) Socot însă că înfăţişarea prea severă a bibliotecii noastre să nu te îngheţe.

BAZIL (cu un fond de emoţie discretă, foarte, discretă, pe care se brodează toate replicile lui): Sunteţi maliţioasă... (Glumind:) Cel mult prea mi se pare academic. (Îşi aruncă ochii pe dulapurile severe.) E drept, un cadru minunat pentru preferinţele dumneavoastră.

IOANA: îmi întorci inofensiva glumă: sunt eu un tip pedant, Bazil? (îi spune „Bazil" fără familiaritate, cum ar spune „prinţe".)

BAZIL (*glumind*): Nu mă întrebaţi cum sunteţi... Am vrut să ştiu numai dacă v-a plăcut stampa trimisă.

IOANA: Foarte interesantă... numai că nu e ungurească...

BAZIL: Dar a fost găsită la Presburg!

IOANA: Costumele sunt româneşti. Din veacul al XVI-lea, Cuşma lui Mihai Viteazul... N-o cunoşti, Bazil?

BAZIL (cu obosită ironie): Alors, acest vrai que vous conhaissez tous les princes roumains et les casquettes respectives?[5]

IOANA (jignită, închide cartea roşie cu care se juca):

---

5 Atunci, este adevărat că dumneavoastră cunoaşteţi toţi domnitorii romiţii şi căciulile respective? (Fr.)- _ '

Ce faci astă-seară?

BAZIL: Mergem la bal.

IOANA: La ce bal?

BAZIL: La Mior ea nu. Nu yen îţi?

IOANA: Nil, n-am să viu.

BAZIL; Sigur. Să veniţi dumneavoastră la balul unor parveniţi…

IOANA: A, nu acesta e motivul. Detest aşa-zisele baluri. (*Buzele ei au un mod nervos de a sublinia.*) Trebuie să recunoşti şi dumneata că nimic nu e mai grotesc decât să vezi într-un salon de ştuc aurit domni şi doamne, mai mult sau mai puţin graşi, mai mult sau mai puţin asudaţi, descriind circonferinţe unul în jurul altuia. Şi mai şi visând pe deasupra (*cu oroare*) *MValzertraum*[6]; drept să-ţi spun, prefer jocul sălbatic al flăcăilor de la munte. Aceia nu maimuţăresc pe nimeni. Joacă, nu visează.

BAZIL: De fapt, nici nu mă duc pentru dans. Astă-seară însă am o întrevedere cu nişte prieteni. Trebuie să mă duc pe acolo.

IOANA: întrevederea cu martorii, vrei să zici… Ai primit martori, nu?

BAZIL (*fără afectare*): Închipuiţi-vă că da.

IOANA: Ştii de la cine?

BAZIL (*simplu şi detaşat*): Am aflat că de la bibliotecarul dumneavoastră… ori aşa ceva…

IOANA: Şi ai să te baţi cu el?

BAZIL: Martorii au găsit de cuviinţă că da.

IOANA (*nervoasă*): Dar e absurd. Cu un salariat al tatălui meu?

BAZIL: Mi s-a spus că e un om cult. Nu văd de ce nu m-aş bate cu el… M-am bătut eu cu alţii mai…

IOANA: E absurd, Bazil… Dumneata nu te poţi bate cu el.

BAZIL: De ce, domnişoară? Mulţi oameni mari au început prin a da lecţii în casele altora.

IOANA: Au început. Domnul acesta va sfârşi prin

---

6 Ein TValzertraum — opereta de Oscar Straus (1870—1954)./ Nu se duelează cu servitorimea (fr.), a O, pentru totdeauna (fr.).

aceasta. Nu mai face niciun fel de studii. E

un ratat. Nu te poţi bate cu el... ar fi ridicol. Va trebui să-l concediem atunci.

BAZIL: Şi ce să fac?

IOANA: Cere-i scuze.

BAZIL: Să-i cer scuze... eu?

IOANA: E mai convenabil... Şi sfătuieşte-l să fie mai binecrescut, că i se pot întâmpla lucruri neplăcute.

BAZIL: Bine, dar îmi cereţi...

IOANA (sună): Nu există altă soluţie... On ne se bat pas avec la domesticite1... (Intră servitorul.) Pofteşte pe domnul bibliotecar. (Servitorul deschide uşa la Andrei şi îl cheamă. Andrei vine.) Domnule, prinţul Bazil nu te-a recunoscut aseară şi te roagă să-l scuzi.

O

ANDREI (mai mult ca oricând, are în gesturi acea nestabilitate şi nelinişte a aparatelor de mare precizie, cărora niciun moment nu le stau fix indicatoarele. Totuşi, cu multă politeţe): Da! Nici eu, regret şi eu, nici eu n-am ştiut în

7 o, y *j*»

prima clipă.

BAZIL: Am să comunic eu martorilor, atunci, cele necesare. Bună ziua.

ANDREI: Bună ziua... (Iese.*)*

BAZIL: Mulţumesc, domnişoară, pentru graţioasa dumneavoastră intervenţie. Nici n-aş fi voit să-mi iau tocmai acum, la plecare, pe suflet regretul de a fi mustrat cu sabia un domn atât de inofensiv.

IOANA (*surprinsă*): Ce plecare?

BAZtIL: Nu v-a spus Doja? Plec la Paris!

IOANA: Da? Pentru câtă vreme?

BAZIL (glumeţ, replica lui Cyrano): O, ce sera pour toujours*...

IOANA; Cum, nu te mai întorci? Rămâi singur acolo?

BAZIL: într-adevăr, de data astă sper că e pentru totdeauna. Dar poate că nu voi fi singuri...

IOANA: Când pleci?

BAZIL: Poate chiar săptămâna viitoare. Depinde… în sfârşit, mă gândeam…

IOANA (*firesc*): Şi de ce pleci?

BAZIL: De ce? Să rămân în lumea de aici?… Eu nu pot trăi, domnişoară, în ţara asta de şarlatani şi de prostie cinică.

IOANA: Şi totuşi, e ţara noastră…

BAZIL: Mă simt atât de străin aci… (Arată *crizantemele*), *M*inunate flori!

IOANA (*o clipă mirată, apoi*): Poate că ar trebui să rămâi… s-o faci mai bună… mai frumoasă. Eşti bărbat… Cu averea dumitale… cu influenţa numelui… Poate că participarea dumitale ar folosi mult. (încruntând sprân*cenele, emoţionată:*) *N*u *te leagă n*imic de locurile acestea?

BAZIL; (o melancolie naturală): Nimic. (Tace; de altfel, de aici îţicolo alternează replicile lui rare, blazate, cu ale ei f care, deşi au un fond de emoţie, sunt nervoase şi directe.)

IOANA: Şi ce ai să faci la Paris?

BAZIL: Nimic… Am să trăiesc.

IOANA: Nu ţi se pare grozav să nu faci nimic într-un oraş străin?”

BAZIL: Drept să vă spun, în Paris nu mă simt străin.

IOANA: Eşti convins de asta?

BAZIL: E o, altă lume… pe care o înţeleg… E un oraş de artă, de eleganţă, de viaţă socială…

IOANA: Da –, dar nu eşti acasă! (Schimbând tonul şi privindu-l cu un aer de superioritate firească:)

Dites donc, ga ne vous gene pas, de vous appeler des… meteques

BAZIL: Dacă nu mă înşel, şi dumneavoastră aţi fost acolo, logodită chiar… cu prinţul… IOANA (întoarce *capul spre el*): *Şi ş*tii de ce am plecat? (Începe s*ă explice firesc, repede, conţin*ut:) *Eram* într-o seară la teatru, în lojă, cu mama, sora şi mătuşa logodnicului meu… Se reprezenta un fel de melodramă modernă cu muzică de harpă, cu flori

multe, cu dansuri ameţite şi cu tot ce putea născoci imaginaţia bolnăvicioasă a unei eroine orientale, pasionată şi cu visuri de artă. Era de fapt o agonie, pe care sala plină de burghezi cuminţi o urmărea cu ochii umezi, într-un loc, după ce se dăduse tuturor – piesa era de un francez – spunea iubitului ei, un prinţ tot francez: „Du-te> dar nu mă vei uita, ai cules de pe buzele mele otrava iubirilor care nu se uită” % îngheţată fără să vreau, am întors capul. (întoarce puţin capul şi, repetând scena, priveşte înapoi cu coada ochiului.) Mama sora şi mătuşa logodnicului meu mă priveau din întunericul lojii. Peste o săptămână eram în ţară! (Aruncă pe masă cartea cu care se juca nervoasă; cu o profundă părere de rău:) Rămâi aici, prinţe... rămâi... ce ai să fii acolo? Ce suntem noi toţi pentru ei, acolo? Eroi de operete şi de romane proaste... la helle moldave, le prince valaque2... Rămâi, nu simţi că noi am crescut din pământul acesta? (îşi priveşte mâinile ca să-şi ascundă privirea.) Numai aici suntem mari, noi înşine. (Tace nervoasă, îşi muşcă buzele, pe gânduri.) Uite rămăşiţele acestea... (Arătă cărţile mari, negre, citeşte parcă într-una veche.) Uite ce stângăcie! (Ridică privirea spre el, surâzând.) Nu prea ştiau să scrie strămoşii noştri, Bazil, dar erau drepţi ca patriarhii! (E palidă şi are ochii vii.) Nu e artă poate... Nu e eleganţă, aproape nimic. (Stânjenită, pentru că nu ar vrea să se vadă că e mişcată:) Dar e al nostru, ca şi sângele, ca şi muşchii noştri. Şi încă o dată, ce poţi fi acolo? Prinţi sau negustori, studenţi sau eroi de tripou, în fond acelaşi lucru... des meteques. Cel din urmă impiegat de birou, acolo are conştiinţa că preţuieşte ceva mai mult decât tine, că e „altceva” prin rasa lui. Iartă-mă! (S-a ridicat şi, din cap până în picioare palidă, tristă şi nervoasă, îi dă mina şi vrea să plece.)

BAZIL (omul acesta elegant, care iubeşte ca un şcolar, priveşte lung după ea. Crede că e din iubire pentru el această emoţie): Ciudată fiinţă Jupâniţa! Va trebui! (A luat hotărârea să-i vorbească bătrânului.)

IOANA: Nu uita că te aşteaptă tata sus. (*Ies amândoi.*)

SCENA 14

CULAI, ANDREI

(S-a deschis uşa; apare întâi Culai, trage după el pe Andrei.)

CULAI (cu nemărginită satisfacţie, înciudat, poruncitor): Vino, vino să-i vezi bine!

ANDREI (*zdrobit*): La să mă…

CULAI (*violent*): Măi omule, hai puţin după ei… e păcat, pentru Dumnezeu… e o privelişte rară. Ei se ceartă ca nişte porumbei, şi tu suspini în camera de alături. Dar nu vezi cât eşti de caraghios?… (Cald, prietenos:) *Hai cu mine*, Andrei… Femeia asta nu merită să te sinucizi pentru ea… căci ceea ce faci tu e curată sinucidere… Tu te stingi pe picioare, şi ea nici nu te vede măcar…

ANDREI (*profund convins*): Pentru că nu a pătruns niciodată în sufletul meu. S-ar înfiora dacă şi-ar arunca privirea numai. (*Treptat, după un timp*:) Culai9 dacă femeia asta ar şti, (*crescând*) dacă ar şti…

CULAI: De şase ani eşti aci în casă. şi ea n-a căutat >» în j», să te cunoască… Nici atâta interes nu ţi-a arătat… (îndârjit*:) Nu me*rită…

ANDREI: Pentru că eu n-am vrut să ştie niciodată… pentru că n-am îndrăznit… pentru că n-am vrut să îndrăznesc…

CULAI: Asta-i acum! N-ai îndrăznit? Ei, şi tu crezi că dacă ai îndrăzni… N-ar avea decât să apese pe un buton de sonerie, să deschidă gura, şi te-ai trezi dincolo de poarta mare… îndrăzneşte numai!

ANDREI (*îl priveşte cu tristeţe*): Nu m-ai înţeles… Orice s-ar întâmpla, n-aş putea jigni niciodată pe femeia asta. Nu, nu asta. E prea sus în mintea mea… Dar nici măcar adorarea asta mută n-am vrut s-o bănuiască… Am închis totul în mine… Adânc… Mi-am comprimat simţirea şi gesturile… N-am ridicat ochii spre ea decât atunci când nu mă privea…

CULAI: Nici nu-i era atât de greu, pentru că femeia asta nu te-a privit niciodată.

ANDREI: Pentru că nu ştie ce rană port în suflet.

Crezi tu că poţi. iubi, aşa cum iubesc eu, fără...

CULAI: Te dispreţuieşte.

ANDREI: Pentru că nu ştie. Dar dacă i-aş spune?...

CULAI: Ei, dacă i-ai spune?...

ANDREI: Crezi tu că dacă ar şti? t. Nu* nu! Nu se poate atâta suferinţă... da... da... Ar avea o vOrbă bună, o privire tristă şi prietenească, care ar face cât... E posibil să dispreţuieşti atât sacrificiu mut, atât sacrificiu care nu cere nimic? (Cu o convinge*re* g*rea ca o d*r*ojdi*e a*d*un*ată:)* N*u, nu e* în stare... nu...

CULAI (*apăsat, ştie el ce spune*): Ei bine, te dispreţuieşte, da; nu e în stare să simtă...

ANDREI (*jignit*): Culai, vorbeşti prostii... Am impresia că nu-i poţi ierta că nu ţi-a dat bună ziua când ai venit.

CULAI (uimit): Aşa crezi? (Profund jignit, după o scurtă ezitare, se îndreaptă tăcut spre uşă.)

ANDREI: Culai, nu pleca. (Culai s-a oprit în prag şi priveşte mut.) Iartă-mă!

CULAI (*îndârjiţ, căci îl scoate din sărite neştiinţa lui Andrei*): Nu, nu te iert, pentru că aşa e, te dispreţuieşte... Ascultă, ascultă, să-ţi spun ce caraghios ai fost.). Că nu 1/i-am spus tot... Am ascultat la uşăv... Aşa sunt eu: nu fur, nu ucid, dar ascult la uşă. Ca să nu fiu caraghios. Ai fi aflat crf de ridiool ai fost adineauri când ai primit scuzele prinţului... (Strigă:) Ei *bine,* fata i-a spus... uită-te la mine, pricepe-mă... i-a-spus că nu trebuie să se bată cu un servitor al tatălui ei! (Cu o sîn îmb ăl ură*, d*e m*ilă:*) *Şi tu, car*e c*rede*ai că i-e frică de viaţa ta...

ANDREI (năucii, pierit): Servi tor? Servitor? (L-a prins sălbatic de haină.) Minţi! Minţi!...

CULAI: Mint? Ha-halia!... Aşa... aşa a spus: „servitor”! (lxâde cu *toat*ă *f*aţa, *s*ănăto*s.) Şi tu*, care credeai că e pentru viaţa ta...

ANDREI (ca şi când ar fi primil o lovitură de topor în cap): Servitor...).

GO

CULAI (hohotind): Ha-ha-ha!

ANDREI (groaznic): Taci... taci odată... (Striveşte

între buze îndurerat cuvântul.) Servitor!

CULAI (*cu un r în jet răscolitor*): Şi e grozav, mă, să fii servitor în casa asta… La noi, oamenii după muncă beau în cârciumă cu argaţii lor. Dar n-ai vrut să asculţi. Ai fi văzut pentru cine ai ucis omul din tine…

ANDREI (deznădăjduit, s frigând): Cu la i!

CULAI (*nădăjduind*): Ah! Aşa! Necăjeşte-te…

ANDREI (*nebun, cu ochii halucinaţi*): Culai! Are să mă iubească. Are să înţeleagă că sunt mai mult decât toate paiaţele acestea la un loc… are să vadă că am un suflet ca o stâncă, (*crescând, dar răsfrânt înăuntru) are* să descopere că în umbra ei a fost un prinţ adevărat al sacrificiului şi devotamentului… (Cade pe scaun.*)*

CULAI: Bine… bine… dar după ce ai să pleci de aci…

ANDREI (*cu o sălbatică şi irezistibilă hotărâre. E în pornirea lui ceva elementar de fatalitate şi ceva dintr-un strigăt de luptă*); Dacă astă – seară… mă înţelegi tu, Culai… Ascultă… Dacă astă-seară până la ora douăsprezece nu îi voi fi sărutat mâna, la ea în iatac… înţelegi tu? astă-seară la ora douăsprezece… îmi sfărâm tâmpla cu revolverul… L-am purtat prea mult la mine ca să nu mă folosesc cel puţin o dată de el! (Cade cu capul pe masă.)

CULAI: Ai rămas tot obuzul găsit al lui moş Dumitru. Un an de zile l-au tot dat copiii de-a dura. Într-o zi, nu ştiu cum s-a lovit acul înăuntru, şi a luat foc pulberea… A fost nenorocire mare… Mă băiete, nu trebuie să te necăjeşti strâmb.

ANDREI (într-o nouă crispare, crâncen): Astă-seară!

(A scos revolverul, i-l arată.) CULAI (încremenit): Eşti nebun, sau caraghios… ANDREI (înăbuşit, mânios, cu glas răguşit): Astă-seară la douăsprezece! (Apasă cu mâna revolverul pe masă.)

ACTUL”.

Iatacul Jupâniţei, la catul de sus, chiar deasupra bibliotecii. Va fi avut la început întocmai aceeaşi formă cu încăperea de jos. Mai târziu, Ioana l-a refăcut după felul ei de a vedea, încăperea din fund nu mai e despărţită prin

coloane, ci doar printr-o dublă draperie grea de brocart albastru-închis, şi are podeaua mai ridicată cu o treaptă. Prin întredeschidere se vede patul mare, alb, cu polog alb, rotund, la căpătâi, iar în perete – o candelă arcuită, lucrată greu din argint. Fereastra, mare, nu se vede, dar lumina lunii trece toată, văroasă. Încăperea din faţă are pereţii de un roşu pompeian, sus cu un chenar lat de aur. Motive bizantine. Ferestrele din adaos s-au contopit într-una singură, mare, dar tot în strânsoare de zid gros, deşi, bineînţeles, mai subţire decât cel de jos din bibliotecă. E acum o singură uşă care duce din mijloc spre interior, de stejar masiv, cu lucrătură în lemn, cu mic fronton rotund. Diferite colţuri s-au rotunjit, au devenit firide înalte, sus arcuite, tăiate la înălţimea ferestrelor, adânci, ca bănuita grosime a zidurilor. Sub ele – etajere în ocol. În firida din stânga – un vas mare, ca o amforă orientală, cu crini roşii înalţi, în cealaltă firidă, din dreapta, o icoană mare şi o candelă de argint atârnă cu un arc. Un pian mare în dreapta, lângă el colecţii de note legate şi o fotografie pe o etajeră specială. Dincolo de pian – o bibliotecă cilindrică, înţesată cu cărţi. Un divan acoperit cu o draperie roşie, în stânga, la picioarele lui o pernă rotundă, ea însăşi mare cât Un divan, de catifea albastră. La căpătâiul divanului – o măsuţa cu cărţi. Între acesta şi fereastră – o amforă imensă, persană. Pe divan cade lumina unei lămpi cu picior, mare cât o umbrelă roşcată. Lângă ea – masa de ceai. În fund, între uşă şi odaia de dormit, e atârnat acum portretul Suzannei Boiu, mare aproape cât o uşă. Alte tablouri e pereţi. O femeie blondă de Dante Gabriel Rosetti[7], flori de Luehian, un peisaj veneţian. Cărţi scumpe, obiecte de artă risipite în toate părţile, draperii şi covoare, ca şi forma de „criptă” a iatacului, prea încărcat – sunt de un fel opus severităţii şi armoniei de linii a bibliotecii de jos. Prea multă culoare, prea multă risipă de dorinţe, prea multă intenţie de artă, în gustul estetizant al epocii.

SCENA 1

7 Pictor şi poet englez (1828—1882).

ELENA, ANDREI

ELENA (*deschide uşa încet, întoarce butonul de lumină, se aprinde, însă holul prin care a venit ea rămâne în întuneric. Se întoarce şi anunţă*): Jean, la domnişoara Ioana e lumină, deşi holul e în întuneric. (*Se aude răspunsul lui Jean*: „Domnişoară, holul e pe acelaşi distribuitor". *Ea îi răspunde*:) Atunci, se vede că parchetarii au rupt undeva firul, dacă nu e decât în hol... Dar, în sfârşit, luminează destul prin ferestre luna... (Din prag, *iar se pregăteşte să stingă, dar în clipa aceea dă de Andrei, care aşteaptă în fotoliu. Uimită*:) *Dumneata* aici, domnule Andrei? Dar... ANDREI (înfrigurat): *Da, domnişoară*. ELENA: Dar nu pricep nimic... Nu pricep... Dacă se întoarce de la concert şi te găseşte aici? Uite.

O te zece şi jumătate... Aici nu intră de obicei nici chiar ai casei. Are să se supere. ANDREI (*nervos, în fierbere*): *Am* să-i vorbesc, chiar dacă s-ar supăra. ELENA (*speriată*)? *Ce* vrei să-i vorbeşti?... Domnule Andrei, ce e cu dumneata? Eşti palid ca un mort.

ANDREI (*hotărât*): Vreau să vorbesc cu domnişoara Ioana... E ceva care trebuie lămurit. ELENA (*încremenită*): *Acum*? Astă-seară? Aici, la ea? (*Aşteaptă şi deodată pricepe, nu mai poate respira, vine spre el.*) *Nu* cumva vrei să-i vorbeşti despre duel? ANDREI (tace *intens, apoi nervos*): *De* ce întrebi? ELENA: Domnule Andrei, trebuie să ştii un lucru... Ascultă, n-are sens să-i vorbeşti... (E aproape de*sperată de această încurcătură.*) *ANDREI: Vreau* să-i vorbesc...

ELENA: Trebuie să-ţi explic... Am făcut o greşeală... Ea nu ştie nimic despre duel... Absolut nimic... Eu am minţit"... ANDREI (nervos, dar înduioşat): *Nu mai încerca* zadarnic să mă opreşti. Acum spui un neadevăr... ELENA (uluita): Ce vrei să spui? *ANDREI*: Ea ţi-a vorbit... dar ai înţeles dumneata greşit motivul, pentru că ţi-ar fi fost greu să-ţi închipui pe cel real... Eşti prea bună ca să fi înţeles sensul aidoma... Domnişoara Ioana >

ştie despre duel, dar nu chiar despre asta vreau să-i vorbesc... Sunt alte lucruri, pe care ar fi trebuit să le ştie

mai de mult... Va afla ceea ce mi se pare că n-a bănuit niciodată... Trebuie să-i vorbesc, înţelegi? ELENA (resemnată): *Da.*

ANDREI: Dumneata... mai ales, trebuie să mă înţelegi.

ELENA (*încet*): De ce mai ales eu? (*Pe gânduri*:) în sfârşit... Da... va afla ceea ce 11-a bănuit? Dar crezi că e o vină că n-a bănuit? ANDREI: Poate că sunt şi eu vinovat... Am judecat greşit. Înţelegi?... Am tăcut prea mult. ELENA (după alt timp): *Şi vrei să-i* vorbeşti... astă-seară? Chiar aici?

ANDREI: Nu-mi pasă de ce se mai întâmplă cu mine apoi, dar astă-seară trebuie să-i vorbesc.

ELENA (*viu neliniştită*): Cum îţi poţi închipui dumneata că ai să poţi s-o aştepţi aici?... Şi, Doamne, încă în întuneric? Ce copilărie!

ANDREI: Dar mai târziu cred că n-aş fi putut intra... ar fi posibil să închidă uşa.

ELENA: Nu închide niciodată... Şi în orice caz, nu poţi s-o aştepţi aici, fiindcă se poate să vie cu domnul Boiu ori cu doamna Sineşti.

ANDREI: Bine, dar... domnişoară... domnişoară Elena, dacă n-ar fi prea mult... Eşti o prietenă, în sfârşit, o adevărată soră... Nimeni în lume n-a însemnat acest lucru pentru mine... Te rog, ajută-mă să pot Vorbi astă-seară cu domnişoara Boiu...

ELENA (desfăcută sufleteşte, absentă): Eu? Să te chem eu? Dar.

ANDREI: Să-mi spui doar când o să pot intra.

ELENA (*zâmbeşte amar*): Am să te chem... În sfârşit... cum zici dumneata... am să-ţi spun când va fi singură... (Îl ia de mână, d*ucându-l spre* u*şă.) Cum* îţi *ard m*âinile...

ANDREI: Ale dumitale sunt prea moi, prea reci... Eşti aşa de obosită?

t 9 – ELENA: Nu ştiu... (El iese, ea nu ştie ce să mai facă pe urmă.) „0 prietenă”... „o adevărată soră”. Ce o mai fi însemnând şi asta?... (Se duce la fereastra-inundată de

lumina lunii, caută să-şi răcorească fruntea.) Cine e acolo?

VOCEA DE JOS: Eu, Stanca, domnişoară, am terminat vasele... şi mai stăm şi noi pe bancă, aşteptăm să vie domnişoara pentru ceai...

ELENA: Cine mâi e sub castan?

VOCEA DE JOS: Jean şi cu Maria... Ne mai uităm t – ...

şi noi la lună...

ELENA: Şi ei?

VOCEA DE JOS: Luna e astă-seară pentru toată lumea, domnişoară.

ELENA (*cu o nesfârşită tristeţe*): Ce ştii dumneata, lele Staneo?... Luna nu e pentru toată lumea... (Apoi:) D*acă* ai terminat cu bucătăria, vrei să vii sus la mine să-mi dai în cărţi?

VOCEA DE JOS: Astă-seară?

ELENA: Acum... Vii?

VOCEA DE JOS (*mucalita*): E tot luna, domnişoară.

8*

ELENA (ia o carte fi iese).

SCENA 2

IOANA, MATEI

(Amândoi în ţinută de seară, ea decoltată, pariind o rochie de culoarea vinului roş-negru.)

IOANA (către Matei, care se aşezase într-un fotoliu mai îndepărtat): Nu acolo... Stai aici.

MATEI (*zâmbeşte*): Bine, dar eu vreau să stau aici.

IOANA (*glumind*): A, nu, să avem iertare... aici eu poruncesc, e la mine... aici n-a poruncit nimeni... tată, niciodată afară de mine. (Sună.)

MATEI (*continuând*): Bine, dar eşti o gazdă cu desăvârşire nepoliticoasă.

IOANA: Da, cu oaspeţii pe care îi iubesc.

MATEI: Ah! Jupâniţă şireată!

IOANA (*către cameristă*): Adu ceaiul... (Se în*toarce spre Matei.) N*u-ţi închipui ce plăcere mi-a făcut Kreisler că a primit invitaţia mea... O să cântăm mâine Sonata p*entru* p*ian şi vioară...*

MATEI: Dar cu câtă bucurie te-a recunoscut şi el…

IOANA: Am cântat de câteva ori împreună la marchiza de Sourogne, la Lyon…

MATEI: Soacra ta, fostă în perspectivă? IOANA: Să trecem peste asta.

MATEI: Bine, dar dacă o fi ceaiul bine aromat, să ştii că am să-ţi aduc o veste bună. *…

IOANA: A, numai pentru asta ai venit la mine?… Ce-mi spuneai pe drum, tată bun şi iubitor de neadevăruri? MATEI: Ingrato, tu ştii bine că e purul adevăr… Că nu e mai mare bucurie a bătrâneţelor mele decât să te privesc… îmi place, cu adevărat, să te privesc când prepari ceaiul, Ioană. IOANA (certându-l frumos, glumeţ): Curtenitor incorigibil, taci… (1 s-a adus ceaiul, ea îl dozează.) MATEI ştii bine că de ani de zile beau ceaiul după teatru aici la tine… IOANA: Şi ţigara?

7. e. >…

MATEI: Nu, asta nu… nu mai fumez aici, e o greşeală.

f – în IOANA: Ba da… fumăm amândoi… fumez şi eu…

rămân ferestrele deschise. (îi întinde ceaşca.) MATEI (privind ceaşca): Ăsta-i serviciul cel nou, pe care ţi l-a dăruit Maria de ziua ta? IOANA: Da, e o adevărată operă de artă veche rusească. Ştie că sunt amatoare de lucruri rare… Uite şi ţigări trimise de Aline, fosta mea colegă de la Paris. (Îi întinde o cutie elegantă, încrustată în email şi lac negru.) MATEI: Adevăru-i că toată lumea te răsfaţă… Mereu primeşti daruri. IOANA: Acum fă-mi loc lângă tine. Dar mai întâi, vrei rom?

MATEI: Cii stomacul meu? „Fără rom, fără zahăr”. IOANA: Mereu bolnav?

MATEI: Bolnav? Nu… bătrân vrei să zici… stomacul, ficatul, inima… (Zâmbind:) Şaptezeci de ani, Ioană.

IOANA: Ah, tată nesuferit!

MATEI: Bătrân, fetiţa mea… se apropie… e de neînlăturat. De câtăva vreme simt că moartea dă târcoale…). În jurul casei… vine… se uită… pleacă… dar mi se pare că a făcut de curând un semn ca să se întoarcă.

IOANA: Ah… ah… De ce vorbeşti aşa? Să ştii că nu te mai chem la ceai…

MATEI (*o mângâie cu privirea*): Fată răsfăţată… Ştii tu care e durerea mea?

IOANA: Da?

MATEI: Gândul că te las singură…

IOANA: Oh!

MATEI: Şi de aceea, nu-ţi închipui bucuria pe care mi-a făcut-o Bazil azi.

IOANA: Ce bucurie?

MATEI: Mi-a cerut mâna ta. (Aşteaptă, tot mai surprins că fata nu se bucură.) Nu te bucură asta?

IOANA (*rece*): Nu… nici nu văd ce m-ar bucura…

MATEI: Pentru că e prinţul Bazil Şerban.

IOANA: Dar care în clipa asta nu are alt merit decât să se folosească de o intervenţie autoritară.

MATEI: Ioană… dar gândeşte-te ce spui… Tu ştii că niciodată n-am căutat să-mi arăt măcar dorinţa în chestiunea aceasta, care te priveşte… Ai respins şapte „sau opt băieţi… Dar gândeşte-te: ai douăzeci şi nouă de ani…

IOANA (*enervată*): Da… Da… a găsit protecţie bună… nu zic… Dar ar fi putut să-mi vorbească şi mie, mai întâi.

MATEI: Aţi vorbit azi.

IOANA: Nu mi-a spus decât că pleacă la Paris… Şi, închipuieşte-ţi, asta ina făcut să pierd şi bruma de simpatie pe care o aveam pentru el. Pentru că „trebuie să-ţi mărturisesc, mi-era oarecum plăcut. Aceeaşi copilărie, atâtea amintiri comune, nu ştiu cum, dar m-am bucurat când am văzut că s-a întors de la Paris. Credeam că va încerca să realizeze, în sfârşit, ceva. În loc de asta, văd că pleacă la Paris iar.

MATEI: Ai să mergi cu el la Paris.

IOANA (*tresare*): Oh! Remorca lui la Paris?

MATEI: Ar fi vorbit el mai mult cu tine. Dar tu intimidezi prea mult bărbaţii.

IOANA (*surprinsă*, *ironică*, *amuzată*): L-am intimidat pe Bazil azi?

MATEI: Mi-a mărturisit-o franc… cum îi e obiceiul…

IOANA: Ah! Şi domnul acesta vrea să-mi fie bărbat! „Domnul şi stăpânul meu!” Mi se pare că are dreptate Maria. Încep să-l găsesc curajos pe bibliotecar.

MATEI: Tu nu-l înţelegi pe prinţ, Ioană… Vlăjganul acesta elegant e în fond o fire de poet.

IOANA (*un început de surâs*): A făcut şi pictură.

MATEI: La o expoziţiune, la Paris… a luat menţiune onorabilă.

IOANA (*fără să ridice privirea*): E un cântăreţ remarcabil.

MATEI: A cântat foarte frumos la concertul de binefacere.

IOANA (*s-a ridicat brusc*): Ei bine, domnul acela care e sportman, om de lume, donjuan, poet, pictor şi cântăreţ… nu e în fond nimic… Nimic… Nu e nici cântăreţ, nici pictor, nici poet… Niciuna din aceste, măcar în parte. E un diletant, mediocritate. Un preparat de educaţie şi timp liber. Un metec la Paris.

MATEI (*ferm*; *toate trăsăturile feţei îşi revin*): Da… dar e dintr-un neam de voievozi… Şi cinsteşte tot neamul nostru atunci când îţi cere mâna…

IOANA (se întoarce spre el): Dar, tată!

MATEI (*tot mai ferm*): Nu! Tu ai să mă asculţi! E o cinste nemăsurată pe care ne-o face… Tu ştii că neamul nostru se stinge… Şi iată că acum ni se oferă norocul să ducem mai departe un neam de oameni care au stăpânit ţara.

IOANA: Mai departe? Cum? Unde? A trecut timpul „nobililor”, tată. S-au dus. Şi eu îi iubesc, dar sunt morţi de mult. Acum trebuie să facem alţii, pentru vremurile noastre…

MATEI (*indignat*): Taci! Taci! Nu vorbi copilării.

Nu ştii ce vorbeşti… /

IOANA: Nu-nvie morţii, tată…

MATEI (*s-a ridicat*, *strigând*): N-a murit nimeni… Alte timpuri, dar… dar ochii sunt aceiaşi, ochii se moştenesc şi aşteaptă… Toţi aşteaptă… într-o zi, poporul se va întoarce

la noi, după ce va încerca toate mijloacele… Totul e să putem dura, fie şi în umbră. Asta-i adevărul… Nu înţelegi rostul întâmplărilor?… Nobilimea a condus peste zece veacuri… Burghezia se prăbuşeşte, azi, după un singur veac, sub apăsarea muncitorilor. Aceştia, când vor veni, se vor pricepe şi mai puţin, şi pe urmă: ne vor căuta pe noi…

IOANA (cu un ton de compătimire care scoate din – sărite pe bătrân): Tată, astea sunt visuri… visuri de…

MATEI (*cu energie* şi *însufleţire*): A! Visuri de bătrân? Nu, fetiţă. Sunt legile sufletului şi ale cărnii.

7.: O T

Ce e sclav, sclav rămâne. Crezi tu că o mie de ani de supunere umilă, fără revoltă, de ipocrizie, de linguşire laşă nu lasă urme în sânge? Sunt soiuri de sclavi şi soiuri de domni, Ioană.

IOANA (cu o vădită accentuare a personalităţii ei): Domni? Veneticii aceia de la Paris?… Tată… cât te înşeli… (Aspru, dar înnăbusit:) Sunt numai Suflete de slugi şi, tot aşa, suflete de stăpâni. (Priveşte *pătimaş portretul Suzannei Boi*u.*) Nu-i pent*ru mine Bazil!

MATEI (mânios şi cu dispreţ în acelaşi timp): Ah! Suzana Boiu!

IOANA (s-a întors spre el, aprig): Suzana Boiu! (Dar după izbucnire, amândoi tac, găsind că au mers prea departe. Şi după un timp…)

MATEI (*cu un ton părintesc*, *potolit*): Ioană, eşti un copil răsfăţat… De ce nu mă asculţi?

IOANA (privind cu admiraţie pe acest bătrân frumos): Te iubesc, tată.

MATEI: Are să treacă epoca asta din viaţa ta şi ai să vezi câta dreptate am.

IOANA: Tată, te iubesc!

MATEI: Bună seara… şi… gândeşte-te… Noaptea dospeşte-judecata… (Priveşte tabloul *zâmbind.*) *Şi, orice ar* fi… nu uita că astăzi nu mai sunt haiduci.

IOANA: Da… din păcate! (Singură, Ioana deschide fereastra, priveşte pilţiri luna, pe urmă ia o c’arte şi, gânditoare, se pregăteşte să citească, lungită pe otomană.)

SCENA 3

IOANA, pe urmfi ANDREI

(După un timp, bătaie în uşă, intră Andrei. Ioana îl priveşte surprinsă, aproape indignată, dar rămâne în tonul ei obişnuit?

de demnitate rece.)

IOANA: Camerista nu e aici?

ANDREI (în aceeaşi fierbere interioară, încurcat de la primul pas): Da, domnişoară... dar... da... camerista nu e aici.

OANA (*întins*, *nervos ca o floretă*): Cum, dar trebuie să fie cineva care să-ţi spună că la mine nu se poate intra la orie? e oră din zi şi din noapte!

ANDREI (*rugător*): Domnişoară, vă rog numai câteva clipe... numai câteva clipe...

IQANA (*azvârle*, *enervată*, *cartea pe mescioară*): Nu... nu pot asculta, cu sila nimic... (îl fixea*ză cu privire*a.*)* *Socoţi* dumneata că eu pot fi la dispoziţia dumitale oricând? Aici la mine?

ANDREI (sfios, rugător): Domnişoară...

IOANA: Îmi pare rău, dar nu pot să ascult o vorbă măcar... (Scur*t:)* *T*e rog, ieşi. (Aşte*aptă.)*

ANDREI (*după un timp*, *căutând o hotărâre bărbătească*): Domnişoară, am să plec cât de repede voiţi... dar după ce voi fi spus ceea ce am de spus! (Nu o *privește.)*

10 AN A (face un gest de femeie p lic lisită. Pe urmă, găsind. că, în defini tiv „ar fi deştul de p făcut să-şi bată joc de el, mai ales aţâţată de aerele lui războinice, nu mai sună, cum păruse că are intenţia, vine spre el* 11 apostrofează batjocoritor. Tot jocul acesta e clar): Dumneata ai să-mi spui mie ceva?

ANDREI (care a urmărit jocul ei şi care a luat o hotărâre definitivă, aproape afectat): N-am aerul?

IOANA (acceptă, cu o poză care nu e lipsită de abilitate): Atunci, spune repede, ca să sfârşim curând...

ANDREI (pe care tonul ei îl intimidează din nou, dar care vrea, totuşi, să fie tare): Dacă o să păstraţi tonul

acesta, îmi va fi imposibil să pot vorbi.

IOANA (cu o ironie subţire, care o amuză pe ea însăşi şi care serveşte ca un, fond replicilor ei următoare): Nu te sinchisi de tonul meu. Spune ce ai de spus. Poate să fie totup ceva interesant. Dar, ştii, cât mai rezumat posibil! (*Andrei e vădit intimidat, îşi frământă nervos mâinile.*) Iar te-ai încurcat? Eh, hai să te ajut eu… Desigur însă că nu vei ieşi din marginile bunei-cuviinţe. Nu?

ANDREI (*căutându-şi sângele rece*): Recomandaţia dumneavoastră e de prisos, cine iubeşte nu poate fi necuviincios.

IOANA (*uşor*): Dar poate fi prost! Desigur, însă, că nu acesta e cazul dumitale… ia să vedem… (începe.) *Aşadar*, despre iubire vrei să vorbeşti? Bun… (Se aşază în *jilţ,* îşi *aranjează rochia, pune în cele ce urmează înfloriri de ironie ca arabescurile pe o lamă de Damasc.) Gata! Te* ascult! Dacă ai nevoie, te ajut şi cu sfaturi… Ia de pildă o poză frumoasă!…

Nu sta rezemat aşa… şi caută să rămâi în… subiect. (Şi m*ai ironică:) D*acă poţi, pune şi puţină culoare… (Aşteaptă.*) Ei ha*i… gata…

te ascult! (Lungeşte perfid întâmplarea; după un timp, cu o comică mirare:) Nu începi?

(Andrei are o mutră plouată de tot, ea continuă cu o bunăvoinţă ironică:) Caută să termini mai curând, ca să te duci pe urmă să te culci.

ANDREI (*ridică spre ea ochii verzi şi tulburi*): Să mă culc? E atâta timp de când nu mai pot dormi…

IOANA (cu un zâmbet rece): Alt simptom.

ANDREI (*voit*): Nu mai pot lucra.

IOANA: Da, asta-i mai grav… Pulsul regulat?

ANDREI (*tot căutându-şi liniştea*): De loc. Îmi face numai neajunsuri… Acum de pildă… ce limpede aş vorbi dacă nu mi-ar zvâcni prea tare arterele… Poate că aş fi în stare să răspund ironiilor dumneavoastră. (Andrei luptă*, şi această replică ofensivă a lui o supără.*)

IOANA (direct, cu privirea agresiva): Domnule, ce vrei?

ANDREI (*bărbăteşte*): Să vă spun că vă iubesc.

IOANA (*ironia ei are acum nuanţă de supărare*): Dar am înţeles-o, mi-ai spus-o! Altceva! Sau mai pe larg, cu amănunte!

ANDREI (*sentimental şi sincer, dându-şi totuşi seama că e livresc*): Nu… nu v-am spus nimic… Şi niciodată nu vă voi fi spus tot ce am de spus.

IOANA (*comic*): De ce nu? Ar fi păcat… Spune tot şi nu mai pierde timpul cu introduceri. (*Andrei tace îndelung, se frământă dureros.) N*u mai vrei să spui? Poate că ar fi fost frumos…

ANDREI (vede, zdrobit, că intrarea lui are o nuanţă de comedie, pricepe că fiu are să ajungă la nimic, decât să fie ridicol şi, regrelând această aventură în iatacul ei, tace, rezemat de pian).

IOANA (*mulţumită de succesul ei*): Ei hai, spune ceva… acum te rog eu…

ANDREI (se frământă îndelung timp, pe gânduri, pe urm (ţ ia hotărârea să plece. E ca un destin acceptat. Vorbeşte, abia stăpânindu-şi emoţia): Bună seara… aveţi dreptate, domnişoară.

IOANA (surprinsă şi ea de inflexiunea muzicală a vocii lui): Ce dreptate am?

ANDREI (încurcat): Scuzaţi-mă… iertaţi-mă… (Priveşte lung în jurul lui.) Bună seara… bună seara, domnişoară… (E palid, frumos şi abătut. Are în cap hotărârea de acum câteva ore.)

IOANA (încurcătura lui a provocat la ea un reflex de milă, păstrează însă aerul de superioritate, dar mai ales nu vrea să rămâie între ea şi el un incident): Cum? Aşa repede? A, nu! Ai venit la mine… Ai să „stai cu mine deci să fumezi o ţigară… Stai jos… Aşa… (îi arată un scaun mai îndepărtat.) Poftim! (Se aşază şi el jos maşina liceşte, ea îi oferă o ţigară.) îmi făgăduieşti că pe viitor vei fi mai serios? (Îl ceartă, cu indulgentă superioritate, el surâde, îndepărtai, mulţumit de norocul de a fuma această ultimă ţigară în viaţa lui te ea în cameră.)

ANDREI (*abătut*, cu *convingere*): Voi fi serios, da’

Nici nu vă închipuiţi ce serios am să fiu pe viitor.

IOANA (*indulgentă şi încântată de succesul pe care l-a obţinut fără scandal*): îmi promiţi, deci, că n-ai să-mi mai răpeşti timpul cu declaraţiile dumitale de dragoste?

ANDREI (*cu un gol imens în suflet, aiurea, gândindu-se la ce areşă facă*): Da! Domnişoară! Vă promit! Veţi avea toată liniştea din partea mea! Toată liniştea. Credeţi-mă că regret şi eu nesocotinţa de adineauri.

IOANA: Din partea mea ţin seamă că ai dat mult ajutor tatălui meu... că ai muncit cu râvnă, că tata însuşi apreciază cu deosebire devotamentul dumitale...

ANDREI (*vag*): Clipa asta de acum îmi răsplăteşte cu prisosinţă tot devotamentul. (*Îşi aduce aminte parcă surâzând de portretul din revistă, şi comparându-l îl găseşte vulgar şi absolut nepotrivit*. Se *uită la ea cu prietenie şi îi spune cu o stranie mulţumire*:) Dacă v-aş spune că niciodată în viaţa mea nu m-am simţit atât de bine... În definitiv, ce v-am cerut când am venit? Să mă lăsaţi puţin aici... Să-mi umplu ochii de interiorul acesta. (Priveşte *portretul; de femeie blondă.*) *Ce re*pede trece ţigara! (Cu gându*vnă clăit de moarte:*) *Gro*zav de repede!

IOANA: într-o zi când nu voi fi acasă ai să vii să vezi şi tablourile.

ANDREI (*firesc, cu vocea scăzută*): Nu ştiu dacă am să pot.

IOANA: De ce?

ANDREI: Am să plec, domnişoară...

IOANA: Ei, vezi că nu eşti serios? Unde ai să pleci?

ANDREI: Nu ştiu... O călătorie despre care cu greu v-aş putea da amănunte. (O pr*iveşte.) A*ş fi vrut totuşi să vă spun câteva lucruri – fără importanţă de altminteri... Nu vă alarmaţi... Când se va stinge ţigara voi fi plecat... Puţin, fleacuri. (Şi acum, când *nu-i mai* ce*re ni*mic, *îşi pove*s*teşte* în*ce*t, *nepatetic, toa*tă *suferinţa trecută. „O las*ă *să vad*ă în *sufle*tul *lui*”, *şi face as*ta lin*iş*t*it, „surâzând de p*rop*ria-i dure*re*”.) Acum, când p*lec, aş vrea să ştiţi – şi nu ştiu de ce – că toate bucuriile şi durerile mele au înflorit numai în umbra dumneavoastră. Că ochii mei au căutat sfioşi şi

dornici spre dumneavoastră... dar că niciodată, nici o singură clipă, nu v-aţi oprit privirea asupra lor... Că, atunci când eraţi mai mult decât lumea întreagă pentru mine, eu nu am fost pentru dumneavoastră decât unul dintre lucrurile fără viaţă care vă înconjoară... un serv... (1 se ridică un nod t în gât, dar *continuă* cu *o familiaritate şi un firesc de parcă ar vorbi despre altul.*) *N*u *ştiu dacă mai are sens să* vă spun de asemenea că am suferit... mult... Că tot palatul mi se părea pustiu când nu eraţi aici... şi totul se umplea de lumină când vă auzeam paşii... Să mai ştiţi – (surâzând) dar ce vă interesează? – că de ani de *zile nu* ara mai putut lucra nimic, că mi-am zădărnicit viaţa din cauza dumneavoastră! (Ascultă un timp în el însuşi.) Altceva? (Priveşte *ţigara.*) *Că am invidiat până şi câinele acela alb care* vă interesa mai mult decât mine... cărţile pe care le răsfoiaţi pe gânduri... (Rămâne cu ochii duşi, pe urmă se scoală.) Şi acum?... Noapte *bună, domnişoară...*

IOANA (a ascultat tot timpul nemişcată, concentrată, jără să trădeze nicio intenţie. Doar mina nervoasă a strâns franjurile unei perne. După ce Andrei se scoală, dar până nu face primul pas, ea se întoarce spre el, cu faţa surprinsă, cu vocea alterată de indignare): Ascultă, domnule, (alb) ce-i tirada asta caraghioasă?

ANDREI (o priveşte cu ochii mari, comprimă ceva în el, pe urmă intens, dar calm): Geea ce am voit să vă spun. (O urmăreşte apoi cu privirea, uimit.)

IOANA (*batjocoritoare*): În ceea ce ai avut să-mi spui dumneata, nu am recunoscut decât câteva pasaje de teatru prost, câteva fraze de roman ieftin şi nicio figură stilistică, sau vreo două învechite! (*Şi mâinile palide îi sunt batjocoritoare.*) Ei bine, domnule, cu zaharicale de acestea vrei să mă cucereşti dumneata pe mine? (*Şi mai ironică, cu o prefăcută cochetărie*:) Mă jigneşti! Te rog, acum, după ce ştiu că-mi invidiezi câinele şi cărţile, du-te şi te culcă...

y y y

ANDREI (o priveşte înfiorat, încremenit. Pentru el Ioana e un ideal care se prăbuşeşte. „A privit în sufletul lui" şi nu numai că nu s-a înduioşat, dar îşi bate joc de el. A

rămas în picioare uluit. Nu se poate regăsi. Într-o clipă, revede cei şase ani, când credea că „ea nu bănuieşte”. Şi deodată, din revoltă, toată suferinţa lui comprimată în tăcere izbucneşte acum, cu violenta unui resort *v y t y* uriaş care se destinde brusc. Îi arde privirea de voluptatea amărăciunii. Şi, cu un hohot din tot corpul, cu gura strâmbă de amărăciune): Ha… ha… ha… să plec… să plec acum? Ar fi o neghiobie. (Uluit, cu un rân*jet d*e *dispre*ţ*:)* *Pe*n*tr*u *cine?… P*entru cine?

IOANA (şi ea în faţa unui fapt nou, îngrijorată): Ce vrei acum? (Are ochii neliniştiţi, aşteaptă.)

ANDREI (*hotărât*): Să rămân aici. Trebuie să rămân.

IOANA: Să rămâi aci?

ANDREI (*masiv*): Cu sau fără voia dumitale.

IOANA (*în care se redeşteaptă jupâniţa*): Ei bine, n-am să chem slugile să te dea afară. (*El zâmbeşte amar.*) Nu meriţi neplăcerile unui scandal. (*Fixează asupra lui ochii ei mari şi negri.*) Am să te pălmuiesc.

ANDREI (*stăpân pe el, dur*): Vom vedea ce e de făcut.

IOANA (mânioasă JI Domnule!

ANDREI (*precis*): Îţi voi ţintui mâinile…

IOANA (*înfiorată*): Ce ai zis?

ANDREI (care acum nu mai poate fi intimidat de nimic): N-are nicio însemnătate ce-am zis.

IOANA (*căutând o atitudine*): îţi dai seama ce vorbeşti?

A

ANDREI (*aspru şi bărbătesc*): îmi dau seama de un singur lucru. Că e aici o luptă pe viaţă şi pe moarte şi că ar fi o farsă neagră de cioclu să fiu eu cel învins.

IOANA (*neliniştită, a părăsit tonul ironic*): Eşti nebun! (*Căutând să-l convingă*:) Ascultă, domnule, fii cu judecată. Destul… Te rog du-te şi te culcă…

ANDREI (profund convins, cu privirea în pământ): Nu pot.

IOANA: De ce?

ANDREI (*se întoarce spre ea, cu ochii plini de rugăminte*): Domnişoară, pentru mine nu mai e întoarcere.

M-am jurat ca astă-seară, înainte de miezul nopţii, să vă sărut mâna…

IOANA: Să-mi săruţi mâna!

ANDREI: Odată cu ultima bătaie a ceasornicului – dacă nu am izbutit să fac aceasta, îmi sfărâm tâmpla… (Cres*câna crân*cen:) îmi sfărâm tâmpla…

IOANA (iar câştigă teren, într-o clipă revine la ironie): Şi ce-mi spui asta? (Perfid:) Ca să mă înduioşezi?

ANDREI (*acum liniştit*): Ca să vă arăt cât sunt de hotărât.

IOANA (a stat puţin pe gânduri, îi întinde scurt, uşor, mâna): Poftim!

ANDREI (aproape să-i sărute mâna, pe urmă îşi dă seamă, rămâne cu gestul întrerupt, ea aşteaptă serioasă şi batjocoritoare cu mâna oferită): Ah! (A dat un strigăt de surprindere şi de desperare aproape, căci şi-a dat seama că nu mai are sensr de acum, să-i sărute mâna.)

IOANA: Acum ţi-am dat mâna… ce mai vrei? f

ANDREI (*dar acum nimic nu-l intimidează, o scurtă ezitare, o priveşte iar batjocoritor, şi pe urmă, şi mai aprig şi mai indignat şi mai convins de adevărul lui*): Ce vreau? Ce mai vreau? (*Amar*:) Să-ţi arăt. cine eşti. Dar mai cu seamă să-mi arăt mie însumi cine eşti. Să văd, în sfârşit, pentru cine mi-am zădărnicit viaţa, pentru cine lupt cu moartea. (*Cu o sete de eliberare*:) Să sfâşii această mască mincinoasă, care a făcut din mine un bolnav.

IOANA (pe care, deşi surprinsă, o amuză întorsătura lucrurilor): Lupţi cu moartea? Cu moartea? Lupţi cu ridicolul, domnule! (Caută o carte pe etajera de alături, o răsfoieşte, lungită pe otomană.)

ANDREI (îi smulge cartea din mâna, cu un gest conştient teatral): Poţi citi acum, când sunt lângă dumneata? Eu nu pot citi un singur rând când te ştiu la celălalt capăt al palatului.

IOANA (dispusă, cu ochii strălucitori, cu un zâmbet batjocoritor): Eşti nepreţuit!…

ANDREI (citeşte titlul): Le Rouge el le Noir… (Cu un patetic de care îşi dă seama:) Ce carte poate fi mai

interesantă decât mine astă-seară?

IOANA: Cartea aceasta mi se pare delicioasă, tocmai astă-seară… Eram mai cu seamă curioasă…

ANDREI (*palid, îndrăzneţ, înfrigurat şi sincer*): Mă simt nenorocit că n-am citit-o. Aş vrea, să ştiu ce poveste născocită şi vândută în librărie e mai reală decât frigurile mele…

IOANA (*nervoasă*): Continuă… continuă, te rog… vreau să văd şi eu până unde ai să mergi cu îndrăzneala. (Dezgusta*tă:) Cât a*re să dureze păpuşeria asta. N-ai citit dumneata această carte? (Nuanţând*:) Ia se*ama, Le Rouge *e*t *le N*o*ir*…

ANDREI (*convins, cu ochii în ochii ei*): Te poate minţi pe dumneata cineva?

IOANA (*enervată*): Ei bine, asta întrece orice măsură… Domnule, citeşte… te rog… şi să sfârşim. Că

T: e JF-7, I

eşti un nefericit de caraghios, şi încă ar fi destul de neplăcut. Dar dumneata trăieşti din plin sub zodia inconştienţei. De ce nu-ţi alegi cel puţin dintre analfabete pe cele cărora vrei să le declami roluri învăţate?

ANDREI (*citeşte curios, din carie*): „Nouă ore şi trei sferturi tocmai bătuseră la orologiul castelului, fără ca el să fi îndrăznit… Julien, indignat de laşitatea sa, îşi zise: în clipa precisă în care vor bate zece ore, dacă nu voi executa ce mi-am promis să fac…”

IOANA (*dă explicaţii, ironică*): Acest Julien Sorel se hotărâse să prindă şi să reţină mâna doamnei de Rênal.

0 – Camil Petrescu – Teatru, vol. I 81

ANDREI (surprins, împleticit): mă voi urca la mine şi îmi voi zbura creierii”. (învins, descompus, Andrei se prăbuşeşte a doua oară. Îi cade cartea din mână. I se pare că o lumină ciudată s-a făcut în iatac. Are impresia că luptă cu alte forţe decât ale acestei femei. Cu privirea îngheţată, înfiorat, se sprijină de pian.)

IOANA: Ei… ce e? Ce mai zici? (Reci*tind:) „*Dacă la ora zece nu-i voi prinde mâna, îmi voi zbura creierii”. Pui în loc de zece miezul nopţii, şi pretenţiile îţi sunt mai mari

– să-i reţină mâna… Dumneata vrei s-o săruţi, nu? A» f

În locul blândei doamne de Renal: Ioana Boiu… (Râde *sec.) S*ă-ţi spun eu ce avea să urmeze. Probabil seria de cincizeci de scrisoritip ale rusului Koraşov… (Compătim*itor:) Nu eş*ti nici câtuşi de puţin inteligent.

— Şi nici nu ştiu dacă îţi dai seama cât de nefericită e situaţia dumitale… (Sinc*er:) A*m vrut să te cruţ… am căutat să evit… Mă stingherea pe mine ridicolul dumitale, dar nu m-ai înţeles… (A scăzut ceva, p*arcă, în atmo*sf*era* înc*ăp*e*rii. E ca o simplific*a*re d*e *conflict lic*h*id*a*t.)*

ANDREI (mereu cu privirea rătăcită, zdrobit): Şi bine aţi făcut…

IOANA: Te compătimesc… pentru că naivitatea dumitale e mai curând de plâns.

ANDREI: De plâns…

IOANA: Dumneata eşti păpuşa cărţilor citite.

ANDREI (simte că o lege apăsă asupra vieţii lui, că trebuie să sfârşească. I s-a făcut în suflet de-acum ca un luminiş noaptea în cimitir): Aveţi dreptate, domnişoară… Veţi avea liniştea pe care o doriţi… * N-am citit cartea, repet; dar asta nu schimbă nimic…

IOANA: Cum, n-ai citit-o într-adevăr? Iar…

ANDREI: Nu, nu… Dar e ca şi când aş fi citit-o. (Priv*eşte hal*u*cinat iat*a*cul.) M*ai ştiu eu a cui victimă sunt? Aici totul e împotriva mea. Cred însă că dacă mâine aţi afla că astă-seară aţi fost la bal şi vi s-ar spune şi cu cine aţi vorbit… ce aţi făcut acolo… v-ar îngheţa poate ochii sub pleoape, ca mie acum… (Se încovoaie, că*ci are senza*ţ*ie de fri*g.*) Ceea* c*e* t*rebu*ie să se întâmple nu poate fi ocolit de nimeni… (B gata să plece.)

IOANA (*compătimindu-l acum cu adevărat*): Trebuie să recunoşti şi dumneata că aventura dumitale are un straşnic aer de parodie.

ANDREI (*aproape din prag, de pe acum absent ca suflet, cu o voce moale*): Parodie? Poate fi viaţa unui om parodia unei cărţi? Parodie clipa asta? Nu… (Seri*os:) E*u mă gândesc… ce-ar fi simţit autorul în clipa când printr-o străfulgerare ar fi avut, cu o sută de ani înainte, viziunea

absolută a clipei de acum.

IOANA (*acum de-a binelea furioasă, scoasă în sfârşit din sărite*): Eşti un actor fără leac, domnule! Ei bine, după ce farsa ţi-a ieşit atât de prost... nu găseşti de cuviinţă să te opreşti? (*Îndârjită:*) *C*e demon te împinge să faci acum filosofie? Când ai să sfârşeşti odată? Ridicolul dumitale a început să mă scoată din sărite...

ANDREI (aproape din prag, unde era, nedumerit, are un moment de stupoare, de parcă s-ar clătina. Era pe drumul morţii... I se pare că femeia aceasta din nou e mică şi neînţelegătoare. Pentru a doua oară, el se ridică înspăimântat de lipsa ei de suf let. I se pare incapabilă să se înduioşeze de ceva. Acum, izbucnirea lui parcă rupe zăgazuri. Îi strălucesc ochii dilataţi, pieptul i se lărg*eşte, vocea capătă o stridentă sonoritate. Şi* fizic *pare mare, mare. Nu mai recunoşti pe timidul de la începutul scenei. Se uită la ea ca halucinat, pe urmă izbucneşte cu o uimire elementară*): *R*idicol? (Cres*când:*) *Ş*i acum ridicol? (Din *plin:*) *D*ar n-ai să înţelegi niciodată nimic din tot ce se petrece, sub ochii dumitale? (Ridi*că amar din umeri.*) *H*otărât lucru, nu trebuie să mor... Cum nu pierzi dumneata niciun prilej ca să mă readuci la realitate! (Vine spre *ea hohotitor.*) *Ştii* dumneata cine e ridicol dintre noi doi, domnişoară? Ei bine, dumneata eşti „binecrescută, cultă, manierată", iar eu sunt aici, adevărat ca viaţa însăşi. Eu trăiesc, fie şi fără să-mi dau seama, literatura, (sec) dar *du*mneata literaturizezi viaţa! (Nu respi*ră şi, clocotind frază după frază, nu respiră cu adevărat până la sfârşitul replicii. E ca un strigăt venit din adâncurile suferinţei.*) *Ai văzut* dumneata vreun lup ridicol afară de cei zugrăviţi prin cărţi? Nu pricepi odată tristul dumitale ridicol? Eşti mândră cu voinţa împrumutată de la tablourile de pe pereţi (arată pe *Suzana Boiu*), p*alat*ul acesta te apără de lume ca un sanatoriu, te slujeşti de mâinile şi picioarele servitorilor, cumperi fleacuri cu bani despre care nu ştii nimic, şi te răsfeti în iatacuri ca acesta, ere→.»... /.

zând că faci ştiirita ori artă! Inteligenta dumiy O. y tale nu trece de măsura acestor lucruri. Deasupra unei

coincidenţe nu te poţi ridica. Iar eu de două ceasuri sunt în plină viaţă, ca în largul unei mări.

IOANA (*cu un fel de linişte care contrastează cu zbuciumul lui clocotitor*): Dumneata vorbeşti de cărţile citite? Dumneata, care-ţi compui rolul, vorbeşti de viaţa adevărată?... Dumneata în t»

largul unei mări?...

ANDREI (*strigând*): Când rişti viaţa... ca mine în astă-seară... eşti ca în largul unei mări – IOANA (*fără milă, tăioasă*): *Mi se* pare imprudent să vorbeşti de risc, dumneata, care ai evitat aşa de grăbit şi de fericit duelul de azi.

A.NDREI: Ei bine, dacă dumneata socoti că un duel cu acel domn e un act de curaj şi de risc – şi numai fiindcă ai adus vorba – află atunci că a? i după amiază martorii mei i-au comunicat acelui domn că scuzele i-au fost primite doar din pricina unui *malenlendu3* – (*o fixează aluziv cu privirea*) o intervenţie străină – şi că nu e decât o singură soluţie: ieşirea pe teren... (Cu u*n zâmbet dis*p*reţuitor şi* a*mar:*) *V*a fi mâine în zorii zilei, domnişoară.

IOANA (rămâne încremenită, vestea i se pare de necrezut): Mâine?

ANDREI (*nu ia în seamă emoţia şi întrebarea ei*): Dar nu asemenea întâmplare înseamnă un risc de moarte, crede-mă. Să lupţi cu moartea şi cu destinul e să aştepţi cum am aşteptat eu şase ani... să hotărăşti ceea ce am hotărât eu astă-seară. Am venit aici... am îndrăznit, cum vrei să zici, am intrat în apă, (ironic) *dumnea*ta eşti la un pas de ţărm şi... cu ochii închişi gândeşti că eşti în larg. (Sfidător şi *dârz:*) *D*o*mn*i*şoar*ă, n-ai curajul să crezi că n-a fost decât o simplă coincidenţă. Nu-ţi convine să crezi cât de adevărat e zbuciumul meu. (Aproape de t*ot de e*a, o *priveşte* p*uternic în ochi. Ioana îl p*ri*veşte cu adevărat tul*burată.*) *Ce ai*

1 Neînţelegere (fr.).

deveni dumneata în clipa în care, în sfârşit, ai pricepe adevărul?

(Se aude un obiect căzând jos, departe.)

IOANA (urmărise cu ochii tot mai mari izbucnirea lui, dar iată că aude zgomot în vestibul. Ascultă nemişcată. Trăsăturile feţei i se des tind, numai privirea, care îi arde, arată că se chinuie să ştie precis ce e. Când a ghicit că tatăl ei se apropie, înspăimântată, îşi pierde cumpătul. Cu ochii holbaţi): Tata! Domnule, du-te te rog, du-te! (îi arătă uşa.) Du-te!

ANDREI (o clipăşi-a pierdut capul, cuprins de spaimă): îţi dai cuvântul că ai să-mi deschizi iarăşi?

IOANA (are o frământare convulsivă a corpului. Nu mai poate gândi nimic, fiecare pas al tatălui îi accentuează groaza. Totuşi, jupâniţa, ca să nu mintă, nu răspunde).

ANDREI (uimit, înfrigurat, înnebunii): Taci?

IOANA (îşi frânge mâinile. Nu mai are nimic din nundra atitudine de adineauri. Nu mai poate respira. Desperată, cu mâinile întinse): Ascultă, ieşi, te rog, ieşi…

ANDREI (cu toată accelerarea cumplită a clipelor, ca halucinat): Nu, voi rămâne.

IOANA (*lot mai desperată. Şi-a cuprins tâmplele cu pumnii*): Te rog, du-te… du-te… du-te, nu vreau ca tata să te găsească aici… pe dumneata aici, la mine… pe dumneata…

ANDREI (izbit drept în inimă. Dezmeticii parcă din vârtejul de nebunie. Uimit): Pe mine? (Şi când i s-a golit pieptul de aer, a rămas o clipă copleşit. Pe urmă, cu o linişte aparentă} dar intensă ca un arc încordat până să plesnească:) Ei bine, domnişoară… e o soluţie: spune că m-ai prins furând… (Ioana a holbat ochii la el) că mă certai. (Pe urmă, *c*u *un* sa*lt de nebu*n*ie*:*)* *Îţi j*ur pe mormântul mamei mele că niciodată n-am să tăgăduiesc. (Scăzut:) *Dar n*u pot pleca.

IOANA (are ca o revelaţie, care o face să ţipe înăbuşit): Ah! (A stins lumina, apoi a pus mâna pe clanţă, se aud bătăi în uşă… Andrei e în jumătatea de scenă neluminată de lună. Căulându-şi liniştea, respirând:) Da… intră!

SCENA 4

MATEI, IOANA, ANDREI în umbrii

MATEI (*intrând*): Şi la tine e întuneric, fetiţo? Cu reparaţiile astea, care nu se mai sfârşesc, am dat în vestibul peste o scară. Nici n-au avut grijă s-o dea la o parte.

(În tot timpul acesta, Ioana e în prada unui zbucium continuu.

Cum pierde prilejul să-l denunţe pe Andrei de la prima replică într-o izbucnire, situaţia complicându-se, nu mai are curajul în urmă, ci, dimpotrivă, devine complice.)

IOANA: Da... da... (Abia îşi *păstrează cumpătul.) Priv*eam de la fereastră luna.

MATEI: E o neglijenţă grozavă în casa asta... Toţi îşi fac de cap... am să dau drumul la tot personalul, afară de bibliotecar. E singurul om care munceşte aici. (Dar comp*limentul nu e la timpul lui.)*

IOANA (nesigură, abia se stăpâneşte să nu gâfâie): Dar tată... tată...

MATEI: Mă ierţi că te-am deranjat... mi-am închipuit că nu dormi... Doream...

IOANA (vorbeşte agitai, cu un accent straniu): Nu dormeam. E o lună minunată. (Îl duce la fereastră, priveşte.) A plec & t clâiar acum camerista... e o lună splendidă... luminează ca ziua. (în cameră e *numai proiecţiunea lunară prin fereastră. Ea şi* bătrânul *sunt albi ca varul în bătaia lunii.) MATEI*: Uite, vream numai să te rog un lucru... Tu cunoşti biblioteca tot aşa de bine ca şi băiatul acela. Ştii că el are cheia de la casetă. O fi dormind... nu mai vreau să-l scol. Mai era a doua cheie... am nevoie de scrisorile... IOANA (agitată, nervoasă): Da... da... *scrisorile... (Andrei* face un pas în umbră, pas car*e nu se aude pe covor, vrând să iasă în faţă şi să dea bătrânului cheia, pe care a scos-o din buzunar*.

E dtâta nebunie, atâta sălbatică nepăsare în acest gest, încât Ioana – îngrozită, desperată – abia îl opreşte, apucându-i braţul cu o mână, luându-i smucit cheia. Neobservat de tatăl ei, în sfârşit, Andrei rămâne în umbră.)

MATEI: ... primite de la fostul ministru de justiţie Niocescu.

IOANA (*în prada aceluiaşi cumplit zbucium*): Da... da... Ştiu... e aici la mine cheia cealaltă... Uite-o, era pe pian, o luasem eu... Merg să-ţi arăt scrisorile, tată... merg eu... MATEI: A, nu... nu... mulţumesc, fetiţo, mulţumesc... mi le caut singur. Iartă-mă că te-am deranjat... Noapte bună... (lese prin fund condus de ea.)

SCENA 5

ANDREI, IOANA

(întunericul e puţin prelungit într-o destindere, ca după furtună. Ioana are ceva dintr-un soldat înfrânt şi zdrenţuit care vine din luptă, şi a rămas, istovită de zbuciumul din scena aceasta, rezemată de uşă. De acolo trece spre otomană, împletici n du-se – căci în trupul ei trudit simte o sfârşeală, aproape o durere. Cele ce s-au întâmplat i-au siluit sufletul oarecum. Atitudinea omului a uimit-o, a transformat-o ca o revelaţie. Dar în timp ce Andrei coboară, până la sfârşitul actului, din norii nebuniei, acoperitor, în largi spirale, tot mai aproape, ea face încercări de a scăpa din cercul pe care îl simte în jurul ei. Şi el o simte învinsă. Vine un pas spre ea în întuneric, pe urmă se răzgândeşte şi se duce să aprindă lumina. Neştiind ce buton să întoarcă, nu aprinde decât lampa cu abajurul roşiatic, care-i cuprinde pe amândoi.)

IOANA (*respirând larg*): Ei bine, eşti un descreierat! ANDREI (*cald ca vinul*): Te iubesc pentru că nu eşti mai cuminte decât mine. IOANA (*stins*): Ascultă, lasă-mă... a fost prea mult...

peste puterile mele... am nevoie de linişte... ANDREI (cu superioritate*): Liniş*te? De ce nu te gândeşti şi la liniştea mea?

O J f – r

IOANA (*tot mai obosită, tot mai rugătoare*): Caută-ţi liniştea în altă parte... fii înţelegător... du-te... ANDREI: În altă parte? Şi cum? Ce să fac acolo? IOANA: Du-te... fă-ţi viaţa aşa cum vrei. Dumneata îţi poţi face singur viaţa... ANDREI (cu ochii vii): Să-mi *fac via (a?*... Să muncesc... să lupt adică? Dar pentru cine? Cine mi-ar putea răsplăti sforţarea? Dacă aş cuceri un continent nou şi n-ai şti

dumneata, isprava mea mi s-ar părea nereală. IOANA (căutând un ton care ar vrea *să fie rece, dar şi conciliant*): *Ascultă, domnule Pietraru*... să schimbăm felul discuţiei acesteia. Ne-am înşelat amândoi... ANDREI (repede): O, nu tonul acesta... Orice, dar *nu.* tonul acesta „diplomatic"!

IOANA (*caută*): Aş vrea să fii atât de serios, să mă înţelegi. Poate că eu m-am înşelat puţin... Nu te-am cunoscut... e şi vina dumitale...

ANDREI r Vina mea?

IOANA: De aceea îţi vorbesc acum, când văd că eşti un suflet, un...

ANDREI (*nu vrea să asculte*): Orice... orice, dar nu tonul acesta, care mă îngheaţă...

IOANA (*căutând totuşi să reziste*): Te rog încă o dată să pricepi toată seriozitatea cu care îţi vorbesc. Eşti un om – acum am înţeles-o – cu însuşiri remarcabile. Ei bine, munceşte, părăseşte casa noastră... Aici, într-adevăr, nu e de dumneata. Nu eşti făcut să rămâi bibliotecar.

ANDREI (*e în el o fierbere, care-i dă vocii o caldă intensitate*): Numai privirea dumitale mă galvanizează... îmi înzeceşte puterile.

IOANA (*mai sentimentală, vrând să pară, pentru întâia dată, vorbind cu el cum ar vorbi cu un egal*): Ei bine, îţi promit că voi urmări totdeauna cu interes, cu plăcere, activitatea dumitale... Nu. se poate să nu te intereseze un om care luptă... Şi dumneata vei învinge... Eşti dintre cei tari... Voi căuta să compensez greşeala de a nu te fi apreciat de la început... (S-a ridicat în picioare, *palidă, îl priveşte înţelegătoare oarecum, dar mai ales căutând să se desprindă din hora în care e târâtă.)*

ANDREI (*cu o nemărginită şi fierbinte părere de rău*): Ah, dacă m-ai fi înţeles de atunci... Dacă... Acum câţiva ani! Simţeam în mine tăria să prăbuşesc o lume şi puteri să reclădesc alta... Dar a trebuit să te întâlnesc pe dumneata, mormântul mândriei mele.

IOANA (cu tresăriri de mândrie ce sunt ca acele zbateri bruşte de animal rănit care moare. Însă păstrând chiar în clipele acestea veleităţi de răceală): Dar,

domnule…

ANDREI (îndurerat, cald ca o lavă, căci e în el o mişcare, o răscolire, ca împletiri de şuvoaie de *suflet*): Taci… taci… Dacă ai şti ce ţi-am sacrificat… ce am sacrificat ca să rămân

„Bibliotecarul domnului Boiu”! Când toţi mă socoteau în fruntea generaţiei mele! Pentru patima asta fără sens… Tot ce era iureş al vieţii în mine s-a topit, zi de zi, în focul înăbuşit al iubirii… Din toate an-făcut iubire…

La vârsta mea n-am făcut nimic. Când alţii…” au situaţii, eu n-am făcut decât să iubesc…

Ah! Dacă ai şti ce dispreţ am avut pentru toţi care te-nconjoară şi câtă adorare mută pentru dumneata… Puterea cu care mă simţeam în stare să-nfrâng viaţa n-am folosit-o decât ca să mă-nfrâng pe mine. Să ascund totul, tot mai înşurubat în mine însumi. (Cu v*oc*e*a pli*n*ă de* v*iaţă înăbuşită:*) *D*omnişoară, nici dumneata şi nimeni din lumea dumneavoastră nu va pricepe niciodată imensitatea sacrificiului pe care l-am făcut pentru dumneata. (Resp*ră şi* r*ei*a *ner*v*os şi* s*căz*u*t:*) *E* o poveste stupidă, domnişoară: cândva, la greci, un tânăr care furase o vulpe o ţinea ascunsă sub haină, şi ca să nu se dea de gol a lăsat-o, fără să clipească, să-şi înfigă colţii în pulpa lui. (Crân*cen, cu* p*um*n*ii înc*l*eştaţi:*) *M*uşca din mine mândria pe care n-o bănuiai… şi eu nu clinteam de pe drumul pornit.

IOANA (gândeşte la atâtea întâmplări neprevăzute şi, obosită, are impresia cade la concert, „de-asearău, e o veşnicie. Acum tonul ei nu mai e de la egal la egal, e în inferioritate, mai ales că se simte tot mai slăbită): Ei bine, am greşit… Ce m-ar fi putut face să bănuiesc acest lucru? … Cum să-ţi arăt toată părerea mea de rău de a fi înăbuşit în dumneata atâta suflet?… Nu-i nimic… Vei ajunge totuşi acolo unde se cuvine de drept s-ajungi. Am înţeles astă-seară că dacă trei puhoaie s-ar prăbuşi neaşteptat peste dumneata, dumneata tot în picioare ai rămâne. Voinţele menite să rupă zăgazuri nu pot fi îngrădite. A fost o greşeală. (Îi întinde mâna.*)* A*m greş*i*t amân*doi.

ANDREI (*cu vocea caldă, cum îi e caldă fruntea*):

Domnişoară, în suferinţa mea prea lungă, vorbele acestea nu înseamnă… (Nu-i. *ia* m*âna*.*)*

IOANA (îl întrerupe dezolată): Şi ce pot să fac?

ANDREI (*enumerând, cu un accent analitic, impersonal*): Domnişoară, înţelege, maldăre întregi de propuneri scrise la maşină nu sunt decât hârtie de rând, fiindcă le lipseşte o semnătură, un „da”. Cu o semnătură se realizează destinul unui om, cu un ac întors poţi porni toate roţile şi nicovalele dintr-o uzină… (Brus*c pătimaş, cald*y *clocotitor:) F*ără un „da” al dumitale, e în mine o vraişte, un tumult, o înverşunare neputincioasă!

IOANA: Domnule Pietraru! (*Jupâniţă*:) Ţine încă o dată mâna pe care ai respins-o adineauri. Îţi vorbesc acum cu aceeaşi hotărâre cu care ţi-am vorbit.

ANDREI: Dar, domnişoară…

IOANA (*stăruie*): Nu te alarma de tonul meu… Acesta e felul meu de a fi. Ei bine, văd în dumneata un om cu care nimeni din cei care mă înconjoară nu se poate măsura. Nu sunt sentimentală… Nu ştiu cum să-ţi vorbesc ca să mă-nţelegi. Ei bine, vreau să-ţi realizezi viaţa. Nu te voi lăsa. (Îi ia mâ*inile amândou*ă.*)*

Domnule Andrei, te rog crede-mă, ţi-o făgăduiesc, vei avea în mine o tovarăşă care va fi oricând alături de dumneata… Vreau să învingprin dumneata… Vreau mândria de a putea zice că am descoperit eu – acolo unde nu bănuia nimeni – pe cel menit să poruncească. Vom organiza un adevărat complot amândoi. Nu-i întâia oară când o femeie din neamul nostru… face…

ANDREI (*retrăgându-şi mâna, apoi, din toate fibrele sufletului şi ale corpului*): Domnişoară… ascultă… trebuie să mă înţelegi… Aş putea munci o viaţă întreagă ca să te am… ca un erou de melodramă plecat să facă avere… ca să obţină mâna unei logodnice bogate… (De patimă şi frenezie, n*u termină fr*aza.*) Ca* să a*jung la* f*loare*a albă şi rece a muntelui, eu, cel pornit din mlaştină, m-aş agăţa de fiecare colţ de st încă… mi-aş sângera mâinile… aş trece de-a lungul oricărei prăpăstii şi aş putea ajunge. Domnişoară, într-o zi aş putea fi aşa de mare şi de

puternic, că m-ai dori dumneata… Dar atunci n-aş mai fi eu cel de azi… ar fi o biruinţă după moarte…

IOANA (se simte copleşită de patima lui. E ca într-un cerc care se strânge tot mai mult. Are senzaţia, ca într-un vis greu, că, sfârşită, nu poate fugi): Dar pentru Dumnezeu, ce vrei, ce mai vrei acum?

ANDREI (cu o caldă convingere, ca o fatalitate interioară, ca o supremă rugăminte): Ei bine! Trebuie să fii a mea… trebuie… astă-seară chiar. (Rămâne nemişcat, cu tot sufletul deasupra unei prăpăstii.)

IOANA (dintr-odată ironică şi recâştigându-şi situaţiay căci aparenta lui stângăcie a dărâmat tot ce clădise.

Hâsul eisingurul ei râs de până acum – le însă cu totul obosit): Ha-ha-ha!… Ei bine, domnule, eşti fermecător de comic… (Cu o respr raţie de *uşurare, ca deşteptată din istovitorul vis:) Ah, cum* ne readucem la realitate unul pe altul… De la un pas de pericol… Nu ţi s-ar părea grotesc ca o jumătate de ceas după m-ai prevenit să-ţi cad în braţe… aşa… ca după un program? (Dar nu a fost decât cea *din urmă zbatere, care totdeauna pare cea mai puternică.*)

ANDREI (*pe care nimic nu-l mai poate abate din drum, cu aceeaşi intensitate de arc încordat, de parcă fiecare cuvânt e încrustat în frază, fiecare frază-sculptată*): Nu simt nicio nevoie să ocolesc lucrurile… Nu mă gândesc la nimic… nu fac niciun calcul… Ştiu numai că te iubesc… (Calm, analitic, *de piatră:) Va fi grotesc*?… Nu… va fi aşa cum trebuie să fie… Acum, da… sunt grotesc. Asta da, („grotesc”, aici şi mai sus, *i-a spus scăzut) nimic nu* e *mai grotesc decât un* bărbat gol lângă o femeie îmbrăcată… Şi eu de acum nu mai am nimic de ascuns! (Crâncen, cu mâinile crispate:) Dar v*oi smulge totul de pe dumnea*ta… (Tot mai înfierbântat, dintr-un răsuflet *până la sfârşit:) Va veni o clipă când eurile noastre,* dezbrăcate de orice, ca la începutul începutului, vor fi faţă în faţă… (iluminând ca un zigzag de fulger de dincolo *de nori) asemănător de goale… Atunci îţi voi ţine umerii* încleştaţi în pumnii mei… Te voi sili să mă priveşti în adambul ochilor! (S-a apropiat de ea,

i-a cuprins umerii puternic.) Şi mut… *fără un* gest *măcar…* (o *priveşte în* adâncul ochilor, ea rămâne ca hipnotizată parcă *în braţele lui*) *fără* şoviăire…

vei fi a mea!… (A cuprins-o puternic în braţe.)

IOANA (murmurând's lins, înăbuşit, slăbind): Lasă* mă, la să mă!

ANDREI (acest „lasă-mă, lasă-mă" de femeie care „cade" îl jigneşte. Aproape o azvârle pe covor, privind-o cu dispreţ. El a vrut-o pe jupâniţa. Ioana cade uşor pe genunchiul drept, dar se scoală fulgerător, cu corpul întins ca o coardă, fixează asupra lui o privire de mândrie, de ură şi de patimă în acelaşi timp. Se apropie de el ca să-l lovească. Vrea să spuie ceva, îl prinde de mână, dar în aceeaşi clipăf Andrei a cuprins-o brusc în braţe, o sărută apăsat pe gură).

ACTUL III

TABLOUL 1

Scena reprezintă biroul secretarului general al unui club în 1913. Un birou negru, canapele îmbrăcate în piele. Pe pereţi – «liverse caricaturi: Take, sau Petrache? Conu Iancu Damblagiul, Cneazul Moruzi, Ionel Brătianu, Vasile Morţun, Alecu Constantinescu etc. La ridicarea cortinei, cei doi domni, Maiorul M. şi R., „om de lume", într-o elegantă jachetă, ghetre albe, cravata învoaltă, cu perlă.

M. şi R., apoi CNEAZUL

R.: Ai spus că vine la şase. Nu? M.: La telefon aşa mi-a spus… R.: Ai la dumneata procesul-verbal al martorilor? … M.: Nu, cred că îl are el, cneazul, ca preşedinte… (După un timp:) *Ce zici de* Zori de zi, ieri? Cu şase lungimi, la şaizeci şi nouă de kilograme!

— O *t* o

CNEAZUL (*cam de şaizeci de ani, barbă cu fire cărunte, colonel voinic îmbrăcat civil, intrând*): Scuzaţi, măi fâţoilor, tocmai dădeam o talie… şi până „să se acopere, adormise crupierul. Vai de clubul ăsta, că rău a ajuns!… (S-a aşezat şi *scoate din buzunar procesul-verbal.*) *Atunci*? Să citim procesul-verbal. (Iar când *ceilalţi s-au aşezat casă asculte*:) *Dar mai* întâi, măi băieţi, o mică

formalitate… Să punem pe masă scrisorile de împuternicire…

R.: Credeţi, cneazule, că între noi e necesar?

CNEAZUL: Ascultă-mă pe mine! Niciodată în viaţa dumitale, când vei mai fi într-un asemenea juriu de onoare, să nu treci peste astfel de formalităţi… Că rişti să te faci de râs! (S-a *uitat cu monoclul peste ele.) Bun*, e în regulă… Ia citeşte dumneata procesul-verbal!

R. (*citeşte*): „Ca urmare a procesului-verbal nr. 2 din 28 octombrie 1913, lupta a avut loc azi 29 octombrie 1913, orele 7 a.m. la Hipodrom. În prima repriză, după câteva angajamente, domnul Andrei Pietraru a fost atinş la braţul stâng, fără ca plaga să impună încetarea luptei. În repriza a doua, reluându-se lupta, prinţul Bazil Şerban, prin schimbări de angajament şi atacuri la fier, a căutat să-l dezarmeze pe domnul Andrei Pietraru, cu intenţia vădită de a-l face ridicol. Iritat de această manevră, domnul Andrei Pietraru era extrem de nervos, iar la o schimbare de cuartă în sixtă, făcută de prinţul Şerban, cu intenţia de a-i lega fierul şi de a lovi apoi sigur, el, în mod cu totul neaşteptat, a întins braţul, fără să mai pareze. Faptul a deconcertat pe prinţul Bazil Şerban, care, pentru a evita o gravă ciocnire, a început să se retragă. Înfierbântat şi încurajat de această retragere, domnul Pietraru, cu mai multă furie, a urmărit cu mişcări dezordonate pe prinţul Bazil Şerban până la marginea terenului, unde, în momentul când directorul de luptă a pronunţat: «Halt», domnul Pietraru nu s-a oprit, ci a fandat, lovind pe adversarul care nu se mai aştepta probabil la vreo nouă acţiune ofensivă, în umăr. Plaga

O este destul de gravă, dar nu pare să intereseze niciun organ vital. Noi, Mihail Luţu şi maior V. Mantu, ţinând seamă de faptul că domnul Andrei Pietraru a lovit după comanda «Halt», credem că urmează a fi descalificat, conform prevederilor codului onoarei. Noi, dr. Mierceanu şi căpitan G. Stoianovici, contestăm că domnul Andrei Pietraru a lovit după comanda de «Halt», precizând că domnia-sa a lovit chiar în clipa când s-a auzit această

comandă de «Halt». Şi că, dată fiind violenţa extraordinară a fazei, ar fi fost cazul ca directorul de luptă să intervie de-a dreptul cu arma, nu să se mulţumească a dicta numai oprirea luptei. Aşa întâmplându-se lucrurile, nu credem că e, sub niciun cuvânt, cazul de descalificare". (*îşi scoate monoclul.*) Urmează semnăturile: martorii, medicii, directorul de luptă. (*Se privesc uimiţi*), CNEAZUL (*cu înţeles*): Citeşte mai departe! R.: „În concluzie, noi, martorii prinţului Şerban şi ai domnului Andrei Pietraru, cădem de acord că e cazul să supunem divergenţa unui juriu de onoare, ai cărui componenţi urmează să fie fixaţi ulterior etc. etc". CNEAZUL (*după un lung răstimp*): Ei, ce ziceţi? R.: Descalificarea, evident. CNEAZUL (*către M.*): Şi dumneata? M. (*şovăind*): Domnule colonel, mi se pare că nu putem face altfel. V

CNEAZUL: Ei cum, mă fâţoilor, aşa, descalificarea pur şi simplu? Nu-l cunosc pe Pietraru ăsta, am primit fiindcă m-a rugat căpitanul Stoianovici, că a fost şi fâţoiul ăla la mine în regiment. Dar, mă, când e vorba de onoarea unui om, n-o luaţi aşa uşor, mă... Nu se poate.

M. (stânjenit puţin de familiaritatea Cneazului, în contrast cu ea): A lovit după ce's» a pronunţat „Halt"!

R.: Cneazule, la trei degete de capătul plămânului, deasupra inimii... Ăsta nu e duel, e asasinat.

CNEAZUL: Ei, drăcie! Chiar aşa să fie, mă? Nu vedeţi că martorii afirmă categoric că lovitura a fost în acelaşi timp cu comanda?

R.: Cine? Martorii lui?... Ai lui Pietraru?... Martorii prinţului, (accentue*ază) plus d*irectorul de luptă, afirmă contrariul!

M. (*fals nedumerit*): Pe care să-i credem?

R. (*cu o indignare de bun gust*): Unde ajungem dacă îngăduim asemenea asasinate? Pe prinţul Şerban l-au dus la Viena să-i facă un examen serios al umărului... căci se pare că e pericol să i se anchilozeze articulaţia.

CNEAZUL: îmi pare rău de fâţoiul ăla de Bazil... Că s-a purtat bine astă-vară, în Bulgaria... dar nu-i pot da nicio satisfacţie. Nu e de loc sigur că a fost lovit „după".

R. (*argumentând*): Doi martori, plus directorul de luptă...

CNEAZUL (*sec*): Eh... eh... Dar tocmai aici e buclucul. Directorul de luptă nu numai că nu contează în cazul de faţă... dar mie mi se pare că el trebuie descalificat...

R.:!?!

M.îl?!

CNEAZUL (*duce mâna la gură, să împiedice o suduială*): ... de pezevenghi, când a văzut o fază aşa violentă, nu trebuia să se mulţumească să comande „Halt", trebuia să fie acolo, cu arma între ei. Cu riscul vieţii lui.

10* 99

R.: În orice caz, codul onoarei e clar. Când adversarul împins a ajuns la marginea terenului, lupta se rupe. CNEAZUL: Nu totdeauna... Dacă nu ştiţi, n-am ce

A T *9*

să vă fac... (Îi l*ăm*u*reşte cu* a*răt*ătorul.*)* *N*umai dacă s-a convenit anume. În caz contrariu, această clauză nu funcţionează. M.l Dar, cneazule, se pare că e neelegant să loveşti în asemenea condiţii. CNEAZUL (nerv*os)*: *D*epinde... Negreşit, dacă Bazil ar fi împins pe Pietraru până la marginea terenului şi l-ar fi lovit acolo... ar fi fost un gest de asasin. De ce? Fiindcă pentru el era foarte uşor să împingă un adversar fără ştiinţa epeului... că, după câte mi-a spus Stoianovici, ăla nu luase decât trei lecţii, în ajunul duelului... Dimpotrivă, împingând într-un asalt nesăbuit pe un om care a ucis deja cu epeul şi a mai avut altele... fi toiul ăla risca totul... Putea să se cureţe, şi e o minun*e* că nu s-a curăţat! Nu vedeţi, mă, că ăla e un fel de pezevenghi de al nostru? Joacă: Vabanque!... Dar, mă... unde riscuri*le se eg*[8]alizează nu mai poate fi vorba de asasinat. R.: Frumuseţea duelului este tocmai stăpânirea de sine în atac. CNEAZUL: Ce ştii dumneata, ageamiule? Frumuseţea

J? 5!

duelului e să-l accepţi cu toate riscurile lui... Şi Bazil

8 Expresie idiomatica: a miza totul pe o carte.

trebuia să ştie că e riscant să te baţi cu un începător. Dacă începătorul e puţin nebun, te-ai curăţat, băiete. M.: Între noi se poate spune azi… Ştiu precis că prinţul a intrat pe teren eu hotărârea dinainte luată de a nu ucide în niciun caz. După nenorocita întâmplare cu Iorguleţ Domăneşti, înţelegeţi! Vrea numai să-şi dezarmeze advero >»

sarul şi apoi să-i zgârie puţin.

CNEAZUL (*nervos*): Exact… Exact… Exact… A luat lucrurile în glumă, a vrut să-şi ridiculizeze adversarul. Ei! Să-i fie de bine… Eu nu descalific băiatul. Luxul de a vrea să ridiculizezi înseamnă şi el un risc. N-a reuşit… ce să-i».» faci? A festelit-o… A festelit-o… Ce mai umbla t acum să se răzbune? Mă, mie-mi place ca fâţoiul să fie fâţoi adevărat, să nu umble cu fofârlica.

R.: Martorii sunt de acord că domnul Pietraru era palid ca un mort şi cu ochii ficşi, încă de la începutul luptei.

CNEAZUL: Ei, măi fâţoilor, să te ferească Dumnezeu să se năpustească asupra ta un om palid ca un mort şi cu ochii ficisi… Dacă are şi o armă în mână, nu-tx mai arde să glumeşti cu epeul, şi mare minune dacă nu alergi acasă să schimbi pantalonii…

M.: Ţi se paralizează probabil reflexele, şi asta-i hotărâtor la mânuirea spadei.

CNEAZUL: Ca dumitale astă-vară în Bulgaria, la Ferdinandovo. A?

M. (*vexat*): Domnule colonel…

CNEAZUL (*bonom*): Lasă, mă fâţoiule, că am glumit. Ai fost straşnic… (Reia.*)* Întrebaţi-mă pe mine… am avut unsprezece dueluri, cu epeul numai, n-am fost rănit niciodată, dar n-aş îndrăzni să mă încurc cu vreun mocofan dintre roşiorii mei, care ţine sabia în mână ca un vătrai. Duelul nu e joacă, mă!

R. (*după un răstimp*, *rece*): Nu te supăra, cneazule, dar eu nu pot vota decât descalificarea!…

CNEAZUL: Tot nu te laşi, mă?

M.: Domnule colonel, ce-ar fi dacă am amina şedinţa ca să ascultăm şi pe medici, aşa, ca simpli martori oculari?

CNEAZUL: Şiret eşti, fâţoiule… Să amânăm? Ei, să fie cum zici dumneata. Ce zi e azi? Miercuri? Până luni nu pot, că lipsesc din Bucureşti… (îşi mângâie *barba.) Luni* seara, ce ziceţi? Faceţi un proces-verbal.[9]

TABLOUL”.

SCENA 1

ANDREI, CULAI

(în marea bibliotecă, grea de viaţă bătrânească, Andrei şi Culai stau de vorbă. Cel dintâi e într-o dezarticulare sufletească de neexplicat, după cele întâmplate. Altfel, în înfăţişarea lui nimic nu s-a schimbat, iar cele ce povesteşte se leagă cu viaţa lui între ceilalţi tot aşa cum se leagă cele două vieţi ale celor cu două conştiinţă Mai ales că firea lui plină de toate contrastele, cuprinzând nebănuit toate posibilităţile, e foarte potrivită acestui fel de a fi.)

ANDREI (privind şi trecând mâna palidă peste florile de dinainte): Şi de atunci viaţa mea s-a schimbat; din noaptea aceea… de o săptămână. CULAI (se scoală, îl priveşte, şi pe urmă se plimbă cu mâinile la spate prin cameră): S-a schimbat? Găseşti tu? Eu nu văd nicio schimbare. Eşti tot bibliotecarul domnului Boiu. Servitorii te cred tot egalul lor, iar domnii eleganţi care vin aici nu-ţi răspund la salut decât dacă te şi pleci puţin. (Iron*ic:) P*arcă n-ar fi nicio schimbare?

ANDREI (*aprobând firesc*): Da, da, i-adevărat ce spui tu… ziua nu sunt decât umilul „bibliotecar”… un servitor în casa asta, dacă vrei, nebăgat în seamă de nimeni, ziua stau înfundat în bibliotecă… (Cu gândul îm*bătat ca* d*e o mir*e*as*mă*:)* D*ar noapt*ea? Noaptea totul se schimbă… Ca într-o feerie… în care zâna învie după miezul nopţii, ca să plece la ivirea zorilor. Nopţi calde şi pătimaşe. (Ameţit şi acum, dar *cu o sc*o*b*o*râre s*p*re fi*r*esc:) Că mă într*e*b *dimi*neaţa, când mă trezesc „bibliotecar”, dacă totul n-a fost decât un vis… îmi privesc mâinile şi mă întreb dacă

9 Ga să nu se lungească spectacolul, tabloul nu a fost reprezentat pe scena Teatrului Naţional. Ar fi de încercat, totuşi, să se reprezinte întregul text (n. a.).

într-adevăr culcată pe ele... a stat întreaga noapte făptura aceea frumoasă şi mândră. (I-au devenit ochii albaştri.)

CULAI: Ehee! Vorbeşti cam teleleu, băiatule... Opreşte caii. Înainte aveai mai multă rădăcină la vorbă. Mă rog, dacă nopţile sunt adevărate, atunci zilele sunt minciună.

ANDREI (*surâzând-y e oarecum în toată replica aceasta, în vocea lui, ceva cald, de draperie roşie şi grea, brodată în aur*): Dar e o voluptate. Ascultă, Culai! Acum câteva zile mergeam pe jos la Şosea, aşa cum mă vezi, prin praf, (*ironic*) pe aleea pietonilor. Nu se uita nimeni la mine. (*Cu patimă, crescând până la urmă*:) Atunci a trecut Ioana în echipajul acela sălbatic. Toate privirile erau îndreptate spre ea... o aşteptau. Toţi dandy, toţi eleganţii aceia, al căror lux îmi insultă sărăcia, o priveau lacomi. Ea, mândră şi dispreţuitoare, nici nu observa asta. Dar când a trecut pe lângă mine cu trăsura, m-a privit lung şi cu înţeles. Am rămas o clipă împietrit. (Trece măsura, încălzit, dar tot ce strigă pare înăbuşit, răsfrânt înăuntru.) Pe urmă îmi venea să strig, să alerg ca un nebun... să iau de gât pe oricare dintre snobii aceia... neluaţi în seamă de ea, şi să le răcnesc în faţă, să-i zgudui: Pe mine m-a privit, nu pe voi, pe niciunul dintre voi toţi! O, dacă aţi şti... dacă aţi şti... aţi turba de necaz... Eu, * *

eu sunt învingătorul... Minciună zici tu, Culai?... Nu, asta e adevărată voluptate...

CULAI: Totuna *e*. (*Mârâit*:) Ai vrut să fii tu învingătorul.

ANDREI: Hei, că ţi-a căşunat şi ţie morala asta! Lasă-mă acum.

CULAI: Te-am şi lăsat... Plec.

ANDREI (*surprins*): Unde pleci? Nu vine doctorul să te ia?

CULAI: 11 aştept jos în grădină... pe bancă... E mai multă verdeaţă...

ANDREI: Treci atunci colea, la mine în cameră... Te mai odihneşti puţin...

CULAI: Nu, mă duc jos în grădină... Casa asta, cu

pereţii ăştia groşi, mă apasă… Parcă sunt la cazarmă când nu se mai termină concentrarea… şi nu pot pleca pe stradă fără bilet de voie…

ANDREI: Până vine doctorul cu rabla lui să te ia, mâi stăm de vorbă.

CULAI: Rablă? E un Ford nou-nouţ… cinci mii de lei a dat pe el, de la reprezentant… (Se scarpină *la ceafă, îşi muşcă buza de jos cu admiraţie.) Mi-a* plăcut drăcia aia… Trei ceasuri am făcut de la Văleni până aici… îmi iau şi eu una…

ANDREI (*ironic*): Şi telegarii?

CULAI: Sunt buni şi telegarii, să cutreieri duminica

J O 7

satele cu ei. Dar la Bucureşti vreau de acum f încolo să viu cu maşina. (*Se uită la ceas*.) De altfel, doctorul şi-a luat cred medicamentele de la depozit şi trebuie să vie… Şi pe urmă, cu tine nu mai e de vorbit… Parcă eşti în transă. Casa asta are miresme care se urcă la cap. ANDREI (oftează *lung, i se întunecă privirea): Ce* ştii tu?!

CULAI (*spre uşă*): Ce vrei să ştiu? ANDREI: Ascultă, Culai, e de fapt ceva care mă îngrijorează. (*Se privesc lung în ochi*.) În ultimul timp Ioana e de o răceală cu mine din ce în ce mai mare… Asta mă îngrijorează… CULAI: A! În sfârşit. Ai început să vezi… Toate capriciile trebuie să se sfârşească. ANDREI: Nu, nu e asta… Capriciu? (Se scoală.)

Nu! Altceva trebuie să fie. CULAI: Orice ar fi, Andrei. Te-ai întrebat tu cum are să se sfârşească afacerea asta? ANDREI: Nu e nicio nevoie. De fapt, cea mai bună metodă ca să înveţi să înoţi e să te arunci

dintr-odată în apa cea mai adâncă. Ani de zile am privit de pe ţărmul înalt… Acum am sărit în valuri… şi înot…

?

CULAI (*ironic*): înoţi în fericire? Mei, dragul meu, câţi înotători am văzut eu înecaţi… Ascullă-mă pe mine. Eu merg în râu cu grijă. Întâi aşa, până aici, (*arată la genunchi) până* aici, şi când îmi vine apa până aici (la *gât*,

sperіat), fug înapoi.

ANDREI (*mai vesel*): Să te ascult pe tine? Măi băiete, tu nu vezi că toate sfaturile tale ies pe dos? Dacă te ascultam eu pe tine!... (Îl i*a* d*e* r*everul hai*n*ei.) A*scultă-mă tu pe mine: nu mai da sfaturi.

CULAI (*necăjit*): Ei bine, nu-ţi mai dau sfaturi. Totuşi, am să-ţi pun două întrebări de muntean, care se pot pune oricărui om cinstit. (Se *întoarce mai spre el.*) Cred că-mi dai voie. Nu?

ANDREI (*grăbit*): A, da... da... poftim, poftim.

CULAI (*metodic, precis*): Aşa! Prima: crezi dumneata că este faptă de bărbat adevărat să necinsteşti fata unui om în propria lui casă, în casa în care mai şi trăieşti?

ANDREI (surprins, necăjit, n-are ce răspunde, bâlbâie): Asta?... Asta?...

CULAI: Taci! Nu-mi răspunde mai bine. A doua: cum ţi se pare viaţa asta de prefăcătorie, de minciună grosolană, pe care o duci de o săptămână? Când. ai înşelat pe omul acela – şi fie vorba între noi, l-ai înşelat destul de josnic – să mai trăieşti încă din banii lui?

y

ANDREI (*încurcat, dezarticulat*): Bine, dar eşti stupid. Tu ştii bine că asta n-are să mai dureze mult. Cât de curând, voi spune bătrânului tot.

CULAI: Lasă, că mai e vorba şi dacă bătrânul o să creadă că ai făcut toate astea numai din dragoste pentru fată... că n-ai urmărit să te înfigi puţin şi în cei şase munţi de pe Valea Nereului, că n-ai pus cumva ochii pe Bechea-Mare, pe Dorcani ori pe Cocora.

ANDREI (*uimit*): Tu crezi asta?

CULAI: Ei, acum nu-i vorba despre mine. Fireşte, eu te ştiu nebun sincer. Dar e vorba de el şi >

de alţii, care te-ar putea crede nebun cu socoteală. Că, vezi, şi eu creditul acesta pretins mereu e o chestie. Vine uneori, dar vezi că uneori pleacă tocmai când nici nu te aştepţi... De aceea mie nici nu prea îmi place genul acesta de negustorie... Cumperi vorbe, vinzi vorbe. Şi nimic pe masă. E destul să ţi se taie creditul. un ceas, şi

totul se duce peste cap… De aceea, oamenii cinstiţi nici nu prea pretind să fie crezuţi pe cuvânt… Pun pe masă. (Surâde.) Eu îţi *mărtur*isesc că nu prea văd cum ai să-i spui.

ANDREI: Dacă şovăi atât, nu e atât pentru mine, cât e pentru el. Ah, dacă n-aş avea atâtea motive să-l iubesc! Dar simt şi eu că nu mai merge… cât de curând…

CULAI: Cât de curând… Adică?

ANDREI (de fapt Andrei a redevenit sfiosul din actul întâi, impresionabil până la dezorganizare, incapabil de o iniţiativă sufletească, răspunzând totdeauna numai din reacţiune. Din cauza sensibilităţii lui maladive trece cu greutate peste condiţiile materiale ale celor ce are de făcut. Numai când vreo vorbă jignitoare sau vreun gest umilitor merg pe firul lui interior până la pulberea din cidânc, nervozitatea lui se rezolvă în energie): Dar pot acum?… Ce vrei să fac?

CULAI: Ca să fie limpede, eu nu vreau nimic! Dar de ce nu i-ai putea spune, de pildă, chiar azi?

ANDREI: Ei bine, nu pot astăzi… Nu pot.

CULAI (precis): Ştiu.

ANDREI: Ce ştii?

CULAI: Că nu poţi astăzi. Şi n-ai să poţi să i-o spui niciodată. (*Ridică tonul.*) Niciodată, m-ai înţeles? (*Făcând apel la judecata lui:*) Cum ai să poţi mărturisi tu lui Matei Boiu-Dorcani că…?

ANDREI (*enervat*): Taci! Ai aerul că nu-mi poţi ierta că nu ţi s-a au împlinit prezicerile tale absurde. Lasă-mă, că văd eu mai bine decât tine.

CULAI (*izbucnind ca un adaos, batjocoritor, îndurerat*): Vezi? Ce vezi? Nu vezi nimic, de parcă ai fi legat la ochi… De şapte ani, fata asta se usucă, mută, ca de lingoare, lângă tine, din pricina ta, şi tu nu pricepi ca pământul. ANDREI: Care fată… Ai căpiat? CULAI (ironic): *Care?* Aia care se scâncea şi îşi frângea mâinile când te-ai bătut în duel. ANDREI (uimit): *Elena* mă iubeşte pe mine? CULAI: Şi-a pustiit tinereţea, şi-a secat viaţa, cu ochii la tine… Şi tu eşti aşa de plin de tine, încât şapte ani nici n-ai

băgat de seamă măcar. ANDREI (tulburat, pe *gânduri*): *E*u *nu văd* nicio iubire... Ţi s-a năzărit... CULAI (scurt şi ca o încheiere): *Ascultă, Andrei... Eu* venisem astăzi pentru că săptămâna asta băgăm formele pentru constituirea obştei. Uite, mă gândeam că ar putea fi liber şi pentru tine un loc în maşina asta a doctorului. Dar, fireşte, după cele ce s-au întâmplat, nu mai poate fi vorba despre asta... N-o văd pe boieroaica ta venind la noi la ţară... Şi pe urmă, o nevastă nu. se plinibâi la Şosea ca să-ţi arunce ocheade... O nevastă o pui să te scoale dimineaţa când mergi la drum. Eu nu ştiu ce ai să

D, J

faci tu... dacă ai să-i spui bătrâiiului, şi când... Nu văd cum ai să te descurci... Dar mi-e tare teamă de toate astea. Pentru că eu st în un

— Ţ

lucru. (*Cu tâlc*:) În legea urcuşului este, mă

Andrei, şi soiul scoborâşului. Nu trebuie să * *

te caţări decât unde poţi sta... Să-ţi ajute Dumnezeu, băiete! (Iese.)

SCENA 2

IOANA, ANDREI

IOANA (într-o rochie dreaptă, neagră, cu mâneci bogate, se duce la masa de cărţi, stă puţin, şi pe urmă, rece): Unde s-a dus prietenul tău?

ANDREI: A plecat...

IOANA (*anunţând parcă o veste rea*): Ascultă, tata pleacă astă-seară la Bechea-Mare.

ANDREI (*fericit*): Tatăl tău pleacă la Bechea?

IOANA: Astă-seară chiar.

ANDREI (*bucuros*): Eşti sigură? (*Pentru el însuşi*:) Rămânem singuri... singuri... Amândoi în toată casa asta... Devenim stăpâni aici.

IOANA (are un zâmbet sever de dispreţ): Bucuria aceasta e fără noimă.

ANDREI: Jupâniţa mea, vom fi singuri. Nu înţelegi? Singuri, stăpâni, netulburaţi de nimeni... Nopţi întregi!

IOANA (palidă, mândră, îndurerată): Taci!...

ANDREI (*uimit*): Cum? Nu te bucură asta? De ce „taci”? Eşti de neînţeles. Mă nelinişteşti… (Parcă *ar vrea să cadă în genunchi.) J*upâniţa mea… ce e? Ce?

IOANA (*el se ridică*): Ascultă, astăzi trebuie să vorbeşti cu tata.)

ANDREI: Să vorbesc cu domnul Boiu, astăzi?

IOANA (*îl corectează cu autoritate*): Nu cu domnul Boiu! Cu tata, am zis.

ANDREI (*vag*): Bine… numai…

IOANA (*autoritară*): Ai să vorbeşti cu tata astăzi, fără nicio întârziere.

ANDREI (*îngrozit*): Cum aşa, dintr-odată? Dar e o nebunie.

IOANA (*urmându-şi gândul*): înţelegi? Fără prea multe lămuriri… Azi thuie să vorbeşti cu tata, să-i spui totul.

ANDREI (*neliniştit*): Dar cum ţi-a venit asta în minte aşa, dintr-odată, chiar azi?

IOANA: Cum mi-a venit în minte? Azi? (*Cu ochii vii*:) Aşa din senin? Ţi se pare că e din senin? (*Zâmbeşte amar, dureros*.) Dar nu simţi că de o săptămână asta îmi arde sângele?

ANDREI (*nedumerit*): Dar astăzi, aşa, pe neaşteptate? Pentru numele lui Dumnezeu, vrei să prăbuşeşti totul?

IOANA (*izbucneşte, fără să strige însă*): Nu mai pot… Să mai continue aşa? E peste puterile mele. /. Am tăcut atâtea zile. Am simţit cum, din ce în ce, mândria mea se topea în mod becisnic. Dar astăzi nu mai pot… Am crezut că ai să mă înţelegi… (Respiră adânc.) *Atâta laş*itate nu e pentru mine…

ANDREI (*vede că va trebui să vorbească tatălui*): Ai chibzuit totul? Ţi-ai dat seama de ce s-ar putea întâmpla?

IOANA (*hotărât*): Orice s-ar întâmpla… Trebuia să faci asta încă de a doua zi.

ANDREI (*profund, sincer*): Ioană, trebuie să fim cu judecată. Un act necugetat cine ştie ce urmări ar avea… Trebuie să pregătesc lucrurile cu încetul. Nu… nu…

jupâniţa mea… ai încredere…

IOANA (*cu o mândrie de floare albă*): Trebuie pregătit… trebuie preparat… Ei bine, destul cu atâtea socoteli» care mă fac să roşesc pentru amândoi. De o săptămână, viaţa mea nu e decât prefăcătorie dezgustătoare. Nu mai pot… Vrei să mergem aşa înainte? Până când? Până când vine tata înapoi? Şi de atunci până când?

ANDREI: Dar eu nu. sufăr din cauza asta?

IOANA (*dispreţuitoare*): Se vede că suferim în mod deosebit… Ascultă, să vorbim lămurit. Parcă tot nu ne cunoaştem încă… Eu nu sunt femeia pe care s-o ai prin colţuri, pe furiş… cu frica servitorilor şi a surprinderilor… Ah… n-am nimic de ascuns. Dacă va fi nevoie, vom părăsi casa împreună, în văzul tuturor.

ANDREI (*timid, dar cu o profundă bună-credinţă*:) Dar… dar gândeşte-te la tatăl tău, n-are să vadă lucrurile aşa cum le vedem noi.

IOANA: Va înţelege.

ANDREI: Oricum, are să fie o grea lovitură pentru el, luat aşa pe neaşteptate… e bătrân… e bolnav… E poate în interesul lui să găsim o formulă.

IOANA (se întoarce viu spre el): Tata? (Un zâmbet orgolios îi flutură în ochii negri.)

ANDREI (*resemnat*): Ei bine… atunci, îi voi spune. Pentru că tu o vrei… jupâniţa mea…

IOANA (surâde mulţumită, gata să-l ierte): Te-ai hotărât! (După o pauză, în care asprimea ei se schimbă într-un nou, dar prietenos surâs.) În sfârşit, te-ai hotărât!

7

ANDREI: Te bucură asta?

IOANA: Dacă mă bucură? Ascultă, Andrei! Dacă ai şti cât am suferit săptămâna asta din cauza şovăielii tale! Mă durea minciuna asta (*cu mâinile pe umerii lui*), dar mai cu seamă mă durea că mă îndoiam de tine. (Îl *ia aproape în braţe*.) Dacă ai şti…

ANDREI (căutând să se desfacă): Poate vine cineva.

IOANA: Poate să vină oricine… (Vine într-adevăr

servitoarea. Şovăie să spună, dar nu se ştie dacă fiindcă i-a surprins aşa, ori fiindcă aduce o scrisoare.) Ce e?

SERVITOAREA (*speriată*): O scrisoare… de la domnişoara Elena… (Se bâlbâ*ie.) o scr*isoare… nu ştiam…

IOANA (*enervată, crede că e pentru ea*): Ce-i asta… de la domnişoara Elena? Corespondenţă în casă, acum? Dă-mi-o.

SERVITOAREA (*speriată puţin*): E pentru domnul Andrei.

IOANA (*tresare*): Cum pentru domnul Andrei? Ce are cu domnul Andrei?

ANDREI (a iaj pe urmă, stânjenit, nu ştie ce să facă, o pune pe masă).

IOANA (*sec*): Citeşte-o…

ANDREI: … Da… mai pe urmă…

IOANA (*poruncitor*): Citeşte-o… acum!

ANDREI (şi-aruncă ochii peste ea): E vorba despre plecarea…

IOANA (*iritată*): Nu mă interesează! (*Reia*:) Ascultă, dacă ai şti cum te vreau eu… totdeauna aşa… crescut cum ai fost în noaptea aceea. O voinţă năvalnică, doborâtoare. (Lipită d*e el:) Te vr*eau puternic, poruncitor. Trebuie să arăţi în sfârşit de ce eşti în stare. Să-i uiV, f A

meşti pe toţi… într-o zi! (întoarce capul.) Dar şovăielile din ultimul timp m-au durut.

ANDREI (*bun, sincer, zâmbind vesel şi loial*): Şovăielile mele din ultimul timp! Dar am fost zăpăcit, un zăpăcit din cauza prea marelui norod care mi-a căzut în braţe. A intrat prea larg fericirea asta în viaţa mea… prea tare… de-o săptămână sunt năucit. Tu eşti acum mai mult decât visasem. Mi s-a dezorganizat complet viaţa… Nu-mi vine să cred că eşti a mea.

IOANA (crin roşu): A ta! A ta!

ANDREI (*din adânc înduioşat, cu ochii umezi*): A mea! Ştii tu ce eşti pentru mine? Ce-ai făcut din viaţa mea? (*Surâde.*) G dată nişte milionari au dat un milion unui cerşetor care trecea, doar aşa, ca să vadă ce se întâmplă cu bietul ora. (Râde cu suflet de copil bun.) Ei bine, ce

miliardar divin s-a jucat cu mine!

IOANA (căreia nu-i plac aceste alunecări spre duioşie):

Sfârşeşte. De acum voi fi a ta, numai a ta.» *i*

Dar acum e rândul tău... Astăzi trebuie să vorbeşti cu tata.»

ANDREI (*încurcat*): Da, da... am să-i vorbesc, ţi-am făgăduit.

O

IOANA: Şi trebuie.

ANDREI: Da, da, sigur. M-am dumerit şi eu... Nu o >

se mai poate! (După oarecare frământare, nu prea vizibilă, pe gânduri, aşază încurcat câteva cărţi pe masă, dintre cele care îi erau la îndemână.) Dar n-ar fi mai cuminte să-i scriu o scrisoare?

IOANA (uimită de acest reflex de laşitate): Să-i scrii? De ce?

ANDREI: Da, parcă e mai bine.

IOANA (cu buze subţiri): Mai bine?

ANDREI: Da, da, ai să vezi că-i mai bine. Într-o scrisoare... IOANA (priv*indu-l cu mi*l*ă): S*ă-i scrii? ANDREI: Într-o scrisoare îi pot spune lucrurile măi pe larg, împrejurările... IOANA (repede, *indign*ată*): Mai p*e layg? împrejurările? Ce larg? Ce împrejurări? Într-o scară m-am dat dumitale. Asta-i totul... ANDREI (vag): 0 scri*soa*re o citeşte până la capăt.

Cine ştie dacă m-ar lăsa să-i spun tot. IOANA (*cu durităţi de platină în suflet*): Să-i scrii? Şi pe urmă să aştepţi răspunsul tremurând? Dar nu înţelegi ce vreau, domnule?...; Să te f o duci la tata şi, bărbăteşte, să-i spui limpede

fără ocol: „Domnule, fata dumitale e nevasta mea”. E aşa de simplu... aşa de firesc...

ANDREI (*îngrozit*): Dar e o nebunie... Cum îţi poate trece prin cap asta?

IOANA (*cu un surâs amar*): O nebunie? Nu» mai mare decât cealaltă. Şi dacă n-o faci dumneata... o voi face eu! (Cu *o răceală de* m*oarte:) D*ar atunci totul se sfârşi între

noi…

ANDREI (îngrozit): Taci!

IOANA (*cu mâinile crispate*): Şi voi înţelege… în sfârşit, că noaptea nu distingi bine, şi lesne poţi lua un păpuşar fălos drept eroul aşteptat.

ANDREI (*lovit ca de o rachetă în obraz*): Taci odată! Astăzi tatăl tău, va afla tot… du-te… Auzi-l că vine.

(Se aude glasul lui. Matei Boiu, care vorbeşte cu servitorul.

Ioana vrea să iasă, simte că e târziu şi trece în camera din stânga.)

SCENA 3.

M ATEI, SE tt VITO RU L, după el AN D R E I

SERVITORUL: Da, domnule?

MATEI (*cu multă rezervă, dar nu rece*): Să se împacheteze bine şi să nu se uite ceva. (*Servitorul iese, acum către Andrei*:) Ştii că deseară la şase şi jumătate plec. Şi vreau să-ţi comunic câteva lucruri pentru avocatul nostru. Dar mai întâi dă un telefon lui Georgescu să termine cu reparaţiile sus, spune-i că mă supăr.

ANDREI: Dacă nu vine mâine, îi telefonez.

MATEI: O să vie Dimitriu cu un contract, poimâine… Spune-i ca să ducă mai întâiproiectul lui Toma Stelian, cu care m-am înţeles ieri… E o chestiune prea importantă pentru un tinerel ca el. (Se aşază *la biro*u, a *uita*t *ce*va.) D*ar c*e mai voiam să-ţi spun?

ANDREI (vrea să vorbească): Domnule Boiu…

MATEI: A, da. Costică Arion mi-a telefonat azi: te va numi profesor suplinitor la un liceu în Bucureşti. Du-i o cerere. În locul dumitale m-am gândit la bătrânul Megeş. Bietul om o duce destul de greu, şi nu e lucru de mirare în ţara noastră. Când poeţii mor aici prin ospicii, ca să se plimbe tâlharii în trăsuri, e explicabil pentru ce oameni de talia lui Megeş fac corecturi la gazetă ca să poată trăi. M-am gândit că ne-ar fi de folos în bibliotecă… (Andr*ei fac*e *un g*e*st.*) *D*a, ştiu, datorită muncii dumitale stăruitoare şi îndelungate, biblioteca e azi în regulă, ca un adevărat mecanism. Am apreciat totdeauna pasiunea cu care ai

muncit şi sacrificiul pe care, oarecum, l-ai făcut pentru noi! (Caută, vorbind, tocul) Vei avea acum mai mult timp liber. La aceasta m-am gândit, chiar, când l-am rugat pe domnul Megeş să vie la noi... Va locui în camera de lângă bibliotecă. Cred că îţi face plăcere că eşti numit în Bucureşti. (Dându-i *voie să vorbească:*) *Nu?...*

ANDREI (*încurcat ca de obicei*): În Bucureşti, da. Vă mulţumesc... Am şi un coleg... E adevărat că am muncit cu plăcere. Dar şi dacă am făcut un mic sacrificiu... am fost răsplătit de ajuns... L-am făcut cu plăcere... Am fost înţeles de toţi... da... fericit... dumneavoastră... domnişoara... au fost anii cei mai frumoşi ai mei...

MATEI: Mă bucur că ai înţeles prietenia... prietenia sinceră care ţi s-a arătat aci. Pe de altă parte, şi acum ca şi anul trecut, administratorul nostru are să-ţi înmâneze suma de cinci mii de iei, care ar reprezenta surplusul dumitale de munca...

ANDREI (lovit parcă în frunte, încremenit): Dar, domnule Boiu...

MATEI: Te rog, fă-mi plăcerea ca şi anul trecut să-i primeşti iară niciun cuvânt. Eşti tânăr şi ai nevoie. Orice discuţie ar fi de prisos; (*Se aşază în fotoliu.*) Te-am rugat să-mi trimiţi de jos colecţia de acte şi documente Cadan, volumul doi sau trei îmi pare...

ANDREI (de parcă i s-ar fi luat o scară de sub picioare): O... aveţi aici.

MATEI: Da, volumul trei... Parcă în volumul trei sunt actele privitoare la delimitarea Suriului...

ANDREI (*tegănându-se în gol*): Da, în vo 1 umul trei. (*Obsedat de o idee fică*:) Capitolul cinci... ba nu, a n's p rez e ce... (Boiu îşi *încearcă peni ţa, vrea* să s*e a*p*uc*e *d*e *scris. Andrei se apropie mai mult de birou, stă o* cl*ipă l*a *îndoială şi...) Domnule* Boiu, aţi spus că apreciaţi puterea mea de muncă, inteligenţa mea... m-aţi lăsat de multe ori să cred că nu mă socotiţi un om de in nd...

MATEI (*prietenos*): Te nelinişteşte suma de cinci mii de lei? Fii serios, te rog, nu se face caz de asta. Îi darul...

ANDREI; (*abătut*): Dar nu... nu asta...

MATEI: Atunci, fă-mi plăcerea să nu mai vorbim de asta... Uită-i şi dumneata, cum i-am uitat eu. (După *un timp:*) *A*, da! Caută şi trimite să-mi împacheteze volumul Jour*nal de – oe*ja-*e d*e M*. d*e M*ontaigne; li*pseşte din ediţia pe care o am la ţară.

ANDREI: Da! (Îl *olărit*:) Dom nu le Boiu, dacă aş îndrăzni să cer mâna fetei dum nea voastră

MATEI (*glumind*, *sec*): Ţi-aş acorda-o ceva mai greu decât gratificaţia de adineauri.

ANDREI (*încă o dată*): Domnule Boiu, dacă aş cere mâna fetei dumneavoastră?

MATEL (*fără şase supere*): Te-aş ruga să nu faci decât glume cuviincioase.

ANDREI: Ei bine, domnule Boiu, vă rog să-mi daţi mâna fiicei dumneavoastră. (*Aşteaptă*.)

MATEI (îl priveşte lung şi se convinge că e nebun): Să-ţi dau mâna fetei mele? (Glumind:) Să-mi dai timp să mă gândesc.

ANDREI: Aş vrea să-mi daţi un răspuns imediat.

MATEI (*scrie*) *r* De, dragul meu, asta are să fie foarte greu! (*îl priveşte cu milă*.) Uite, te rog să dai plicul acesta administratorului, mâine. (*Scrie*, *uitându-se peste ochelari*, *administratorului*, *să-l licenţieze*.)

ANDREI (*stăruind neliniştit*): Trebuie să-mi daţi răspuns imediat.

MATEI (*zâmbind*): Dacă-ţi spun că nu pot! De, eu te apreciez destul... dar nu ştiu ce o să zică fata... trebuie să o întrebăm şi pe ea...

ANDREI: Fata dumneavoastră mă iubeşte!

MATEI: 01 Eşti aşa de sigur?

ANDREI: Cred, cel puţin...

MATEI: Afla, dragul meu, că nu e niciun motiv destul de serios, niciodată, ca să crezi că o femeie te iubeşte.

...„fi...

ANDREI: Dacă altă femeie mi-ar fi spus că mă iubeşte, m-aş fi îndoit poate, dar cuvântul ei...

MATEI: Cuvântul ei... (Râde.) *B*ine, dacă ai cuvântul ei, atunci se schimbă lucrurile...

ANDREI (înţelege că bătrânul nu l-a luat în serios): Mi se pare că mă credeţi nebun.

MATEI (*glumind*): Ţi se pare. Nu judeca niciodată după aparenţe, dragul meu. Nu uita însă să dai plicul acelei administratorului.

Aceiaşi, IOANA

(Din încăperea de alături apare loano, care, palidă, a/fta, în rochia neagră, vzne hotărâtă spre cei doi.)

MATEI (se ridică de pe scaun îngrozit, înţelegând că el în înţelegere cu ea îi ceruse mâna): Tu? Ioană... Ce-i asta?

IOANA (*emoţionată, dreaptă, vorbeşte repede*, cu o *impresionanta tărie în glas*): Tată, cu o atât de ridicolă introducere, omul acesta vrea să-ţi spună un lucru foarte simplu: că sunt nevasta lui.

MATEI (tot timpul cât a vorbit ea, a rămas uimit, cu ochii mari, frământându-se, eu mâinile întinse ca spre apărare): Tu?! (Autoritar, dar nu vulgar:) Ieşi!... Ieşi numa idecât!

IOANA (tresărind din tot corpul, cu vocea îndurerată): Tată!

MATEI (*energic, sălbatic*): Ieşi numaidecât!

IOANA (*ca o alarmă a mândriei ei mortificate, cu vocea plină de durere*): Tată, nu mă da afară aşa, nu face un pas pe care niciodată n-ai să-l poţi îndrepta.

MATEI (*aprig, cu o koţărire de nestrămutat, nici nu ascultă*): Ieşi... Ieşi, te rog, numaidecât! Lasă-mă cu acest vânător de zestre.

IOANA (îşi dă seamă că voinţa bătrânului nu poate fi înfrântă, pleacă îndurerată, are vocea rănită, ca şi mândria): Tată, nu uita că m-ai dat afară.

MATEI (un gest slab, ca un ultim cuvânt): Ieşi!

(Ioana iese.)

ANDREI, MATEI

MATEI (s-a *plimbat zbuciumat prin cameră, vine spre el, dezlănţuit într-o furie colcăitoare*): Mişelule, până într-atât ai corupt inima fetei mele, încât a putut să facă pasul de azi? Prin ce mijloace, prin ce taină te-ai insinuat în

sufletul ei? Ce ai sperat? Ce nebunii au încolţit în capul dumitale de descreierat?

ÎNBREI (*păţiniaş*); Am iubit-o… asta-i totul… şi ea m-a înţeles, a înţeles că sunt un suflet deosebit…

MATEI: „Suflet deosebit” 1 (*Ridicând din umeri furios*:) De ce eşti deosebit? Ce eşti dumneata \ mai mult decât orice om cu carte ieşit de la tară? Un student întârziat”.

ANDREI: Până acum… (E întrerupt.)

MATEI: Ai treizeci de ani – ca să devii un erudit mare, e cam târziu… Şi nu orice speranţă cam trezită va fi un mare erudit… În sfârşit, cel puţin dacă ai fi devenit un dascăl de istorie cumsecade… Dar aşa? De ce „deosebit*”? (Deodată cris*pat:) Eşti pur* şi simplu un ticălos.

ANDREI (*excesiv de împăciuitor*): Biruiţi în dumneavoastră o judecată făcută gata… Priviţi cu ochii limpezi.

MATEI (*nerevenindu-şi*): Cum de-ai îndrăznit să vorbeşti fetei mele de dragoste? (*Zdrobit*:) Şi ea, carete-a ascultat!… (Iars*e pli*m*bă agi*t*at.)*

ANDREI: Dacă aţi vrea şi dumneavoastră să mă ascultaţi…

MATEI (*tresărind, se opreşte*): Să te ascult? Dar vorbele dumitale îmi picură plumb fierbinte în urechi… Cum îţi închipui că am să consimt vreodată la nelegiuirea asta?

ANDREI: Am să aştept să vă treacă mânia de acum…

MATEI: N-aştepta nimic… Mâine, administratorul are să citească plicul pe care ţi l-am dat… Şi-ţi spun eu însumi acum: că aş vrea să nu te mai văd niciodată pe aci, începând din această clipă. (Fierbe t*ot, nu poa*te *sta loc*u*lui.)*

ANDREI (*speriat*): Dar v-aţi gândit la fata dumneavoastră? Nu e vinovată decât că mă iubeşte.

MATEI (*se opreşte lovit în plin, pe urmă îndârjit*): Iubire? Ce e aceea iubire? Ce se poate dura pe 6 iubire? Te-ai întrebat ce va fi după aceea? (*Ca un stejar*:) Nimic din ce s-a făcut în neamul meu nu s-a făcut prin dezmăţul

iubirii, ci prin renunţare, prin lupta, prin Înfr îngeri. Ea ştie mimai de o deşănţată, nebună aceea de Suzana, care ne-a fătfut neamul de râs, aruncându-se în faţa lumii de gâtul unui bărbat. (*Cu un fior*:) Dar nu ştie că în Vinerea mare, în 1642, patru fete, din cei şapte copii ai vellogofătului Manole Boiu, s-au călugărit, (*cu o voce înmuiată*) toate odată, pentru ca, averea să nu se împartă prin moştenitori, şi neamul să rămână astfel puternic! (*Se frânge-n el de durere*.) Patru într-o zi, de s-a cutremurat ţara şi plângea toată, lumea... preoţii... până şi vlădica în biserică... (Răscolit de *şirul de sacrificii:*) *Nu ştie,* zănateca, nici de fata lui Vasile Boiu, care, rămasă văduvă cu trei prunci, (cu o nesfârşită duioşie*) la nouăsprezece* ani, nu s-a mai căsătorit, ca să nu strice căminul copiilor ei... Ei, dar are să se vindece de dezmăţ şi de fumuri. O voi

Închide!

ANDREI (*năucit*): O veţi închide?

MATEI: Nu va ieşi de la Dorcani până nu se va vindeca de capriciile împrumutate din cărţi. A avut toată libertatea, pentru că am crezut în ea... Îi voi arde biblioteca... se va vindeca! mai târziu o să râdă ea însăşi de copilăria ei. (Se plimbă iar prin cameră, în fierbere, şi pe urmă, după un timp, descărcat, bonom, masiv, amuzat:) Şi cum, domnule, ţii să-mi devii ginere cu orice preţ? (liâde.) Ţii dumneata să devii ginerele lui Matei Boiu-Dorcani!... Andrei Pietraru? Aşa parcă te cheamă. Nu? Ce e tatăl dumitale? De fapt, bietul om o fi destu I de cumsecade... Dar... (Andrei face sforţări vizibile să se stăpânească. Matei, iar serios:) Bine, domnule, se poate să nu te gândeşti dumneata când faci un pas ca ăsta? Vrei să-mi devii ginere cu orice preţ? (Nedumerit:) Şi *ea – care te*-a ascultat! Bine că n-a fost feciorul din casă...

ANDREI (*cu obrajii roşii, dar stăpânit*): Dacă un străin ar vorbi de Ioana aşa...

MATEI (*loveşte cu pumnul în masă*): Ioana! Pentru dumneata fata mea... e „Ioana”? Domnule...4 Nu uita cine eşti...

ANDREI (*fără gesturi, cu înţeles*): V-a spus ea singură cine sunt…

MATEI (caută să-şi aducă aminte, căci, îngrozit de apariţia Ioanei, nu mai ascultase vorbele ei, şi iată că acum pricepe groaznicul adevăr. B ralele-i cad inerte de-a lungul corpului, pleoapele i se desfac larg, abia poate vorbi, stins, uimit, adânc, îndurerat. Parcă i s-ar fi zdrobit toate oasele): Cum? A fost…? (Plimbă ochii rătăciţi, i se contractă limba, se clatină pe picioare. Andrei confirmă prin tăcere, Matei bâlbâie.) Domnule…

pentru Dumnezeu, ce vrei să spui?

— Ioana mea?

ANDREI (*stins*): Da… „ (

MATEI (*şi deodată, gândul batjocurii dă putere înzecită corpului. Se repede la Andrei, îl ia de gât, îl zguduie încleştat*): Fata mea! Nemernicule! Cum ai putut să faci asta? M-ai furat… mi-ai murdărit ceea ce feream cu mai multă grijă. De ce ai făcut-o? De unde ai venit… câine al pământului, ca să prăbuşeşti totul în jurul meu?… Ce duşman mi-a dorit nenorocirea asta? (Zguduindu-l *de haină, de gât:) Vorbeşte… v*orbeşte acum… (Andrei tace cu încăp*ăţânare, Matei îi strigă în*ne*bunit, până îi p*l*esneşte* vo*cea.) Vorbeşte od*ată*…*

ANDREI (*moale, pasiv, apărându-se*): Orice aş spune ar fi de prisos. Cum vreţi să răspund la atâtea vorbe fără nicio noimă?

MATEI (a căzut pe scaun, nu poate respira): Am aproape şaptezeci de ani. (îl priveşte liniştit.) De ce nu m-ai ucis întâi?… Doi-trei ani de viaţă încă nu înseamnă nimic, şi aş fi închis ochii fără să ştiu că, după ce băiatul mi-a fost om ori t, fata mi-a fost necinstită şi scoasă din lumea ei ca o leproasă. Ai fi fost mai puţin ticălos. (Dar / or ţar ea e prea mare pentru corpul şubred. Se frânge extenuat în fotoliu. Rămâne timp îndelungat ca prostit. Din tot corpul acesta cu fibrele bătrâne, durerea s-a strâns într-un singur loc, ca un nucleu. Pe urmă, sfios, ca într-o unduire de imposibilă nădejdey ridică privirea rugătoare, cu un glas care se tânguie, până să poată vorbi îşi

/rământă buzele arse, cu ochii mari.) Ascultă, domnule, poate că totul nu e decât un mijloc de a-mi obţine consimţământul… în sfârşit, poate că nu ai fost atât de rău! … Revino… spune-mi că… spune-mi ceva… spune-mi… (abia de poate respira) ca să *putem vorbi… (cu mâinile* sfios întinse) spune-*mi că nu e adevărat…*

ANDREI (îndurerai şi el): Domnule Boiu…

MATEI (cu o rază de nădejde) (: Ei da, spune-mi.

ANDREI: Domnule Boiu… toate acestea sunt de prisos, nimic nu se mai poate schimba.

MATEI (a aşteptat zadarnic, răspunsul lui Andrei îi dărâma ultima icoană în suflet. Totul e definitiv. Gândul lui stăruie peste ce a fost, cum, a doua zi după ce i-a ars casă, un proprietar trece printre mormanele de scrum şi dărâmături. Surâde abătut după un timp): Aşadar, a fost… (Se sforţează să spună „amanta" dumitale.) Ai făcut din Ioana (cu gura coclită) amanta dumitale. (I se ridică umerii crispaţi, îşi lasă capul pe piept.)

ANDREI: Dar, domnule Boiu…

MATEI: Ah! Lasă-mă să sorb toată drojdia amărăciunii. Unde vă întâlneaţi? În casă? (*Cu oroare*:) Oh! Dacă aş fi deschis uşa vreodată?…

— t

ANDREI (*îngrozit*): Puteţi vorbi aşa de fata dumneavoastră?

MATEI: În oraş, atunci? (*Scăzut, halucinat*:) În acelaşi pat cu dumneata?… (Cris*pat de* o *viziune:) M*âinile dumitale scârboase!… (Nu poate *pricepe, cu un* crâncen *dezgust*:*) Cum d*e nu i-a fost silă?

ANDREI (care până acum îndura cu sfială şi delicateţe, cumplit jignit de dezgustul bătrânului, palid ca un mort, are o încleştare, ca o convulsiune epileptică a întregului corp, şi pe urmă o destindere de resort; urlă înnebunit, poruncitor):

Sfârşeşte odată! Cu sau fără binecuvântarea dumitale, Ioana e nevasta mea. Vorbim deci amândoi.

MATEI (înfiorat, pătruns de vocea lui Andrei, care întinzând silaba „se e din „sfârşeşte" a azvârlit restul

propoziţiunii cum sunt azvârlite sfărâmături şi copaci în aer, la explozie): Strigi?

ANDREI (*de aici încolo lăsând joc liber vieţii din el, înfrigurat, vorbeşte repedey clocotind iar cu aceeaşi uluitoare, unică respiraţie din seara iatacului*): Ei, da! Am tăcut până acum... ţi-am respectat durerea absurdă... dar sfârşeşte odată... nu uita că nu-mi vorbesc nici spătari, nici palate, nici „poziţie" socială... Ţi-e silă? Stomacului dumitale bolnav, dinţilor dumitale cariaţi, craniului dumitale pleşuv le e silă de muşchii mei de oţel, de sănătatea mea de sălbatic? (Cu dispreţ, *într-un strigăt formidabil:) Bătrâneţea du*mitale îmi insultă tinereţea!

MATEI (zdrobit, mereu uimit, întreabă): Bătrâneţca mea îţi insultă tinereţea? (*Îi revine o sclipire* în ochi şi/, regăsindu-se, întreabă, cu o ironie dură, ca o lamă de sabie îndoită:) Dar care tinereţe? Aceea care s-a târât?... Care acum o t ju*mă*tate de ceas îmi primea gratificaţia, după ce-mi murdărise casa? (Cu o *amară energie:) T*inereţea aceea murdară şi laşă nu poate fi insultată. (Se a*pro*pie *de* e*l, cu un strigăt de uimire.) C*um poţi să fii atât de inârşav, când eşti atât de tânăr? (Hoho*tind sarcastic:) T*ânăr? Ei bine, dacă eşti tânăr, atunci ascultă, ascultă, primeşte în obraz. (Urlă *convulsiv, până la extenuare:) A*i minţit, ai minţit, ai minţit!

ANDREI (*bărbăteşte*): Când? Acum, când am venit să-ţi spun totul? Şi dacă aş fi venit mai demult?

Când nu mi s-ar fi ridicat în faţă o haită de Strămoşi care să-mi conteste dreptul de a fi eu însumi?

MATEI: Da! Da! (*Cu privirea grea*:) A trebuit întâi să mă furi, să ai prada la mână, luată cu socoteală. (*Surâde amar*.) Ai zălogul, acum poţi vorbi. (*Gândul i se răsuceşte în el ca un sfredel*.) Şi totul e zadarnic, zadarnic. Dacă ţi-aş scuipa tot dispreţul meu în faţă, dacă aş găsi cuvintele care să-ţi biciuie obrazul ca fierul roşu fruntea ucigaşului... Dacă te-aş gâtui... Totul ar fi zadarnic... Ascultă, dacă ai fi un om din lumea noastră, aş primi să merg în biserică, numai ca după cununie să te pălmuiesc, pe loc, şi din faţa altarului să iau fata acasă pentru totdeauna. Dar ce sens ar

avea să pălmuiesc pe tulul ca dumneata? Ah, totul e zadarnic! (Cade într-un *fotoliu.) De fapt (*apasă) eşti *cel m*ai tare… nu pentru că eşti tânăr, căci (dispreţuitor) ac*easta nu-i t*inereţe… Dar ai acum ceea ce făcea tăria şi frumuseţea vieţii mele… Eşti cel mai tare! >»

ANDREI: Am stat prea mult de vorbă cu dumneata într-o chestiune care pentru mine e viaţa, şi pentru dumneata o simplă formalitate.

MATEI: Simplă formalitate? (*Surâde amar.*) O!

Dacă aş fi ştiut atunci când ai intrat umil în >

biroul meu… că într-o zi, după ce îmi vei fi necinstit casă, ai să găseşti… simplă formalitate să mi-o spui! Un om venit de pe drumuri… Ah, dacă mi-ai fi falsificat semnătura, îţi punea poliţia mâna în gât; dacă intrai noaptea pe fereastră şi luai câteva boarfe, legea te-ar fi lovit; dacă mi-ai fi luat cei câţiva ani pe care-i voi mai trăi de prisos, te aruncau în fiare, însemnat cu cleştele infamiei. Dar dacă într-o noapte vii şi-mi iei fata, floarea cea din urmă a sângelui meu sfârşit, nu dai nicio socoteală nimănui! (Amar ca un s*cuip*a*t:) Legi făcu*te de negustori!

ANDREI: Pentru că nu înţelegi… Pentru că închizi ochii la tot ce e în jurul dumitale.

MATEI: Ce vrei să înţeleg altceva decât ceea ce e? La deal, când o casă de gospodari îndură o astfel de ruşine e mânjită cu păcură de flăcăii din sat… Să înţeleg! (Frân*t în e*l în*su*şi*:) A*cum şapte ani băiatul… Nici n-am apucat să-i spălăm oasele, şi acum moare de vie fata.

ANDREI (*îngrozit*): Pentru dumneata Ioana poate fi moartă. Ai vorbit adineauri de vânătoarea de zestre. Te rog să mă crezi măcar atâta lucru: că nici nu m-am gândit la asta.

MATEI: Vrei să te cred? Ţi se pare puţin lucru să-mi ceri să te cred?…

ANDREI: Poţi s-o dezmoşteneşti.

y.»

MATEI: S-o dezmoştenesc? Şi ce să fac eu cu averea asta moartă? Aş da azi tot ce am pentru ochii curaţi ai fetei mele de dinainte. Nu vezi, domnule, că intri într-o lume pe

care nu o înţelegi? Nu, n-o. dezmoştenesc, nu-ţi fie teamă… Tot ce am aci rămâne al ei. O să vă simţiţi foarte bine. O să te simţi bine mai cu seamă dumneata…

ANDREI: Domnule Boiu, oricât mă uimeşte durerea dumitale pentru o rană închipuită, te rog să crezi că o înţeleg… şi sunt convins că într-o zi…

MATEI (îl priveşte cu un neînduplecat dispreţ din prag şi apoi iese).

SCENA 6

ANDREI, apoi ELENA

ANDREI (rămas singur, îndoaie nervos o carte şi urmăreşte concentrat gânduri contradictorii. E o tărie intensă, dar fără bucurie evidentă, mult prelungită).

ELENA (cu obrajii palizi, adânc tulburată, intră fără să spună o vorbă, cu o servietă dublă, şi începe să strângă lucruri din birou, fără să se uite la Andrei. Mapa cu acte, cărţi, ochelarii etc.).

ANDREI (simte, bănuieşte de ce Elena nu-l poate privi. Îi urmăreşte el preocupat mişcările).

ELENA (are un gest din care se vede că nu ştie ce să mai ia şi, nedumerită, iese, cu intenţia evidentă să întrebe pe Boiu).

ANDREI (ştie răul pe care i l-a făcut acestei fete şi e destul de trist din cauza asta).

ELENA (*revine*, *vrea să ştie ce dorise să afle*, *şovăie*, *totuşi întreabă*): Cu el nu se mai poate vorbi, eşti bun să spui unde e cheia de la casetă?…

ANDREI: Ce nevoie e de cheia de la casetă?…

ELENA: Acolo sunt actele personale, nu?

ANDREI: Crezi că are nevoie de ele la Bechea-Mare?

ELENA: Nu mai pleacă la Bechea-Mare M-a rugat să telefonez la Câineni să se trimită un om Călare la Dorcani, ca să vie trăsura mâine dimineaţă la gara… Mi se pare că ăsta e tocul lui, nu?

ANDREI (*îngândurat*): Uite cheia de la caseta cu acte. Ţi-a spus că pleacă pentru mult timp?

ELENA: Cred că pentru totdeauna… Bietul bătrân…

ANDREI (o priveşte puţin mirat): Dar…

ELENA: Am auzit totul… Am vrut să intru şi-a în auzit vocea dumitale… De altfel strigai aşa de groaznic, că să auzea în toată casa.

ANDREI: Domnişoara Ioana ce face?

*…

ELENA: Nu ştiu… S-a închis sus la ea… (Ia dintre două portrete de pe masă, ori chiar de pe un raft, întâi pe al lui Boiu, pe urmă şovăie lung şi-l laşi pe al Ioanei.) Am să iau şi cutia de peniţe, el nu scrie decât cu peniţe Brause, şi poate că nu sunt la Dorcani… Va lucra mult probabil.

ANDREI (*mişcat*): Ce bună eşti… Când te preocupă cineva la toate te gândeşti…

ELENA (glumind): Aşa e soţul meu… (Mai caută cu privirea, nu mai are nimic de luat.) La revedere, domnule Andrei…

ANDREI (surprins): Cum, ce-i asta?

ELENA (cu o durere simplă): Plec.

ANDREI: Cum pleci? Unde pleci?”

ELENA: La Dorcani… Plec cu el.

ANDREI (*uimit*, *tulburat*): Nu pricep nimic… de ce pleci?

ELENA: Ce vrei să fac?

ANDREI: De ce nu rămâi mai departe aici? Cu Ioana?

ELENA (răspunde vag, încurcată, dar se simte că n-ar primi în niciun caz): Să rămân aci?

ANDREI (*aşteaptă un răspuns*): Sigur… Rămâi cu noi aci.

ELENA (*cu o dureroasă hotărâre*): Domnule Andrei, nu pot rămâne cu dumneavoastră.

ANDREI: Rămâi totuşi în Bucureşti… în sfârşit, în

— * *f*» 7

oricare alt oraş…

ELENA (clatină din cap): Nu.

ANDREI: Te-ai gândit bine la ce te aşteaptă acolo? Dorcani nu e nici măcar un sat, e doar o cula mucegăită… o fortăreaţă… un soi de mormânt

C 9

Între munţi… >

ELENAÎ Am fost La Dorcani…

ANDREI: Ei bine, ce-ai să faci acolo?

ELENA: Nimic, am să ţiu de urât bătrânului… După cât se vede, o să devină şi mai ursuz… ANDREI (o priveşte înduioşat, stăruitor, tocmai fiindcă simte că ea caută să vorbească numai ca să-şi ascundă tulburarea):?! ELENA (surâzând): Acum ne cam potrivim… La ce te gândeşti? ANDREI: La nimic.

ELENA: Pe urmă, ştiu eu?… Am să citesc… Am să

7 >

cos… Am să privesc poate cum trece timpul… Ce-o fi, om vedea… ANDREI: Domnişoară… domnişoară Elena, rămâi aici… Trebuie să trăieşti cu adevărat… să-ţi

— →

refaci viaţa…

Lvâra

ELENA (*uşor mirata*): Să-mi refac viaţa?… Domnule Andrei, viaţa nu-i un tricotaj, dacă ai greşit, să deşiri totul şi s-o iei de la început… ANDREI (e întors î*n el însuşi, abătut*): *Da… da… E*LENA: Şi pe urmă, nu-ţi mai face griji de prisos… Eu sunt fată de ţărani, şi oamenii de la noi ştiu f 3 *

să se împace cu ceea ce li se cuvine… (După *un timp:) P*e linia satului trece uneori câte un automobil… Ai noştri ştiu că maşina i»…”

aceea ajunge până seara nu numai la Focşani, unde ajung ei cu carul abia în trei zile, dar chiar la Bucureşti, unde ei n-au fost niciodată…

Se uită lung… se scarpină în cap a mirare şi-şi văd de treburile lor mai departe. Aşa e viaţa… Unii nimeresc mai bine… alţii mai”. –… f rău…

ANDREI (*trist, o priveşte nesfârşit de înduioşat*). ELENA: Iâi, ce-ai rămas aşa pe gânduri? Mai bine ţi-ai nota să-mi trimiţi la Dorcani placi noi de patefon, ca să nu uiţi cumva…

ANDREI (o priveşte mustrător, înduioşat, o îngână): Ca să nu uit…

ELENA: Mai ascultăm seara puţină muzică.

ANDREI (*pe gânduri*): N-am să uit.

ELENA (*când îl vede trist, cu o emoţie care nu se poate ascunde decât greu*): Totuşi, eu n-am să uit niciodată că ai fost câteva clipe atât de îngândurat şi trist din pricina mea.

ANDREI (vrea să spuie ceva, şovăie, mişcat): Domnişoară…

ELENA /îl întrerupe1): Ce e? (Râzând:) Nimic… La revedere… (îl priveşte drept, cald, vorbeşte fără să ridice vocea.) Şi să nu te ocolească norocul niciodată.

ANDREI (*vine la ea, îi ia mâinile, o priveşte cald*): Domnişoară „Pleci… aş vrea… (enervat, c*ută) nu ştiu… n*u găsesc în sufletul meu decât sfaturi… sfaturi stupide. (Ironic cu el însuş*i:) Parvenitul din* mine nu poate da decât sfaturi şi vorbe. Hotărât lucru, există şi un parvenitism în dragoste. (Glumind melancolic*:) Şi e*u *de acum s*unt un parvenit… Mi-am împlinit dintr-odată gândul… Dar aş vrea să-mi răscolesc în suflet şi să scot din adâncul lui… din amintirea mea de copil… o vorbă, o singură vorbă… care să nu fie ca acestea pe care ţi le spun acum şi care să ne rite sufletul dumitale. La revedere, domnişoară, îţi mulţumesc pentru tot. (îi sărută lung mâna. Pe urmă, văzând-o *atât de* p*ierdută d*e *emoţie,* d*intr-un* s*entimen*t *de frăţietate şi* în *acelaşi timp de* î*ndepărtare în* d*estin, se frânge* în *el însuşi, o* t*rage spre* p*ieptul lu*i şi *o sărută, c*u *o duioşie transcendentă* p*ropriulu*i *ei o*b*iect. U*şa *s-a deschis, şi Ioana* s*urprinde* sc*ena. Elena –, tu*l*burată şi zăpăcită, se sm*u*lge re*p*ede cu o exclamaţie ţi* fu*ge, dar fuga ei* c*ompromite totul. Andrei, văd*i*t surprins de întorsătur*a *lucruril*o*r, a*l*eargă spr*e I*oana, care* a *rămas în* uş*ă.)*

SCENA, 7

ANDREI, IOANA

IOANA (în prada unei dureri groaznice, nu poate vorbi, apoi cu oroare): Cu slugile din casă! (întrece tot ce şi-a închipuit ea. Ar vrea să spună ceva, dar, crispată, trebuie să se sprijine; această crispare convulsivă, aproape, continuă de aci încolo, o va împiedica să asculte,

să judece, să vadă chiar, crisparea ei provocând o crispare corespunzătoare, ca printr-un proces de inducţie, în el. În sfârşit, scânceşte ca un copil bolnav:) Tată…

ANDREI (nervos, neregăsindu-se de altminteri până la sfârşitulscenei): Ioana… Ioana… nu-i nimic, ascultă-mă, nu-i nimic.

IOANA (zdrobită, gândind într-o clipă la toată întinderea sacrificiului făcut de ea): Tată, iartă-mă… Tu ai ştiut…

ANDREI (aleargă la ea, nu ştie ce să mai facă, vrea s-o cuprindă în braţe, dar, ca şi când atingerea lui ar fi murdărit-o, tresare din toată sălbatica ei mândrie… se ridică în picioare, nu-l lasă s-o atingă): Ioana, ascultă-mă… ascultă-mă… îţi voi explica totul… totul… E fără noimă să nu asculţi o explicaţie.

IOANA (nu ascultă; trupul şi sufletul ei au ceva, în tot timpul certei, din crisparea meduzelor întârâtate): Să-mi explici? (Râde isteric.) Iar să-mi explici? Mi-ai explicat o seară întreagă… şi-mi ajunge.

ANDREI (*îngrozii, simte că pierde totul*): Ei, da, am să-ţi explic şi ai să mă înţelegi… tu trebuie să mă înţelegi…

y o

IOANA (*cu mâinile încleştate*): Vrei să-mi explici ce înseamnă un vânător de zestre?… (*Cu un gest de oroare*:) înţeleg fără explicaţii de ce între mine şi o servitoare complice te simţi. mai bine cu ea… De ce o vrei şi pe ea şi banii tatălui meu. Dar ceea ce nu pricep e cum de am putut să văd în dumneata… o seară întreagă, un om întreg… (iar hohotind *isteric) un erou… (Pl*eacă smucit sp*re fer*e*astră.*)

ANDREI (a pierdut scândura de sub picioare): Dar nu-i adevărat, nu-i adevărat! (Urlă răscolitor, îndurerat.) Ioană, nu-i adevărat! (Aleargă spre ea, însă ea nu stă în loc să-l asculte, ci, după ce îi trânteşte în obraz cuvintele grele pe care el le ascultă năucit, se smulge din loc; el aleargă iar după ea, o ia în braţe ca s-o sileascăsă-l asculte, dar ea se apără cu scârbă, înnebunindu-l.)

IOANA (*cu un rânjet năprasnic*): Vreo nouă

coincidentă? Nu-i aşa? Vreo nouă coincidentă?... E prea mult... S-ar zice că ai pariat pe coincidenţe numai! Ei bine, acum e ziuă... nu mai seamănă câinii cu lupii...

ANDREI (*halucinat*): N-am cuvinte... n-am ce să-ţi spun. Dar, Ioană, crede-mă...

IOANA (*ca un gârbaci*): Eşti dezgustător!

ANDREI (aproape năucit, se năpusteşte cu furie asupra ei. Vrea să-i ia mâinile revoltat, ea se fereşte, vocea lui e aproape răguşită): Ascultă... crede-mă... crede-mă... Dă-ţi seama pe cine ai în faţa ta...

IOANA (cu o privire de platină, cu o grimasă, un dispreţ care desparte două lumi): Dar te văd „întreg... suflet de slugă...

O

ANDREI (*plesnit în plin de replica ei, de-a binelea nebun, smucindu-i braţele ca s-o facă să-l asculte, fără să respire*): Cum? Iar de la început totul? Mereu de la început pentru orice nimic? Vederea ta despre oameni se înnoieşte la fiecare ceas, ca buruienile fără rădăcini m şi e e are a n *6* ţi 111 p?

IOANĂ (*însemnându-l cu un fier roşu*): O, nu, acum ştiu ce înseamnă un suflet de slugă.

ANDREI (*năucit*): Crede-mă! Ascultă, ce dovadă vrei să-ţi dau, ca să crezi? (*Dar întrebarea asta l-a pierdut.*)

IOANA, (*cu aluzie la seara de dragoste, râde tăios*): Vrei să ştii ce dovadă să-mi dai? Iar dovezi? În toate buzunarele dovezi... Zi şi noapte dovezi! Veşnic dovezi!...

ANDREI (înnebunit, palid, descompus): Da, ce dovadă?

IOANA (cu umerii drepţi/: A'dr dovezi? (Cu dispreţ amar:). „Dovezile" dumitale...

ANDREI (*furios şi deznădăjduit, dintr-o respiraţie*:) o dovadă albă... de dincolo de lucruri, asemenea cu cerul unui fulger... la un pas. de tine care să-ţi ardă privirea asta uscată... O dovadă defin i t i v al

IOANA (cu o yoce seacă, biciuilpare, râzând isteric): Iată cineva care crede că se poate dovedi orice!

ANDREI (afirmând înfrigurat, încleştat): Da... da...

(înnebunit până la incandescenţă, a pierdut cu desăvârşire simţul realităţii. Îi e totul indiferent, afară de propria lui loialitate.) Ascultă, dacă m-aş omorî m-ai crede?

IOANA (într-un hohot de dispreţ, tot cu aluzie la scena din iatac): Să te omori? Iaar („iar" a spus cu o ucigătoare batjocură) să te omori?

ANDREI (cu o privire de nebun, cil pumnii încleştaţi, cu părul vâlvoi, îi prinde şi îi zguduie mâna): Da, dacă m-aş omorî… (sarcastic) dacă, în sfârşit, m-aş omorî?

IOANA (*cu dispreţ, din altă lume*): Dumneata vorbeşti de moarte?… Ca atunci… Crezi că…?

ANDREI (*aproape în genunchi*): Ioana, n-am minţit niciodată… Dacă m-aş Omorî?… dacă m-aş omorî… ai crede?…

IOANA (cu o privire care arde, cu un neînduplecat dispreţ): Oameni ca dumneata nu se omoară… domnule…

ANDREI (mecanismul dinăuntru a fost atins, rămâne o clipă pierit, apoi, cu figura pustiită, străin de el însuşi, cel de până acum, a scos revolverul din sertarul biroului, îl simte în mâna şi are un spasm de oroare).

IOANA (*înfuriată de acest gest*): Domnule, sfârşeşte odată cu ameninţările!… Ajunge cu şantajul acesta de prost gust… A putut să prindă o dată…

ANDREI (din prag, s-a calmai brusc, calmul fals, palid, de moarte; răspunde dispreţului ei cu un dispreţ dincolo de tot ceea ce a fost şi ar fi putut fi între ei): Asta-i tot ce ai înţeles? Simţi că m-ai prins în capcana cuvântului… (Cu o grimasă de furie instantanee, crispat:) Ah, cineva trebuie pedepsit!

IOANA (*pornită, exaltată*): Chiar dacă aş auzi revolverul dincolo, tot n-aş crede.

f, – *

ANDREI (*cu un zâmbet alb*) *cu o linişte de mort*): Nu mai e nevoie să crezi… Fac acest lucru ca să fiu eu însumi… Plătesc cuvântul smuls eu un preţ pe care cred că în felul acesta nu l-au plătit niciodată strămoşii dumitale. (A dat câţiva paşi înapoi, şi când ajunge aproape de uşa camerei lui, brusc îndârjit, într-o convulsie aprig

voluntară, se întoarce cu spatele şi trage în dreptul inimii.)

IOANA (năucită, desperată când îl vede îngenuncheat): Andrei\ (Apoi:) Elena!... Jean... Jeani...

ANDREI (*îngenuncheat, istovit, cu o linişte de mort, o priveşte lung*): Pe dumneata te-am ucis în mine... Eşti moartă... mai moartă decât dacă n-ai fi existat niciodată... (Cade mai mult.)

(Jean, Elena, Stanca au apărut speriaţi, auzind şi ei detunătura. Culai a deschis fereastra foarte joasă şi priveşte înăuntru.)

ELENA (e în genunchi, lângă Andrei, şi în timpul acesta spune servitorului): Telefonează repede doctorului. (Apoi la fereastră, lui Culai:) Vino repede.

IOANA (a rămas o clipă năucită, împietrită, sprijinită de bibliotecă; gângăvit, nu se aude): Andrei...

CULAI (intrând nedumerit, vede surprins): Nu-l mişca... Nu e nevoie să telefonezi... Doctorul e aci... (Spune ceva grădinarului; se aude.) Repede! (Elenei:) Arată-i doctorului cum să ajungă aci... (Pune. ceva sub căpătâiul rănitului.)

ANDREI (o clipă absent, deschide ochii): Culai...

CULAI: Ştii că mă cheamă Culai? Atunci, e bine...

ANDREI: Culai, unde sunt?

CULAI: Acum eşti aici... Ai fost puţin spre capătul lumii, dar te-ai întors, că eşti soi rău! (Intră *Elena şi doctorul.) Ăsta-i doctorul cu, rabla*". Te drege el...

DOCTORUL (l-a cercetat uşor, vede că nu are gura însângerată): Nu e atinsă inimal... Un pansament. Să-l luăm la noi la spital... IOANA: Andrei! (E cu totul năucită, nu pricepe nimic.)

CULAI (*către ea*): Ce mai vreţi? Andrei al dumneavoastră a murit... (Către *Elena:) \ti place să v te scoli de dimineaţă? Adună-ţi repede ce ai pe aci, că mergi cu noi la Văleni...

(Elena încremeneşte, apoi surâde, lot cu tristeţe.)

JOCUL IELELOR

PERSOANELE

GELU RUSCANU AGENTUL SECRET

ŞERBAN SARU-SINEŞTI GARDIANUL
FR. PRAIDA PRIMUL-GARDIAN
PENCIULESCU D. MOŞ DUMITRACHE
M. VASILIU MI HAI
PETRE B O RUGA TOM A
SACHE DUMITRESCU MARI A SINEŞTI
DAŞCU MITICĂ 1RENA ROMESCU
UN LUCRĂTOR ROXANA
RESPONSABILUL (KIRIAC) ELENA BORUGA
PRIMUL-PROCUROR NORA
MEDICUL O SERVITOARE

*Not*ă. Lucrarea care urinează nu vrea să fie decât acest lucru contradictoriu, o „dramă a absolutului", şi, deci, se înţelege că toate referinţele aparent istorice nu corespund datelor ştiute. Astfel, personajele principale şi partidele socialist, liberal şi conservator citate sunt aci personaje şi partide de ficţiune. Sunt însă în anume sens substanţial reale datele cadrului, menite să fixeze momentul: mai 1914.

ACTUL I

TABLOUL I

Redacţia ziarului *Dreptatea socială*, biroul directorului. E colţul spre Parcul Oteteleşeanu al unei vechi clădiri, la etajul întâi… Ferestre multe, ziduri groase, simplu văruite, o accentuată asimetrie. Un birou mare, demodat, cu două fotolii de piele în faţă, multe dosare, cărţi, ziare, telefon. Canapeaua corespunzătoare celor două fotolii e la perete. Două-trei biblioteci. Pereţii sunt acoperiţi cu placate colorate, franţuzeşti, reprezentând afişe de lansare ale cotidianelor socialiste franceze. Între ferestre, înspre fund, o panoplie de scrimă: măşti, florete, mănuşi. Deasupra ei – o fotografie cu un portret: capul unui bărbat ca de patruzeci de ani, frumos, cu o mustaţă franţuzească mătăsoasă şi moale. Un afiş în româneşte anunţă pentru 1 Mai petreceri şi mari serbări la grădina Rordei. Afişe cu Drep*tatea soc*i*ală, câ*teva placarde cu lozinci: Prol*etari din toa*t*e ţări*l*e, un*i*t*i-vă *l*… sau:* Fapte, n*u vor*be*!* T*eancu*ri de ziare, colecţii de reviste ilustrate sau

satirice. O cartonieră dublă. Două uşi în dreapta: una din vestibul, alta dă la secretariat. Încă o uşă în stânşta.

SCENA 1

SACHE, DAŞCU, apoi TOMA

(La început, Sache, singur în scenă, răscoleşte în toate părţile, căutând manuscrise... – încearcă dulapuri şi sertare închise. Îngenub. che: „căutând jos în sertarele biroului... E paginatorul

Dreptăţii sociale în vârsta ca de patruzeci, patruzeci şi cinci de ani, dar părând mult mai bătrân... K îmbrăcat într-o bluză albastră, foarte veche, de lucru. Poartă mustaţă mare şi ochelari legaţi cu un şnur. În mâini – sfoară neagră de măsurat coloanele. Daşcu, bărbat voinic, negricios, foarte dârz când e nevoie, este maşinistul-şef. Intră şi el foarte îngrijorat, ca şi Sqche, tocmai când acesta este în genunchi.)

DAŞCU: Ei, ai găsit ceva?

SACIIE (*arată cu dispreţ câteva joi de hârtie*): Un articol al profesorului ăla gros, pus pe masă ca să i-l dea înapoi, şi două desene... DAŞCU: Tovarăşe, dacă toată redacţia lipseşte de patru zile, cum să mai scoatem atunci gazeta? SACIIE: Duminică a mai mers, că era în parte făcută de sâmbătă... Ieri, luni, am pus tot ce am găsit în tipografic: rămăşiţe, reclame, clişee. Azi, marţi, ai văzut că m-am des – i

curcat iar. N-arii avut decât articolul directorului dat înainte... pentru mâine însă n-am decât atât... (Arată sf*oara* d*e pagi*n*aţie, un cap*ăt *mic.) D*A*ŞCU*: Şi tovarăşul director unde e?

T»

SACHE: Trebuie să vie astă-seară... A fost la Iaşi, să pledeze în procesul ceferiştilor de la Paşcani. Vine cu trenul de nouă şi jumătate, DAŞCU (irit*at): D*ar ăilalţi?

SACHE: Eu ştiu unde sunt? Cum dau căldurile, se răspândesc toţi în toate părţile... Mai ales acum, când au permise de tren... Nu mai dau cu zilele pe la redacţie... Se lasă unul în nădejdea celuilalt... DAŞCU (amărât): Şi ăşti*a sunt* socialişti?... Sunt tovarăşi, ai?... Asta-i gazetă

socialistă? Ascultă.

7

nene Saehe, când văd intelectualii (*a apăsat, cu dispreţ*) ăştia din mişcare, mi-e silă… silă, înţelegi?…

SACHE (*gospodar cumsecade*): Dacă nu sunt plătiţi cu lunile, ce vrei să facă?… Se învârtesc şi ei cum pot… Dumneata eşti maşinist… Dacă sâmbătă nu primeşti salariul, nu mai lucrezi… Eu sunt paginator; dacă sâmbătă nu-mi primesc cei treizeci de lei ai mei, nu lucrez…

DAŞCU: Dar pe mine nu mă plăteşte gazeta, nici pe dumneata… Ne plăteşte patronul tipografiei, care nici nu e măcar socialist.

SACHE: Dar el ia tot de la gazetă, nu? Ei, atunci nu mai rămâne pentru redactori. Că, vezi, gazeta de-abia o duce de azi pe mâine. E mulţumire aci când se scoate tiparul şi hârtia…

TOM A (*un flăcăiaş ca de şaptesprezece – optsprezece ani intră puţin speriat*): Iar e tipul ăla cu mustăţi la cârciuma de peste drum… Pândeşte mereu…

(Toţi trei se privesc neliniştiţi şi se duc la fereastră.)

DA SC *V* (*privind cu oarecare fereală*): *Cava* e?… că văd şi alţii în fereastră…

TOMA: Ala care e cu pălăria în cap, cu burlane la mâini… (stăr*uie) în* stânga, acolo, unul negru, cu mustaţa tunsă.

(Se întorc de la fereastră. TOrna iese. Sache mai caută mereu.)

DAŞCU: Ai mai găsit ceva?…

SACIIE; Tot mai credeam că are directorul ceva pus deoparte„S

TOMA (*se întoarce, oarecum speriat*): Tovarăşe Daşcu, e jos responsabilul Internaţionalei a doua…

DAŞCU (*a încremenit*): Cine?… Unde e?

SACHE. (*caută sprijin*): Ce ne facem, că nu-i nimeni din redacţie să-l primească?

TOMA (*agitat*): E pe coridorul de la tipografie… Nu se urcă niciodată sus până nu se încuie toate uşile cu cheia şi nu se pun cheile pe masă. Eu trebuie să păzesc la

intrare…

DAŞCU: Ce facem?

SACHE (*prietenos*): Nu te speria. Aşa e regula. (*Se frământă şi el totuşi.*) Primeşte-l dumneata, că eşti secretarul sindicatului, şi nu admite martori.

DAŞCU: Bine, îl primesc eu. Tovarăşe, închide uşile şi cheamă-l sus…

TOMA (închide cu cheile cele două uşi, şi după ce Sache a intrat la secretariat, iese şi el).

SCENA 2

DAŞCU, TOMA, RESPONSABILUL, apoi AGENTUL

RESPONSABILUL (e un bărbat ca de şaizeci de ani, îndesat, cu capul pătrat, ochii apropiaţi, maxilare puternice şi nasul încovoiat. Are totuşi o fineţe a liniilor neaşteptată şi ceva neliniştit şi tulbure în privirea ades prea fixă. Controlează cheile pe care Toma le arată pe birou): Unde este tovarăşul director?

DAŞCU: Este plecat la Iaşi… Pledează în procesul greviştilor de la Paşcani… Trebuie să vină chiar acum, cu trenul de astă-seară.

RESPONSABILUL: Unde este tovarăşul administrator?

DAŞCU: Tovarăşul Praida este la depozitul de hârtie… Vine numaidecât.

RESPONSABILUL: (*extrem de nervos*, *extrem de nemulţumit*): Unde este tovarăşul secretar de redacţie?…

DAŞCU: Domnul Penciulescu, secretarul de zi, nu poate fi găsit… Tovarăşul Lotar, secretar de noapte, este plecat din Bucureşti.

RESPONSABILUL (*dur*, *neîncrezător*): Şi dumneata cine eşti?

DAŞCU: Sunt maşinistul-şef şi secretarul Sindicatului lucrătorilor tipografi.

RESPONSABILUL (*se plimbă doi paşi prin cameră*): Tovarăşe, este de neînchipuit ceea ce se întâmplă… întreaga redacţie a singurului cotidian socialist e absentă în momentul culminant al istoriei socialiste… (Înţa i s*e frânge* d*ezolată*.) *Cum* e cu putinţă atâta lipsă de

înţelegere? Cum vreţi ca muncitorii să mai aibă încredere în intelectualii din mişcare?

t) ASCU (*dezamăgit*): Tovarăşe, aveţi dreptate, şi eu am aceeaşi părere despre intelectualii din mişcare…

RESPONSABILUL: Tocmai astă-seară! (*Frământându-se îngrijorat*:) Tocmai astă-seară…

DAŞCU (*neliniştit*): Dar ce se întâmplă astă-seară, tovarăşe?

RESPONSABILUL (*cu fervoare*, *îndurerat*): Cui comunic eu astă-noapte ordinele Internaţionalei?

DAŞCU (*tulburat*, *plin de inimă*): Tovarăşe, v-am spus că sunt secretarul Sindicatului lucrătorilor tipografi…

RESPONSABILUL (*cu oarecare îndoială*, *nervos*): Pot avea încredere în dumneata?

DAŞCU (speriat de încrederea pe care o solicită): Cum credeţi, tovarăşe.

RESPONSABILUL (concentrat, luptând mult cu el însuşi, îl priveşte lung şi solemn): Tovarăşe, la noapte izbucneşte războiul imperialist…

DAŞCU (încremenit, nu ştie ce să creadă): La noapte, tovarăşe?

RE SPONSABILUL (copleşit, concentrat, în şoaptă): La noapte…

DAŞCU (*nu se poate regăsi*, *caută să se convingă*, *parcă*): Dar… nu ştiu… N-am auzit nimic… Nu s-a vorbit nimic… Ziarele n-au scris niciun rând… În sfârşit…

RESPONSABILUL (*cu aceeaşi emoţie liturgică*): Tovarăşe, astă-seară e seara cea mare… La ora asta, şaizeci de divizii germane s-au pus în mişcare în secret şi vor trece la miezul nopţii frontiera franceză… La noapte, 18 mai 1914… În zorii zilei, la ora patru şi treizeci, se va proclama revoluţia socialistă mondială…

DAŞCU (*nu mai poate respira*): Se proclamă revoluţia socialistă mondială?”

RESPONSABILUL (*granitic*): La ora patru şi treizeci dimineaţa, drept răspuns provocării capitaliste… (Apoi, *destins, melancolic şi mulţumit:) Cine* ar fi crezut asta acum câteva săptămâni?… Germania, Franţa, Austro-

Ungaria, Anglia, Rusia în plină revoluţie proletară?

DaşCU (*agitat, instabil*): Şeful de atelier pretindea că nici într-o mie de ani nu va mai fi revoluţie socialistă... Da noi?... Noi ce facem?...

RESPONSABILUL (*solemn şi uimit*): Mai întrebi? De ce sunt eu aici? Mâinela patru şi treizeci, proletariatul roiriânesc, în acelaşi timp cu muncitorimea din lumea întreagă, va declanşa revoluţia... Te rog să comunici direcţiei ziarului socialist următoarele dispoziţii. Vrei să iei un toc? (Dic*tează:) „*Deschideţi după ora douăsprezece plicul galben din caseta de fier, cu numărul 14.367, şi vă conformaţi imediat dispoziţiunilor de acolo... La op t dimineaţa deschideţi un alt plic galben, numerotat 7.634. Cuprinde o proclamaţie către muncitorime, pe care o afişaţi şi o tipăriţi şi în gazetă". Oameni de şoc aveţi între muncitorii dumneavoastră?...

DAŞCU (*ascultând tumultul din el*): Suntem aci noi, doi dintre maşinişti, şi mai sunt trei linotipişti...

RESPONSABILUL: Aveţi instrucţiuni speciale secrete, comunicate individual, raportate la obiective precise: Poşta, Uzina de gaz şi electricitate, Arsenalul, principalele ministere...

DAŞCU: Se va face întocmai... (Tot mai întreabă, năucit:) Astă-seară? (Se mişcă nervos.) Cine ar fi crezut?... (Foarte tulburat.)

RESPONSABILUL: Da... de mâine începe să se învârtească iar scrânciobul ruginit al lumii. Milioane de oameni se vor ridica deasupra norilor şi vor fi striviţi apoi de pământ...

DAŞCU (*adânc tulburat*). * Va fi atât de greu, tovarăşe?

RESPONSABILUL: Hei, tinere... la roata lumii vor învârti mulţi nebuni până se va opri maşinăria ei cum trebuie... vor suna cât cerul tobele poftelor... se vor încăleca mereu trăsnetele turbării...

DAŞCU (*speriat*): Credeţi că nu va reuşi revoluţia?...

RESPONSABILUL: Nicio grijă... Revoluţia va merge ca Iisus pe ape...

DAŞCU (*nedumerit*): Ca Iisus pe ape? Tovarăşe, credeţi în minuni?

RESPONSABILUL (*încurcat*): Puţin, nu mult... Nici chiar unei revoluţii nu-i strică oleacă de minune...

DAŞCU: Crezi că am să am timp să-mi mai îmbrăţişez nevasta şi copilul?

RESPONSABILUL (*înduioşat*): Copilul? (*Pătruns de gândul acesta, obsedat, emoţionat*:) Ceea ce mă tulbură pe mine este rolul jucat de data de

13 – Camil Petrescu – Teatru, vol. I, 145

optsprezece în viaţa mea. Sunt născut la optsprezece iulie, m-am însurat la optsprezece ianuarie, n. evasţă-mea era şi ea născută la optsprezece martie...

DAŞCU (ca în faţa unei porţi spre alt târâm): Revoluţie proletară...

RESPONSABILUL: Nu uitaţi... ordine clare, energie în execuţie... Secret pentru surpriză... (Scoate un pl*ic alb*a*str*u *şi i-l dă l*ui D*aşc*u.*)* *Aveţi aci* fondurile necesare pentru tipărirea proclamaţiei... La revedere... şi fiţi cu grijă... Mâine, optsprezece mai 1914, e ziua cea mare...

DAŞCU: La revedere, tovarăşe... aveţi încredere în noi...

(Responsabilul iese.)

DAŞCU (se duce la uşa secretariatului, deschide cu cheia. Apar intrigaţi Sache şi Toma. Mereu tulburat): Tovarăşe... (Dar, de emoţie, nu poate vorbi.)

SACHE (*grăbit*): A lăsat plicul?

TOMA (*răsuflând bucuros*): Uf... m-am speriat când l-am văzut... (Justific*ându-se:*) *Agent*ul era jos şi pândea.

DAŞCU (*încruntat*): A fost foarte supărat că n-a găsit pe nimeni din redacţie.

AGENTUL (*intră parcă pe furiş, vorbeşte puţin cam încurcat*): Nu vă supăraţi... nu era nimeni afară ca să mă anunţe, şi am intrat aşa...

(Toţi rămân încremeniţi, se uită unii la alţii... Agentul îşi învârteşte mereu pălăria, făcându-se că nu se uită la ei.)

TOMA (a trecut în spatele agentului şi arata speriat, în şoaptă, dar net): Siguranţa...

SACHE* Nu face nimic… dar ce vrei dumneata?

AGENTUL (*încurcat*): Aş vrea să vorbesc cu domnul director… S

SACHE (*neliniştit*) *} Domnul director nu fe aici… Vino mai târziu.

AGENTUL (*vrea să iasă, dar se răzgândeşte*): Nu pot să-l aştept aci pe domnul director?

PRAIDA (care intrase, pricepe situaţia): Dar cine eşti dumneata şi ce treabă ai cu domnul director? (Praida e un bărbat voinic, frumos, ca de treizeci şi cinci, patruzeci de ani, cu o barbă pătrată blondă, îngrijită. Fire de un calm episcopal, cu gesturi foarte legate, are o autoritate sigură, fără să ridice niciodată tonul. Fumează sau cel puţin ţine necontenit în colţul gurii o pipă dreaptă franţuzească.)

AGENTUL (*modest, mângâindu-şi parcă mâinile*): Sunt un mic ceasornicar de pe strada Sfinţilor… L-am rugat pe domnul Ruscanu să-mi pledeze într-un proces şi mi-a spus să-l caut la redacţie…

PRAIDA (care şi-a confirmat impresia că e vorba de un agent al Siguranţei, foarte blajin): Foarte bine… atunci, aşteaptă-l. (Către Sache:) Ei, ce facem, l-aţi găsit pe Lotar?

SACHE (*cu sfoara* în mână): Iată tot ce avem… Nici pomeneală nici de tovarăşul Lotar, nici de tovarăşul Vasiliu…

AGENTUL: Nu vă supăraţi, am întâlnit pe scară un domn… Nu era domnul Kiriac, fostul proprietar al Uzinelor Unite? (Aşteaptă interesat răspunsul. Nimeni nu ştie ce să răspundă, schimbă între ei priviri, care confirmă sentimentul tuturor că au în faţă un poliţist. Agentul, foarte încurcat:) L-am cunoscut mai demult, aveam ceasornicăria lângă magazinele lui.

P RAI DA (*îl întrerupe fulgerător*): Ascultă, domnule, spune limpede ce vrei să afli despre acest domn… r

AGENTUL (*mereu încurcat*): Nimic, întrebam şi eu aşa…

PRAIDA (surâde\apoi, blând de tot, cum l-ar întreba ce ţigări fumează): Ce nume ai dumneata la Siguranţă?

AGENTUL (o clipă zăpăcit): Eu, de la Siguranţă?

(Apoi înţelege că e de prisos să tăgăduiască.) Văd că sunteţi informaţi…

PRAIDA: Noi te ştiam de mult, acum spune-ne ce vrei să afli despre domnul Kiriac…

AGENTUL (*foarte firesc*): Nimic, am vrut numai să-mi verific părerea. Cazul lui ne e perfect cunoscut la Siguranţă… E un om foarte cumsecade…; dar are o ţicneală… vede numai războaie şi revoluţii!… Aci vine de vreo şapte ani, dar înainte de Dreptatea so*cială, tim*p de vreo zece – unsprezece ani, se ducea la optsprezece ale fiecărei luni la Torţa. Lăsa *şi ac*olo câte un plic… La Siguranţă avea un cazier până acum vreo doi ani, la zi… Acum râd toţi inspectorii de nebunia lui. (Sigur:) Nu va fi niciodată nici război, nici revoluţie, din cauza armamentului teribil de azi. Aşa spune domnul director general, şi toţi inspectorii sunt de aceeaşi părere… Spunea domnul inspector Georgescu, ieri, de pildă: „Daţi-mi trei mitraliere de astea noi de trag şase sute de focuri pe minut, şi nu-mi mai e teamă nici de o adunare de zece mii de oameni de pe stradă… Ei, zicea dumnealui, altceva era pe vremea revoluţiei aceleia franceze… * Atunci, până încărca un soldat o puşcă cu cremene şi îndesa cu vergeaua, îi spărgea leliţa capul cu sticla de lapte”… De aia, când aud de revoluţii şi războaie, azi râd toţi de se prăpădesc. Toţi îl ştiu pe Kiriac.

PRAIDA: Ei, atunci râd ca nişte proşti… O să v*ed*eţi şi războaie, şi revoluţii, să vă săturaţi, dacă nu peste zece ani, peste cincizeci, atunci când societatea de azi va fi coaptă pentru război şi revoluţie… Poţi să pleci, dacă e vorba numai de asta.

AGENTUL (*hotărât*): Nu vă supăraţi, clar eu tot am să-l aştept pe domnul director. Am de vorbit cu el.

PRAIDA (*priveşte încurcat*): Dar nu aci. Vino cu mine.

AGENTUL (*şovăie, neliniştit*): Unde? Vreau să rămân aci.

PRAIDA (energic): Vino cu mine! (îl împinge.)

TOMA (*speriat, dar nu nemulţumit*): Să ştii că tovarăşul Praida îl împuşcă. Ai văzut cum l-a înşfăcat? /*: 4

SACHE: Ei, şi dumneata, tovarăşe... Nu se ucid oamenii ca puii de găină... Am auzit şi eu că inginerul acesta e iute de revolver... Multe se spune că a mai făcut prin străinătate, pe acolo. Dar ce anume şi cine e, nu ştie nimeni.

PRAIDA (*se întoarce*): L-am închis la expediţie până vine directorul... Prea vrea să-şi vâre nasul în toate.

TOMA (*sfios, dar pasionat*): E adevărat, tovarăşe inginer, că aveţi muşchi de oţel? (*Ar vrea parcă să pipăie.*)

PRAIDA (*surâde prietenos*): Chiar de oţel n-or fi ei, dar nu mă lasă la nevoie.

TOMA: Floroiu pretinde că aţi sărit, în Austria, de pe un pod pe acoperişul unui tren în plin mers... Se poate asta?

PRAIDA (*surâzând mereu cu simpatie*): De, se cam poate, când eşti încolţit de poliţie... De aceea, tovarăşe, trebuie să faci gimnastică multă... să fii tare... (îl bate pe obraz pe Toma, care iese apoi, fericit.)

SCENA 3

ACEIAŞI, PRAIDA, PENCIULESCU

PENCIULESCU. (bărbat de cincizeci-cincizeci şi cinci de ani, faţă neagră de senator roman trăit în mizerie, nebărbierit de câteva zile, sprâncenele stufoase): Ce-i, domnule, iar au dispărut derbedeii aceia de redactori?

DAŞCU (*răsuflând în sfârşit*): Bine că aţi venit, domnule Penciulescu... De trei zile vă căutăm... Nu poate apărea gazeta... Nu e niciun redactor aci...

SACHE: Nu e niciun redactor şi... şi... ne cam caută de la Siguranţă.

PENCIULESCU (*speriat, gata să plece*): De la Siguranţă? Ce mai e şi asta? (*Spre uşă:*) *km* plecat...

TOMA (*copilăreşte, pătimaş*): L-a închis tovarăşul Praida la expediţie. Ne-am speriat... că tocmai venise şi responsabilul de la Internaţionala a doua...

PENCIULESCU (*bucuros, din prag*): A venit nebunul de Kiriac?... unde e plicul? Repede...

PRAIDA (îl arată neglijent): E pe masă...

PENCIULESCU (*desface plicul febril*): Două mii opî

sute de lei... Avem asigurată chenzina salariilor. Eu îmi reţin trei sute de lei. E unul din farmecele vieţii să ai de-a face eu nebunii.

E adevărat că dintre toţi nebunii pe care m-am văzut în viaţa mea, niciunul nu mi s-a părut mai iremediabil decât ăsta. De câţi ani vine el aşa convins să anunţe noaptea revoluţiei?

SACHE: De şapte ani, săracul... Şi-o să mai vină încă vreo şapte de aci încolo, dac-o mai trăi. În ajun de optsprezece ale lunii, e ceasornic.

PENCIULESCU: Dar ce spuneaţi de agent?... Că de bucuria banilor şi uitasem... Ce e cu Siguranţa?

DAŞCU: ... E un agent care aşteaptă pe tovarăşul director... L-a închis tovarăşul Praida la expediţie...

PENCIULESCU (stă câtva timp pe gânduri, apoi îşi bate fruntea cu vârful degetelor şi spune lui Praida): Acum înţeleg... E o notă în oficiosul guvernului de azi... (Se caută în buzunare.)

PRAIDA: Ce notă?

PENCIULESCU (*neliniştit*): E gravă... Drept să-ţi spun, nu-mi prea place să fiu amestecat în chestiuni de felul acesta... Ascultă. „O gazetă dintre cele care trăiesc din fonduri suspecte – (surâzând) *ăsta-i* titlul nostru în paginile oficiosului – îşi atribuie în mod ridicol un merit din faptul că conducerea – cacofonia e a lor – partidului a chemat într-alt post de mare importanţă pe distinsul nostru prieten, domnul Nicolae Hariton, fost ministru al justiţiei. Irigâmfată fără motiv, numita foaie, care trăieşte din fonduri suspecte, a dezlănţuit! o nouă campanie împotriva actualului titular al Justiţiei, insinuând că va veni cu documente misterioase care există numai în fantezia acestor domni. Ceea ce aceşti pescuitori în apă tulbure trebuie să ştie neapărat e că guvernul este hotărât să interv. le energic, ca să taie pe viitor cheful unor indivizi certaţi cu morala să agite imprudent opinia publică. Se vor lua măsuri drastice ca pe viitor să piară pofta şi altora de a mai recurge la asemenea procedee". (Către Pr*aida:*) *Ai înţ*eles? Măsuri drastice! Cu ăştia nu e de glumit.

PRAIDA: Nu… nu… Penciule… exagerezi… Nota nu vine de sus… e scrisă de vreun reporteraş…

PENCIULESCU (*cercetează atent*): Bloc doisprezece la ultimele informaţii? Astea sunt scrise totdeauna de membrii guvernului sau de alţii de la conducerea partidului. Au căpătat febră sus la cap, la conducere.

(Se aud pe fereastră măsuri din Văduva veselă.

SACHE: E ora nouă, a început spectacolul la parc. (*închide fereastra. Sună telefonul.*)

PRAIDA: Dacă e Lotar, cheamă-l imediat la redacţie.

PENCIULESCU (*după ce ascultă, neagă cu capul, apoi vorbeşte la telefon*): Da… da… Dreptate*a socialq*. (*Ironic*:) *Sigur*… continuă… Şi mâine, în fiecare zi. Da, domnule, continuă în chestia cu Sineşti… Bine… Nouă sute de foi?)… S-a făcut… (Lui Daşcu:) Craiova întreabă *dacă mai* continuă cu Sineşti şi cere nouă sute de foi, în loc de cinci sute.

SACHE: Azi-dimineaţă a telefonat şi Constanţa Aseară Galaţii şi Brăila. Toţi cer foi mereu… Tovarăşe Praida, trebuie ridicat tirajul.

PRAIDA: Nu-i decât o ameţeală de câteva zile…

DAŞCU: Până să ridicăm tirajul, nici nu putem apărea… Nu e aici niciun redactor… Uite ce fac intelectualii din mişcare!

PRAIDA: … Vom apărea, tovarăşe Daşcu, vom apărea… De ce te agiţi atâta?… Nu ştii că aşa se întâmplă cu toate gazetele bucure ştene cum vine luna mai?

PENCIULESCU: Daşcu e un dobitoc rar, care crede că gazetele sunt scrise de redactori… Daşcule, ziarele se scriu singure, dacă ai un secretar de redacţie ca mine şi un bun paginator, cum e de pilda bestia capitalistă de Sache.

PRAIDA: Dacă ar fi venit ziarele franţuzeşti am fi putut să mai reproducem articolele lui Calmet te împotriva lui la II la ux. Anunţa vineri alte scrisori ale doamnei Caillaux.

PENCIULESCU: A, nu, asta nu… Ceea ce face Calmette e inadmisibil. Nu se publică scrisorile de dragoste primite de o femeie sau adresate ei, sub niciun

motiv... Cum puteţi fi voi acum de partea unui reacţionar ca acest Calmette?...

PRAIDA: De ce nu?... Ceea ce ne interesează este să înregistrării marea putreziciune a claselor burgheze. N-o să ne împiedicăm acum de asemenea prejudecăţi. Dar de când ai devenit apărătorul femeilor îndrăgostite?

PENCIULESCU: De ce să nu le apăr, sărăcuţele?... Numai bine mi-au adus în viaţă... Niciun rău.

PRAIDA: Oricum, dacă ar fi Lotar aci, ne-am descurca mai uşor.

DAŞCU: De ce nu scrieţi dumneavoastră un articol, domnule Peneiulescu?

PENCIULESCU (*indignat*): Eu să scriu? Niciodată... Am principiile mele, băiete. Scrisul perverteşte inteligenţa. Căutaţi-vă pe Lotar.

SACHE: Nu l-am văzut de alaltăieri, ba nu, de sâmbătă la prânz... Vă căuta, tovarăşe administrator, ca să ia un acont, că şi Costiche etfa plecat în provincie după încasări... L-am împrumutat eu eu cânei lei, şi de atunci nu l-am mai văzut...

PENCIULESCU (*ridică telefonul, care suna*): Ei, Lotar, tu eşti... Vino repede la redacţie, că şi-a pierdut Daşcu intelectualul... * (Repa*ră:) A*, tu eşti, Fănică?... Ei da... Eu, Penciu... spune... (Inconsecvent ca de o*bicei, indig*nat:*)* F*ugi de* a*ci, nu v*ă mai luaţi după toţi proştii... Reproduceţi fără grijă articolele mai departe... Cum o să înceteze campania?... Gregoriade e un dobitoc! (Sarcastic, echivoc:) Până într-o *săptămân*ă *avem şi* capul lui Sineşti... retezat, îl punem în balconul redacţiei, alături de al lui Hariton... Păi sigur... Aşa făceau turcii cu învinşii lor... Cum? Când vine directorul? Trebuie să sosească, vine cu acceleratul de Iaşi... Cine?... Cine? A, Nacianu... Îi spun... (Către Praida:) Dobitocul de Gregoriade a vrut să împiedice ofici*osul c*onserv*ator* să mai reproducă articolele noastre despre Sineşti... Pretinde că documentul pe care îl tot anunţăm de opt zile este un... bluf...

DAŞCU: Bluf?...

PENCIULESCU: Cacealma, puiule, cacealma pe

turceşte. (*Către Praida*:) Auzi, că urmărim doar să ne ridicăm tirajul... Ascultă, vine aci mâine Nacianu, fostul ministru, să vorbească în chestia asta cu directorul...

PRAIDA: Vine Nacianu într-o redacţie socialistă?...

PENCIULESCU: De când am devenit prezentabili... Ce vrei?... (Ridică t*elefonul.) Alo... da*... (Către ceilalţi:) *Lotar... (Apoi:)* Hai, domnule, *vino* imediat la redacţie... * (Tresarel Ce? Lasă gl*umele şi* aleargă încoace... (Face un gest iritat, apo*i, făcând semn că Lotar e nebun:) Zice că e la Paris... (Că*tre Lotar:) Domnule, încă *o dată, înţ*elege, te aşteptăm la redacţie! (Face un gest de exasperare, *apoi, către cei din redacţie:) Căldurile astea... (Lui Lotar*:) Nu mai umbla cu pros*tii*... P*une o* compresă cu apă rece la cap, şi într-un sfert de oră să fii aci. (Nu mai ştie ce să facă, se întoarce *spre redacţie.*) o *ţine una şi bună că e la Paris...*

PRAIDA (*treceel la aparat*): Da... da... aci Praida... Chiar la Paris? Adevărat? Vasiliu nu ne-a spus nimic... De altminteri, nici el n-a mai dat de sâmbătă pe aci... Bine... bine... Stai să iau un creion... Dictează... Da... (Praida ascultă la telefon şi scrie.) Cum*? (*Nu-i *vine să creadă.)* C*um*? *L-a* ucis? Sst*... (Ceilalţi fac semne* că nu pricep sau gesturi *întrebătoare, el îi îndeamnă la linişte.) Uite că scriu! (Şi scrie, repetând ce i se* dictează.) „Azi, *la ora unu, doamna Caillaux a ucis* în biroul lui de la Le Figaro pe Albert Calmette... A venit la redac*ţie la ora* zece dimineaţa şi a aşteptat trei ore până când a fost primită. În clipa în care a intrat în birou, a descărcat şase focuri în directorul ziarului, care a fost ucis pe loc. Doamna Caillaux a fost imediat arestată. Soţul ei, ministrul justiţiei, şi-a dat demisia. E probabilcăderea întregului guvern. Aseară, Le Figaro publicase o nouă scrisoare a doamnei C*aillaux* din vremea când era amanta actualului său soţ". Da, da, am scris. Dictează mai... departe... (Continuă să scrie cele ce urmează, dar toată redacţia e *copleşită de prima telegramă.) Da*... al*ta... „A*v*iatorul Pegoud* a *executat ieri în faţa unei* mulţimi imense, la mitingul de la Vincennes, douăzeci şi trei de lupinguri la rând". Alta... „S-a hotărât

definitiv ca Poincaré şi tarul să se întâlnească în apele Mării Baltice la zece iulie[10]" (Acum ascultă altceva.) Bine... *am* să-i spun tovarăşului Ruscanu... C*are* ţi-e *adresa? Rue Saintc*-Beuve 33... Bine, la revedere. (Se întoarce şi explică celorlalţi, c*are au urmărit scena* stupefiaţi:) E la Paris. A *sosit azi* de *dimineaţă... Astea sunt* ştirile *din gazetele de astă-s*eară. Mâine, Dreptatea socială este gazeta cea mai informată din România...

PENCIULESCU (*obsedat de amănuntul acesta*): L-a aşteptat trei ore cu revolverul în manşon... Teribilă voinţă de a ucide...

PRAIDA: Această burghezie abuzează de dramele pasionale...

PENCIULESCU (*cu un zâmbet greoi*): Dramele pasionale au început odată cu mitologia... În orice caz, eu îţi spun un lucru... Nu se va găsi în Franţa <? urte cu juri care s-o condamne pe doamna Caillaux pentru că a ucis pe cel care s-a folosit într-o campanie de presă de scrisorile ei de dragoste, publicându-le... Acolo nu se glumeşte cu asemenea lucruri.

DAŞCU: Crezi că *Dimineaţa* nu o să aibă ştirile?

PRAIDA: Nu, e sigur, fiindcă ei le primesc retransmise mai târziu, de la Viena... la noapte... Vom fi singuri... Zicea că să cerem amănunte despre plecarea lui la Paris lui Vasiliu şi să-i trimitem cartea de corespondent.

PENCIULESCU: Ei, dar acum ce facem? (*Către Daşcu*:) Ce-ai acolo, articolul lui Saint-Just?

DAŞCU (nu pricepe şi se uită la articolul pe care-l are în mină): Se just?

PENCIULESCU (*iritat*): Saint-Just, Daşcule, „Sfântul-Dreptate" l Toată ziua te învârteşti prin redacţie, şi nu ştii măcar cine e Saint-Just... A fost un revoluţionar teribil, Daşcule. (Cu u*n lirism afectat:) A*bia trecuse de douăzeci de ani şi era frumos» ca un înger, tăios ca un paloş, pur ca zăpada... Deoarece văzuse jocul ielelor a dirijat teroarea şi a trimis pe Danton la ghilotină... Instruieşte-te, Daşcule... (Amănunt neglijab*il.) I-au retezat* şi lui capul, tocmai când

10 Raymond Poincare (1800—1934) — om joii tic francez.

împlinise douăzeci şi şase de ani.

SACHE (*lui Dascu*): Sejust l-a botezat domnul Penciulescu pe domnul director, tovarăşe.

PENCIULESCU (*indignat, îl corectează*): Of, Saint-Just... Saint-Just... M-am canonit degeaba cu tine, Sache... Zi-i, dacă nu poţi aşa, arhanghelul Dreptăţii so*ciale.*

DAŞCU: Şi de ce ziceţi că a văzut jocul ielelor?

PENCIULESCU: Ajunge... Prea multă instrucţie strică. Lasă asta pe mâine, Daşcule.

TOM A (*apare, abia răsuflând*): A venit şi domnul corector...

PENCIULESCU (*grăbit*): Cine, mă?...

TOMA: Domnul Vasiliu...

VASILIU (adolescent întârziat, ca de douăzeci şi cinci, douăzeci şi şapte de ani, destul de modest îmbrăcat, lavalieră, pretenţii intelectuale).

SACHE: Tovarăşe Vasiliu, hai să facem numărul mai repede... Te căutăm de trei zile...

VASILIU: Am fost la ţară, la un prieten... M-am refăcut şi eu puţin.

PENCIULESCU: Vrei să spui că ai fost la sanatoriu cu bietul Lotar.

VASILIU: Ce sanatoriu? Lotar e la Paris...

SACHE: Cum a plecat, domnule, la Paris, că n-avea un ban...

VASILIU: Avea cinci lei, împrumutaţi de la dumneata. Eu n-aveam nici atât... Am plecat amândoi cu acceleratul de Sinaia.

PENCIULESCU: Nu cumva ai şi dumneata permis?

VASILIU (*şiret*): Am... permis natural... A jucat la ruletă...

PENCIULESCU (*nedumerit*): Ce-a jucat?

VASILIU: Ăia cinci lei i-a jucat la ruletă, şi până la zece seara a făcut şaizeci de lei... La zece ne-am dus la Nae, vizavi de Palace, şi i-am ars o masă straşnică. Doi pui fripţi, brânză nouă, căpşuni, o sticlă de Nicoreşti. A costat aproape patru lei... Bineînţeles, cafelele turceşti, câte un pachet de „Intime". Mi-a dat şi mie cinci lei...

PENCIULESCU: Ei bine, şi cu cincizeci de lei a plecat la Paris?

VASILIU: Stai să vezi. Pe la unsprezece şi jumătate ne-am întors la Cazinou, că n-aveam unde dormi – aşteptam trenul de cinci dimineaţa. Lotar s-a aşezat la o masă de bacara şi a pierdut toţi banii…

PENCIULESCU: Păi atunci?

VASILIU: Am mai stat vreo două ceasuri, şi pe urmă m-a întrebat dacă mai am cei cinci lei. Mi i-a luat şi a început să joace în picioare, când la o masă, când la alta. Aşa a câştigat vreo cinci sute treizeci de lei până la şase dimineaţa. Ne-am dus la gară, am luat câte o cafea cu lapte, el şi-a făcut socoteala pe hârtie şi-a plecat la Paris. Mi-a dat şi mie zece lei; (*Lui Sache*:) Uite şi datoria lui de cinci lei…

PENCIULESCU: Şi cum a plecat? Aşa, fără paşaport, fără viză?

VASILIU: Avea el un paşaport vechi, perimat… A spus că n-are nevoie de nicio viză.

PENCIULESCU: Bagaj material, dacă nu bagaj intelectual?

VAŞILIU: Ce bagaj? Parcă el avea bagaj? Când s-a mutat la mine şi-a adus tot bagajul în jurnal. Mi l-a lăsat mie. Spunea că tot stă trenul la Viena două ore. Cu treizeci de lei îşi cumpără un geamantan bun de piele, apoi îşi ia două costume de haine şi rufărie, ghete… Nu dă mai mult de două sute de lei cu totul. Ajunge la Paris cu minimum o sută optzeci de lei. Prima lună, asigurată; pe urmă zice că se descurcă el. Vrea să ne devie corespondent la Paris… Spune să-i trimitem imediat o carte, să se înscrie acolo în Asociaţia corespondenţilor străini de presă.

PENCIULESCU: Deocamdată trebuie să facem gazeta pentru mâine… Ce-a telefonat el nu e prea rău. Ascultă, ştii să scrii?…

VASILIU (*nebun de fericire*): Sigur, am fost coleg cu Lotar la o revistă modernistă.

PENCIULESCU: Atunci, o să te am şi pe dumneata pe conştiinţă. Te fac gazetar. Uite telegrama asta telefonată

de la Paris. O asezonezi şi o dăm pe toată pagina a patra. Descrie pe larg scena de la redacţie, aşteptarea femeii…

VASILIU: într-un sfert de oră sunt gata…

PENCIULESCU: Dar faci şi corecturi la noapte, până găseşti pe cineva… şi nu uita… titlu pe trei coloane… „L-a aşteptat în hol trei ore”.

VASILIU: Fără nicio grijă.

GELU (intră cu o mică valiză în mână): Bună seara, tovarăşi, cum stăm cu numărul de mâine?… (Gelu e un bărbat ca de douăzeci şi şapte, douăzeci şi opt de ani, de o frumuseţe mai curând feminină, cu un soi de melancolie în privire chiar când face acte de energie. Are nervozitatea instabilă a animalelor de rasă. Priveşte întotdeauna drept în ochi pe cel cu care vorbeşte, şi asta-i dă o autoritate neobişnuită. Destul de elegant îmbrăcat, deşi fără preocupări anume.)

PENCIULESCU: E lată rău… campania împotriva lui Sineşti a alarmat guvernul. Ai văzut oficiosul de azi?… Anunţă măsuri drastice…

SACHE (*cam speriat totuşi*): Vă aşteaptă un agent de la Siguranţă.

GELU (*nedumerit*): Ce agent? Unde e?…

DAŞCU: L-a închis tovarăşul Praida la expediţie.

GELU (mereu nedumerit, dar fără să fie îngrijorat totuşi): Să vie încoace.

(Daşcu se dace să-l aducă pe agent.)

PENCIULESCU (*enervat*): V-am spus eu… Sineşti nu e un ministru de justiţie ca Hariton, să se lase demis de o gazetă… Ăsta-i mână tare… O să ne însceneze procese peste procese… Toată ziua o să fim cu procurorul pe capul nostru… Nu-mi place să fiu cercetat la Siguranţă… Eu am fost totdeauna de părere că o gazetă socialistă nu trebuie să se încurce cu miniştrii de interne sau de justiţie… A… ministrul instrucţiei, ministrul domeniilor, al lucrărilor publice cât vrei… nu e niciun pericol… Dar ministrul justiţiei?… Hm… Hm…

(Intră Daşcu cu agentul.)

GELU (*începe să surâdă de cum îl vede*): A, domnul

Ştefănescu… Scuză-mă, te rog. Să treci la mine să aranjăm chestia aceea… (Îi arată *uşa din stânga, şi agentul intră acolo.) Tovar*ăşi, domnul Ştefănescu are însărcinarea să mă fileze, dar, cum e în fond un om destul de cumsecade, am căzut amândoi la învoială. Decât să se ţie degeaba trei zile după mine în provincie, dumnealui îşi ia un mic concediu şi se duce pe şoseaua Colentina, unde are un fel de viişoară. Îşi vede omul de lucru, iar când mă întorc, îi dictez eu raportul despre deplasările mele şi despre întrevederile pe care le-am avut. (Cei de f*aţă se privesc uimiţi.) Tovar*ăşe Vasiliu…

PENCIULESCU (*în zigzag*): Mai dai şi azi vreo casetă?

GELU: Nu pricep, cum poţi întreba asta?

PENCIULESCU (*mestecând parcă gumă*): Să-ţi spun sincer… Mai fac eu pe convinsul şi grozavul, că aşa mă lă temperamentul… dar sunt sigur că această campanie nu va fi decât o furtună într-un lighean cu apă… Ca toate campaniile politice din ţara românească! (Mestecă iar *în gol.) Aci, nimic* nu face impresie… nimic nu e luat în serios. Cazul Hariton e cu totul altceva… Acolo au fost lucrături de culise. (Mestecă într-alt sen*s.) În schimb riscăm* enorm: suspendarea gazetei şi implicarea noastră a tuturor în vreun proces de falsificare de monede, sau în cine ştie ce fraudă vamală. Cu liberalii în genere, dar mai ales cu Sineşti, nu e de glumit… (Cu buzele strânse:) Şi t*oate Acestea pentru* ce? Pentru o campanie sortită să rămână o lovitură în apă…

GELU (*pătruns de ceea ce spune, cu vorbele încet aşezate*): Ştiu că suntem aci în răspărul Balcanilor, pe la periferia Bizanţului, unde tot ceea ce se întâmplă este obiect de glumă… dacă se întâmplă vecinului. Dar ceea ce a săvârşit Sineşti e ceva atât de nelegiuit, încât se va cutremura chiar această societate, în care escrocii sunt acostaţi cu familiaritate şi tandreţe.

PENCIULESCU (*se încruntă, căci nu pricepe*): Ei, ce putea să săvârşească? Nu ai putea să ne spui şi nouă?

GELU (*încurcat*): Deocamdată nu…

PENCIULESCU (*nedumerit, şi sceptic*): Nu prea văd ce ar putea fi chiar atât de grav…

GELU: Pot să-ţi spun acum doar atât: că pentru fapta lui, în Franţa Sineşti ar fi fost dus la ghilotină… în Anglia ar fi fost spânzurat.

PENCIULESCU (*vânturând mâna*): în Franţa… în Anglia…

GELU: Ei bine, şi aci la noi va tresări orice conştiinţă. Vom cresta opinia publică, răsturnând cu fierul plugului.

PENCIULESCU (*cu un zâmbet acru*): Conştiinţele de aci? Să nu mai vorbim de ele… sunt goale şi noduroase ca trunchiurile de sălcii pe baltă. Totul e aci mascaradă şi impostură…

GELU (*care luase o floretă din panoplie şi se juca cu ea, arată o mască de scrimă*): Mascaradă? Iată singura mască pe care am pus-o în viaţa mea. Am putut greşij dar mască n-am purtat niciodată.

PENCIULESCU: Şi pe urmă, îţi repet… Sineşti nu e Hariton… Are o reputaţie de mână de fier bine stabilită, din guvernarea trecută, când a fost secretar general la Interne.

GELU: Nu uita că nici eu nu sunt singur… Am în jurul meu atâţia oameni…

PENCIULESCU (mestecă în gol ironic, priveşte de jos în sus): „Tovarăşii" dumitale?

GELU (*îndârjit*): Da, „tovarăşii" mei. Sunt puţini, dar sunt cei mai buni… Sunt cei de la început.

PENCIULESCU (*cu un rânjet cinic*): înţeleg, înţeleg… „tovarăşii" dumitale". (Mestecă *în gol.) „To*varăşi" În sfârşit.

GELU: Ei bine, aş vrea să ştii un lucru… Abia de când am devenit eu însumi „tovarăş" simt că îmi pot spune privindu-mă în oglindă: „Domnule Gelu Ruscanu"… (Strigă s*pre secretariat:) Tovar*ăşe Vasiliu! (Iar când *ac*e*sta* a*pare:) Ia te* rog un toc şi scrie…/

VASILIU (s-a aşezat la birou): Da…

GELU: Scrie, te rog… (Iar *Vasiliu scrie apoi ceea ce dictează el.*) „Cu o îngâmfare, explicabilă numai prin faptul

că nu are simţul realităţii (*într-o paranteză, către Penciulescu*) *să* folosim, nu-i aşa? propriul lor stil… (*reia*), *ofici*osul guvernului se preface că nu crede în existenţa unui document compromiţător pentru ministrul justiţiei, şi ne sfidează, ameninţându-ne cu măsuri poliţieneşti. Ca să facem plăcere oficiosului, precizăm că este vorba de un astfel de document, încât la apariţia lui ministrul justiţiei va trece probabil de pe banca ministerială pe banca justiţiei pur şi simplu, firește în cazul când nu-şi prezintă neîntârziat demisia. Aşteptăm deci încă o zi”. Ai scris?… O dai bloc, casetă dublă, în pagina întâia, coloanele şase-şapte în cap. (Către Penciu*lescu*:) *Ca să vad*ă acum cât suntem de hotărâţi.

TABLOUL”.

O începere eu totul întunecată. Sineşti e acum bărbat ea la patruzeci şi şase de ani, înalt, lat în umeri, cu oase tari, şi totuşi eu aspect uscat, având, aşa cum s-a mai arătat, ceva dintr-un taur negru, ciolănos şi slab, cu privirea neadormită.

Stă gânditor: într-un fotoliu, lângă o măsuţă cu o lampă cu abajur verde-întunecat, care nu lasă decât un con de lumină, puternic, dar îngust. Pe măsuţă – un telefon, o cutie de ţigării un dosar. Nu se poate spune ce oră din noapte e. Omul fumează şi gândeşte aproape nemişcat, dând o impresie de concentrare grea ca o carapace. În conul de lumină cu reflexe verzui, trăsăturile feţei lui înguste, lungulețe, au o duritate de gravură. Umerii obrajilor, nasul şi bărbia îi sunt ascuţite. Poartă o mustaţă neagră, tunsă scurt, aspră ca o perie. În orbitele rotunde, mari, sub sprâncenele, stufoase ca sub o streaşină, ochii au o fixitate lucioasă, agravată de cuta permanentă dintre sprâncene. Când întoarce capul, profilul lui are o anomalie tulburătoare, fiindcă este – de la occiput la bărbie – rotund şi foarte mare, ca şi când craniul, aproape denudat, ar fi fost turtit pe planurile urechilor late, lipite, şi ar fi crescut astfel în dauna feţei, îngustată. În cabinetul lui, doar bănuit omul e ca într-o celulă singuratică, luminată, pe o mare întunecoasă, plecat peste un hău în care ascultă,

tăcut… După câtva timp – soneria telefonului. Abstras, îl lasă un timp să sune, fără să răspundă. Apoi ridică receptorul şi, cu o voce gravă şi adâncă: Mini*strul justiţiei l'As*cultă îndelung ce i se spune, foarte atent, dar fără niciun fel de mimică, apoi spune liniştit şi plin: Nul *înc*hide telefonul şi rămâne iar pe gânduri, ca şi cum ar continua să asculte în el însuşi. Perdeaua se lasă încet.

TABLOUL IU

SCENA 1 gelu, praida, elena boruga

ELENA BORUGA (*femeie tânără, frumoasă, voinică*): V-am spus de rândul trecut că este ultima dată… Nu mai pot lungi comedia asta fără noimă… S-a sfârşit, s-a sfârşit. (Cei de f*aţă o* p*rivesc uimiţi, conste*rn*aţi.) Ce vr*eţi? Să-mi distrug viaţa, şi-a meaşi-a copilului? Nicio femeie nu poate să aştepte un bărbat cincisprezece ani… (Praida o pri*veşte* c*u milă dis*p*reţuitoare.) Am treize*ci de ani… De şapte ani sunt singură, iar peste opt ani, când Petre va ieşi din temniţă, voi avea treizeci şi opt de ani… Viaţa mea va fi distrusă… Cu ce am greşit şi eu, să fiu atât de greu condamnată? Vă rog să-mi răspundeţi dumneavoastră, care sunteţi atât de severi cu mine… (Toţi tac apăsător, ea aşteap*tă u*n *răspuns, ca*re *în*t*ârzie.)*

PRAIDA: Doamnă, nu vi se cere atât de mult… Vi se cere numai să mai întreţineţi câtva timp iluziile unui, om înmormântat de viu… Un om care vă iubeşte deznădăjduit.

ELENA BORUGA: Şi eu l-am iubit… Mă uitam la el ca la un luceafăr.

PRAIDA: Vi se cere numai să mergeţi încă o dată la temniţă şi să-i ascundeţi că sunteţi într-o noua căsnicie…

ELENA BORUGA (*brusc potolită, dar încruntată*): Nu pot… Mircea are şi el mândria lui… Nu pot să-l umilesc… După ce are şi grija copilului…

PRAIDA (*izbit de precizia cu care ea îşi numeşte amantul bărbat*): Doamnă, vă repet că partidul va avea grija copilului… Vom îndor, dacă este nevoie, ajutorul nostru. Omul acela, care s-a sacrificat şi mucezeşte într-o celulă pentru cei mulţi nu merită să fie atât de crâncen lovit…

ELENA BORUGA: … De altfel, totul e de prisos… Părinţii mă obligă, şi va trebui să divorţez, ca să se termine toată povestea… Acasă mi-au mai dat termen până în toamnă… Tata spune că aşa a trebuit să păţesc dacă n-am ascultat de sfaturile lui şi m-am măritat din dragoste cu un student sărac şi socialist…

PRAIDA: Nici nu ştiţi cât vă iubeşte Boruga. Dacă ar afla adevărul, s-ar desprinde carnea de pe el…

ELENA BORUGA: Şi eu l-am iubit… Din cauza lui mi-am părăsit şcoala şi m-am mutat cu el într-o cămăruţă. Toată tinereţea mea a fost pentru el şi pentru copilul nostru. Are dreptate şi mama când spune că dacă se gândea la nevastă şi copil, i s-ar fi oprit singură mâna şi nu-l lovea pe procuror… Erau destui cei cinci ani pentru grevă… Aşa, i-au mai dat încă zece…

PRAIDA: Din pricina bestialităţii directorului ocnei, viaţa deţinuţilor devenise un iad… S-au închis t» *i* toţi în salină şi au declarat că nu ies până când nu vine procurorul. Acesta a venit şi a cerut să i se prezinte o delegaţie care să arate motivele grevei. Cum s-au înfăţişat, cei trei au fost luaţi la bătaie, torturaţi. La ce se mai putea gândi Boruga în clipa când era pălmuit de procuror?… L-a pălmuit şi el. Omul i-a înscenat apoi o pretinsă revoltă în închisoare, l-a declarat capul rebeliunii şi l-a acurat de încercare de asasinat.

ELENA BORUGA: Nu era mai bine să rabde o palmă? Acum era liber, lângă copilul lui…

PRAIDA: Sunt uneori pe lume bărbaţi care nu rabdă să fie pălmuiţi fără să plătească pe loc, chiar dacă i-ar costa viaţa. Un astfel de bărbat ai dumneata, şi un asemenea bărbat nu se părăseşte.

ELENA BORUGA: Nu se mai poate… V-am spus încă de rândul trecut că e ultima dată când mai merg la temniţă ca nevasta lui.

PRAIDA: Atunci, avem o altă rugăminte… Lăsaţi copilul să meargă cu noi mâine… Trebuie să-şi vadă copilul… Daţi-ne voie să-i spunem că nu aţi putut veni fiindcă sunteţi bolnavă… Vom sfătui copilul cum să

vorbească.

ELENA BORUGA (*se gândeşte o clipă*): Şi asta-i foarte greu. Copilul suferă foarte mult de câte ori se întoarce de acolo, dar, ca să nu ziceţi că sunt rea, îl las să meargă… Ştiu că dumneavoastră nu mă înţelegeţi… Că partidul mă judecă rău…

PRAIDA (*cu ceva pontifical în calmul său*): Partidul nu vă judecă, doamnă, fiindcă nu sunteţi a partidului, iar partidul nu judecă decât pe cei care îi aparţin. (*Cu o linişte amară*:) Dar dacă vreţi să ştiţi ce credem noi, omeneşte vorbind, atunci aflaţi că sunteţi demnă de lumea din care faceţi parte şi nu meritaţi iubirea din mormânt a lui Petre Boruga. (*Ea nu ştie ce să mai spuie şi iese stânjenită*.) Mă gândesc cu groază la privirea năucită, la faţa pustiită a lui Petre Boruga, mâine, când, după trei luni de aşteptare, ne va vedea venind fără nevastă-sa. Ar fi murit de mult, dacă gândul nevestei nu l-ar fi susţinut, cum susţine morfina pe unii bolnavi…

GELU (*tulburat*): Pot să merg şi eu mâine cu dumneata, tovarăşe Praida? Nu l-am văzut încă niciodată pe Petre Boruga, deşi am scris atâtea articole despre el.

PRAIDA: Cred: că da. Voi schimba aprobarea la Ministerul Justiţiei. Mi-a dat-o secretarul general foarte greu, şi fără ştirea lui Sineşti, bineînţeles. Mă duc mâine dimineaţă să mi-o schimbe.

TOMA (*intră şi anunţă*): Domnul cu care aţi vorbit la telefon, aşa mi-a spus să spun, e afară…

GELU (tresare, stă pe gânduri): E Nacianu…

PRAIDA – (*uimit*): Fostul ministru conservator?

GELU: Nu ştiu ce vrea să-mi spuie.

PRAIDA: Atunci, te las…

GELU: Nu, te rog rămâi.

SCENA 2

GELU, PRAIDA, NACIANU

NACIANU (arătos, barbă tunsă scurt, ascuţit, spre cincizeci de ani; după ce a dat mâna cu Gelu, se aşază în fotoliu, aşteptând ostentativ să plece Praida).

GELU: Este o chestiune personală?

NACIANU (*face un gest echivoc*): Personală nu, dar…

GELU: Atunci, daţi-mi voie să vă prezint pe domnul Praida, administratorul ziarului, care poate lua parte la discuţie.

NACIANU (*cu o distincţie măsurată şi condescendentă*): Dacă aşa sunt obiceiurile pe aci… (Dă mâna *cu* P*raida – ridică din umeri, se* uită *lung la* p*anoplia de* s*crimă.) Iată* încă un lucru pe care nu m-aşteptam să-l întâlnesc într-o redacţie socialistă, unde, în paranteză fie zis, viu întâia oară în viaţa mea. Cum se împacă ideea medievală a duelului cu principiile dumneavoastră progresiste? De altfel, o altă surpriză e, drept să-ţi spun, chiar portretul tatălui dumitale, întâlnit aci. Nu mă aşteptam la acest spirit de familie.

GELU: Ne cunoaşteţi greşit… Socialismul nu e potrivnic sentimentelor familiale… Iar în ceea ce priveşte panoplia de scrimă, nu e decât continuarea unui exerciţiu fizic, cu care m-a deprins de mie mătuşă-mea.

NACIANU (*surâzând*): Nu a fost decât dorinţa tatălui dumitale… * Când am venit o dată prin anii aceia în vizită, l-am găsit învăţându-te să fandezi cu o sabie de păpuşi. Aveai numai vreo patru ani. (*A rămas pe gânduri.*) A fost în vremea lui cea mai bună spadă din Bucureşti. (*Arată o tăietură pe antebraţ.*) E de la el. Era foarte orgolios şi foarte irascibil. În partid era şi foarte temut, şi foarte „lucrat”. (*Se uită lung la portret şi compară.*) Acum îmi dau seama, când te văd bărbat, cât de mult îi semeni.

GELU (*melancolic*): *Aveam numai* şase ani când a murit în acel accident de vânătoare…

NACIANU (*revenind grav la obiectul vizitei*): S-a discutat ieri într-una din secţiile de la Cameră campania pe care o duceţi împotriva lui Sineşti… Mărturisesc că în toate cercurile, chiar cele guvernamentale, impresia este profundă… Tonul dumneavoastră este atât de grav şi de categoric, încât toată lumea este mai curând stupefiată… De opt zile publicaţi în fiece număr câte un avertisment, ameninţând cu publicarea unui document, dar fără să daţi cea mai mică indicaţie despre acel document. Pare să fie

ceva de o importanţă excepţională –, dar, iartă-mă, pentru moment nu e nimic… Fireşte, toată lumea e de acord că această lungă introducere este ceea ce se numeşte o extraordinară punere în scenă…

GELU: Nu, aceste avertismente nu sunt o punere în scenă, domnule Nacianu, sunt absolut sincere, pentru că dorinţa noastră reală este ca să nu ne servim de acest document…

NACIANU (*surâzând cu privirea*): Dacă este aşa, mă întreb dacă aţi mai putea să renunţaţi la publicarea documentului, chiar dacă aţi dori dumneavoastră… Cu sistemul „urmarea senzaţională pe mâine”, opinia publică este foarte aţâţată… Multă lume se îndoieşte de existenţa vreunui document real…

GELU: Se va vedea…

NACIANU: Domnule Ruscanu, bagă de seamă… este vorba de un document care va aduce pe Sineşti de pe banca ministerială pe banca acuzaţilor… Nu?

GELU: întocmai…

NACIANU: Te întreb încă o dată… Nu e aci (surâ*de altoit) o* figură stilistică?

GELU: Nu…

NACIANU (*ca orice politician oriental, s-a exercitat din tinereţe să nu fie spontan, ca să nu treacă drept naiv*): Atunci, pot să-ţi spun precis scopul vizitei mele… Părerea opoziţiei, şi îndeosebi a şefului, este că ar putea fi cazul să plece nu numai Sineşti, ci tot guvernul… Pentru asta este necesară însă nu o campanie într-un ziar, ci o interpelare serioasă la Cameră. Au căzut toţi de acord ca să fac eu această interpelare… (Aşteaptă, cu *sentimentul oblic al rolului său. Gelu rămâne rece, se uită la Praida.) Pentru asta* este nevoie să-mi pui la dispoziţie tot materialul pe care îl ai. Altceva este un articol de gazetă, şi altceva o interpelare. Guvernul nu poate schimba doi miniştri ai justiţiei fără să fie el însuşi schimbat… Pentru asta, încă o dată… trebuie să-mi pui materialul tot la dispoziţie…

GELU (se uită liniştit la Praida): Nu… (Reconfirmând:) Nu, domnule Nacianu…

NACIANU: Nu înţeleg, nu ţineţi ca să aveţi succes în campania dumneavoastră?

PRAIDA: Dacă îmi permiteţi să intervin cu un cuvânt, cred că tovarăşul Ruscanu, spunând nu, vrea să înţeleagă faptul că el nu convine să se facă din această împrejurare o afacere internă a regimului, să slujească drept instrument al unui partid împotriva celuilalt. Preferă să se lipsească de acest amestec şi să fie stăpân, ca socialist, pe propriile sale mişcări.

GELU (îi surâde ca unui reuşit la examenul de psihologie).

NACIANU (*obsecvios*[11]): Este singurul motiv? (*Cu o privire de îndoială*:) Sunteţi siguri, că acel document există?

GELU: Da, există…

NACIANU (*cu măsură şi gravitate*): Atunci, să nu mai lungim discuţia… să considerăm demersul meu eşuat (se *scoală, se scoală şi ceilalţi) şi* să-mi daţi voie să consider această vizită ca neavenită… Văd că nu e chip să ne înţelegem.

GELU: Suntem două lumi diferite. Nu e de conceput o înţelegere între noi şi această Europă capitalistă. Ar fi să devenim complicii ei. Acum nu se poate deosebi între buni şi răi. Mai întâi să piară această Europă.

NACIANU (*cu o indulgenţă astrală*): Nu ştiu dacă această Europă din mai 1914 este atât de rea… Nu ştiu dacă această societate este într-adevăr bună… Poate că mă înşel… Tare mi-e teamă însă că, dacă printr-o întâmplare nenorocită această Europă din mai 1914 s-ar prăbuşi… lumea de mâine ar regreta-o ca pe un paradis pierdut… Ar avea zi şi noapte nostalgia ei.

GELU (*lucid, ca dungile unui fotospeciru analitic*): Nu ar fi cu neputinţă… Sunt chiar de acord cu dumneata în ceea ce priveşte lumea capitalistă de azi… Europa din 1914 va fi pentru ea într-adevăr un paradis pierdut. Dar numai ea va regreta… Când transatlanticul, după ce a traversat oceanul, intră în port, cei din saloanele de lux,

11 Servil.

care au dansat şi au petrecut, regretă că voiajul a durat prea puţin… Ani de zile au nostalgia nopţilor de pe punte… le povestesc copiilor şi nepoţilor… Dar miile de oameni de la căldări şi din echipaj sunt fericiţi că s-a sfârşit… Pentru ei traversarea oceanului e azi un blestem. În orice caz, nu vor regreta această Europă – căci nu a fost paradisul lor – milioanele de muncitori exploataţi, poeţii care mor în ospicii, savanţii adevăraţi fără laboratoare şi artiştii care nu. 9 9 s-au comercializat.

NACIANU (ridică din umeri, salută rece. I se răspunde la fel. Iese.)

SCENA 3

GELU, PRAIDA

GELU: Tovarăşe Praida, rămâi, te rog, puţin…

PRAIDA: La dispoziţia dumitaâf?…

GELU (*scoate* portefeuille-ul, *din el o scrisoare*): Iată „documentul”!

PRAIDA (cu liniştea lui de totdeauna, îl priveşte lung, apoi, fără niciun gest, fără să ia deci documentul de pe masă, întreabă încet): Despre ce e vorba?

GELU: Este o scrisoare care dovedeşte că Sineşti a distrus un testament şi a asasinat apoi pe bătrâna care se încăpăţâna să mai trăiască…

Vrei s-o citeşti?

PRAIDA: Nu e nevoie… Dacă vrei, poţi să-mi spui despre de e vorba. Dar, încă o dată, nu este nevoie nici de asta… Cred că publicarea acestei scrisori nu e un lucru care să pună probleme…

GELU: Evident că voi lua hotărârea după propria mea judecată. Ca prieten, aş voi totuşi sfatul dumitale… Sau nu sfatul propriu-zis… E poate altceva… Simt nevoia ca un om ca dumneata sa cunoască această împrejurare intimă a mea…

PRAIDA (intim „şi totuşi cu o uşoară rezervă, ca de statuie): Cine semnează scrisoarea?

GELU (după o lungă pauză, deşi tulburat, într-un act de voinţă): Doamna Maria (o imperceptibilă şovăire)

Sineşti…

PRAIDA (pe a cărui figură şi din a cărui atitudine nu se poate citi nicio impresie, cu aceeaşi voce egală): Cui îi este adresată?

GELU (concentrat, cu toate liniile lui interioare voit înnodate): Mie…

(A căzut o cariatidă în hău. E un răstimp de tăcere densă.)

PRAIDA (*egal ca o spadă*): O scrisoare de dragoste?

GELU (se joacă stânjenit cu un presse-papier); Da…

PRAIDA (consimte cu delicateţe la această nevoie de confidenţă): Spune…

GELU (*cu tremurul uşor al unei plase de păianjen*): Acum vreo şapte-opt ani, doamna Sineşti, căsătorită abia de doi ani, a adăpostit în casa ei – o casă mare, „boierească”, în care stă şi acum – pe o bătrână prietenă a bunicii ei, de altminteri şi a mamei ei apoi, o doamnă oarecare Manitti, care, îmbolnăvindu-se, n-a mai putut şi mei n-a mai vrut să trăiască la o moşie unde-şi petrecuse toată viaţa, pentru că se simţea şi singură, şi avea nevoie de oarecare supraveghere medicală… O iubea foarte mult pe Maria Sineşti, şi a primit fericită invitaţia ei de a veni la Bucureşti)… Locuia în două camere de la parter, cu fereastra spre grădină… Familia Sineşti locuia la etaj, jos fiind numai biroul, biroul secretarei lor şi sufrageria… în afară de vestibul, hol, coridoare. Recunoscătoare, această doamnă Manitti a făcut un testament prin care, după ce arată că îşi lasă toată averea făcută lichidă în aur – căci sperase la început să plece din ţară, şi era aproape un milion de lei în napoleoni de aur – pentru ca să se facă un nou pavilion cu treizeci de paturi la spitalul din Turnu-Măgurele, fiindcă nu avea moştenitori, lăsa în acelaşi timp şi toate bijuteriile ei doamnei Maria Sineşti, căreia i-a şi citit testamentul. Toate acestea erau într-o casetă de oţel… adică aur, bijuterii şi testamentul… iar caseta era închisă şi ea într-un scrin de stejar… Cu vreo câteva săptămâni înainte de moarte, bănuind că are un cancer la rinichi, îşi scosese paşaportul să plece din ţară. A murit datorită unui

atac de angină pectorală, singur Sineşti fiind de faţă, căci sora de caritate plecase în noaptea aceea în oraş. G mai probabil că a fost înăbuşită cu perna... Câteva clipe după asta, Sineşti a cerut soţiei lui cheia de la casetă... i-o încredinţase ei bolnava... şi cum aceasta a refuzat, vrând să predea cheia autorităţilor, a devenit bestial, a brutalizat-o, de altfel de prisos. Atunci, în grabă, a luat claseta cu totul şi-a adus alta de-a lui în locul ei, punând înăuntru alte bijuterii, puţine, unele acţiuni şi câteva zeci de mii de lei. Testamentul l-a rupt. Din toate acestea, el 5-a ales cu aproape un milion de lei aur...

PRAIDA (*pe linia lui, neclintit*): Povesteşte ea asta tot în scrisoare?

GELU: Da.

PRAIDA (*liniştit*): De ce n-ai denunţat cazul din primul ceas?

GELU (*cu un gest evaziv*): Nu era atunci decât un simplu fapt divers... O chestiune mai mult personală.». Atunci m-am gândit mai mult cum să salvez această femeie. Vream s-o despart şi s-o iau de soţie...

PRAIDA (*mereu liniştit*): De ce n-ai făcut-o...?

GELU (*încurcat, cu privirea întoarsă înăuntru*): N-aş putea să-ţi spun acum. (*Reia.*) Ceea ce este esenţial este că Sineşti este acum ministrul justiţiei. De asemenea, eu sunt, după cum ştii, altul.

PRAIDA: Pot să-ntreb dacă te-a iubit?

GELU: Cred că mai curând l-a urât pe el... Nici n-a vrut să mai primească bijuteriile care i se cuveneau...

PRAIDA: De ce nu l-a părăsit?...

GELU: Bănuiesc că din cauza copiilor... Dar nici n-a mai existat pentru ea. (Citeşte *din scrisoare:*) „Când te-am întâlnit... după acest demon... am întâlnit un stâlp de lumină... 0 faţă de arhanghel... El era în viaţa mea o noapte grea, tu erai un răsărit nou de soare... înţelegi de ce te-am iubit? înţelegi de ce m-am dăruit întreagă, fără să mai privesc înapoi? Dacă îţi scriu acum totul, e ca să simt că n-a mai rămas nimic în mine din acest trecut, să-ştiu că toată fiinţa mea îşi începe o viaţă nouă... cum îşi începe

viaţa iarăşi o fântână sfinţită din nou”…

TABLOUL IV

Un gang sub o temniţă… Ziduri vechi, groase, umede, scorojite, cu tencuială căzută de umezeală, ciment plesnit pe jos.

Gratii groase despart pe deţinuţi de vizitatori. O bară de lemn de o parte şi de alta împiedică să se apropie la mai mult de un metru cei care îşi vorbesc»

SCENA 1

GELU, PRAIDA, MI HAI, GARDIANUL

GARDIANUL: Să nu vă speriaţi… 0 să vie cu lanţuri la picioare… Nu e pentru multă vreme… E acum procuror general cel pe care l-a lovit el acum şapte ani. A telefonat la închisoare că are informaţii că se pregăteşte evadarea lui Boruga… Directorul n-a crezut, dar de! Nu poate să-şi ia răspunderea… Vreo câtăva vreme, încă vreo câteva luni măcar îl mai ţine în celulă, izolat…

GELU: Cum e celula?

GARDIANUL (*ţăran blajin. şi sfătos*): De… la celulă e mai greu, fireşte… E cam umed şi cam strâmt… dar patul are loc…

PRAIDA: Are pat…

GARDIANUL: Are; e cam îngust, dar are. N-are aşternut… doarme pe scânduri şi fără pernă. Acum vara mai merge, dar iarnă e greu de tot. Pătură are… E cam veche ea, dar poate că o să i-o schimbe directorul… Ştiţi, directorului îi e milă şi lui, însă nu poate face nimic, îi e frică şi lui… Acum, cu procurorul ăsta general…

PRAIDAÎ Cum îl scoate de acolo?…

GARDIANUL: Păi din celulă nu-l scoate decât o oră pe zi, că aşa e regulamentul… Mâncarea i-o dă pe ferestruica…

PRAIDA (*cu înţeles*): Şi pentru alte nevoi…

GARDIANUL: Are un hârdău în celulă acolo. Îl schimbă o dată pe săptămână. (*Stânjenit şi el*:) Deh! ocna e ocnă, ce să-i faci… Parcă viaţa noastră e mult mai bună?… Nici ziua, nici noaptea nu avem odihnă, se poartă cu noi mai rău decât cu vitele. Vai de pâinea pe care orttâncăm

aci, să n-o aibă nici duşmanii noştri…

— T *

Domnule, văd eu că dumneavoastră aveţi multă trecere, de ce nu faceţi ceva să-l scoateţi de aci? Celula l-a cam slăbit… Să-l ducă înapoi la ocnă. Mi-e teamă că n-o mai duce până la Crăciun. Omul e om, nu e fier.

MI HAI (fraged, îşi muşcă buzele să nu plângă).

PRAIDA: „De unde ştii dumneata că noi avem trecere?

GARDIANUL: Ei, ce-aţi obţinut dumneavoastră e mare lucru… Vizită de trei persoane, cărţi de citit… toc şi hârtie… mare lucru…

PRAIDA: Dar acum de ce întârzie atât?

(5ARDIANUL: S-a dus primul-gardian să-l aducă… aveţi răbdare… durează puţin… Până deschide trei lacăte la uşă…

GELU (care tot timpul asculta, zguduit de fiece vorbă a gardianului, tăcut, abătut): Trei lacăte?

J5 – camil Petrescu – Teatru, vol. I 177

GARDIANUL: Trei lacăte şi o bară de fier… Ce vreţi? Regim celular… Pe urmă, adineauri directorul a dat ordin să-l aducă la vorbitor în lanţuri… Ştiţi, nu prea se admit la vizită trei persoane odată… Directorul are şi el mare răspundere… Cum vă spun… Ocnă e ocnă…» Bine ar fi să faceţi ceva să-l scoateţi de aci… Cel puţin să-l ducă înapoi la Ocnele-Mari… Celula e un fel de mormânt muced.

MI HAI (a izbucnit în plâns).

PRAIDA (*îl baie uşor pe obraz*): Mihai, aşa ne-a fost vorba? Ne-ai promis că n-ai să plângi.v. Vrei să te vadă tăticul cu obrajii plânşi? Acum eşti mare, ai împlinit unsprezece ani…; Tatăl tău nu e la ocnă fiindcă a făcut cuiva vreun rău… Trebuie să fii mândru că e un luptător… E cel mai bun dintre noi toţi… Nu a luptat pentru el însuşi. El avea tot ce-i trebuia ca să fie fericit. Dar s-a sacrificat pentru ca şi alţii să fie fericiţi.

MIHAI (îşi muşcă buzele, face sforţări să nu p lângă).

PRAIDA: Ai înţeles? Nu trebuie să plângi.

MIHAI: Dar nu se poate să-i dea drumul măcar trei

zile de Crăciun acasă? E aşa de greu la Crăciun fără tăticu'!

PRAIDA: Sperăm că o să-l scoatem de aci curând. Dar acum nu uita ce am vorbit... Tăticu' nu trebuie să ştie că mama s-a măritat din nou. Ai să-i spui că ar fi vrut să vie, dar că e bolnavă, în pat... Că a plâns mult că n-a putut să vie... ai înţeles?

MI HAI (de-abia îşi ţine punsul): Da... e bolnavă...

PETRE, GELU, PRAIDA, GARDIANUL, PRIMUL-GARDIAN, MIHAI

(Intră, de partea cealaltă, Petre, însoţit de primul-gardian, care duce în afară de chei fi pachetul, format cutie de zahăr, adus de cei trei, şi care e desfăcut, căci a fost percheziţionat la direcţie. Petre Boruga e de o paloare cadaverică, ras în cap, şi peste tot are faciesul acela teribil care stigmatizează pe ocnaşi.

E puţin încovoiat.)

PETRE (*vorbind greu, cu o voce obosită, palidă, inactuală*): Dar Elena, de ce nu a venit Elena?... Mihai, de ce n-a venit mamă-ta? MIHAI (cu g*reutate): E* bolnavă... PETRE (agitat, *speriat şi totuşi nepământesc): E bol*navă? (E în el *o clipă cuţitul amintirii.) Drago*stea mea, dragoste, e bolnavă... PRAIDA: Nu e nimic grav... O criză de ficat... va trebui să stea în pat vreo săptămână... PETRE (abătut mereu, însă iar d*epărtat, căci toate resorturile sunt de mult sfărâmate în el): Şi i-am spus să fie cu* grijă... Cât e de mare şi de voinică, e foarte slabă de ficat... Şi nu se îngrijeşte de loc... (Către copil:) Aţi adus doctorul?... *PRAIDA:* A fost un tovarăş doctor şi a văzut-o... A spus că nu-i nimic grav... (Ca să schimbe... vorba:) Ştii că Mihai a termin*at şcoala?* A

luat premiul al treilea... Are medalie de bronz... Arată-i medalia, Mihai... (Mihai i-arată *automat medalia pe piept)* A *avut me*die mare. Cât ai avut, Mihai? MJHAI (abia îşi ţin*e plânsul): Am avut m*edia9, 06... PRAIDA: Uite, 9, 06... Ar fi trebuit să ia premiul întâi, dar au fost înaintea lui doi cu protecţie...

MI HAI (muşcândwşi de durere buze le): Tată, vrei tu

4 medalia? (O scoate şi vrea să i-o dea.)

PRIMUL-GARDIAN: Băiete, nu se poate, nu a fost văzută la direcţie… Nu se poate…

PETRE (îl priveşte lung, înduioşat, coborând parcă din altă lume): Băiatul tatii băiat (Ar vrea parcă să-l mângâie, dar e prea departe, iar. mâna greu întinsă, care de ani de zilei nu a avut voie să mângâie, parcă nu îndrăzneşte.) Păstreaz-o lu'… x

PRAIDA: Cerem noi voie la direcţie şi ţi-o trimitem. Am venit, tovarăşe, şi ca să te întrebăm… ce facem acum cu băiatul?…

MI HAI: Mama zice ca să intru la nenea Payel, la croitorie.

PRAIDA: Tovarăşe, noi ne-am gândit că dacă ne dai aprobarea, ar fi bine să-l înscriem pe Mihai la liceu…

PETRE (*din ceaţa amintirii*): Dar de unde bani pentru cărţi, căci biata femeie trebuie s-o ducă foarte greu…

PRAIDA: N-avea nicio teamă… vom îngriji noi…

PETRE: Care noi?

PRAIDA (încurcat, căci noi însemnă de fapt el): Noi… partidul…

PETRE (*de faţă şi parcă într-alt timp*): Vă mulţumesc, tovarăşi. (*Caută în pachetul pe care-l întinde primul-gardian.*) Cărţi… toc şi hârtie… (Cu o fer*ici*re *sleită:*) *I-au* dat voie… (Caută.) Uite*, ast*a parcă-i şocolată, zahăr, salam… (Clătină din cap.*) Mi-au rup*t *to*ţi dinţii… Tutun? Uite cât tutun mi-a trimis-., biata femeie… A uitat că eu nu fumez.

PRAIDA (*încurcat*): Sigur, ştie că nu fumezi… dar măi tratezi şi dumneata pe gardieni cu câte o ţigară… mai faci câte un schimb.).

PETR E (*caută* şi *nu găseşte*): Dar uite… uite, mi-a trimis cărţi şi nu mi-a trimis ochelari… i-am spus mereu că mi-a slăbit vederea de tot… îmi promisese că mi-aduce ochelari… (Priveşte conster*nat cărţile. Cei do*i *sunt ş*i *ei* c*onst*e*rnaţi* d*e* a*ceastă întâm*p *tare.)*

PRAIDA (*încurcat*): Poate că nu i-ai spus ce ochelari să-ţi ia. Tăvarăşe, ochelarii se iau pe încercatei… Viu eu

poimâine aci din nou, cu mai multe perechi de ochelari, să-ţi alegi… Chiar dacă nu mă lasă să viu să te văd, uite, îl rog pe dumnealui săţi-i aducă, pare un om foarte cumsecade…

PETRE (*îl priveşte lung pe gardian*): E foarte cumsecade… E milos şi are trei copii… dar când zbiară directorul prin curtea închisorii, devine şi el fiară… Loveşte cu ce are la îndemână. Spaima de răspundere îi înnebuneşte pe toţi… (Ca o negură *care întârzie în el, aproape, jos:) Ascultă, M*ihai, să aduceţi doctorul şi să spui mamă-ţi să nu mai bea apa nefiartă, că avem pe acolo o apă tare proastă…

PRAIDA (*iar ca să schimbe vorba*): Dumnealui e tovarăşul Gelu Ruscanu.

PETRE: Nu l-am văzut niciodată…

PRAIDA: E în mişcare numai de cinci ani… E om de nădejde… A vrut să te cunoască… E directorul Dreptăţii so*ciale…*

PETRE (cu o privire liniştită peste timp): Mulţumesc…

PRAIDA: Spune-mi, ce necazuri ai pe aci…? Ce-ţi mai trebuie?

PETRE (rămâne pe gânduri, trăsăturile feţei i au devenit o clipă de tuci» apoi, sfârşit, cu vocea închisă, întoarsă în el însuşi): Nu-mi trebuie nimic…

PRAIDA: Tovarăşe Boruga, nu se poate să fii atât de abătut… ştii că facem tot ce e omeneşte cu putinţă să te scoatem de aci. Până atunci, spune-ne ce-ţi lipseşte…

PETRE (*îngândurat, istovit, ca de pe targa amintirii*): Când m-au adus aci în celulă îmi lipseau toate… înnebuneam ziua, iar noaptea nu puteam dormi, în celula goală şi umedă ca un mormânt de ciment. Scândurile erau prea tari, fără pernă îmi înţepenea gâtul, răcnetele, urletele, loviturile de ciocane în uşi, noaptea, mă făceau să sar speriat… Mi-era scârbă de şoareci, de ploşniţe, de lingura de lemn tocită. Mi-era greaţă de zeama cu care mă hrăneam… Mi-era silă de zdrenţele astea murdare, care nici măcar nu ţin de frig iarna… Săream la uşă când îmi vâra mâncarea pe ferestruică, numai ca să văd o faţă de

om, fie şi de gardian… (A devenit iar nepamintesc.) Dar de când au început să-mi putrezească oasele de viu, de când mi s-au chircit plămânii, nu mai doresc nimic. Nu-mi mai lipseşte nimic. Vă mulţumesc, tovarăşi… dar e de prisos orice…

PRIMUL-GARDIAN; S-a terminat… Au trecut cele zece minute… Haide, Boruga…

PRAIDA: La revedere, tovarăşe… Ai încredere în noi… Nu te uităm…

GELU: La revedere, tovarăşe…

PETRE (*dus de primul-gardian*): Mulţumesc… la revedere… (Totuşi, *desfăcut de lume*:) Mihai, ai grijă de mamă-ta… Vezi că eşti mare acum.).

MIHAI (strigă după el): Tată, tată…

(*După ieşirea lui Boruga e o lungă şi grea tăcere. Mihai plânge încet.*)

GARDIANUL (*cu oarecare complicitate*): Cereţi să-l ducă înapoi la sare, la Ocnele-Mari… Acolo s-ar mai, putea întrema…

GELU (*după o nouă tăcere*): Tovarăşe Praida, ai avut totdeauna dreptate spunând că oamenii sunt răi din ignoranţă… Că n-au imaginaţie… Nu ştiam cât mi se potrivea mie însumi acest lucru… E ora prânzului, tovarăşe… Oamenii sunt încă la masă pretutindeni… Pot să mănânce liniştiţi… pot să râdă şi să se felicite pentru înaintări, pot să-şi mângâie duios copiii şi femeile, pentru că nu văd suferinţa din lume… raza orizontului lor e cât ajung cu mâna. Oamenii pot fi fericiţi fiindcă n-au imaginaţie. (Rinjind amar:) E ora prânzului, tovarăşe.

PRAIDA (*surâde pentru el, căci ştie de ce l-a adus aci, apoi, încet*): Aş mai adăuga un lucru, tovarăşe Gelu… Mulţi nici nu vor să vadă… închid ochii anume, din prudenţă, ca să nu fie obligaţi să vadă… Nu vor să fie propuşi ca martori… la ceea ce se întâmplă… nu le convine nici să afle… De altfel, se vând pe piaţă tot felul de alifii bune pentru lubrifiat conştiinţele.

GELU (*gândindu-se mereu la el*): Suntem complici din lipsă de imaginaţie. Ah! viaţa nu merită… să fie trăită cu

astfel de preţ.

TABLOUL V

Ca în tabloul", încăperea este scufundată în întuneric. În biroul bănuit, din care nu se vede nimic, e acelaşi fotoliu, luminat restrâns de o lampă cu abajur puternic şi îngust, pe măsuţă – tot un telefon, cutia cu ţigări şi o scrumieră. În conul de lumină cu reflexe verzui, Şerban Saru-Sineşti fumează şi acum gânditor, nervos şi preocupat. Are acelaşi profil prea mare de la occiput la bărbia ascuţită când întoarce neliniştit capul, aceeaşi faţă îngustă, de o duritate de gravură, dar îl simţi cu toată inteligenţa, neliniştit la pândă, ca un animal care adulmecă încolţit. E mai mult ca oricând, în faţa primejdiei, inteligenţa pe care colegii din barou ori cei din partid o socotesc luciferică şi cu soluţii neaşteptate, dar e vădit că încă nu vede nimic. Deşi e foarte obositf dă, chiar aşa, o impresie de forţă concentrată. Pare să fie mult după miezul nopţii, căci restul celor vii se simte prăbuşit în somn. După un timp, intră o servitoare tânără.

SINEŞTI (nervos, dar mai reţinut decât ar fi părut după oboseala lui): Ce face? SERVITOAREA (pare şi ea obosită de ora târzie, de această împrejurare): De aseară" citeşte sau se preumblă prin cameră... SINEŞTI: A mâncat?

SERVITOAREA: Nu s-a atins nici de masa de seară, dar mi-a spus să-i las tava pe măsuţa rotundă. A cerut Cointreau. SINEŞTI: I-ai spus că vreau să-i vorbesc? SERVITOAREA: Vă roagă să nu veniţi... SINEŞTI: Cât e ceasul? SERVITOAREA: E trei şi jumătate... SINEŞTI: Mulţumesc... Poţi să pleci. (A rămas singur, îşi strânge ca obsedat mâna dreaptă, mare, cu pumnul stâng, într-o acţiune aprig urmărită şi întreruptă în gând. Parcă ar asculta în galeriile săpate în el însuşi. Aprinde o altă ţigară nouă. Perdeaua se lasă încet.)

A G T U1/ II

TABLOUL VI

Un budoar, nu lipsit de stil. În stânga-o canapea mare de tot, cu spătar trilobat, ca şi cum ar fi făcută din fotolii

imense, acoperită cu o mătase brodată cu flori *gris-perle*, alt fotoliu în faţa ei. Oglinda mare, de asemenea trilobată, deasupra unei măsuţe lungi, înguste, cu obiecte de toaletă, cutii de porţelan, cupe de cristal... Masă mare, joasă, rotundă în mijloc... «Uşă în dreapta spre dormitor, uşă în fund, ferestre în dreapta. Tablouri numeroase, cărţi multe, neaşteptat de multe, flori de asemeni. Pe masă – un dejun abia început, un serviciu de cafea, altul de lichior. Maria, într-un desh*abille, în* pantofi de casă, fără ciorapi, citeşte o gazetă, pe jos – un teanc de ziare... Intră Roxana, prin surprindere oarecum... Maria abia are timp să ascundă gazetele...

SCENA 1

maria, roxana

ROXANA (extrem de mondenă, extrem de aferată, fu* când un rol, a stăruit în mod evident să intre): Ce e cu tine? Eşti bolnavă? Toată lumea e foarte îngrijorată...

MARIA (încercând să zâmbească): N-am nimic, sunt puţin obosită. (E o frumuseţe tulbure, şi tocmai prin asta tulburătoare, pe bază de nostalgie, profil suav şi nervozitate. Neliniştitoare de asemenea, nu numai din pricina reacţiilor ei bruşte şi excesive, dar şi prin sensurile fulgurante ale acestor reacţii. Şi asta e un chin pentru cei din jurul ei. Când priveşte, adeseori fix, are un freamăt abia perceptibil al buzelor, care-i dă o tensiune patetică obrajilor. Hiperemotivă, cu imaginaţie dezordonată, are spaimele şi bucuriile deopotrivă de copilăroase. Văzută în treacăt, pare o frumuseţe mistuită de secrete grele, pradă tuturor obsesiilor, cu dorinţe neîmpăcate, deviate. În intimitate, o senzualitate de copil şi de sălbăticiune, fiindcă are un corp proporţionat şi molatic, de felină. E fără măsură însă în tot ce face. Acum e în ea o teroare de vietate încolţită şi istovirea câtorva nopţi de insomnie.)

ROXANA (*arătând masa*): N-ai mâncat nimic de alaltăseara...

MARIA (*râzând în silă*): N-am absolut nimic, dragă... Mă odihnesc puţin...

ROXANA (*trece în dormitor, revine*): E adevărat că n-

ai dormit toată noaptea?

MARIA (tace cu încăpăţânare):

ROXANA: Ascultă, ce e cu tine?... Toţi sunt îngrijoraţi... De ce nu vrei să vezi pe nimeni?

MARIA (*întărâtată, dar stăpânindu-se*): Roxana, te rog du-te, lasă-mă singură... Nu pot vorbi... Nu pot să ascult pe nimeni... Te rog, du-te. E şi o zi imposibilă azi. Uite, cerul ăsta ca plumbul mă apasă... E mai bine să fiu singură...

ROXANA: După ce ai citit toate cărţile din lume, ai început acum gazetele? *Dreptatea socială*? Ce poţi găsi într-o gazetă ca asta?

MARIA (ascunde gazeta, cu privirea sperioasă, copleşită): Nimic, nimic altceva decât moartea...

ROXANA (*fără să se gândească mai departe*): Eu n-am citit de doi ani o gazetă... Hai, îmbracă-te să mergem în oraş... Vino cu mine să probez o rochie. Sâmbătă după masă e o mare bătaie de flori la Şosea... Transformăm maşina în lebădă. O îmbrăcăm în crini şi trandafiri albi.

x?

Îmi fac şi o rochie albă... Ce zici? Vrei să mergi şi tu eu noi?...

MARIA (*obosită, dezarticulată, surprinsă*): Eu? Mă vezi pe mine într-o maşină transformată în lebădă?

ROXANA (*se aşază pe scaun, îşi toarnă un păhăruţ de lichior*): Ai să ajungi de poveste cu nervii ăştia ai tăi... Toată lumea te crede nevropată... (Gustă de *pe masă fursecuri.) Bine* e, dragă, să fie cineva egoistă ca tine... Toţi nu mai-ştiu ce să facă, numai să-ţi intre în voie. Vai de bărbatu-tău! (Surâde cu tâ*lc.) Sunt ani* de când nu-i mai permiţi să intre în camera ta. Dar aşa-i trebuie dacă s-a însurat cu o bibliotecă şi cu un pian!

MARIA (*exasperată când vede că Roxana s-a aşezat*): Roxana, te rog, te implor, pleacă, lasă-mă singură...

ROXANA (*se ridică şi, în fine, se explică*): Dragă, bărbatul tău mi-a telefonat să viu să văd ce e cu tine. Ce vrei? Obligaţii de verişoară. E bolnav bietul om de îngrijorare... Ai speriat toată casa... A vrut să vie la tine şi

n-ai vrut să deschizi uşa. Nimeni nu înţelege nimic…»

MARIA (*cu un freamăt nervos*): Bine, atunci spune-i bărbatului meu să vie… dar tu du-te; lasă-mă… du-te te rog…

ROXANA: Ei; dragă, numai o clipă, să-mi iau Cointreau-ul.

MARIA: Ia tot ce vrei, Roxana, dar pleacă imediat.

ROXANA: Of, sucită eşti, dragă! (*Se uită la ea cât intensă curiozitate*.) Stau şi mă întreb ce naiba găsesc la tine bărbaţii ăştia de-şi pierd capul din cauza ta. că mai sunt şi altele frumoase.

MARIA (tace cu încăpăţânare).

ROXANA: Păcat că nu mergi la proba… Acum, imediat după masă, e lume puţină şi se ocupă Clarisse de noi mai mult…

MARIA (*întărâtată*): Păcat că n-ai o soră geamănă, Roxana! Ar fi fost mai în siguranţă originalul.

ROXANA (*o sărută*): Nu mai fi aşa nervoasă… Uite, îţi trimit pe bărbatul tău… (Iese.)

MARIA (ia repede gazetele, le ascunde mai bine).

SERVITOAREA (*în taină, grăbită*): A telefonat mătuşa domnului Gelu Ruscanu.

MARIA (cu un soi de licărire în deznădejde): Ei, i-a vorbit?

SERVITOAREA: Nu l-a putut prinde la telefon. Se fereşte de dânsa… L-a căutat şi acasă. De trei

, 7.

zile îl caută mereu.

MARIA (*abătută*): Bine, Dora.

(*Servitoarea iese*.)

SCENA 2

MARIA, SINEŞTI

MARIA (*mereu obosită, nervoasă*): Pentru ce mi-ai trimis-o pe gaiţa aceea imposibilă aci pe cap?…

SINEŞTI (*oţărât*): Pentru că ai speriat toaă casa. Te-ai închis aci la tine de alaltăieri de dimineaţă şi nu vrei să vezi pe nimeni» Când mi-a spus Dora că ai plâns toată noaptea, ce era să fac?

MARIA (gândeşte un timp, e ispitită de cele abia întrevăzute): Ai fost atât de îngrijorat? într-adevăr?

SINEŞTI (*mocnit*): De ce te surprinde asta? Crezi că e liniştitor lucru să ai pe cineva în casă care-ţi ascunde totul?... Care nu are încredere în nimeni?...

MARIA: De ce eşti supărat, Şerbane?...

SINEŞTI (*cu o mânie înăbuşită*): Pentru că am şi aşa destule griji ca să mai am şi grija altora, care se mai şi ascund pe deasupra, ca să te puie în situaţii fără ieşire. Când e cineva bolnav, are datoria de a ţine seama şi de sensibilitatea celorlalţi...

MARIA (mereu pe gânduri, insistând în ceea ce întrevede): Dacă aş muri, Şerbane?

ŞINEŞTI: Obsesii de nevropată...

MARIA (arzând, cu un zâmbet intens): Dacă totuşi aş muri, Şerbane?

SINEŞTI: Ai trăit numai după norii minţii tale... Ţi-ai dus până la capăt toate capriciile, toate... împlineşti douăzeci şi şapte de ani... Nu mai eşti o fată de scoală, care vrea să trăiască toate fumurile cărţilor... Nu mai poţi fi mereu o „neînţeleasă”... E timpul să te dezmeticeşti.

MARIA (*descurajată, cu ochii rătăciţi*): Aşa gândeşti tu despre mine? Asta e tot ceea ce ai să-mi spui când eu te întreb... ceea ce te întreb? (Surâ*de abă*t*ută.) C*apricii... nervi...

SINEŞTI (*fierbând, dar stăpânindu-se*): Ce vrei să gândesc?”... De multă vreme am renunţat să mai gândesc în legătură cu tine... Ţi-ai ascuns viaţa de mine, de noi toţi... Nu te-ai simţit niciodată îndatorată să te explici... Nu te crezi obligată să dai socoteală de motivele tale intime nimănui... Tu crezi că te poţi închide în camera ta zi şi noapte, că poţi refuza masa şi poţi plânge până în zori, când ai doi copii?... Când ai un soţ?... Când e o lume în jurul tău, atât de legată de tine?... Nu-ţi dai seama ce greu o jigneşti?...

MARIA (*cu o întârziere nervoasă*): Poate că într-adevăr am fost... bolnavă.

SINEŞTI (*cu o mânie seacă*): Cu atât mai mult, un

bolnav nu poate avea grosolănia să ignoreze cu dispreţ pe cei care îi pândesc noaptea, alarmaţi, somnul şi respiraţia... Ai trăit prea mult pentru tine... Te complaci prea mult în toanele astea egoiste.

MARIA (*tremurând de indignare*): Cum poţi să-mi spui astea, când ştii cât îmi iubesc copiii, când ştii ce am sacrificat pentru ei, când ştii că ei sunt toată viaţa mea?...

SINEŞTI (*cu asprime*): Chiar copiii ţi i-ai iubit cu egoism şi orbire... I-ai acaparat cu un soi de dragoste deşucheată... Fără lumină şi fără să vezi mai departe... Altfel, cum ai putea să pui întrebarea pe care ai pus-o adineauri? Crezi că o mamă poate să moară când vrea ea? ...

MARIA (o clipă derutată, nu ştie ce să creadă. Ar vrea să ştie totuşi cât de angajat este el în această indignare. Rămâne îndelung pe gânduri... Se ridică după un timp, căutând parcă fără să ştie ce): Şerbane... (Şi nu ştie ce să mai spuie.)

SINEŞTI (tace cu un fel de iritare amară şi concentrată ca o drojdie): A fost o vreme...”

MARIA; A fost o vreme?...

SINF ŞTI (cu toate că ocolise chiar să-l privească, hotărât să reziste, e dintr-odată acut preocupat de interiorul lânced al budoarului acesta, care l-a obsedat, tocmai din pricina interdicţiei, ani de zile. Simte prezenţa dospită a femeii, în dezordinea închisă de două zile): De ce nu laşi femeia să seringa prin casă? (l-arată toropit ciorapii – unul pe jos, altul pe scaun.) Uite ciorapii unde au ajuns... (Ocoleşte cu privirea rochia mătăsoasă, puţină şi molatică, de pe fotoliu, care-l ameţeşte ca un vin.) Ai încercat să te îmbraci? (îşi aruncă privirea din prag în dormitor şi simte în el, la vederea acestui culcuş cald al voluptăţii, arsura unui gând.) Uite, nici patul nu e făcut.

MARIA (l-a urmărit tăcută şi pândind mustirea dorinţei în el): Am să fac eu singură ordine...

SINEŞTI (nu răspunde imediat, se vede că îi e greu să plece, luptă): Trebuie să mă duc, e azi şedinţă grea la Cameră...

1MARIA (ca şi când nu ar fi auzit, s-a jucat cu sticla de lichior).

SINEŞTI (privind ocolit): Mai bei şi acum?

MARIA (cu privirea rătăcită): Foarte rar…

SINEŞTI: Ai băut aproape jumătate sticla… (îşi *abate iar privirea.) C*ete. frământă atâta?…

MARIA (*cu o căutătură grea*): Am vrut să adorm… am vrut să mă ameţesc…

SINEŞTI (se înroşeşte brusc, are un spasm convulsiv): Să te ameţeşti? (O viziune de voluptate îi joacă în privire şi, lovit, se frânge.)

MARIA (îl simte în lupta lui): Vrei să bei şi tu un pahar de Cointreau? (Toarnă încet, cu intenţie, cum ar distila o mângâiere.)

SINEŞTI (moale, dospeşte în el dorinţa): Nu… (Priveşte, crâncen ispitit.)

AIARIA (nu-l ascultă şi toarnă): Ba da.

SINEŞTI (brusci strident, răstoarnă paharul pe tavă): Ce viei?

MARIA (fără să pară prea surprinsă, ridică o privire angelică spre el): De ce nu vrei să bei?…

SINEŞTI (*fierbând tot*): Ce urmăreşti? Ce mai vrei?… (Iasm*ele amin*t*iriise-ncneagă-n e*l ş*i*-l *răsc*olesc.) *E*rai încă o fată în uniformă de pension, cu o coadă pe spate înnodată cu panglică, atunci când mi-ai ieşit în cale, şi erai încă o fată de pension când mi-ai devenit nevastă, când mi-ai dat copii, dar atunci am înţeles ce iad poate fi în sufletul unei fete de pension… Nu mai vreau… privirea asta a ta, blestemată.

MARIA (*îl priveşte uşor*): Nu vrei să iei un pahar de Cointreau cu mine.

SINEŞTI (desperat, simte cum creşte-n el iureşul patimii, se zbate încleştat): Nu… (Face doi paşi spre oglindă, ars de amintire, apoi se întoarce amar spre ea.) Ce-ai făcut din viaţa mea?

MARIA (*cu o privire dezolată*): Cine a fost de vină? Cum ai putut să devii dintr-odată alt om decât cel cu care fusesem măritată? Altul decât cel pe care îl ştiam?

SINEŞTI (*zbuciumat*): Tu ai făcut din căsnicia asta o luptă întoarsă, crâncenă. Am îndurat ani de zile îngenuncherea mândriei mele de bărbat… Te-am iubit cu o voinţă smintită, şi iubirea mea a fost arma cu care m-ai lovit. A trebuit să învăţ că nimic nu întrece în cruzime hotărârea unei femei care se ştie aprig dorită de a se refuza… cu dinţii strânşi de silă. Ascultă, cum să uit că ani de zile, ca să fii a mea, eram nevoit să te ameţesc mai întâi cu alcool? (Cu o fur*ie s*ufocat*ă:) Ga îm*brăţişarea mea, ca pe-o doctorie, n-o puteai suporta decât narcotizată?…

MARIA (*întunecată cu totul, plutind*): N-am fost eu de vină… Eram desperata. Totul sta răsturnat în mintea mea.

SINEŞTI (*într-o legănare amară*): Ceea ce nu ştiu cei iubiţi, însă, este ce atroce voluptate poate fi să ţii în braţe, abandonat ca morţii înseşi, trupul unei femei iubite… (Cu u*n r*ân*jet, în*du*rerat:) Ş*i otrava asta am încercat-o… Era. şi ea tot un fel de alcool…

MARIA (*îşi frânge mâinile albe, apoi, cu o dezolare care trece de clipă*): Nimic nu se întâmplă în lumea asta cum vrem noi… Nimic nu are culorile pe care credem noi că le are… (Se gânde*şt*e *la Gelu.)*

SINEŞTI (adânc tulburat de umbra de regret care a trecut peste faţa ei): La ce te gândeşti?…

MARIA (*chinuită de tumultul amintirii, al îndoielilor*): *Nu* e frumuseţe pe lume… Nu e niciun sprijin… Simţi că ai rămas deasupra unui gol… Nu e niciun sprijin…

SINEŞTI (a luat un fel de hotărâre, mereu” cu ochii aţintiţi asupra ei. Îndreaptă paharul şi îşi toarnă Cointreau. Maria îl urmăreşte ca hipnotizată): Nu e nimic ireparabil, Maria…

— MARIA (zguduită, copleşită, ca din vis): Crezi?…

SINEŞTI (*cu umeri puternici*): Ai încredere în mine…

MARIA (*cu un fel de deznădejde*): Şerbane, pot avea încredere în tine? Ah, dacă aş putea avea încredere în cineva pe lume!

SINEŞTI (aprins puţin, dar concentrat, o îndeamnă să bea, dându-i paharul): Maria.

MARIA (*refuză brusc să bea*): Nu… nu… nu asta…

SINEŞTI (contrazis, zăpăcit): Maria, bea…

MARIA (*cu vocea înlăcrimată, cu inima topită*): Dacă tot ceea ce este ar putea să nu mai fie… Să bei şi să te deştepţi alta, într-altă lume, fără legătură, ca după somnul cloroformului…

SINEŞTI: De ce te mistui atât?…

MARIA (*revenind, copilăroasă*): Şerbane, pot avea încredere în tine?… Mai însemn eu pentru tine ceva?…

SINEŞTI (*se desface în el vederea interioară a unui paradis pierdut*): Am căzut cândva prost… M-am încurcat în propria mea nebunie… Ah! fata de pension cu părul pieptănat pe spate, la fereastra unei case mari, cu lachei mulţi, care ieşea cu bunica ei într-un landou deschis la >

plimbare. Pe fata asta am dorit-o dement până a fost soţia mea, dar niciodată n-am avut-o cu adevărat. Cum nu poţi să bei cu adevărat când ţi-e sete în vis. Totdeauna se întâmplă ceva care-ţi ia cupa de la gură.

MARIA (*dorind deznădăjduită*): Şerbane… să lăsăm totul aci şi să plecăm…

SINEŞTI (*nedumerit*): Unde să plecăm?… De ce să plecăm?…

MARIA (*cu ochii măriţi, cu sete*): Oriunde, mâine nu e mâine cel de aici… M-au năvălit toate râmele urâciunii…

SINEŞTI (*îndurerat*): Femeie, dezmeticeşte-te odată… Ieşi din ceaţa asta fierbinte care-ţi întunecă judecata… Unde vrei să plecăm?

MARIA: Trebuie să plecăm… Oriunde vrei…

SINEŞTI: Oricum, nu putem pleca mâine… Sunt membru al guvernului, am obligaţii…

MARIA: Nu mă înţelegi… Nu poţi să mă înţelegi… Nu mai vreau să ai niciun fel de obligaţii… Nu mă mai interesează să fii, cum spui tu atât de mândru, membru al guvernului…

SINEŞTI: Maria, ce vrei să spui?… Iar nu mai trăieşti pe pământ…

MARIA: Şi e atât de bine să trăieşti „pe pământ”?… Ţii atât de mult să fii, să rămâi ministru?…

SINEŞTI (a căzut pe gânduri, bănuitor, nu ştie cum

să interpreteze dorinţa ei): Nu pot să renunţ la minister… E absurd ceea ce îmi ceri…

MARIA: De ce este absurd? Am oroare de politica asta care dezlănţuie toate poftele, (*gândindu-se la Gelu*) care calcă în picioare totul, duce la toate trădările… Nu mai recunoşti oamenii. Ah! ce poate face politica asta dintr-un suflet curat! Până la ce josnicie se poate coborî un om din patimă politică… Fără milă, fără o privire omenească, fără amintire… Am oroare de această politică… Nu mai vreau niciun fel de politică… Nu mai vreau…

SINEŞTI (*vânjos, cu gât de lup*): Aşa judecă femeile… Fireşte, are şi politica mizeriile şi greutăţile ei… dar nu mă sperii de ele… Mi-a şi dat satisfacţii destul de mari… Nu e puţin lucru să vezi că ai ajuns prin propriile tale mijloace să te faci ascultat de oamenii de frunte ai ţării, să fie cuvântul tău hotărâtor în orânduirea statului… Maria, nu e o vorbă goală… Uite, cu mâna asta pot semna un act care răsuceşte destinul oamenilor. Pot crea situaţii care să facă fericite suyf de familii, pot numi funcţionari, pot dărui sume mari. Pot propune scoaterea din fundul ocnei a unor oameni uitaţi de semenii lor şi de Dumnezeu acolo şi pot deschide acţiuni care să trimită în fundul ocnei alţii, nimicind astfel familii întregi, distrugând fericirea soţiilor şi a copiilor…

MARIA (*cu un cheag în inimă, strigă înnebunită*): Taci… Taci… Nu vreau asta… Nu vreau să semnezi nimic.

SINEŞTI (*surâzând înţelegător, ca unui bolnav*): Tot adolescentă ai rămas. Mereu imaginaţia ta bolnăvicioasă. De la cuvânt la faptă nu e la tine nicio deosebire, nicio trecere. Cuvântul la tine e strigoiul realităţii. Ai şi văzut familiile, cu adevărat distruse… soţiile nefericite, copiii dezonoraţi…

MARIA (*într-un soi de paroxism*): Nu vreau să mai semnezi nimic… Oamenii nu trebuie să aibă astfel de puteri de viaţă şi de moarte… (Se frânge *desperată.*)

SINEŞTI (*o mângâie. pe obraji, pe braţe, ea se lasă mângâiată*): Ai rămas cu o minte de copil… Ai fel de fel de

spaime. Te înnebunesc cuvintele... Din toate fleacurile îţi pierzi judecata.

MARIA (*aproape agăţându-se de braţele lui, cu privirea sperioasă*): Nu mai vreau să semnezi nimic... Nu mai vreau să fii ministru... Vreau să plecăm... Nici la capătul lumii nu vom fi destul de departe de răutatea omenească. (Ghemuită ca *o pasăre speriată:*) *Ah... * şi* cerul ăsta cu plumbul lui... Auzi cum ţipă pe stradă aceia cu jurnalele... (Uitând:) Aci femeia *n-a str*âns măcar masa... (Tresare sub arsura unui *gând.*) *Să fim undeva în tren...* când aş deschide ochii, să văd munţi şi ape pe geam... Să văd cum fuge totul în urmă...

SINEŞTI: Ai rămas tot şcolăriţa de atunci... îţi: mai aduci aminte cum ţineai să pleciP.V. Lungită pe divan, zi şi noapte visai nu mai gări mari şi vapoare. (Dori*nd sincer să fie aşa*:) *Te* regăsesc... nu mai speram să te revăd ca f. atunci... (Îi mângâie l*acom şi timid braţele.*)

MARJA (*fără judecată, cu spaimă*): Ascultă, Şerbane „nici nu ştii tu cât de mult pot fi ca atunci. Dar trebuie să plecăm.

SINEŞJI (*musteşte în el mereu dorinţa*): Vom pleca... Facem o croazieră spre Capul Nord. Peste două-trei săptămâni suntem pe un transatlantic. Vom lua un apartament de lux. (Ameţ*it de făgăduială:*) *Yom* începe viaţa de la început... Eşti singura femeie din viaţa mea. Ars de o sete smintită, ţi-am căutat sosii în toate casele viciului. Am cercetat crispat albumele lor eu fotografii... Am încercat în neştire. Nu te-am putut regăsi în nicio altă femeie... (A prins-o pu*ternic în braţe.*)

MARIA (*se smulge, cu o încăpăţânare copilăroasă*): Nu, nu aşa... nu m-ai înţeles. Nu vreau peste două săptămâni, nu vreau nicio a mâna re... Vreau mâine... Nu mai vreau să faci politică... pentru că nu mai vreau să fii atacat...

SINEŞTI: Ah!... ce copil eşti... Ai citit ziarele?... Am văzut eu că Dora îţi cară aci teancuri de gazete... (O mângâie recuno*scător.*) *Copiii nu au* voie să citească gazete. De ce citeşti gazete?)...

MARIA (cu respiraţia tăiată şi parcă inadecvat exasperată): Te atacă, te atacă în fiecare zi... Nu mai vreau...

SINEŞTI (*surâzând*): Asta e? (*Mirat*:) De aceea nu mai dormi nopţile?... Eşti o fetiţă caraghioasă... Iei atacurile din ziare în serios. Te martirizează furia lor verbală.

MARIAÎ În fiecare zi... Nu pot îndura atacurile din gazete.

SINEŞTI (*bărbăteşte*, *grav*): Ascultă, Maria, ştiu eu o vorbă de la tata: câţi câini m-au lătirat, toţi au turbat. Nu mă sperie atacurile... Ştiu să primesc lovituri, dar mai ales ştiu să dau... Şi cel lovit de mine nu se mai ridică... (0 ia puterni*c în braţe.)*

MARIA (*se deprinde iar*, *dezarticulată*): Nu, nu-mi pasă... Nu mai vreau eu să faci politică... Dacă mai faci politică, nu-ţi mai dau voie să-mi atingi nici măcar mâna. Alege: ori ministru, ori împreună... Pe vremuri nici nu aşteptai să exprim o dorinţă, o ghiceai şi mi-o îndeplineai...

SINEŞTI (*toropit de dogoarea amintirii*): Pe atunci erai o fetiţă de optsprezece ani, nici nu ieşeai încă în lume... Erau cincisprezece ani diferenţă de vârstă între noi... (I se cri*spează umerii.*) *Când* te ţineam în braţe şi te vânzoleai îndârjită, suia flacăra unei băuturi tari în mine... Nu puteam rezista nici unui capriciu al tău...

MARIA (*răsfăţându-se*, *ca un aparat detracat*): Vreau ca nici azi să nu poţi spune nu când îţi cer ceva. Crezi că nu mai pot avea optsprezece. ani?... E pierdut tot ce a fost? ...

SINEŞTI (*a luat-o în braţe lacom*): Tu niciodată n-ai să fii alta, Maria... Ca şi mintea, ţi-e sângele veşnic fierbinte. (Îşi *muş*c*ă buz*a.*)* C*red că tot mintea îţi înfierbântă şi sângele... Ah, prin tăria sângelui tău vreau să ajung la mintea asta, care mă exasperează, fiindcă îmi scapă mereu... (Maria râde c*u ochii str*ălucitor*i.) Intru aci* în interiorul ăsta dospit de făptura ta şi ameţesc. Mereu am simţit în tine o femeie» *.

nouă... mereu te-am descoperit alta...

MARIA. (*îşi pierde capul, îl priveşte râzând mereu*): Nu mă cunoşti?... Nu-i aşa?... Nu mă cunoşti încă... (Se desface p*uţin din* îm*brăţişare*a *lui.*) *A, nu*... n*u... Tr*ebuie să-mi promiţi... că nu vei mai fi ministru...

SINEŞTI (*dus de mărul dorinţei*): Şi dacă îţi promit? ... Dacă îţi promit că nu voi mai fi ministru?...

MARIA (cu o credinţă copilărească naiv înduioşată): M-ai face fericită! (Grăbit:) Promite-mi acum asta... (Se lăsă mângâiată pe braţe, crezând că a obţinut ceea ce vrea.)

SINEŞTI. (cu ochii tulburi): Îţi promit...

MARIA (parcă trezită dintr-un vis, delirând aproape): E adevărat? Nu e părere? Ah!...

SINEŞTI (aprins-o cu furie în braţe, a muşcat-o cu răutate rece şi silă, o cuprinde apoi sălbatic cu amândouă mâinile de gât, aproape s-o sugrume).

MARIA (dezmeticită, simte că s-a schimbat ceva, se smulge, îşi acoperă cu oroare umărul însângerat. şi gâtul, întreabă buimăcită): Dar?... Ce?...

SINEŞTI (*încleştat, batjocoritor*): Am vrut să te sărut, şi m-am trezit cu dinţii în carnea ta...

MARIA (îl priveşte frântă, năucită): Dar...

SINEŞTI (*surâzând crâncen*): Cine ţi-a cerut să joci comedia asta? (*Cu o aprigă brutalitate.*) Şi cum te plăteşte?... 4

MARIA (a rămas ca o iederă fără sprijin): Ce vrei să spui?

SINEŞTI (*silnic, dârz*): Repede... pentru cine joci comedia asta, şi cum te plăteşte?...

MARIA (buimăcită): Dar...

SINEŞTI (cu privirea de fier): Amantul tău?...

MARIA (încremenită): vrei să spui?... (îşi frânge mâinile.)

SINEŞTI (*cu o grabă de oţel*): Răspunde: amantul tău?... E de prisos să tăgăduieşti... Ai să te convingi numaidecât...

MARIA (e mereu năucită, nu ştie ce să spuie): Ştiai? ...

SINEŞTI (*fără prea multe ocoluri, precizează*): V-aţi întâlnit întâia dată la Zürich, la Dolder Grand Hotel. Ţi-a ieşit înainte în gară.

MARIA (înnebunită că a fost văzută, fără să ştie că e văzută, când nu bănuia că e privită, reacţionează cu pângărită pudoare sentimentală; vocea îi e îngheţată): Ce vrei să spui? Că de trei ani ştiai?

SINEŞTI (crâncen): Da...

MARIA (nu se poate regăsi, respiră greu, apoi, cu o nemărginită uimire).: Şi ai tăeut?... De ce ai tăcut?... >

SINEŞTI (şi-a cuprins pieptul, direct pe vestă, cu amândouă mâinile, gest familiar oratorilor, dar cu privirea apăsată în podea): A... asta-i socoteala mea...

MARIA (*îngrozită*): De ce ai tăcut?...

SINEŞTI: M-a ispitit un gust amar să fac puţină filosofie... Vream să văd până unde merge perversitatea unei fete de optsprezece ani, care abia renunţase la părul pieptănat pe spate... Ah! Ce teatru ştiu să joace fetiţele astegi!... Dar se poate trăi şi lângă o panteră, dacă ştii şi nu uiţi niciodată că e o panteră...

MARIA (arsă mereu de gândul că era calm observată fără să ştie, ca o vietate de laborator, destinată experienţelor): Nu... nu... Dacă ai fi ştiut ai fi izbucnit... ai fi strigat...

SINEŞTI (*încleştat*): Dacă strigam, riscam să te pierd cu totul, şi nu puteam îndura gândul ăsta... Şi pe urmă am descoperit acea voluptate mai amară decât toate... acea noimă care fără loc te duce, neajunsă niciodată. Am descoperit ce haină bucurie, ca o drojdie, poate să-ţi dea corpul unei femei care ţi se refuză... Care e a ta numai după ce se narcotizează

MARIA (*neputând totuşi să creadă*): Nu, nu-i adevărat... Dacă ai fi ştiut, ai fi dat drumul fiarei din tine... N-ai ştiut. (Cât respiraţia tăiată, vine lângă el, cere şoptit:) Dă-mi o dovadă...

SINEŞTI (*acum parcă răcorit prin furie, descărcat de năpasta dorinţei, liniştit ca şi când ar vorbi de altul, îşi aprinde o ţigară*): E de prisos să mai facem acum anchete

asupra trecutului... Am să-ţi spun doar o mică întâmplare, care te va potoli... Când stam pe Rue de Rivoli la Paris, într-o noapte când mă credeai plecat la Londra, m-am întors pe neaşteptate acasă. Eraţi amândoi în camera ta... Desperată, l-ai vârât în camera de baie şi, tremurândi m-ai ajutat să mă schimb pentru club... Mi-am dat seama că în camera de baie amicul tremura şi ei. (Cu ochii strălu*citori:)* S*au poate că* era altfel?... Nu doream totuşi să împing lucrurile prea departe, lmbrăcându-mă, m-am prefăcut că vreau să intru în camera de baie. A Ai sărit ca arsă... Ţi-ai pierdut capul şi atunci, ca şi acum... ai recurs la farmecele tale ca să mă reţii. Ce teatru jucai, dar mai ales ce teatru jucam eu, care mai şi râdeam pe deasupra! N-a mai fost nevoie atunci de niciun fel de narcotic... Bineînţeles că n-am avut niciun motiv să fiu discret, când îl ştiam pe amicul Gelu Ruscanu alături... N-am împins răutatea prea departe... Am trecut mai târziu două minute la mine, ca să-i dau timp să iasă şi să dispară cum o putea... Ei!). Acuma crezi că am ştiut?...

MARIA (*fără reazim*, *clătinându-se*): Eşti hidos... mereu te descopăr tot mai hidos...

SINEŞTI: Are şi situaţia de soţ înşelat tristele, dar realele ei satisfacţii, dacă ştii să-ţi stăpâneşti nervii şi să-ţi transformi picătură cu picătură furia în voluptate, cum se schimbă otrava în doctorie... r /.

MARIA (*caută mereu şi nu găseşte niciun sprijin gândului*): Aşa cum te ştiu, nu pricep cum de n-ai încercat să ucizi.

SINEŞTI (*mereu liniştit şi sigur*, *discutând parcă un caz străin*): Vezi că mă cunoşti prost?... De ce să ucid?... Să lipsesc ţara de un viitor moralist? Să pierd un subiect, şi cu tine două, de filosofie? Nu, nu mă cunoşti... Nu ştii ce puternic este sentimentul superiorităţii când ştii lucruri pe care cei interesaţi cred că nu le ştii... Fireşte, şi această satisfacţie se plăteşte... Vezi că moralistul n-a uitat seara de atunci... Dovadă, campania de azi... Are memorie bună...

MARIA (*ca marea frământată de hulă*): Dacă ai făcut

tot ceea ce spui… şi aşa cum spui… şi acum: înţeleg că ai fost în stare să faci aşa… nu ai fost decât ceea ce te-am ştiut, ceea ce te-am descoperit îngrozită într-o bună zi: un monstru… Asta eşti, un monstru… Tu eşti de

„7

vină pentru toate rătăcirile mele… că mă zbat fără să găsesc liman… că tot ceea ce încerc mă duce la ruşine şi la durere… Totul e fiindcă am întâlnit în calea mea un monstru…

SINEŞTI (*crescând amar*): Vorbeşti cu aproximaţie şi te depăşesc propriile tale vorbe… Monstru?… Ce este atunci o femeie care luptă alături de amant împotriva propriilor ei copii? Care nu ţine socoteală că, din nebunia sa, ei sunt cei mai rău loviţi, că asupra lor. Se răsfrânge totul?… Uită-te la mine cu ochii care-ţi străluceau adineauri, când mă îmbiai cu propriul tău trup, urmărind ceea ce urmăreai, şi spune-mi dacă nu am dreptul să te consider o nevropată. O sclavă dementă a simţurilor şi o zvăpăiată a poftelor?…

MARIA (*tremurând de indignare, căci vorbele lui au atins un punct nevralgic*): Să nu vorbeşti de copii… Să nu pomeneşti în clipa asta de copii… Nu ai dreptul în clipa asta să loveşti în mine prin ei… Dacă am încercat nebunia să te conving… ah! mi-e silă mie însămi de această rătăcire… a fost numai cu gândul la copii… Pe ei am vrut să-i ţin deasupra cu orice preţ, chiar cu preţul dezgustător de adineauri… Pentru ei şi numai pentru ei m-am zbătut nopţi întregi, ca o fiară înnebunită în cuşcă.

SINEŞTI (acum izbit în plin, nu mai ştie ce să creadă… se clatină): Să-i salvezi?… Aşa credeai tu că-i poţi salva?… De la ce să-i salvezi?… (Caută nedumerit.)

MARIA: Pentru că dacă atacurile te vor nărui pe tine… pe bieţii de ei îi vor sfărâma…

SINEŞTI (*cercetând lung în gând, întreabă*): Gazetele? La să le să mă atace cât vor.

MARIA (fulgerată de un spasm, la gândul unei prăbuşiri): Nu… nu, niciodată, ar fi o nenorocire… Tu nu ştii totul… (Cade în fotoliu.)

SINEŞTI (*nemaiştiind ce să creadă, clătinat în presupunerile lui, gândindu-se şi el la copii, se plimbă concentrat câţiva paşi prin casă. Virţe apoi la ea, îi pune mâna pe frunteo priveşte lung în ochi*): Ce se petrece în capul acesta?... Ce fantasme îi tulbură mintea?... Cum poţi să fii în aşa hal de sperioasă?... Eşti bolnavă de nervi... (Briisc, violent:*) Uită-te la mi*ne... Uită-te la umerii mei... Eşti o neroadă dacă-ţi închipui că e în stare să mă doboare cineva... Vai de prostănacul acela care îşi închipuie că poate lupta-cu mânie... e unorii pierdut... (lesv cu un masiv dispreţ:)

TABLOUL VII

În acelaşi cadru fix cu redacţia, jos la subsol, un birou mic de corectură, separat prin pereţi de scândură şi sticlă de una din încăperile tipografiei... O masă mai mare de lemn, acoperită cu hârtie albă de tipar... Şpalturi-corectură teanc... O lampă atârnată din tavan, cu abajur de postav verde, o canapea de muşama veche, trei-patru scaune... Un ceas de perete... O sobă de tuci... Hârtie de tipar aruncată pe jos... 0 ceaşcă de cafea turcească... Un pahar, de apă.: „O farfurie cu mucuri pe ea.

SCENA 1

VASILIU, SACHE, apoi DAŞCU

SACIIE (*frământându-se*): Domnule, ce facem, că uite, e ora trei şi jumătate şi nu putem încheia gazeta... Pierdem vânzarea de mâine... VASILIU: Directorul a telefonat din nou adineauri din oraş să nu încheiem pagina fără el... Trebuie să dea caseta cu Sineşti. SACHE: N-are a face... Mai amânăm o zi... Azi nu se mai poate... Ţinem oamenii de două ceasuri, au obosit şi ei... l-aşteaptă acasă nevestele şi copiii...

VASILU: Nene Saehe, nu se poate... Uite ce scrie în Drep*tatea noa*stră de ieri, cu litere de-o palmă: „Oficiosul guvernului şi-a pierdut cu totul capul... În loc să anunţe pur şi simplu deixiisia domnului (încă) Sa*ru-S*ineşti, ne sfidează pe noi să publicăm «documentul misterios*, menit să treacă pe ministrul «justiţiei» de pe banca ministerială pe banca acuzaţilor... Foarte bine. O vom face chiar în

numărul de mâine”.

SACHE (*adunând şpalturi*): Azi?... Unde să fie, domnule, de n-a venit încă până acum? îl aşteaptă sus mătuşa lui, de aseară, şi acum e două noaptea.

VASILIU: Trebuie să vie să ne dea scrisoarea sau ce naiba e... Şi ce face sus acolo singură?

SACHE: Moţăie într-un fotoliu... Să ştii că dacă nu vine într-o jumătate de oră, nu-şi mai poate ţine Daşcu oamenii.

MOŞ DUMITRACHE: Daţi revizia? Că ne cere jos pagina, la stereotipie. Nu mai are timp să toarne pagina...

VASILIU: Uite-o, gata.

SCENA 2

VASILIU, SACHE, DAŞCU, MOŞ DUMITRACHE

DAŞCU (*intrându ia el revizia*): Hai, domnilor, daţi o dată şi pagina aceea întâi? O să-mi plece oamenii... VASILIU: încă un sfert de oră... aşteptăm pe director. (Face cu *ochiul celorlalţi, arătând că vrea să necăjească pe bătrân, vorbeşte râzând.*) *Moş D*umitrache, ştii ce a spus patronul? Că de la 1 iulie să nu mai vii... că aduce alt rotar „tânăr, în locul dumitale... DUMITRACHE (speriat): Când a s*pus ast*a?... Nu se pare... Moare fajta acasă...

SACHE (*îl priveşte lung*): Bietul moş Dumitrache, ce zeţar straşnic a fost... Numai el putea să descifreze scrisul lui Miile...

VASILIU: A fost şi el la *Adevărul*?

SACHE: A fost la *Adevărul* – straşnic lucrător... acum nici nu mai vede ca lumea şi abia mai aude...

VASILIU: E bătrân rău? câţi ani are?...

SACHE: Păi e destul de bătrân... Cred că are cincizeci de ani... Vreo zece mai mult decât mine... L-au omorât literele astea de plumb...

VASILIU: Dar bine, – ce fac lucrătorii tipografi când îmbătrânesc?

DAŞCU: În meseria noastră nu prea îmbătrânesc oamenii... Unul de patruzeci şi cinci de ani e o raritate... Îi omoară pe toţi plumbul şi cerneala asta... Pe strada noastră sunt în zece case douăzeci de ofticoşi... Mai toţi

tipografi…

VASILIU: Ar trebui să fie asiguraţi toţi lucrătorii, să se se poată odihni la bătrâneţe…

DAŞCU: Ce să asiguri? Nu ţi-am spus? Lucrător bătrân azi e o raritate…

VASILIU: Dar nenea Sache?… (Surâde cu înţeles.) Mi se pare mie că iienea Sache e un infam burghez!

DAŞCU: Asta-i cam adevărat… Ştiţi ce zgârcit este? De câte ori ai luat tramvaiul, nene Sache, de la înfiinţarea lui? Niciodată… Stă tocmai pe lângă lacul Fundeni… şi când noi plecăm de la lucru dimineaţa, obosiţi prăpădiţi, el o porneşte pe jos, hai-hai, un ceas şi ceva face până acasă… E teribil de zgârcit! Are bani la Casa de depuneri…

SACHE (*furios*): Nu e adevărat, nu sunt zgârciţ… dar nu vreau să ajung la bătrâneţe ca moş Dumitrache, nu vreau să mi se prăpădească la boală copiii. Un ban pe zi… economisit la tramvai face trei lei pe lună… Dumneata ştii să socoteşti? Trei lei pe lună fac treizeci de lei pe an… În zece ani…

VASILIU (*râzând*, *uimit*): Ai mers pe jos zece ani?

SACHE (*convins*): Am mers pe jos zece ani, dar fiumeu are azi, în iunie 1914, la Casa de depuneri trei sute de lei… Şi-am să continui… În 1924 va avea şase sute de lei…

VASILIU (*vesel mereu*): Dacă mai mergi zece ani pe jos, bineînţeles.

SACHE (*grav*, *mânios că nu e înţeles*): Da, am făcut toate socotelile. În 1934 dacă şi el va continua, va avea opt sute de lei, în 1944… o mie două sute de lei, iar când va avea cincizeci de ani, vârsta lui moş Dumitrache, nu va veni să muncească toată noaptea pentru doi lei, bolnav… Va avea în buzunar în 1954… o mie cinci sute de lei… Şi multe va putea să facă în 1954 cu o mie cinci sute de lei…

DAŞCU: Proastă socoteală… Dacă îţi rupi mâna înainte de 1954? Nu-i mai bine să vii în sindicat… să obţinem asigurare de boală şi de bătrâneţe prin organizaţie? pentru toată lumea? îţi asiguri copiii nu punând zece bani pe zi economisiţi de la tramvai… ci

luptând pentru viitorul lor alături de noi... Luptând pentru minimum de salariu, pentru fixarea orelor de muncă. * Nu zece ore pe zi – ca acum, fără drept la concediu, fără salarii plătite... Să luptăm pentru interzicerea lucrului pentru copii, mai şles noaptea... Pentru asigurarea de boală şi de bătrâneţe... Pentru toate astea... Că ducem o viaţă de câini... Suntem mai jos decât sclavii din antichitate...

VASILIU (*corectând mereu*): Tovarăşe Daşcu, asta-i prea de la secţia, de propagandă...

DAŞCU: Asigurarea trebuie să fie asigurare adevărată... Nu trebuie să vie de la puşculiţa de pământ, ci din însăşi munca ta... Să-ţi spui drept... Mi-e ruşine de camarazii ăştia ai mei... Nici culegătorii de la o gazetă socialistă nu sunt toţi în sindicat! Nu avem decât ceea ce meritǎm.

SCENA 3

ACEIAŞI, GELU, apoi IRENA

GELU (intră foarte îngândurat, după ce a intrat rămâne un timp pe gânduri, în picioare. Taţi s-au ridicat şi îl privesc, dar nimeni nu întreabă nimic, pare stânjenit): „E gata gazeta?...

VASILIU: E şi turnată, afară de pagina întâia...

GELU (scoate din buzunar două file): Dă şi astea la cules... (Dar a rămas cu filele în mână, căci a intrat Irena.)

IRENA (femeie ca de cincizeci de ani, îmbrăcată sobru ca o guvernantă, dur „cucoană”, merge sprijinită într-un baston, acum şchiopătând parcă mai mult, de emoţie şi enervare, s-a opritşul priveşte lung): Te ascunzi de mine?... Te ascunzi de mătuşa ta?

GELU: Mamă... Este foarte greu să ne înţelegem... Şi aş fi vrut sincer să te cruţ...

IRENA: Nu, lasă-mă să rămân azi doar mătuşă dumitale... Când am văzut că te ascunzi de mine la telefon şi acasă, am venit aici.). Te aştept de aseară sus în redacţie şi... Te-aş fi aşteptat trei zile şi trei nopţi...

GELU: E de prisos...

IRENA: Dacă ai bănui ce am să-ţi spun, ai înţelege că

nu e de prisos... Ai să-mi fii recunoscător... Haide sus, să vorbim...

GELU: Am fost aşteptat aci... oamenii aceştia au treabă cu mine...

IRENA: Vreau atunci să rămânem singuri pentru câteva minute...

GELU Yeovăie, privind lung pe cei din birou, care ies).

SCENA 4

GELU, IRENA

IRENA (încet, hotărât): Ce ai de gând?

GELU (*la fel*): Să duc până la capăt ceea ce am început...

IRENA: Ai putea să-mi spui şi mie ce ţi-a făcut ţie personal omul acesta, de te îndârjeşti atâta împotriva lui? (*Nu poate respira.*) Dar pentru numele lui Dumnezeu, deschideţi ferestrele, nu vedeţi că vă sufocaţi?... Cum puteţi trăi în duhoarea asta?

GELU: Nu sunt ferestre, doamnă... aci suntem la subsol...

IRENA: Dar bine, aci nu se aeriseşte niciodată?... E un miros pestilenţial...

GELU (*explicându-i cu o ironie amară*): Clei de lipit, cerneală, hârtie putredă, plumb, benzină, sudoare stătută de oameni care nu prea au timp să se spele, dar greul vine dinspre capătul din stânga, de la nişte mici dependinţe cu alt miros şi mai neplăcut, extrem de neplăcut. Dar fii fără grijă, un sfert de oră se poate respira, n – Camil Petrescu – Teatru, vol. I

greu dar fără pericol... Nici eu nu stau de obicei aci mai mult de un sâert de oră...

IRENA: Şi de ce este tipografia asta în subsol?... De ce nu o pune la aer?...

GELU: 0 tipografie este rentabilă, doamnă, numai dacă este situată în centru, în plin centru, unde sunt şi ziarele etc... Iar patronul acestei tipografii vrea să câştige cât mai mult, ea toţi patronii tipografi...

IRENA: Atunci, şi dumneavoastră socialiştii

exploataţi pe muncitori?

GELU: Tipografia nu este a noastră, a socialiştilor… Tipărim doar ziarul nostru aci… Şi plătim scump… cuiva care nu vrea să audă de socialism…

IRENA (*se aşază*): Nici nu m-ai poftit să stau jos… Şi de ce faci toate astea?

GELU (*îi oferă loc*): Pentru – ca să fie puţină dreptate pe lumea asta…

IRENA: Te-ai găsit tocmai tu care să îndrepţi lumea? … Eşti tu mai cu moţ decât toţi ceilalţi?… Cât sunt de fericită că Paul e un artist… Că declară că vrea să rămâie singur eu pictura lui… Că vrea să rămâie deasupra…

GELU (*o priveşte cu o brutală precizie*): Se simte deasupra?… Este atât de mândru de izolarea lui? Dar în lumea asta, aşa cum e alcătuită ea, nu te poţi izola decât cu îngăduinţa celor răi… Lumea asta din care îţi tragi hrana este atât de abjectă, încât nu te acceptă şi nu te tolerează decât cu preţul complicităţii… A te izola este întotdeauna a fi sperjur prin tăcere… Aştepţi, eu ochii într-altă parte, să ţi se trimită în plic închis, la domiciliu, cota cuvenită… Ce puţin ne înţelegem, mătuşă… Cum e cu putinţă ca ideea unei nedreptăţi să nu găsească un pic de îndemn la bine nici măcar într-un suflet de femeie?… Cât de jos trebuie să stea neamul acesta românesc…

IRENA (*iritată*): Fleacuri… fraze de prin cărţile cu care ţi-ai umplut capul…

GELU (*izbucnind indignai*): Cum fleacuri?… Cum fraze?… De unde asta că un gând scris frumos şi curat e de dispreţuit? Fraze? Dar cărţile s-au scris pentru proşti şi nebuni? De ce înţelepciunea celorlalţi practică şi cinică e singura atotştiutoare? Da… eu am crezut şi cred în cărţi mai mult decât în practica dumneavoastră.

IRENA: Atunci, se vede că în cărţile dumitale ai învăţat să nu mai respecţi nici perii albi. (*Gelu vrea să protesteze.*) Lasă, că de latine nici la asta nu mai ţin măcar… Nu… Din cărţile acelea ai învăţat să calomniezi şi să batjocoreşti lumea?

y

GELU: Eu calomniez? Aş vrea să ştiu pe cine calomniez.

IRENA (*îndureraţii*): Dar atunci cum poţi să scrii ceea ce scrii despre Sineşti?...

GELU (*încremenit*): Dar Sineşti este un asasin, mamă... Un asasin, înţelegi dumneata asta?

IRENA (*fără să creadă*): Un asasin? Hm... asta nu o crezi nici tu.

GELU (*uimit*): Dar atunci de ce socoţi dumneata că fac ceea ce fac?

IRENA: Mă întreb şi eu. Din dorinţa de a provoca scandal... (*întoarsă în ea însăşi:*) Face asta copilul căruia i-am ţinut loc de mamă... Mă pune pe drumuri cu spaimă zile şi nopţi...

GELU (*dezolat*): Ascultămătuşă, agitaţia asta nu are niciun sens... Dacă Sineşti e vinovat, nu are rost să-i iei apărarea. Dacă nu e vinovat, e de prisos.

IRENA se pare că e puţin să-l târăşti aşa în discuţia lumii? O dată, la teatru, o cucoană căreia i se furase poşeta, lângă mine, m-a acuzat că i-am luat-o eu... îmi venea să înnebunesc de ruşine acolo, deşi nu eram vinovată. că şi-a şi găsit-o apoi pe sub bănci... Şantajezi bizuindu-te pe spaima de scandal a oamenilor

GELU (*uluit*): M-ai crescut de mic, mi-ai ţinut loc de mamă, şi poţi să crezi asta despre mine?

IRENA: Nu mai ştiu nici eu ce să cred. (*j foarte stânjenită*:) Tu ştii de ce te-am căutat toată ziua? De ce te-am aşteptat până la două noaptea pe scaun, sus în redacţie?... Ca să te împiedic să faci o mare prostie...

GELU (*priveşte întrebător*): Nu înţeleg unde vrei să ajungi...

IRENA: Ca că afli şi tu cine este Sineşti... (*începe să plângă.*)

GELU (foarte încurcat): Mamă...

IRENA: Uite... (Dar *nu poate, plânge cu scâncete puternice, amintindu-şi întâmplarea, stânjenită că e silită să vorbească.*) *A*h, ştiam că n-am să pot... Te-am crescut altfel... N-aş fi vrut să ştii tot ce s-a întâmplat. Nu m-am

gândit niciodată că va trebui să vorbim despre anumite întâmplări noi doi... Ţi-am scris o scrisoare... mi s-a părut mai uşor... (Scoate din poşetă o *scrisoare, i-o întinde cu sfială.)*

GELU (citeşte, nedumerit la început, scrisoarea).

IRENA (în timp ce el citeşte, plânge sec şi convulsiv).

GELU (a terminat de citit, e copleşit, rămâne pe gânduri, se pare că nici vorbă nu mai poate fi să mai continue campania): De ce nu mi-ai spus asta niciodată până acum?

IRENA (*nemângâiată*): *Ce* sens ar fi avut?... Afară de mine şi de Sineşti nu a ştiut nimeni niciodată... Nici Paul nu ştie... I-am înapoiat eu banii lui Sineşti, după vreo doi ani...

GELU (*simplu, scăzut*): La cât se ridică suma delapidată?

IRENA (*gata să izbucnească iar*): Cum poţi vorbi astfel de tatăl tău?...

GELU: în definitiv, a fost o delapidare, nu?

IRENA (plânge).

GELU (*pustiit sufleteşte*): Tata... avea mâinile atât de albe şi fruntea atât de palidă...

IRENA (*îndurerată de suferinţa lui*): Uite, de aceea n-am putut să vorbesc niciodată cu tine despre...

GELU: Cum a putut să puie mâna pe bani străini?...

IRENA (*cu o veche amărăciune*): Jocul de cărţi... crabolnav... Nopţi întregi rămânea la club... Din cauza asta, el, fiul ministrului, n-a ajuns decât simplu deputat... Câteodată copiii se nimeresc tocmai pe dos... El avea o fire şi chiar o înfăţişare de femeie... iar eu sunt nefericită că n-am fost bărbat... Aş îi dus numele nostru departe... N-avea pic de voinţă, deşi în Parlament trec, ea drept un strălucit orator... Ca avocat era foarte reputat, dar pleda rar... Era un om superior... înţelegi?... Dar...

GELU: înţeleg... (Se *scoală, se plimbă doi paşi.)* Ştii ce-a mai rămas în mine, mătuşă? Atât cât trebuie dintr-un măr pe care l-a bătut grindina... În lumea asta, care mă dezgustă, amintirea lui era totuşi un punct de sprijin. Din

ce-mi spuneai, din fotografii, aveam altă imagine despre el… Acum ştiu de ce purta mustaţa ca a prinţului de Sagan. Nu trebuie să «crezi în fotografii. (După un timp*:) Sineşti* şi-a primit toţi banii?

IRENA: Toţi… cam greu, dar i-a primit. De la moartea lui rămăsese, căci astea au fost în preajma morţii lui, numai nişte case pe Şerban Vodă, pe care le-am vândut. Dar Sineşti a fost şi destul de răbdător… M-a aşteptat… Ce am luat de pe recoltă… chiria de la casele din Brăila… Chestiunea era destul de gravă… căci suma era dată în depozit ca să se depună la licitaţie pentru societate… societatea la care era el avocat… Am avut noroc că Sineşti – care îi era secretar şi care e foarte strângător – a avut bani la îndemână… Altfel… ar fi fost dezonorat bietul tatăl tău şi-l nenorocea şi pe el…

GELU (*abătut*): Cum a putut tata să ia bani străini?… Cum a putut să-i ceară unui secretar al lui să facă un asemenea gest?

IRENA: Nu vă mai socotiţi judecători… Nu mai cere socoteală nimănui, căci fiecare are motivele lui neştiute. Numai Dumnezeu poate judeca, fiindcă numai el cunoaşte urzeala pricinilor şi ştie cum a fost cu de-amănuntul,» m…

totdeauna… Noi oamenii dibuim… nu ştim nimic…

SCENA 5

GELU, IRENA, DAŞCU, MOŞ DUMITRACHE, SACHE, VASILIU

(Se produce rumoare în atelier.)

GELU (aleargă şi el… revine apoi, destul de tulburat): Faceţi loc! (Către Irena:) Un accident… mi se pare că un lucrător şi-a zdrobit piciorul… (Către Dos cu *şi lucrătorul care-l aduc pe rănit:) încet,* nu-i atingeţi piciorul…

(Rănitul, moş. Dumitrache, este aşezai pe canapeaua de muşama neagră.)

IBENA (săritoare şi impresionată): încet… încet… (Către lucrători:) Dar cum s-a întâmplat?

DAŞGU (*descurajai*): I-a scăpat forma de plumb pe picior…

IRENA (*care s-a uitat şi a văzut ce – ei cu durere*): I-a

rupt piciorul… pentru numele lui Dumnezeu, de ce e pus un om atât de bătrân să ridice greutăţi?… Un bătrân trebuie să stea acasă…

DAŞCU (*amar*): Acasă? Acasă are o noră bolnavă de oftică… Nu mai are nici aia mult de trăit… Mai are doi nepoţi la şcoala primară, atacaţi şi ei… El, aşa de bătrân, îi ţine pe toţi…

IRENA (*soră de caritate*): N-aveţi nişte cârpe curate… două şipci mici… Trebuie dus la spital undeva…

UN LUCRĂTOR: Vai de ei… din ce or să trăiască de-acum?

IRENA: Nu vă supăraţi dumneavoastră… dar, uite, acum se vede cât de bine e să puie omul un ban deoparte… E bine, cât eşti în putere, să faci puţină economie pentru zile grele… Să nu fii nevoit să munceşti la vârsta asta…

DAŞCU (*cu o uşoară amărăciune*): Economie? De unde economie?… Ce bruma o fi avut şi el, a cheltuit cu boala feciorului şi cu înmormântările… Că i-a murit nu demult şi un nepot…

GELU (*exasperat*): Mătuşă… nu mai vorbi… nu mai întreba nimic… Nu ştii cât de greu loveşti… Ce economii vrei să facă oamenii aceştia? Salariul le e socotit atât cât să nu moară de foame. Muncesc cel puţin zece ore pe zi…

adeseori douăsprezece, în duhoarea asta de aci… N-au sărbătoare cu adevărat decât două zile: la Paste şi două la Crăciun.v. N-au în toată viaţa lor o săptămână de vacanţă…

Odihna nu o cunosc decât lungiţi între patru scânduri… Dacă sunt bolnavi şi lipsesc, nu sunt plătiţi… Deci nu au voie să fie bolnavi…

Umblă cu răni pe ei, cu bube în cap… N-au timp să se spele, n-au voie să gândească la nimic altceva decât la lucrul acesta îndobitocitor şi, ca nişte animale, la hrana celor …7.

de acasă… Dorm elte cinci-şase într-o odaie igrasioasă, părinţi şi băieţi, fete mari la un loc. Şi sunt încă bucuroşi să poată munci aşa…

7» Jr 2 >

Bătrânul acesta era ţinut, vezi dumneata, de milă, nu mai muncea ca lucrător, a implorat dreptul de a-şi sfărâma piciorul aci în atelier, era un „rotar”, robotea şi el toată noaptea pe aci…

(între timp s-a adus o cârpă şi două scândurele, Irena face un bandaj.)

IRENA (potrivind şipcile, tulburată): N-am ştiut cât e de greu lucrul în tipografii… GELU (uimit, *cu un rânjet greu*): *N*-ai ştiut cât e de grea munca în tipografii?… Ei, Praida are dreptate… Oamenii sunt, cei mai mulţi, răi fiindcă n-au imaginaţie… Îi cutremură doar cazul la care sunt de faţă… Nu văd decât ceea ce pipăie cu ochii lor de melc… E grea munca în tipografii? Dar crezi că munca prăfuroasă din fabricile de dărăcit lână e mai uşoară? Ştii dumneata în ce duhoare se lucrează în tăbăcării? Te-ai întrebat vreodată cum conduc mecanicii şi fochiştii trenurile pe arşiţă şi pe vifor? în fundul vreunei mine te-ai coborât vreodată, să vezi oamenii în picioarele goale în apă, lovind zece ore pe zi din greu cu târnăcoapele? –… Pretutindeni, aceeaşi trudă de robi osândiţi la muncă silnică pe viaţă, până se rupe ceva în ei şi cad în genunchi, ca vitele… ca bătrânul acesta… Sunt hrăniţi numai cât să nu moară… ca să nu; – şi întrerupă lucrul… Vezi dumneata pe moş Dumitrache ăsta?… \ în treizeci de ani nu s-a odihnit niciodată trei zile la rând. Treizeci de ani a citit litera, literă cât un purice, neagră, murdară, nu numai pe hârtie, ci de-a dreptul pe plumb, până şi-a pierdut vederea… în duhoarea asta de aci…

IRENA: N-am ştiut… n-am bănuit… (A terminat *pansamentul.) Am să* mă ocup eu de acest bătrân şi de familia lui… Sunt la o societate f.

de binefacere…

DAŞCU: Doamnă… nu vă supăraţi, n-avem nevoie, de nicio societate de binefacere… O să punem noi mână de la mână şi o să-l ajutăm din ce putem şi noi, cum am mai făcut şi cu alţii…

IRENA: Dar bine, oameni buni, de ce să nu primiţi ajutorul unei societăţi, dat creştineşte, din toată inima?…

Acesta este rostul acestor societăţide binefacere…

GELU (*stânjenit*, *dezolat*): Mătuşă, iar nu înţelegi… Nu le face plăcere muncitorilor să le vorbeşti despre aceste societăţi de binefacere… Ei le privesc, nu te supăra, cu oarecare duşmănie… Nu vor binefacere… Nu le plac duioşii şi filantropii… Ce-ai zice dumneata dacă ţi s-ar lua casă, şi apoi, de milă, să fii lăsată să locuieşti la mansardă sau în subsol?… Ei cred că pentru munca lor au dreptul. – dreptul, înţelegi?

— La o viaţă omenească şi chiar la puţină fericire… Nu mai vor să fie exploataţi… Nu vor mila nimănui…

IRENA (*respirând greu*, *devenind nervoasă*): Dar pentru Dumnezeu, deschideţi măcar uşile toate, nu se poate trăi aci… (Se a*şază*).

GELU: De toate acestea, de exploatarea nemiloasă, ei cred că vor fi mântuiţi numai dacă vor fi organizaţi… Ei nu aşteaptă îndreptare decât prin luptă, prin sindicatul lor. Muncitorii apuseni, mai înaintaţi decât ai noştri, au dobândit mari îmbunătăţiri, ore mai puţine şi condiţii de lucru igienice numai pentru că sunt organizaţi… În douăzeci de ani de organizaţie au dobândit mai mult decât în două mii de ani de milostenie…

UN LUCRĂTOR: Hai până la o trăsură, să-l duc la spital…

(Rănitul e scos, sprijinit de doi inşi.)

GELU (*după o scurtă şi evidentă luptă interioară*): Sache, fă tot posibilul şi mai aşteaptă scrisoarea pe care ţi-o voi da. (*Cu înţeles*:) Sineşti nu va rămâne ministru…

IRENA (*deprimată*): Sineşti nu va rămâne ministru? Cum, te bate gândul să continui? După cele ce ţi-am arătat? De ce atâta înverşunare împotriva lui? Ce va câştiga muncitorimea dacă Sineşti nu va mai rămâne ministru? Gelule, de ce toată nebunia astă?

GELU (cu o convingere de neclintit): Luptând ca

Sineşti să nu mai rămâie ministru, muncitori*f*: …

mea luptă pentru ideea de justiţie absolută… Numai ideea de justiţie absolută poate susţine şi închega conştiinţele într-o luptă atât de grea ca a noastră…

IRENA (*exasperată*): Ascultă, ai putea să-mi spui şi mie ce anume a făcut Sineşti? Ai putea să-mi spui şi mie ce document este acela?

GELU: Mâine dimineaţă îl vei vedea. Este vorba de o scrisoare a doamnei Maria Sineşti…

IRENA: G scrisoare a Mariei Sineşti? Ce scrisoare poate fi asta şi cum a ajuns în mâna ta?

GELU: O scrisoare pe care mi-a trimis-o mie…

IRENA (îngrozită): Ca s-o publici?

GELU (*încurcat*): Nu ca s-o public… Este o scrisoare personală… (tot mai *încurcat*) *o scri*soare intimă…

IRENA (*bolnavă*): Şi dumneata publici o asemenea scrisoare? Un Ruscanu face asta? Să st îi că dacă nu se găseşte niciun bărbat să te pălmuiască în stradă, o voi face eu, în cazul când făptuieşti asemenea ticăloşie…

GELU (*primeşte drept în obraz insulta*, *şovăie*, *şi pe urmă*, *hotărât*): Mătuşă, facem parte azi din două lumi deosebite, şi orice lămurire între noi este de prisos… Se va întâmplă… ceea ce va fi să se întâmple… Vei face co vei crede de cuviinţă… iar eu voi răspunde faptei dumitale cum voi putea.

IRENA (*jignită*, *crispată*, *merge spre ieşire*): Noapte bună… (Dar *din prag se întoarce brusc, ca şi cum ceva s-ar fi frânt în ea, desperată.*) *N*u e cu putinţă să plec… Trebuie să-ţi explic, trebuie totuşi să pricepi… E vorba de tatăl tău, e vorba de numele… Aş fi o criminală, o denaturată, dacă nu aş încerca totul… Ascultă, Gelule, iartă-mi modul nesocotit în care ţi-am vorbit adineauri. Îmi pierdusem capul… Dar înţelege că nu mai poţi ataca pe Sineşti, acum, când ştii ceea ce ştii…

GELU: De ce nu?

IRENA (*exasperată oarecum*): Nu înţelegi ca omul acesta are să facă şi el scandal? Are să dezgroape cele ce ţi-am povestit? Are în buzunar scrisoarea tatălui tău prin care îi cere să ia bani din depozit. Are să vânture totul la gazetă… Numele părinţilor noştri, numele tău vor fi nume de scandal…

GELU (*amar*): Adică să acoperim fărădelegile trecute

cu una nouă?... (Frânt *în* el, *du*pă *un* timp:) Lasă, mătuşă, acolo în groapă să-şi primească tata pedeapsa şi să îndure memoria lui, dacă e nevoie, ca un pic de adevăr să iasă deasupra... (Surâzând *îndurerat:*) *Nu e* nimic dacă suferă puţin fotografia lui.

IRENA (*copleşită de spaimă*): Te-ai gândit bine la ruşinea de care ne acoperi, ele care te acoperi? N-ai să îndrepţi tu lumea.

GELU: M-am gândit... Nu ştiu dacă am să îndrept lumea, dar dacă n-aş abate omenirea din calea răului decât atât cât abate un bob de nisip albia unui fluviu, şi totuşi datoria mea e limpede... precisă... M-am gândit... nici nu ştii cât mă gândesc şi cât mă doare. Mătuşă, l-am iubit pe tata chiar aşa, fără să-l cunosc. Şi am regretat totdeauna că fiind atât de sportiv a trebuit să piară într-un accident de vânătoare... dar scrisoarea trebuie să apară mâine.

IRENA (*învinsă, ridică spre el o privire întunecată*): Aturâci, dacă nu se poate, mai am o singură rugăminte, şi-ţi cer să mi-o îndeplineşti, pentru tot ceea ce am făcut pentru tine. (*Cu faţa albă, pierită*:) Lasă încă o singură zi. Poate că te răzgândeşti totuşi, poate Sineşti are un gând. Poate că se întâmpla o minune. Lasă o zi norocului.

GELU (prins sub zodia umbrelor şi a contrazicerilor, pe gânduri): Da. IRENA: Mulţumesc. (lese fără să mai adauge niciun cuvânt).

TABLOUL VIII

Biroul lui Gelu la redacţie. Ora nouă fără un sfert, seara.

SCENA 1

GELU, PRAIDA, PENCIULESCU, VASILIU, SACHE, TOMA, apoi PRIMUL-PROCUROR

PENCIULESCU (cu un teanc de manuscrise în mână): Atunci, rămâne stabilit aşa. Ne-am înţeles...

t»

Pentru poimâine, dai dumneata (*lui Gelu*) editorialul şi cursivul, din p-ăgina întâi, punem 5 – 6, articolul profesorului ăla. (*Către Vasiliu*:) Dumneata dai foiletonul şi cursivul de pagina două... Reportajul din Galaţi merge în

pagina întâi, cu continuare într-a treia…

SACHE: Dar până atunci îmi trebuie pagina întâi de mâine. Uite, e ora nouă seara şi nu am până acum caseta aceea bloc, cu chestia Sineşti…

GELU (*vinovat*): Într-o oră ai jos caseta.

SACIIE (*teroarea redacţiei*): Aşa ziceţi, domnule director, şi pe urmă iar vine o vizită la redacţie… şi iar o vizită… şi încă zece, până se face miezul nopţii… Ca aci vine lumea ca la spital…

PENCIULESCU (*preparându şi-şvarţul*): Păi spital e aici, Sache, procopsitule, spital pentru suflete rănite…

SACHE (arătând un capăt de sfoară neagră): Nu ştiu, dar îmi trebuie o coloană.

TOMA (*anunţând lui Gelu*): Domnul prim-procuror, Vlădi… Vlă… Vlădicescu…

(Toţi se privesc miraţi, destul de neliniştiţi… Trece un timp.)

PENCIULESCU (*exasperat*): Asta-i acum…

VASILIU (încolţit): Ce facem?

PRAIDA (*liniştit, dar după o tresărire ageră*): Tovarăşe, ai înţeles bine, chiar primul-procuror?…

TOMA (*nedumerit*): Da… da, aşa a spus…

GELU (se frământă nedumerii): Dar…

PRAIDA (repede): Numai câteva clipe. (Scoate febril o hârtie dintr-un sertar, a pune în afara ferestrei, dedesubt, într-un loc pregătit.)

PENCIULESCU (*speriat, dezarticulat*): V-am spus eu, vine în chestia Sineşti, (*amintind*) „mâna forte” a guvernului. (*Se ridică.*) Am plecat… Redactor la o gazetă socialistă nu e un post indicat pentru cine suferă de inimă; aici vizitele astea mă omoară. (Lui *Gelu:*) *P*ot să trec prin apartamentul dumitale? (Dar, *speriat, se întoarce şi caută şi el într-un sertar, pripit, ca să-şi ia nişte hârtii pe care el le crede periculoase.*)

GELU (*băiatului*): Spune-i să poftească. (*Către ceilalţi, mereu nedumerit:*) Dacă ar fi fost ceva, ar fi venit „în numele legii” etc…

(Intră primul-procuror, bărbat înalt, ca de treizeci şi

cinci de ani, elegant, cu monoclu… Chiar după intrarea lui, stânjenirea continuă… iar Penciulescu nici n-a putut ieşi.)

PRIMUL-PROCUROR (după un minut de incertitudine, dă mâna cu Gelu): Vlădicescu, cred că ne-m cunoscut…

GELU: Da, domnule prim-procuror… ne-am cunoscut… fără voia noastră, ca să zic aşa…

9

PRIMUL-PROCUROR: Ei, ce să-i faci, datoria… Aş dori să vă vorbesc…

GELU (îi arată un fotoliu): Da… luaţi loc…

PRIMUL-PROCUROR (*se uită întâi la toată lumea aceea, care priveşte tulbure, şi pe urmă începe*): Dumneavoastră duceţi de vreo săptămână o campanie foarte violentă împotriva Regiei Monopolurilor Statului şi îndeosebi împotriva unui şef de serviciu, Constantinescu, pe care-l acuzaţi de fraude?… >

GELU (altfel nedumerit, confirmă): Da…

TOŢI (se privesc buimăciţi, neştiind ce să creadă).

PRIMUL-PROCUROR: Şi cereţi să se facă imediat o anchetă severă?…

GELU (tot mai nedumerit, nu găseşte capătul firului): Da…

PRIMUL-PROCUROR (*cu mult accent*): Dumneavoastră ştiţi cine este acest Vasilelonstantinescu? …

GELU: Dar?!…

PRIMUL-PROCUROR: Este marele poet Ion Zaprea…

GELU (*uimit*): Vasile Constantinescu de la Regie este poetul Ion Zaprea?…

PRIMUL-PROCUROR (cu un gest care spune: n-aţi fi crezut? joacă pe surpriza lor): Da, Ion Zaprea…

PENCIULESCU (*după ce s-a privit lung cu ceilalţi, şi-a recăpătat curajul*): Bine, o fi el Ion Zaprea… dar de unde până unde mare poet?…

PRIMUL-PROCUROR (*indulgent*): Eu ştiu că dumneavoastră, oamenii condeiului, vă cam mâncaţi între dumneavoastră… dar datini voie nouă cititorilor să ştim

care este poet şi care nu. Cine a scris poezia Inim*i lângă pământ sau* Feme*i de* a*lab*a*stru e u*n mare poet.

PENCIULESCU: Şi de unde până unde Ion Zaprea la Regie?…

PRIMUL-PROCUROR: Este şef de serviciu la eco

9 e

nomat… L-a numit acolo Maiorescu mi se pare… în orice caz, conservatorii. Mergea „cred, şi pe la Junimea…

PENCIULESCU: Mă rog, aşa, în paranteză, fraude a făcut?…

PRIMUL-PROCUROR (*urcat, cu vocea scăzută*): A cam făcut… Vi se pare grav?

PENCIULESCU: Dimpotrivă. Mai ales că în cazul acesta s-ar putea spune corespunzător că e „cam cinstit”… De altfel, cum vrei să fie când se amestecă cifrele cu rimele?

PRIMUL-PROCUROR: Situaţia este asta… Directorul Regiei m-a rugat să viu la el şi mi-a

O O 9

arătat dosarul… Dacă veţi continua să cereţi să se facă anchetă, el va fi nevoit să ceară anchetă oficială şi firește să înainteze apoi dosarul, Parchetului… Iar eu când voi fi sesizat oficial, va trebui să dau curs afacerii… Fără trei ani, nu scapă… (Urmează o liniş*te apăsătoare.) So*a*rta lui e* în mâna dumneavoastră…

GELU (*cu linii interioare drepte*): Daţi-mi voie să vă întreb încă o dată: e vinovat?

PRIMUL-PROCUROR: Da… dar va fi socotit mâine un mare poet… Este Ion Zaprea. Adaug că nu-l cunosc personal şi nu l-am văzut niciodată. Cu toate că trece drept modernist, eu îl apreciez foarte mult.

GELU (*liniştit, dar neînduplecat*): În faţa legii nu stă Ion Zaprea, stă Vasile Constantinescu.

PRIMUL-PROCUROR (*uimit*): Dumneavoastră vorbiţi în numele legii? Mie îmi vorbiţi aşa? Iată o situaţie paradoxală.

GELU: Nu e de loc paradoxală… Nu e vorba de legea dumneavoastră, pentru care nu avem prea multă stimă,

cum nu e vorba despre dreptatea dumneavoastră, pe care o cunoaştem... Este vorba cu totul de altceva, mai de deasupra. Situaţia vi se pare paradoxală, fiindcă nu ne cunoaşteţi şi deci nu ne înţelegeţi... Legile pe care le ştiţi şi dreptatea aceea sunt după chipul şi asemănarea dumneavoastră... sunt omeneşti... Noi urmărim legea pură şi ideea de dreptate însăşi... Legea asta este în noi... Dreptatea asta nu are privilegiaţi...

PRIMUL-PROCUROR: Poate că tot ar trebui să aibă... Vă luaţi o grea răspundere trimiţând un poet la temniţă...

GELU: Nu depinde de noi. Dreptatea este deasupra noastră şi este una pentru toată lumea şi toate timpurile. De altfel, daţi-mi voie să vă atrag luarea-aminte asupra faptului că termenul „dreptate" nici nu are plural... Nu se poate spune „dreptăţi"... Curios este că nedreptatea are plural: nedreptăţile pe care le suferă muncitorimea, de pildă... Toată puterea noastră de a spune ceea ce spunem vine din conştiinţa acestei dreptăţi absolute... Un singur caz de excepţie ar anula-o, precum dacă o singură dată doi şi cu unu ar face patru toată matematica ar fi nulă...

PRIMUL-PROCUROR (*se scoală dezamăgit, cu gesturi largi*): Atunci... (Aşte*aptă încă.) A*tunci, îmi pare rău că nu am găsit la dumneavoastră înţelegerea la care mă aşteptam. Credeam că sunteţi mai umani. (S-a *întrerupt şi dă bună ziua oarecum la toată lumea.) B*ună seara...

GELU (*îl opreşte în prag*): *N-am* spus niciodată că suntem umani. Dreptatea este inumană... (*Ridică din umeri.*) Bună seara. (*Primul-procuror a ascultat, se înclinaşi iese.*)

SCENA 2

GELU, PRAIDA, PENCIULESCU, VASILIU, SACHE

PENCIULESCU: Saint-Just, maică... Nu-mi închipuiam sabia dreptăţii atât de rece şi de tăioasă. Zăpezile ei alpine m-au îngheţat... Ce mai încolo şi încolo, m-ai aiurit... PRAIDA (dezaxat, gân*ditor): îmi dai v*oie, tovarăşe Ruscanu, să-ţi exprim un sentiment al meu?... Cred că eşti prea sever, aproape nedrept cu poetul Ion

Zaprea. Nu merită morala burgheză să-i sacrifici un poet. GELU (încremenit): Dum*neata spui* asta, tovarăşe? PRAIDA: Nu mă împac în totul cu felul dumitale de a concepe dreptatea. Vorbeşti despre această dreptate într-un mod foarte neaşteptat, nu ştiu cum să-ţi spun... În sfârşit... O dreptate inumană?... Dreptatea dumitale este cel puţin prea abstractă... GELU (are un gest moale de nedumerire, *ridicând uşor ambele mâini): C*um *ar putea să fie altfel?... PR*AIDA (surprins): O dreptate absolută? GELU *(cu o p*rivire liniară): Cum ar putea *să fie dreptatea dac*ă nu absolută? (Se închide cu un soi de îndârjire în *el însuşi, nu mai ascultă nimic, parcă ar* trece *pe alt tărâm.) PRAI*DA*: Dumneata pari obsedat de* ideea de lege, de ideea de dreptate, aşa, pură... O dreptate absolut pură, ca o geometrie?... PENCIULESCU: Praida, tot nu înţelegi ceea ce ţi-am

7 f D., spus de atâtea ori? Sunt oameni care au nevoie de absolut cum ai dumneata nevoie de aer ori eu de svart.

PRAIDA: Vorbe... Crezi că această necesitate e cu adevărat reală? Corespunde vreunui sentiment?

PENCIULESCU: Sunt convins că există sentimente pe care nu le încearcă toată lumea... Şi senzaţii... Eu sau dumneata, dacă găsim o muscă în varză cu carne, o scoatem, o aruncăm, şi mâncăm mai departe. Dar am văzut oameni care atunci când descoperă musca moartă în sosul acela gras... devin cadaverici la faţă şi nu se mai ating de varză cu carne o jumătate de an.

PRAIDA: Hm... cazuri rare... nevoi artificial create...

PENCIULESCU: Toată civilizaţia este artificial creată, dar cred că nu mai putem fără ea... Şi pe urmă, să-ţi spun un lucru... Poate că în istoria omenirii tocmai asemenea cazuri rare contează... Când supravieţuiesc... Căci în genere dispar de timpuriu, ucise de climatul vitreg. Florile rezistă mai puţin decât buruienile care se... adaptează...

PRAIDA: Suferinţe imaginare...

PENCIULESCU: Spune-mi din ce cauze suferi şi-ţi voi

spune cine eşti. E cazul prietenului nostru Saint-Just, care nu e obsedat decât de idei... Ce vrei? Dacă a descoperit într-o noapte cu lună jocul ielelor!...

GELU (*care a stat mereu pe gânduri, căutând*): Mărturisesc totuşi că nu văd ce ar fi o altfel de dreptate care s-ar da după toate vânturile, ca o giruetă... Care mai e atunci criteriul?...

PRAIDA: Criteriul este totdeauna o cauză... Este drept numai şi tot ceea ce slujeşte cauza pentru care luptăm... cauza muncitorească... Numai cauza e mare...

GELU (întâi nu ştie ce să creadă. Parcă s-ar fi răsturnat în el dimensiunea unui orizont. Se scoală şi face câţiva paşi, ameţit. Mâinile parcă nu ştiu ce să mai facă, se mângâie, se frământă una pe alta. Se ridică, ia o floretă din panoplie, o îndoaie gânditor, loveşte cu ea, concentrat. Pe urmă vine iar la locul lui, palid, înmărmurit, extenuat): Tovarăşe Praida. Am descoperit pe neaşteptate un continent nou, cu alte fluvii, alţi munţi nebănuiţi, cu populaţii necunoscute. (Neted, dur:) Dumneata aşezi partidul deasupra dreptăţii... (A rămas încremenit.)

PRAIDA: Altfel, de unde o să ştiu ce e dreptatea?...

GELU (ca un ecou, într-o complicată arhitectură ulterioară): Aşezi partidul deasupra dreptăţii?

PRAIDA: Îţi repet: altfel, de unde o să ştiu ce e dreptatea?

GELU: Cu alte cuvinte, pentru dumneata dreptatea e în funcţie de interesele muncitorilor?...

PRAIDA: Dacă nu e aşa, atunci ce p poate fi dreptatea? O simplă abstracţie?...

GELU: Nu... nu... tovarăşe... Eu lupt pentru cauza muncitorească şi îi sunt devotat atât de mult... numai şi anume fiindcă socot că dreptatea este cu ea. Mi-aş da viaţa pentru muncitorime, numai şi numai fiindcă ea este sub steagul dreptăţii şi nu dimpotrivă... Am socotit totdeauna că dreptatea e absolută. Dacă <lupt pentru o cauză, aceasta este dreptatea însăşi.

PRAIDA: Periculos mod de a vedea... şi de altfel y fals... cu totul fals... plin de riscuri... Dă-mi voie, tovarăşe,

să-ţi spun un lucru. Înainte de a studia ingineria, am vrut să studiez în Germania matematicile pure. Dar am căzut peste noile teorii matematice, ale antinomiilor, şi m-am îngrozit. Logica asta pură sfârşeşte iremediabil în marasmul incertitudinilor. Dreptatea asta formală, abstractă, are să te lase odată suspendat în gol… tocmai când îi vei căuta mal desperat conţinutul… Şi atunci n-aş vrea să fiu în locul dumitale… Ideile? Hm… hm… E ceva mai sigur materialismul istoric…

GELU (*cu o ardere interioară*): Sunt surprins că nu mă înţelegi.

PRAIDA (*îşi scuturǎ pipa*): Periculos mod de a vedea lucrurile!

PENCIULESCU: Dar nu înţelegi, Franzisek, că Gelu nu „vede lucruri”, că vede numai idei?

GELU: La urma urmelor, e adevărat… Eu văd ideile…

PENCIULESCU (*îl priveşte lung*): Ideile?… Ideile… Hm! Saint-Just, maică… uite… câtă vreme le vezi… totul e în ordine… Când au dispărut… după ce le-ai văzut, abia atunci e grav… începe drama… Aici are dreptate Franzisek.

PRAIDA (*examinându-i pipa, răspunde lui Gelu*): Nu te supăra, tovarăşe. E pentru întâia dată când parcă s-a întors pe dos în mine ceva, ca o umbrelă răsucită de vânt… Caut şi nu găsesc ce ar putea fi o dreptate „inumană”.

PENCIULESCU: Dar tocmai asta e… Cine a văzut ideile devine neom, ce vrei?… Trece flăcăul prin pădure, aude o muzică nepământească şi vede în luminiş, în lumina lunii, ielele goale şi despletite, jucând hora. Rămâne înmărmurit, pironit pământului, cu ochii la ele. Ele dispar, şi el rămâne neom. Ori cu faţa strâmbă, ori cu

7… *

piciorul paralizat, ori cu mintea aiurea. Sau, mai rar, cu nostalgia absolutului. Nu mai poate coborî pe pământ. Aşa sunt ielele… pedepsesc… Nu le place să fie văzute goale de muritori. A mai fost odată un grec, unul Platon, care pretindea că a văzut ideile pure, şi de la grecul acesta au venit toate nenorocirile din lume. A fost şi un franţuz,

Robespierre…

GELU (*cu o ardere interioară*): Atunci, e foarte simplu… Ideile n-au să dispară niciodată…

PENCIULESCU: Amin!…

VASILIU (*care fierbea tot timpul*): Domnule director, daţi-mi voie, vă rog, să vă spun şi eu un cuvânt… Un poet nu trebuie să meargă la închisoare…

GELU: Dar şi dumneata îmi dai voie să spun că un poet nu trebuie să fure)…

VASILIU: Şi François Villon?…

7 s

GELU: Ştii dumneata după patru sute de ani cum a fost? 0 legendă literară…

PENCIULESCU (*il caută pe Vasiliu în buzunar, găseşte versurile*): M-am lămurit… (Cu a*lt ton, că*tr*e Gel*u*:)* Nu-i mai puţin adevărat că situaţia e paradoxală… Primul-procurer solicită şi nu obţine de la un particular ca un vinovat să fie iertat! (Ridică d*in ume*r*i,* în*curc*at *şi amuz*a*t.*) *Asta*-i societatea românească… N-are ordine socială… n-are început şi sfârşit… O frază din prefaţă se upe, şi se leagă tocmai la pagina cincizeci pe verso, jos, iar pasajul din primele rânduri se continuă, trunchiat, în partea două… E o încâlcitură de nu se poate descurca nimeni… Toţi sunt rând pe rând victime şi călăi… Toţi sunt legaţi între ei, toţi sunt

J O *J J*

dacă nu fraţi, veri, ori au stat pe aceeaşi stradă, sau au învăţat la aceeaşi şcoală… sau, şi mai

— i *? 9

obişnuit… au făcut afaceri împreună… Partidele politice româneşti nu au aderenţi, ci aderente.»

GELU (*cu dezgust*): Nu prea eşti departe de adevăr…

PENCIULESCU: Aderenţe, numai aderenţe… Organismele greşite, bolnave au astfel de aderenţe, pe care dacă nu izbutesc să le rupă mor cu totul. De aceea sunt necesare revoluţiile… ele (taie cu *mâna*) *t*r*anşe*ază…

VASILIU (*luându-şi inima în dinţi*): Dar nu vă e teamă că s-ar putea ca revoluţia să vă tranşeze şi pe

dumneavoastră?... (Sper*iat de în*d*răzneala lui.) A*şa, din greşeală...

PENCIULESCU: Ba... bine că nu... Am zis necesară, nu de dorit... E singura soluţie... ca să se îndrepte răul... Dar ce nevoie am eu (apasă) să se îndrept*e luc*rurile? Unde aş mai găsi eu alţi proşti de pe urma cărora să trăiesc? Şi în definitiv aş vrea să ştiu cine dintre noi cei care avem azi cuvânt are vreun interes să se îndrepte lucrurile. Ce ne-am face toţi în cazul acesta? Ascultă-mă pe mine. Nimeni nu are interes să se îndrepte lucrurile în ţara românească... (Se apleacă şi îi spune l*a u*r*eche, d*ar *de*st*ul d*e t*a*re.) În *afa*r*ă de ţa*r*ă însă*şi...

BĂIATUL DE REDACŢIE (*dă o carte de vizită lui Gelu*): Doamna aceasta vrea să vă vorbească...

GELU (ia cartea de vizită şi tresare): Unde e?...

BĂIATUL: Aşteaptă pe culoarul de jos.

PENCIULESCU (*surprins*): Iar vizite... Cine mai e?...

GELU (prins cu totul, tulburat, încurcat): Doamna Maria Sineşti.

PRAIDA (tresare şi el, toţi se gândesc la acelaşi lucru): Doamna Sineşti?

PENCIULESCU: De când cu doamna Caillaux şi cu Calmette, nu-mi prea plac nevestele astea de miniştri care vin în vizită la directorii de»

gazetă... (Ca u*n s*ecr*et gra*v*:) A*ceea l-a aşteptat trei ore... (Mestecă *în gol, apo*i, şi *mai* e*xpli*cit*:) A tra*s şase focuri...

PRAIDA: Drept să-ţi spun, nici mie nu-mi prea place vizita asta... Poate că ar fi mai bine să n-o primeşti...

GELU (profund îngândurat, luptând cu el însuşi, resemnându-se): Toma, poftеşte pe doamna înăuntru, când voi suna eu...

PRAIDA (*alarmat, opreşte pe Toma*): Stai... stai câteva clipe... (Pentru î*ntâia* d*ată p*r*ofund nelinişt*it.) *„N-ar*e niciun sens să primeşti această doamnă...

GELU: Nu se poate să n-o primesc.

PRAIDA (*nervos, neştiind ce să mai facă*): îmi dai voie să rămân şi eu?...

y

GELU (încuviinţează obosit, din cap).

SCENA 3

GELU, MAIUA, PIIAIOA

MARIA (după ce a intrat, îl fixează cu ochii arzători, cu un freamăt nervos al buzelor; devine şi mai stâpjenită, şi mai palidă când vede că Gelu nu o primeşte singur): Aş vrea să-ţi vorbesc numai dumitale...

GELU (*cu o linişte de casă de spital*): Doamnă, nu aveţi ce să-mi spuneţi numai mie... Nu am niciun secret faţă de camarazii mei şi faţă de nimeni...

MARIA (*înfrigurată*): E o chestie care nu priveşte pe camarazii dumitale... e ceva cu totul personal... priveşte viaţa dumitale intimă...

GELU (*îngheţat*): Vă repet, doamnă, că eu nu mai am o viaţă intimă...

MARIA (*arzând*): Ce vrei să spui cu asta?...

GELU (*fără niciun gest, cu privirea absentă*): Că m-am dăruit cu totul unei cauze... unei cauze care depăşeşte orice preocupări domestice...

MARIA (*închide o clipă ochii de durere, apoi, căulând parcă să se dezmeticească*): Uită-te la mine, fă un pas, du mâna la frunte, fă un gest, ca să mai cred că eşti un om, şi nu o cauză.

GELU (tace un timp, încăpăţânat): Doamnă, spuneţi-mi ce aveţi de apus...

MARIA (priveşte spre Praida, nu poate vorbi, caută totuşi. Tot ceea. ce era să-i spună era întemeiat pe gândul că va vorbi numai cu el; exasperată): Nu pot să-ţi spun „Gelule" faţă de altcineva.

GELU (*dur*): Nu-mi spuneţi...

MARIA (*întoarsă asupra ei însăşi, cu o crispare de milă şi dezgust*): Din ce petice sunt peticită, ca să sper în mod stupid, aşa cum am sperat, că se va putea vorbi cu un om care de două săptămâni nu mai are numele cu care" l-a mângâiat mama lui şi... femeia care... (Se frânge.)

GELU (*egal ca două linii paralele*): Aşa cum sunt împrejurările, ar fi poate mai indicat să vorbiţi cu soţul

dumneavoastră.

MARIA (*cu oroare*): Soţul meu? Cu el într-adevăr nu se poate vorbi. (*Cu o bruscă lumină de nădejde*:) Ascultă… (Vrea *să*-i *spu*nă *numele… şov*ăie.) *Nu se* poate să te fi schimbat într-atâta… Trebuie să mai ajungă un cuvânt până la inima aceea de altă dată. E vorba aci şi de fericirea mea…

GELU: Fericirea nimănui, individual, nu interesează aci…

MARIA (*izbucnind cu o furie de sălbăticiune, încolţită, exasperată*); Dar crezi că ara să pot răbda multă vreme să-mi vorbeşti ca unei condamnate? Socotiţi că n-am şi eu un cuvânt de spus în toată împrejurarea asta?… Ei bine, n-am murit încă… Nu pot fi atât de rău lovită, fără să lovesc şi eu…

GELU (*calm ca un anesteziat*): Aşa e mai limpede, doamnă… Loviţi… Scoateţi revolverul şi trageţi.

MARIA (cu o strâmbătură de dispreţ, a dus mâna la poşetă): Te crezi la adăpost fiindcă e altcineva de faţă…

GELU (*cu aceeaşi linişte de moarte*): Chiar dacă în altă împrejurare este cert că voi putea fi găsit singur… în stradă, de pildă… este preferabil pentru dumneavoastră să trageţi acum… Nu vă va împiedica nimeni…

MARIA (înmărmurită): Aş putea să trag… (în timp ce Praida pândea în lături cu o încordare de vânător, după o clipă de şovăire ea scoate brusc revolverul şi-l trânteşte pe masă, ca pe-o unealtă netrebuincioasă.) Ah, nu se poate lupta cu voi… (gândindu-se limpede la Sineşti, căci pe Praida pare că l-a uitat) sunteţi prea puternici, prea răi, prea crânceni amândoi… Trebuie să fiu sfărâmată între voinţele voastre… Nu se poate lupta cu voi… O inimă e prea puţin lucru între două blocuri de răutate… (Gelu şi Praida schimbă priviri obosite, cu înţeles; revolverul cu prăsele albe a rămas zvârlit departe, pe masă. Maria s-a lăsat istovită în fotoliu, ca o pasăre rănită, cu ochii în gol.):

GELU (se apropie tulburat, nedumerit totuşi, o mângâie cu privirea şi îi spune cu o nesfârşită duioşie): Ai vrut să mă ucizi, Maria?

MARIA (*fără să-l privească*): Nu m-am gândit să te ucid niciodată.

GELU: Dar revolverul?... (l-l arată cu un surâs întrebător. Praida iese neobservat.)

MARIA: Nu-l purtam la mine ca să te omor...

GELU: M-ai amenințat totuși...

MARIA (*cu fata întinsă, palidă*): În clipa aceea, poate te-aș fi ucis... Nu mi-am închipuit niciodată că ai putea să-mi ceri să-ți vorbesc cu martori...

GELU (se gândește că ea s-ar fi putut sinucide, se uită la revolver gânditor): Ai vrut să te sinucizi?... (Îl zvârle într-un sertar al biroului.)

MARIA (*aproape scâncit, ca o fetiță, cu o elementară durere*): Mi-a luat amândoi copiii... i-a dus la mătușă-mea, care mă urăște... mai rău ca o străină.

GELU: El nu va putea păstra în niciun caz copiii... Justiția ți-i va înapoia...

MARIA (*îndoindu-se*): Sunt și copiii lui...

GELU (ca un ecou interior, întârziat): Ai vrut să te sinucizi?...

MARIA: Nu știu... Nu mai cred nici asta... Nu pricep nimic...

GELU: De ce ai venit?

MARIA (*cu reflexe sleite*): Nu știu... Am plecat de acasă fără să mă gândesc... Am privit gândul morții atât de fix, că nu mai văd nimic. La pension, o fată dintr-a opta pretindă că sunt un mediu bun, și într-o seară m-a hipnotizat în dormitor. M-a pus să privesc fix un nasture de metal lucios. Mi s-a spus că pe urmă am adormit, m-am ridicat din pat și am umblat prin dormitor la porunca ei. De două săptămâni mă gândesc numai la moarte. Am privit-o prea mult fix, și tot ce e real a dispărut pentru mine. De azi de dimineață merg ca o somnambulă pe stradă.

GELU: Cred că totuși tu singură ai putea să mă înțelegi. E o lege deasupra noastră, inumană.

MARIA (*adânc descurajată, istovită*): Eu nu înțeleg prea mult, dar dacă tu crezi că e nevoie să fiu zdrobită, nu

şovăi… loveşte, înfige pumnalul într-o inimă care şi aşa nu era decât a ta.

GELU (*nervos, bănuitor*): Ai venit anume ca să-mi spui asta?

MARIA: Nu… Ştiam că acum totul e de prisos şi nimic nu te abate de la nebunia ta. Dar cred că paşii m-au purtat aproape singuri încoace… Nu ştiu de ce… poate fiindcă totuşi aş fi vrut să aflu ceva.

GELU (o priveşte nelinişti*t*).

MARJA: Prezentul e pierdut… ştiu asta. Dar spune-mi dacă (apas*ă cuvântul, se frânge deznădăjduit) at*unci m-ai iubit… Uu singur ceas măcar…

GELU: De ce te îndoieşti?

MARIA: Felul în care m-ai părăsit m-a runcat în viitoarea tuturor îndoielilor… Poţi face orice din prezent, dar e dreptul meu să ştiu dacă m-ai iubit…

GELU: De ce vrei să ştii asta acum?

MARIA: E o nevoie de viaţă şi de moarte pentru mine să ştiu dacă trecutul însuşi a existat… dacă am fost cu adevărat iubită. Poate să se întâmple orice acum, dar ceea ce a fost nu poate să fie cumva anulat ca o socoteală greşită.

GELU: Ce ar putea să mai însemne acum trecutul?…

MARIA: Ce vrei? Voi credeţi în ideile voastre, prietenele mele, unele, se duc la biserică. Au copii care sunt ai lor, care nu pot fi luaţi… Mie nimic nu mi-a izbutit cu adevărat. Viaţa mea a fost toată zadarnică… Pe nimic nu m-am putut sprijini sigur. Nu mi-a rămas decât amintirea iubirii…

GELU (tot mai îngândurat, chinuit de nedumeriri şi îndrebări, tace îndelung; se duce la fereastră, ia o carte din raft, ca un alibi al îndoielii, pe urmă vine din nou la ea şi-i spune cu o stranie indulgenţă, cu un zâmbet melancolic): Şi totuşi, Maria, tu m-ai înşelat…

MARIA (*se frânge tăcută*): Nu, nu-i adevărat… De altfel, ce sens mai are să mai vorbim despre asta?… Nu, orice… orice… dar nu vreau să mai vorbim despre asta acum… A fost o vreme când un cuvânt de al tău ar fi

refăcut lumea din nou… 0 explicaţie atunci…

GELU (*cu o duritate de diamant*): Nu ţi-am cerut nici acum nicio explicaţie. Am spus numai „şi totuşi”… Exprimam doar o nedumerire.

MARIA (după o lungă tăcere, zdrobită de voinţa lui, într-un ton de ultimă renunţare, ca într-o agonie lucidă): Nu este ce ai spus tu, dar nu e mai puţin adevărat că uneori nu mă mai înţeleg nici eu. Alaltăieri… Sineşti… (Se înv O 9!

trecupe cu silă.) Sunt clipe în viaţa mea pe care când mi le amintesc mă îngheaţă un fior din cap până în picioare… (Cu o*roare crescândă:*) *R*ătăcirile astea din viaţa mea… câtă josnicie inutilă… Mi e silă de mine… Gândesc uneori că sunt în mine două fiinţe: una josnică, mărginită şi laşă, care a primit să i se dea de bărbat un om pe care nu-l iubea, care a putut să creadă că Gaian… (Se întrerupe cu silă*, a**poi, aduc**ându-şi* am*inte*, *mai aproape, brusc*, *pov**este**şte* sc*ăzut,* d*e parcă ar avea g*ur*a* c*oclit*ă.*) Adin**eauri*, *cu min*ţile duse, lovindu-mă de toţi pereţii desperării, am mers până acolo că am făcut încercarea meschină, dezgustătoare, ca să-l seduc pe Sineşti… Oh! mi-e scârbă de tot… de tot… (După un timp:) Şi totuşi, e în m*ine* o *fl*intă care suferă, care plânge… care sângerează pentru toate josniciile celeilalte… (Surâde trist, apoi explică firesc:) Ştii *că Vă*d*ulenii au în afară* d*e Mart*a încă o fată, Rida, idioată şi gângavă, pe care o ţin mai mult ascunsă, de durere şi de ruşine. Dar care din când în când tot scapă în salonul plin de lume… Dacă ai verdea atunci cât de penibilă le e suferinţa… cum ghicesc în ochii tuturor o întrebare la care ei, umiliţi şi dezo

laţi, nu pot răspunde… (Cu u*n nesfârşit dez*g*ust şi* p*ăr**ere de* r*ău*:*) E*i bine, este în mine o Rida care de câte ori mi-a scăpat m-a abătut din calea norocului… M-a făcut să-mi muşc buzele de silă şi de durere…

GELU (neliniştii, a rămas pe gânduri, ridică privirea nervos): Nu văd lămurit ce vrei tu acum.

MARIA: Aş dori, fireşte, să nu publici scrisoarea.

GELU (*egal cu el însuşi*): Scrisoarea nu mai are nicio importanţă în ea însăşi... Crima lui Sineşti e în conştiinţa mea ca un astru negru rătăcit pe cer în plină zi... Alte legi îl pot scoate de acolo decât propria noastră voinţă.

MARIA (*resemnată*): Da... ştiu şi că totul e de prisos... Tot ceea ce ţi-am spus n-avea niciun rost, nici eu nu-mi dau seama de ce am venit. Poate că aş fi vrut să ştiu nu ce ai de gând să faci, dar ce simţi acum, cum ţi-e fruntea în ceasul când iei o asemenea hotărâre... Mi-era teamă să nu fie ură... Şi dacă mai caut în pustiul din mine de acum, poate că aş găsi dorinţa ca şi tu să ştii ceea ce simt eu acum, când am renunţat la tot... Când eram mică şi eram bol

7»

navă, tremuram de frica doctorului şi îmi făcea bine să ţin mâna mamei sau a tatii.

GELU (*iritai, bănuitor*): Ce vrei? Nu te mai bizui pe mine... Stăm astăzi fiecare sub altă stea... decât atunci când s-a întâmplat ceea ce tu vrei să rămâie neschimbat... Am văzut după aceea şi am înţeles alte lucruri decât le vedeam»

Împreună... Am văzut un joc jucat numai pentru mine însumi, şi de atunci am alţi ochi, mintea mi-e alta...

MARIA: Am să-ţi arăt că nu vreau nimic... Vezi cutia aceasta?... (Se miră.*)* N*u ma*i recunoşti mâtisorii de ulm?

T >»

GELU (clatină din cap neprecis): Spune.

MARIA: Vreau să-i iei înapoi. (*I se înnegurează privirea*.) Plecaserăm amândoi, într-o duminică în care eram liberă, pe lângă pădurea de la Fontainebleau, unde am rămas şi la prânz... Fusese o primăvară tare târzie, înverzirea dumbrăvilor întârziase foarte mult, şi pe urmă parcă intrasem de-a dreptul în vară. Era de o săptămână vremea foarte călduroasă, şi toţi copacii plesneau de sevă, grăbiţi să înmugurească şi să înverzească. Ai fost tot o y în m f timpul neastâmpărat, ai glumit cu localnicii, ai vâslit; Pe urmă a venit un grup de studenţi, care au crezut că şi eu sunt studentă ca voi, ne-au luat cu ei, şi eu muşcam din

bucuria asta ca dintr-un măr, eu, care mă măritasem din clasa a şaptea de liceu, smulsă de pe băncile şcolii… Au fost fel de fel de jocuri şi de farse… (Privirea ei, *întoarsă în trecut, actualizează totul.) Mi-ai făcut* semn. Ne-am despărţit apoi de toţi… Mergeam alături prin crâng şi era un verde sfios şi fraged. Mereu neastâmpărat, mă necăjeai… Mi-ai umplut buzunarele cu mâţişori de ulm. (Zâmbind:) Aceştia *sunt mâţişorii* de atunci. Uite-i. Lucrurile astea crezi că le-ai uitat, pentru că te preocupă altceva, dar, închise în fundul sufletului, ele îşi păstrează frumuseţea, cum păstrează pământul strălucirea sculelor de aur. (îi cad braţele moi.) *Pe urmă ai devenit* tăcut, serios… comic de serios… Am început să te necăjesc eu… Mi-ai prins deodată mâinile şi, cu o voce care parcă venea de dincolo de tine… de unde lucrurile sunt fără cauză… „Maria, în clipa asta te iubesc atât de mult… că mă doare iubirea asta îngrămădită în sufletul meu, care nu se poate exterioriza, aşa cum irumpe seva copacilor în desfacerea mugurilor”… Te necăjeam încă, spuneam că nu cred… M-ai privit, liniştit mereu, m-ai oprit lângă trunchiul negru al unui ulm şi m-ai apropiat mult de tine… „Maria, iubirea mea este sub altă constelaţie decât celelalte iubiri…” (Lasă capul în jos.) Vorbele tale sunau în mine ca într-o vioară… (*Reii.) „Aş vrea* să fac pentru tine un sacrificiu nemărginit, un *sacrificiu* absolut, prin care viaţa mea să fie alta, sau să nu mai fie… Ca să gândeşti cândva altfel, ceea ce acum nu sunt decât vorbe, ruşinate că nu sunt decât vorbe… să-ţi spui odată «cât de mult m-ai iubit»”. (Maria s-a sculat, /ace un pas, vrea să plece, sau numai fiindcă e foarte *tulburată.) Aşa* mi-*ai spus…*

GELU (cu spaimă, ca pe o plută luată de şuvoi): Maria, ce vrei de la mine?…

MARIA (*liniştită, obosită*): Nimic… sacrificiul acesta ţi-am spus că nu ţi-l cer… (Gândeşte *adânc, liniştit, toată finţa ei se pierde întinsă.) Poate*, totuşi, aş vrea să ştiu ce crezi azi, ca o mărturie de foc, despre clipa de atunci…

GELU (are o răsucire în el însuşi, convulsivă): Maria…

MARIA (*cu aceeaşi voce gravă, obosită, inactuală, îndurerată*): Altă dată, Gelule, eram în odaia ta de student... Erai ca de obicei neastâmpărat, vorbeai cu fervoare, ca dintr-un preaplin sufletesc... Erai pe covor şi te jucai cu buclele pantofilor mei... Aveai parcă ochii în lacrimi: „Ce nefirească este prezenţa unei femei ca tine, Maria, în această odaie săracă şi plină de cărţi... Când mă gândesc la femeile din viaţa colegilor mei... Te privesc şi ştiu că tinereţea mea săracă nu s-a irosit zadarnică şi fără frumuseţe... Ar fi fost o moarte neştiută..." Spuneai în lacrimi... „N-ai să regreţi niciodată cât de mult dăruieşti?" îmi strângeai fierbinte mâinile... „Maria, spune-mi că orice s-ar întâmpla – orice s-ar întâmpla, înţelegi? – niciodată n-ai să regreţi că te-ai dăruit atât de mult, că m-ai iubit atât..." (S-a oprit îndelung, murmură pentru ea însăşi.*) Niciodată...*

GELU (la capătul puterilor lui): Ce vrei?

MARIA (*îl priveşte sigur, puternic, şi îi spune apoi, liniştită*): Vreau să ştii că azi de dimineaţă, simţind revolverul, pe care-l plimbam rece, lipit de piept... n-am regretat... Şi acum, fiindcă am putut să te văd în ceasul acesta, şi mai puţin. (Pleacă b*rusc.)*

SCENA 4

GELU, dup» un timp TRAIDA, apoi VASILIU

GELU (s-a trântit în fotoliu foarte nervos, îngândurat, abătut. Aşa îl găseşte Praida. El pare că nici n-a observat intrarea lui. Începe apoi să se

plimbe agitat prin încăpere. Praida îl observă foarte concentrat).

PRAIDA: Ţi-a cerut să nu publici scrisoarea?

GELU (chinuit): Nu...

PRAIDA: Prin urmare, scrisoarea apare... Dar în definitiv, ce-a vrut atunci?...

GELU: Nimic... Sau, dacă vrei, cam acelaşi lucru: o mărturisire...

PRAIDA (zâmbind): Asta tot?

GELU (*abătut*): Atâta tot. (*Cu o duioşie şovăitoare*:)

Ar fi vrut să ştie dacă a fost iubită cu adevărat măcar în zilele acelea trecute… Nu vrea nimic de la prezent. Renunţă la tot… Dar, ca să sufere mai puţin, ar vrea să ştie măcar atâta lucru: dacă a fost iubită cu adevărat…

PRAIDA: „Cu adevărat”? Dacă ar fi Penciu aci, ar spune că e şi ea însetată după absolut… A văzut şi ea jocul ielelor…

VASILIU (*intră agitat*): Tovarăşe director, s-a întâmplat o mare nenorocire…

GELU (*speriat*): În tipografie?

VASILIU: Nu… sus la mansardă, pianistul Lipovici s-a sinucis azi-noapte cu toată familia… Acum i-a descoperit o vecină.

TABLOUL IX

E către orele nouă şi un sfert seara. Pe un soi de terasă leproasă, pe care dă uşa unui culoar îngust şi ferestrele unei camere, altfel mari ca un pod, de la ultimul etaj alunei clădiri vechi, dărăpănate, dintre cele care înconjurau pe vremuri Parcul Oteteleşeanu, pe atunci consacrat spectacolelor estivale de operetă. Intrările sunt, firește, pe străzile înconjurătoare, spre parc dând numai curţile interioare. De pe această terasă rudimentară nu se vede decât – departe – o singură altă clădire, cea mai înaltă, cu firme luminoase, oraşul fiind jos, sub orizont, trădat numai de imensa reverberaţie serală, cu jocurile ei, ca o respiraţie a cetăţii. Ferestrele joase, luminate, ale odăii în care zac cei şase morţi sunt larg deschise spre terasă… Balustrada înconjurătoare e când de zid lepros, când de fier strâmb. Se ghicesc în interiorul clădirii vechi, la etajul ultim mai ales, scări, înguste, deşelaţe, culoare murdare şi prost luminate, ca în casele vechi de raport de prin porturi… Cerul apare înalt în seara plină de mai, şi pe el, printre stele mici, palide, se proiectează fulgurant reclama operetei Văduva v*eselă.*

La VIENA, PARIS, LONDRA, BERLIN, ROMA, în toată Europa, se joacă:

VĂDUVA VESELĂ O mie de spectacole în trei ani! Literele din rândul întâi se aprind defectuos.

Siluete negre de dansatori şi dansatoare de cabaret sunt proiectate transparent peste text, în ritmul măsurilor din operetă, care răzbat de jos din parc. În timpul primelor replici, şi proiecţia, şi muzica sunt mai atenuate.

GELU, VASILIU, PRIMUL-PROCUROR, MEDICUL, UN GARDIAN

GELU (*foarte tulburat, copleşit de nenorocire, se plimbă pe terasă, şi când apare Vasiliu, îl întreabă nervos*): Ei?... VASILIU (abăt*ut, agit*a*t*): *A*m vorbit cu vecina. E o sinucidere în masă. Au aprins două ligheane cu mangal... Au murit probabil azi de dimineaţă. Locuiau toţi în camera asta mare, de mansardă.

GELU (arată ferestrele joase, larg deschise, luminate):

Se văd pe fereastră şapte cadavre pe jos. VASILIU: A sosit chiar acum medicul şi primul procuror. Vecina de la ultimul etaj a descoperit nenorocirea.

MEDICUL (vine purtând pe – braţe o fetiţă ca de cinci-şase ani, caută unde s-o aşeze pe terasă după el vecina şi primul – procuror, urmat de gardian): Fetiţa nu e încă moartă... S-ar putea să scape.

PRIMUL-PROCUROR (*dă ordin gardianului*): Nu intră nimeni în casa asta. Faceţi cordon jos, în stradă. (*Către cei doi*:) Dumneavoastră?

GELU (*scăzut*): Noi suntem locatari în aceeaşi clădire.

PRIMUL-PROCUROR (îl recunoaşte pe Gelu): A, dumneavoastră... (Se salută uşor.)

GELU (*obosit*): Au lăsat vreo scrisoare?

PRIMUL-PROCUROR (*explicând*): Din pricina mizeriei. De luni de zile nu mai aveau ce mânca. De trei zile n-aveau nici pâine. Bunica era bolnavă de cancer.

GELU: Mi se pare că el era profesor de pian...

PRIMUL-PROCUROR: A dat lecţii, iar în ultima vreme cânta la un cinematograf. Era şi el tuberculos în ultimul grad.

MEDICUL (*se apropie de grup*): Fetiţa va scăpa. (*Nu se poate regăsi.*) Trei generaţii împreună moarte: bunicul,

tatăl şi mama, trei copii, în afară de fetiţă. Cel mai mare avea treisprezece ani... Cea dintâi a murit bunica.

Se accentuează intens, câteva clipe, muzica şi mişcarea reclamei, cu siluetele de dansatori de cabaret.)

PRIMUL-PROCUROR (*când pulsaţia muzicii a scăzut, amar*): Fericită această Europă din 1914, care poate petrece când sunt cu putinţă asemenea drame!

MEDICUL (cu o silă nesfârşită, din toată fiinţa lui): Nu, lumea asta nu e cea mai bună cu putinţă.

(Din jocul luminilor între litere rupte, neciteţe, pe ecrqnul cerului, asemeni unui fulgurant Mane, tekel, fares[12] au rămas întregi doar aceste cuvinte:

Europa

VĂDUVA VESELĂ

Parcă din neant, sus, în partea stângă a cerului, a apărut o uriaşă crizantemă de lumină, un luceafăr arzând puternic, în cea mai apropiată fază de pământ, ca stelele fatidice din legendele popoarelor.)

GELU (*cu o tristeţe fără margini, grea de compătimire*): Lăsaţi-i să se îmbete, devoraţi de propria lor frenezie... Lăsaţi-i să petreacă... să se ameţească. Nu vedeţi că deasupra lor s-a şi ridicat steaua morţii?

(Reclama ciuntită, deformată, fulgeră mereu: ... Europa VĂDUVA VESELĂ... pe cerul înalţ de mai, sub floarea albă a luceafărului care priveşte fatidic.)

ACTUL III

TABLOUL X

Biroul lui Gelu la redacţie

SCENA 1

PENCIULESCU, VASILIU, KIRIAC

(La ridicarea cortinei, Penciulescu citeşte, scoţând mereu ochelarii de oboseală, manuscrise, acum pe ai lui Vasiliu, şi soarbe din ceaşca de şvarţ.)

PENCIULESCU (*citeşte*): „Crima doamnei Caillaux,

---

12 Cîntărit, socotit, împărţit. După legenda: ameninţare profetica scrisă de o mîna nevăzut» pe pereţii sălii în care petrecea Balfhazar, ultimul rege babilonean {eca. 554—538 l.e.n.). In acceaşt noapte regele persan Cirus a cucerit oraşul şi l-a ucis pe Balthazar.

în redacţia ziarului Le *Figaro* e semnificativă. Simplul fapt că publicarea unor scrisori de dragoste poate să provoace asemenea drame şi stârni asemenea furtuni îşi dă măsura frivolităţii şi sensibileriei acestei burghezii, coapte pentru lichidare". (*Zvârle foaia cu dispreţ.*) Eah! Fleacuri...

VASILIU: Acesta-i adevărul... De altfel, scriitorii burghezi abuzează de dramele din amor. Tragedii din amof din astea superficiale fac numai cei care trăiesc parazitar.

PENCIULESCU: Mare lucru n-ai rezolvat... La asta, ei ţi-ar putea răspunde că nici dramele şi furtunile iscate din nevoile stomacului nu trebuie exagerate. Că nici ele nu sunt de un nivel mai ridicat... Ai să afli într-o zi în ce constă esenţa dramei. Fugi de-aici! (Aruncă p*lictisit manuscrisul între cele acceptate.)*

(Vasiliu iese.)

PENCIULESCU (*înmărmurit, lui Kiriac, care intră*): Ce, e război şi revoluţie la noapte?... (l-ar*ată calendarul pe perete.) K*iriac, azi nu suntem decât în douăzeci şi opt mai 1914... Până la optsprezece iunie mai e aproape o lună... Ce te-a găsit?

KIRIAC (*cu maxilarele accentuate, grav şi convins*): S-a sfârşit... Nu va mai fi niciodată război şi nici revoluţie...

r»

PENCIULESCU (*cu o teatrală emoţie*): Kiriac, ce vrei să spui?

KIRIAC (*cu profilul de vultur scăzut*): Nu va mai fi război. Nici acum şi niciodată. Nu va fi nici revoluţie.

PENCIULESCU (*cu faţa lui negricioasă, rasă, de senator roman, tot mai teatral şi uluit*): Vino încoace. Întoarce-te... la dreapta... la sting?... (Îl întoarce *ca pe o păpuşă.) Ascultă,* glasurile tale secrete nu-ţi mai spun nimic?... Negrii pun urechea la pământ şi aud un cal în galop la şapte kilometri... Urechea ta nu mai aude nicio furtună viitoare?...

KIRIAC (*de neclintit*): Am citit un articol în *Dreptatea socială* care demonstrează că nu va mai fi niciodată război) ...

PENCIULESCU (*fierbând*): La noi în gazetă? Kiriac, fiindcă trebuie să-ţi spun totuşi pe nume, optsprezece ani ai ascultat glasurile tale, şi acum te iei după *Dreptatea socială*?

KIRIAC (*pătruns*): Era un articol foarte bine lămurit şi vreau să-l cunosc pe redactorul care l-a scris. Era semnat Gh. Vasiliu...

PENCIULESCU (*izbucneşte scandalizat*): Vasiliu?... Dar ăsta nici n-a avut timp să devie un gazetar... (Strigă:) *Vasil*iu!... Vasiliu! (Acesta vine *de la secretariat.) Ai scris* dumneata un articol prin care demonstrezi că nu vor mai fi războaie? Când a apărut? Fără ştirea mea?

VASILIU (*intimidat*): Acum trei zile, nu aţi venit în ajun la redacţie... Am comentat articolul unui savant francez, oare demonstrează că războiul e o formă depăşită.

PENCIULESCU (*nu pricepe*): O formă depăşită?

VASILIU: El arată că sensibilitatea prea dezvoltată a omului civilizat îl face impropriu pentru război...

KIRIAC (aprobă şi va aproba mereu, convins, fiecare argument).

VASILIU: Nervii omului de azi nu sunt nervii bestiei antice ori medievale, nu mai e nici chiar omul de acum o sută de ani. Am progresat în cincizeci de ani mai mult decât în veacuri întregi. Un occidental cultivat nu va putea ucide şi nu va putea suporta ororile şi atrocităţile unui război... Să opune psihologia modernă. (Penc*iulescu 0 e< str*âm*bă.) M*ai ales cu ravagiile armamentului modern...

KIRIAC (aprobă, tot ai convins): Da, da...

PENCIULESCU (*cu o*: *falsă admiraţie*): Măi... măi...

VASILIU (*devotat ideii*): Toţi economiştii de altfel sunt de acord că nicifo economie naţională nu va putea suporta un nou război... Un drea*dnought engl*ez de douăzeci şi şase de mii de tone, care poate fi scufundat de o torpilă, costă aproape un sfert din bugetul unei ţări mici... Francezii au tunuri de câmp cu tragere rapidă care bat la cinci kilometri şi jumătate, iar o mitralieră germană trage şase sute de focuri pe minut... Un stat nici nu poate fabriqa şi nici nu poate plăti atâtea muniţiuni... Savantul

englez afirmă de altfel

* o, că, chiar dacă ar izbucni un război, l-ar opri bancherii, epuizaţi după trei săptămâni... Economiştii sunt în această privinţă de acord...

PENCIULESCU (*furios*): Ei bine, economiştii tăi sunt nişte dobitoci, celebrul savant e un bou, iar tu eşti un idioţiţ. Să nu mai pui articole fără să mi le arăţi... (Se *întoarce îndurerai spre Kiriac.)* Iar tu, Kiriac, pentru că nu pot săuţi spun acum decât pe nume, m-ai dezamăgit... M-ai dezamăgit, Kiriac... Nu eşti un filosof... M-ai făcut chiar să înţeleg deosebirea dintre un nebun şi un filosof... Filosoful este un nebun consecvent... (Solemn:) Nu mai avem nev*oie de* serviciile dumitale. (îi întoarce spatele.)

KIRIAC (iese jignit): Bună ziua...

VASILIU (*cu ochii în lacrimi*): Domnule Penciulescu, este uşor să faci toată lumea tâmpită... Dar mai e nevoie să mai şi argumentezi.

PENCIULESCU: Nu plânge, băiete, că mi se rupe inima şi mă sileşti să-ţi spun, acum pe un ton duios, că eşti idiot... Cum o să argumentez că (apas*ă) va* fi război?...

VASILIU (*îndurerat*): Aşa cum ei argumentează că nu va fi, dumneata trebuie să le răspunzi, arătând cu argumente, că va fi. După regulile logicei... Nu cu invective.

O

PENCIULESCU: Măi băieţaş dragă, mă, cazi din prostie în prostie... Dacă ei sunt atât de imbeeili ca să pretindă că demonstrează că nu va fi război, eu nu pot fi tot atât de idiot ca să aduc şi eu argumente, fie şi contra... Aci este prostia, să aduci argumente, pricepi? Aşa, băieţaş, să nu te mai prind cu logică prin toate buzunarele! (Soarbe.) *Strici* chiar gustul şvarţului!

(Intră Gelu, întovărăşit ele Praida, venind de la maşini, de jos, în capul gol.)

GELU: Stai să-ţi arăt, că am procesul-verbal aci... (Caut*ă în sertar. Între timp, către Penciulescu:)* La ce oră a telefonat secretarul că vine Sineşti?

PENCIULESCU: Trece pe la Interne întâi, şi pe urmă

vine aci. (*Către Vasiliu*:) Aşa… să ştii că trebuie să-mi dai toate articolele să le văd mai întal. Ia arată-mi, ce-ai acolo? … Aaa… s-a terminat] (I-a luat art*icolul din mână.)* A*sta-i* 5 – 6 de mâine?… Nu-ţi mai daif drumul aşa uşor… (Citeşte şi e ind*ignat.) Ei*, n*u… as t ai* bu nă 3 (Către Gelu:) Bă ia t*u* lăs*ta s*crie cu şira spinării, nu cu capul. Îşi bate joc de cititor în…

VASILIU: Domnule Penciulescu, vă rog…

(*Gelu nu mai emi tă în ser tar* şi *ascultă*.)

PENCIULESCU (*fierbând*): Ce mă rogi? Cum poţi dumneata să scrii că ţara românească este condusa de escroci, de şarlatani şi de hoţi? Cum?

7 9 y f

Dumneata crezi sincer că Take Ionescu, Marghiloman, ori fraţii Brătieni sunt nişte escroci? Ei nu, zău… Te pomeneşti că ţi-ar fi frică să călătoreşti cu Take Ionescu în compartiment! Vrei să-ţi spun cinstit?… Dacă kr fisă călătoriţi împreună, mai curând m-aş aştepta ca dumneata să-i bagi lui mâna în buzunar…

să-i subtilizezi portmoneul… când ar privi visător pe fereastră… Domnule, oamenii politici nu sunt escroci… Escroci suntem noi, care suntem siliţi să trăim de azi pe mâine. Escroc eşti dumneata, care iei leafă pentru o meserie pe care nu o cunoşti… Escroc sunt eu, care în fiecare an iau bani de la minister ca să scriu o carte pe care toată lumea ştie că n-am s-o scriu niciodată. (Se întoarce către G*elu şi P*raida.) *Auz*i c*ine vor*beşte… şi cum vorbeşte despre oamenii poliţiei românî… (Către Vasiliu:) Ai cunos*cut d*umneata vreun om politic romăr?… Află că adevăraţii oameni politici la noisânt nişte delicaţi şi nişte visători… Tocr * *

mai visând treji, agonisesc ei palate şi moşii… Cu gândurile în sfere suave, iscălesc aprobând o dată la cinci-şase ani, o dată, nu mai mult, un contract de furnituri pentru stat, fără să bage de seamă că s-a strecurat acolo, un cuvânt mai mult sau – mai puţin. Am cunoscut unul care, la un contract de bocanci pentru armată, visător, n-a observat într-o frază acolo termenul „la vârteją\ Asta i-a

adus, tot fără să se trezească şi mei când a primit-o, o vie de patruzeci de pogoane... Fără să calce legea. Poţi azi să călătoreşti cu el liniştit în tren...

A.

— T!

Îţi va plăti amabil şi masa, în vagonul restaurant... E de o cinste rară. de o distinct le

*

totală în raporturile lui eu lumea... Nici nu are nevoie azi să fie altfel... Acum cinstea îi rentează ea însăşi. Află, tinere nesăbuit, că politicianul român dansează cu legea elegant, fără să o calce pe picioare...

PRAIDA (*surâde amuzat*): Şi că în genere, chiar la cinci ani o dată, obosit de cinste, el nu dansează decât pe contul statului.

TOMA: Domnul pe care-l aşteptaţi... GELU: El e... Praida, dumneata! rămâi

(Ceilalţi se duc.)

SCENA 2

GELU, PRAIDA, intra SINEŞTI

SINEŞTI (*cu o abilitate voită, are înadins mâinile ocupate, cu pălăria* şi *bastonul, ca să pară firesc că nu poate da mâna, în realitate fiindcă îi e teamă că s-ar putea să rămâie cu mâna întinsă*): Eşti desigur surprins că şeful meu de cabinet a insistat atât de mult. arătând că vreau să te văd astă-seară. (*S-a aşezat jos, se aşază şi cei doi care îl primiseră înadins în picioare.*) Mi s-a spus la club azi după amiază că sunt atacat de o foaie oarecare; la început n-am dat nicio importanţă numelui gazetei... înţelegi? Un ministru nu o să stea să citească

O toate gazetele care îl înjură... Unde am ajunge?... Şi personal, din principiu nu citesc foile care mă atacă. Aşa că habar nu aveam de acest atac din... (Caută titlul *gazetei.)*

GELU (concentrat), v Dreptatea socială.

SINEŞTI (*precis*): întocmai... (Relu*ând:) Z*ic, nu aveam habar, când mi-au căzut ochii Sub titlu... A... dar aci e director bunul meu prieten Gelu Ruscanu... probabil că

nici nu ştie omul despre ce e vorba. Se vede că vreun redactor zelos, în criză de subiecte, acum pe căldurile acestea, a vrut să mai animeze foaia şi… (Rupând fraza, ca să *descopere pe* Praida:) *Domnul* e *desigur* vreun prieten de al dumitale.

GELU (*calm*): Da… (Reia *şi el ideea.*) *C*red că v-aţi înşelat. Pot să vă spun chiar că toate aceste articole – şi cele pe care le-aţi citit, şi cele pe care din principiu nu le-aţi citit – sunt scrise chiar de mine…

SINEŞTI (*cu un soi de cordialitate ciudată*): Nu se poate… Atunci, tot eu am dreptate… într-adevăr nu ştii despre ce e vorba…

GELU (*brusc*, *grav*): Socoteam… că aţi reflectat adânc şi că tocmai pentru ca să evitaţi un pas ireparabil şi pentru noi, şi pentru dumneavoastră… aţi venit aci… Cel puţin în modul acesta am interpretat noi telefonul care ne anunţa vizita dumneavoastră…

SINEŞTI: Noi?… Care noi?…

GELU (*puţin încurcat*): Noi… să zicem eu şi prietenii mei… Să zicem eu şi domnul Praida… (îl arată.)

SINEŞTI: Sunt foarte încântat să cunosc pe domnul Praida, însă eu nu înţeleg să am de-a face cu niciunul din prietenii dumitale. Nu mă interesează nici măcar directorul *Dreptăţii sociale*. Eu am venit aci să stau câteva minute de vorbă cu vechiul meu prieten, domnul Gelu Ruscanu.

GELU (*cu un ton mai precis*): Domnule Sineşti, dumneavoastră ştiţi că la ora aceasta (*se uită la ceas*) scrisoarea e gata să intre în pagină? Şi dacă ştiţi aceasta, de ce atâta vorbărie fără folos?…

SINEŞTI (*candid*): Scrisoarea? Ce scrisoare?…

GELU (*stupefiat*): Credeam că sunteţi în curent… Credeam…

SINEŞTI (*surprins*): Ce tot spui dumneata?… Cum? Cine să mă pună în curent? Am citit şi eu ca oricine ameninţarea din ziar…

GELU: Din ziar?…

SINEŞTI: Altminteri de unde?…

GELU: Domnule Sineşti, de ce ţineţi atât de mult să rămâneţi în acest minister?... Ar fi mai bine şi pentru dumneavoastră, şi pentru noi.

SINEŞTI (*tăios*): N-am nevoie de sfaturile dumitale. Ce scrisoare e asta?

GELU (e în prada unui chin vizibil. Sineşti observă şi capătă mai multă siguranţă).

SINEŞTI: Ai pus cumva vreun detectiv de mi-a umblat prin sertare?...

GELU (*cu voce slabă*): O scrisoare... (stân*jenit totuşi) o* scrisoare a doamnei Sineşti...

SINEŞTI (*mirat*): O scrisoare a nevesti-mii! Dar nu văd legătura cu politica... cu Ministerul Justiţiei. Ori e şi ea o infamă de burgheză? (*Dintr-odată dur:) I*artă-mă, dar trebuie să-ţi spun: ar fi o ticăloşie!

GELU (*se stăpâneşte greu*): Dumneavoastră nu aveţi dreptul să întrebuinţaţi acest cuvânt.

SINEŞTI (*ca o lamă de stilet*): Nu e rău spus... chiar în clipa când anunţi că vei publica scrisoarea unei femei. În fine, pentru că e vorba de o scrisoare, dă-nii-o s-o văd şi eu... Ce scrisoare? După câte ştiu, nevastă-mea n-a făcut niciodată politică, nici ocultă chiar... Atunci?...

GELU (încurcat): Da!...

SINEŞTI (*ca un cleşte*): Ei, da... ce fel de scrisoare?...

GELU (*obosit, enervat*): O scrisoare... în sfârşit... o scrisoare de dragoste...

SINEŞTI (se ridică, face un pas, cu o detentă dură, se frânge, se răsuceşte în el însuşi şi întreabă apoi cu voce scăzută): Către cine este adresată?...

GELU (*mereu încurcat*): Domnule Sineşti, de câte neplăceri am fi scutiţi amândoi dacă aţi renunţa la Ministerul Justiţiei!

SINEŞTI (*îndârjit*): Înainte de minister şi de toate, mă interesează acum ce scrisoare e asta. Către cine e adresată?

GELU (*şovăitor*): Veţi vedea mâine, când o veţi citi... Nu asta interesează acum.

SINEŞTI (*îl priveşte sălbatic*).: Ba da. (*Se stăpâneşte*

cu un gest sec, îşi revine.) Dar nu e adevărat!... Maria?... (Apoi, p*arcă* ne*putând să treacă* p*este u*n *obsta*co*l, resemnându-se, surâzâ*nd*:) E o n*ăscocire... o plăsmuire... Ascultă, dragul meu... mă obişnuisem să te cred un tânăr cam naiv, dacă vrei, şi iartă-mă că ţi-o spun... dar de bună-credinţă. Ei bine, e probabil că ai fost indus în eroare.

GELU (*s-a trântit crispat în fotoliu*): Am motive să cred că nu. am fost indus în eroare...

SINEŞTI (*fără să apese*): L-ai privit drept în ochi pe cel care ţi-a adus-o? Ai învârtit în mână peticul acela de hârtie?... Te-ai îndoit o clipă de autenticitatea lui?... O cunoşti pe Maria, tot atât de bine ca şi mine. Ei bine, atunci cum ai putut crede una ca asta?...

GELU (*nesigur*): Domnule Sineşti...

SINEŞTI: Ce caraghioslâcuri... (Râzâ*nd insinuant*)*: Ş*i pe urmă, cu cine ar fi putut să mă înşele?... Dar „în sfârşit... dă-mi scrisoarea... S-o cercetăm împreună. Să-ţi dovedesc, dacă e nevoie, ce infamie s-a încercat.

GELU (*cu oarecare hotărâre*): Dacă mai aveţi un petic uitat de conştiinţă, veţi înţelege că nu puteţi rămâne ministru al justiţiei... (cris*pat*) *al* justiţiei...

SINEŞTI (*dur, totuşi având aerul că nu crede*): Deocamdată, dă-mi să văd scrisoarea... (Rânj*ind:*) *V*reau şi eu să aflu cu cine m-a înşelat. (Stă *pe* g*ând*u*ri, ca*ută*, ap*oi, *parcă uimit:*) *D*acă n-oi fi cumva chiar dumneata. Mai ştii drăcie?!... (Amuzat p*arcă:*) *Te po*meneşti că-i făceai curte cu piciorul pe sub masă! Şi de aceea găseai mâncărurile delicioase! (Din ce î*n c*e *to*nu*l d*e *bono*m *s*e *trans*for*mă în zefle*me*a *ageră.*) *Maria* te invita cam des când erai student. „Restaurantele sunt aşa de proaste şi murdare... bietul băiat”... Poate că de aceea îmi găseai discursurile frumoase... admirabile... când le comentam seara la colţul căminului... pe când Maria ne turna ceaiul... (Gelu devine din ce în ce mai pal*id.*) *Şi pe* u*rmă se*a*ra*, *c*â*nd* i*eşeam* împreună fumând, îţi aduci aminte ce ţigări mintinate aveam?... Eu la club, dumneata acasă... Să-ţi prepari examenele... Ori te pomeneşti că după ce ne despărţeam o luai pe bulevard la dreapta, la mine acasă?... Şi eu te

credeam cu ochii pe carte! E drept că servitorii, oameni de încredere, nu mi-au spus nimic... Dar mai ştii, poate că dumneata, luptătorul pentru adevăr; pentru dreptatea absoluta, înflăcăratul reformator... campionul luptei împotriva corupţiei... „fie ea de sus, fie de jos", cum scrie Dreptatea socială, ai debutat prin a corupe pe Lina şi Vasil*e?... Poate c*ă *atunci* când eu intram pe uşă, dumneata escaladai... cum puteai, fereastra. (Bâde gros.) Fleacuri... fleacuri... (Cu o şerpuitoare ironie:) Dumneata mă i*ubeşti, d*omnule. Da, da, mai mult *decât a*i *crede poat*e... *cu toat*ă graba inexplicabilă de a publica scrisoarea asta! (Dus pe gânduri:) Mi-aduc aminte, şi n-am să uit niciodată, când eram bolnav de p*neum*o*nie, cu p*atruzeci de grade temperatură, cât devotament mi-ai arătat... înfrigurarea cu care alergai după doctor... Ceasurile pe care le vegheai cu Maria la căpătâiul meu... De câte ori nu te apuca dimineaţa la mine acasă...

GELU (*e cu desăvârşire abătut, nu scoate o vorbă, în timp ce Sineşti îl priveşte apăsător, ironic. După un timp*): V-am spus că veţi vedea mâine cui îi e adresată scrisoarea şi cum înţelege cel care a primit-o şi a publicat-o să tragă consecinţele acestui act.

SINEŞTI (*îl ţine cu o privire de oţel*): Sunt convins că o vei opri dumneata, chiar dacă va fi cumva pusă în maşină.

GELU (*obosit*): Nu cred că se va întâmpla acest lucru...

SINEŞTI (rămâne mult timp pe gânduri, îşi fi amin tă pumnii strânşi, îşi muşcă buzele, apoi, cu gestul de a trece mai departe): Dar să admitem că va apărea această scrisoare... Ce vreţi să dovediţi cu ea?...»

GELU (*face o sforţare grea, apoi, cu destulă energie*): Scrisoarea aceasta aduce dovada că aţi jefuit şi aţi asasinat pe... bătrâna M.anitti.

y f I t

SINEŞTI (a rămas încremenit, apoi, după o lungă pauză, nespus de calm): Eu am jefuit, am asasinat? Afirmă aceasta nevastă-mea în scrisoarea ei? (Ţine umerii ridicaţi

într-o lungă întrebare.)

GELU (*hotărât*): Da, dând şi amănuntele împrejurării…

SINEŞTI (*priveşte nedumerit, apoi, foarte neliniştit*): în cazul acesta, desigur că această Scrisoare dovedeşte ceva…

GELU (scăzut, subliniind cu mâna sensul): A, prin urmare…

SINEŞTI (*continuându-şi ideea*): Dovedeşte fără putinţă de tăgadă că nevastă-mea este o mitomană… (comp*letând, mai sever) o* mitomană erotică…

GELU (cu totul surprins, rămâne aşa, năucit): Cum o mitomană erotică?

SINEŞTI (*voit obiectiv*): Foarte simplu… O femeie care, ca să devie interesantă şi să-şi aţâţe amanţii, brodează cele mai abracadabrante năzbâtii… Cazuri foarte des studiate de medicină şi de psihologia patologică…

GELU (şcos din sărite, trânteşte cu pumnul în masă): Ce vreţi să spuneţi?…

SINEŞTI (*privind ceasul*): Că în delirul lor erotic, unele femei detracate născocesc cu frenezie tot ceea ce poate face plăcere amantului lor, tot ceea ce le arată pe ele ca pe nişte fiinţe excepţionale, ca pe nişte victime. Mai ales liturghii negre împotriva bărbatului, ca să-şi justifice adulterul. În genere, amantul este prost şi crede orice… crede nu numai că este singurul care se împărtăşeşte din farmecele doamnei, dar că este şi cel dintâi… şi desigur cel din urmă. Aşa e orice amant: credul… Dar dacă amantul este în genere credul, justiţia e mult mai puţin credulă… Ea pretinde probe… şi mai ales pretinde probe tocmai unei femei fără scrupule şi fără demnitate, care-şi trădează soţul şi-şi necinsteşte căminul.

GELU (*uluit de această întorsătură, nu găseşte alt argument*): Eu sunt absolut convins că nu acesta este cazul aci şi că această scrisoare conţine purul adevăr.

SINEŞTI (*s-a ridicat masiv, îl priveşte aspru, apăsat*): Crezi că e adevărat că eu am ucis şi am jefuit?…

GELU Yscăzut): Da…

SINEŞTI (*se stăpâneşte cu un gest convulsiv, răsuceşte apăsat o carte, apoi, după un timp, respirând puternic*): Te priveşte… Să admitem, dacă vrei, pentru uşurinţa discuţiei, şi această (apas*ă) ab*surdă afirmaţie. Dar sunt avocat. Discutăm strict juridic… Ce valoare probantă poate să aibă această scrisoare pe care vrei s-o publici şi în care autorul ei face afirmaţii care îl privesc ca valoare de adevăr, despre un terţ?…

GELU (*cu privirea vagă, dar neclintit*): Depinde de împrejurări… Dacă aduce verosimilitate…

SINEŞTI (*cu o voită obiectivitate*): De acord… Dar atunci sunt judecate împrejurările… Se vor judeca deci împrejurările. De altfel, dacă scrisoarea există totuşi, e probabil că în faţa instanţei, dezmeticită, o va retracta femeia însăşi.

GELU: Rămâne gravitatea condiţiilor obiective, a prezumţiilor.

SINEŞTI (*continuând ostentaţia juridică*): Pentru aceasta nici nu e nevoie de scrisoare… Atunci?

GELU: Pentru ca justiţia să se pună în mişcare, are nevoie de un început de dovadă.

SINEŞTI (cu ostrâmbătură de dispreţ, cu umerii drepţi, prin. vându-l iscoditor): înţeleg, e nevoie de scandal.

GELU (*chinuit, fără sprijin, iritat de argumentarea lui Sineşti*): Repet încă o dată şi voi repeta la nesfârşit convingerea mea profundă că aici nu e vorba de o născocire, că nu e vorba mai ales de o mitomană.

SINEŞTI (*liniştit, ca de piatră*): Nu mă interesează convingerea dumitale personală şi sunt sigur că nu interesează pe nimeni… Dar din punctul dumitale de vedere, dacă eşti într-adevăr convins că această femeie merită să fie crezută, şi aşa e, de vreme ce afirmaţia ei ţi se pare de nediscutat, atunci ceea ce faci este nu numai inutil, dar şi abominabil…» Nu vei putea să atingi pe nimeni, căci nu e nicio probă… decât pe ea însăşi! (Se consu*ltă, o clip*ă, c*u el* în*su*şi.) *Spune*-mi un lucru… Crezi că ea e vinovată? Nu faţă de mine, căci aci nu încape

îndoială… Dar asta mă priveşte numai pe mine. Faţă de dumneata, faţă de justiţie.

GELU (precis): Nu…

SINEŞTI (*în continuare*): Care ar putea în definitiv să-i fie vina?

GELU (*mereu precis*): Nu e vinovată.

SINEŞTI (*pironindu-l lung cu privirea*): Atunci, începi cu un asasinat. (*A încleştat pumnul.*) Nu vei lovi decât tot în această nenorocită, căci vei da pradă opiniei publice nu numai purtarea ci de soţie nedemnă şi de mamă denaturată, care nu-şi va mai putea păstra copiii, dar vei etala şi tarele ei intime de femeie bolnavă… Vorbiţi în numele dreptăţii la această Dreptate *socială, dar* începeţi, dacă acesta e începutul, printr-o bestială, criminală nedreptate, căci asasinaţi în mod deliberat o femeie care din punctul dumneavoastră de vedere nu are nicio vină, distrugându-i căsnicia şi terfelind-o, nimicind-o în stima semenilor ei.

GELU (*de neclintit*): Dreptatea individuală nu poate trece înaintea dreptăţii tuturor. E o nenorocire, o mare nenorocire, că această biată femeie trebuie să fie sacrificată, dar nu poate să fie altfel. Am văzut sacrificii şi mai grele.

SINEŞTI: Te întreb precis… Ea consimte la acest sacrificiu?

GELU (după o lungă, şovăire concentrată): Mai curând nu.

SINEŞTI (*stăruind mult*): Te întreb din nou… E vinovată?

GELU (cu un calm impersonal): Nu.

SINEŞTI: Aşadar sacrifici, liniştit ca o maşină, No femeie şi copiii ei, pentru o cauză care e a oricui, dar nu e a ei… (Scur*t:)* Nicio lege nu-ţi da acest drept.

GELU (cu privirea absentă): Nu se poate altfel.

SINEŞTI (*cu privirea dură, încleştat*): Mentalitate bestială… îmi pare rău că trebuie să-ţi amintesc încă o dată lucruri pe care credeam că le ştii… – Văd că n-ai priceput nimic din tot caracterul civilizaţiei occidentale.

Baza, esenţa acestei civilizaţii nu e ştiinţa, căci ştiinţa poate fi asimilată şi de alte continente... Este moştenirea romană a dreptu lui... Este supremaţia absolută a legii juridice. Pereat mundus, *fiat justilia... (*Pa*rcă* e*l ar* fi însuş*i voc*e*a* j*ust*i*ţ*i*ei mil*e*nare, *s-a ridicat în pic*io*are.*) *Să piară lumea, d*ar să se facă dreptatea legală celui care o are, chiar dacă e singur şi neînsemnat. Aceasta-i puterea şi gloria civilizaţiei europene... De aceea mentalitatea occidentală cucereşte celelalte continente, şi nu dimpotrivă...

GELU (*într-o fierbere amară, cu ironie grea*): Bine ai nimerit vorbindu-ne nouă, socialiştilor, de dreptatea şi omenia societăţii moderne... Ah, legile de asuprire şi secătuire ale exploatătorilor... Când vezi ce ticăloşii tolerează această societate capitalistă şi cum îşi trage luxul şi desfrâul tocmai din nedreptate, asemenea ciupercilor care îşi trag culorile frumoase tocmai din putregai, e savuros să vorbeşti de spiritul de dreptate al societăţii occidentale.

SINEŞTI (*ştie ce spune*): Nu tăgăduiesc că e adevărat ceea ce spui. Desigur că legile sunt în mare parte nedrepte... Dar sunt legi... se pot face altele mai bune fără îndoială... Justiţia însăşi

poate greşi în aplicare... Dar ceea ce nu poate admite conştiinţa apuseană este nedreptatea legală... executată lucid, deliberat, indiferent scopul. Şi, pentru că vorbeşti de absolut, e aci singurul absolut posibil, cel juridic, pentru că vine din voinţă, acel principiu de foc, pereat m*undus,* fiat justitia*. GELU (*cu un di*spr*eţ *de meta*l *p*ur*): Le*gil*e juridice sunt făcute de oameni, deci nu sunt legi adevărate. Noi le dispreţuim. Legile adevărate sunt în conştiinţă... (Sarcastic.) *Dar conti*nuaţi...

SINEŞTI: Nu există dreptate pentru cei mulţi, acolo unde nu există pentru unul singur. Pentru un asemenea caz, cazul Dreyfuss[13], Franţa a fost frământată aproape un

13 Alfred Dreyfuss — căpitan francez^ de stat-major. Acuzat, în 1894, ea ar fi vlndut Germaniei importante acte militare, a fost exilat pe viaţă.

deceniu şi a ajuns până în pragul războiului civil. De altfel această Franţă regretă şi acum ororile morale ale revoluţiei... ilegalităţile tribunalului revoluţionar, teroarea...

GELU (*liniştit*): Au fost totuşi necesare.

SINEŞTI: Greu de dovedit. Pot să-ţi spun altceva... Dacă azi un corp de savanţi, în căutarea unui leac, ar inocula deliberat cancerul, unui individ, fără ştirea şi fără voinţa lui, mulţimea, în Apus, ar da foc institutukii lor. Şi dumneata vrei să sacrifici reputaţia unei mame, şi poate viaţa ei şi a copiilor ei, chiar pentru o experienţă socială? Presupunând că eşti de bună-credinţă.

GELU (*îl priveşte uluit, se frământă enervat, parcă nu ştie ce să mai facă, apoi împinge furios scrumiera de bronz, care se rostogoleşte pe jos*): Este atât de nemaipomenit ce se întâmpla în clipa asta, încât ar trebui ca evenimentul să fie întovărăşit de semne cosmice, aşa cum a fost la naşterea personajelor legendare. (*Cu tot corpul crispat*:) Un criminal pledează şi afirmă sublimul legii. Ar trebui ca în această clipă să se frângă instantaneu toate liniile drepte din abecedare, ar fi de aşteptat ca oamenii să înceapă toţi deodată să pronunţe cuvintele de-a-ndărătelea de la coadă spre început! (*Violent, cu ochii de foc*:) Dar bătrâna Manitti, în clipa în care era sufocată cu perna, ce vină avea? Pe ea n-o apăra legea al cărei elogiu sublim îl faci?... Ei bine, răspund eu: o va răzbuna, deşi prea târziu, conştiinţa dreptăţii absolute!

SINEŞTI (*se răsuceşte într-un salt de tigru, gata să sară, respiră greu, apoi, aproape livid, stăpânindu-se*): Când eu, ministrul justiţiei, am venit aci, mi-am dat seama cât risc şi cât de imposibilă este orice reacţie pe loc, aşa cum ai merita, din partea mea. Mi-am spus că trebuie să fiu calm, orice s-ar întâmpla. Mi-am spus că trebuie să viu pentru că o nenorocire ameninţă pe fiul singurului om

---

în 1906, Curtea de casaţie pronunţîndu-se că sentinţa era neîntemeiată, a fost reintegrat în armată şi decorat cu Legiunea de onoare. Procesul toi Dreyfuss a făcut mare vîlvă în toată lumea şi a rămas cunoscut sub numele de „Cazul Dreyfuss".

superior pe care l-am întâlnit în viaţa mea şi, doar în anume sens, ameninţă şi familia mea. Dar cum? Pentru că dumneata crezi asta, dumneata, în definitiv un oarecare, mă şi socoti condamnat… şi mă exe-…» cuţi pe temeiul mărturiilor unei mitomane erotice care de mult ar fi trebuit să fie internată într-o că sa de sănătate? Nu găseşti că treci dincolo de limitele discuţiei convenite? Căci am convenit faptul în discuţie numai în nădejdea că voi împiedica o nenorocire iscată din demenţă. Dacă n-ar fi fost amintirea fierbinte a lui Grigore Ruscanu şi dorinţa unei lămuriri…

GELU (*îl întrerupe surâiând ironic*): Invoci amintirea tatălui meu ca introducere la şantajul pe care-l pregăteşti? … (Cu u*n* peste *moale:) N*u se va prinde. Ştiu că ai în portvizit scrisoarea imprudentă a tatălui meu… Ai păstrat-o şi…

SINEŞTI (*duce mâna la portvizit*): Da, o am la mine, o port totdeauna la mine. Uite-o! (*A scos-o, vrea să i-o arate, Gelu face un gest de refuz, şi atunci o citeşte el însuşi.*) „Dragă Sineşti, te rog dă neapărat aducătorului douăzeci de mii de lei din depozitul Societăţii forestiere… N-avea nicio grijă, mâine dimineaţă, luni, la ora opt, pun toată suma la loc*”. E* pe hârtie, cu antetul clubului.

GELU (*îngrozit, pune fără să vrea mâna la cU*): Cum a putut să scrie în asemenea termeni? (*Nu pricepe.*) o scrisoare de sinucigaş… (*A rămas câteva clipe îngheţat.*) Ce chilipir în mâna unui om fără scrupule… înţeleg ele ce ai păstrat-o cu atâta grijă, de ce o ai acum la dumneata.

SINEŞTI (*cu scăzută brutalitate*): „Înţelegi” fiindcă judeci toată lumea după mentalitatea dumitale şi a complicilor dumitale.

GELU (*surprins cu totul*): Ce vreţi să spuneţi?

SINEŞTI: Un lucru foarte simplu… l) ar mai întâi o lămurire… De ce nu l-ai întrebat tocmai pe acel ticălos care a primit scrisoarea, de ce a păstrat-o ani de zile şi abia acum ţi-a adus-o. ca s-o publici? (Aşteaptă*, aspru.*) *De cu*riozitate, pe el l-ai întrebat oare de ce a păstrat-o?

GELU (înroşindu-se, sufocat, cu un act de încleştată

voinţă, apoi ridică privirea cu hotărâre, calm): Eu am primit scrisoarea! (După un lung răstimp, cu privirea absentă, cu o neomenească linişte:) Şi voi trage toate consecinţele.

SINEŞTI (ascultă încremenit, respiră greu, ca şi când ar aprecia ceva în adânc, apoi, foarte simplu, ca o linie pe tablă): Ştiam…

GELU (parcă lunecând fără sprijin): Ştiai?

SIXEŞJL (masiv): Ştiam… Am ştiut totul de atunci. (Urmează un lung răstimp stânjenitor, în care fiecare caută parcă în el însuşi, apoi Sineşti vine sfidător; sunt acum amândoi faţă-n faţă.) Pot să te întreb eu acum, de-a dreptul, cu ce gânduri ai păstrat atât de grijuliu această scrisoare, ani de zile?

GELU (*neted ca platina*): Cu gândul că trebuie publicată. (*De-a dreptul*:) Din clipa în care o primisem, ea făcuse din mine, automat, un complice. (*Cu un fior scăzut*:) Până la denunţare nu mai eram decât complicele asasinului. Nu mai puteam distruge o mărturie care nu-mi mai aparţinea mie, ci justiţiei. În conştiinţa mea era din prima clipă ceva care se desprinsese de mâne şi nu mai putea fi schimbat de mine. Dumneata n-ai cum să mă înţelegi.

SINEŞTI (*stă un lung răstimp cu privirea în pământ. Se plimbă puţin prin cameră, apoi, schimbat cu totul, de nerecunoscut, fără nimic din dârzenia de până acum, parcă obosit, parcă descurajat, cu un ţel de tristeţe neaşteptată*): Te înţeleg… din nefericire, te înţeleg. Poate că dacă nu aş fi cunoscut atât de aproape pe tatăl dumitale, mi s-ar fi părut totul de necrezut. Dar acum recunosc aceeaşi sete cu neputinţă de astâmpărat, aceeaşi nebunie a absolutului. E ceea ce m-a îngrozit, dar şi ceea ce am iubit mai mult la acest om. Prin asta am fost nedespărţit de el până în ceasul morţii. (S-a *aşezat iar, întârzie în gând, apoi continuă cu voce moale:) A* fost nu numai maestrul în profesia pe care mi-am ales-o, dar am avut prin el şi norocul de a trăi lângă un om neasemănat… un om lângă care viaţa e frumoasă şi adâncă… (Priveşte

tocul cu care se joacă.) Era de o înspăimântătoare inteligenţă. O inteligenţă sterilă, pretindeau duşmanii lui… Dar eu ştiu de ce era aşa… Vedea parcă prin lucruri… Din cauza asta era incapabil de acţiune. Dorea totul cu sete şi patimă, dar când judeca mai de aproape, orice îi apărea mărunt şi ridicol… Preamarea lui inteligenţă îl paraliza. Avea un fel de boierie a minţii şi un fel de silă de cei din

jurul lui, care l-a făcut să renunţe la rolul care i se cuvenea în avocatură şi în politică.

GELU (*nedumerit, oarecum neliniştit, aproape sacadat*): Mi se pare nespus de nefiresc să te aud pe dumneata aşa cum vorbeşti.

SINEŞTI (*cu copleşitoare omenie*): Ştiu. Ai socotit că am păstrat scrisoarea cu aceleaşi intenţii ca dumneata. Pe dumneata te-a uimit chiar că el a putut să scrie o scrisoare atât de „imprudentă”. Eu am găsit asta firesc şi sunt mândru că un astfel de om mi-a scris o asemenea scrisoare, tocmai fiindcă ea constituie o dovadă de încredere absolută. (*Cucerit în amintire*:) Totul era la el absolut… Fă ce vrei cu această scrisoare! (O aruncă pe masă.)

GELU (*rămâne încremenit*): Totuşi, mi se pare ciudat.

SINEŞTI: Am păstrat douăzeci de ani această scrisoare pentru că ea constituia o mărturie, o clipă sfâşietoare din drama ultimelor lui ceasuri înainte de sinucidere.

GELU (abia poate vorbi, i se răstoarnă toată vederea despre lume ca un decor întors de teatru): Sinucidere? Cum înainte de sinucidere?

SINEŞTI (*rămâne perplex, cu privirea fără sprijin*): Dar parcă… Adineauri ai vorbit de o scrisoare de sinucigaş.

GELU (*sufocat aproape, s-a ridicat*): Ce vrei să spui? Cum, tata n-a murit într-un accident de vânătoare?

SINEŞTI (*nedumerit, într-o revenire oarecum*): Am fost de altfel foarte mirat că ştii… Erai numai un copil de cinci ani şi luaserăm măsuri să nu se răspândească

adevărul despre întâmplare... Chiar procurorul a convenit la versiunea unui accident cu o puşcă pe care o cerceta în birou... Numai mătuşa dumitale, eu, medicul legist şi procurorul am ştiut întâmplarea... Tatăl dumitale s-a sinucis cu revolverul pe care i l-a trimis iubita lui anume.

GELU (pierit cu totul, abia poate întreba, după un timp): Cine era acea femeie?

SINEŞTI (*ca o paranteză dezolata*): O actriţă, Nora Ionescu... Joacă şi acum la o grădină, cred.

GELU (*încremenit*): Tata s-a sinucis pentru actriţa aceea vulgară şi fără talent? (*Se frânge, cade iar în fotoliu.*)

SINEŞTI (*cu o voce moale, inactuală*): Asta s-a întâmplat cam acum douăzeci de ani... Pe vremea aceea ea avea vreo douăzeci şi cinci de

ani şi era frumoasă... Nu se prea observa nici că e vulgară, nici că n-are talent. A avut epoca ei. Toată săptămâna încercase s-o vadă, fără să izbutească. Îi lipsea ca morfina unui bobiav... Pretindea că e supărată că o făcuse să-şi comande nişte toalete şi nu avea acum bani să le scoală... Biletul mi l-a scris durni'ni, că În zorii zilei. Până pe la zece dimineaţa pierduse şi aceşti douăzeci de mii de lei. A vrut s-o vadă neapărat, şi ea nu l-a primit. I-a scris după masă o scrisoare că se sinucide dacă nu-l primeşte câteva clipe. A aşteptat până seara răspunsul ei. Pe la opt ea i-a trimis un bileţel batjocoritor şi revolverul, spunând că i-l face cadou de despărţire. (Cu un tâlc a*mar:) Atunci am* înţeles pentru toată viaţa că de la o femeie te poţi aştepta la orice. Am stat cu el până pe la ora unu noaptea, neîndrăznind să-i iau revolverul. Nu vorbea nimic, şedea lungit pe divan... Dimineaţa am fost chemat în grabă, era încă în agonie...

GELU (*nu-şi mai poate reveni, totul e răsturnat în el*): Aşadar, tata s-a sinucis... A stat lucid în faţa morţii... A ales într-un act de conştiinţă...

j). r; f f*

SINEŞTI (*cu o admiraţie îndurerată*): Era prea

pătimaş, dar patima asta, setea asta de „tot”, devia se la el într-o legătură stupidă şi în jocul de cărţi. Nopţi întregi vrea să biruie cu logica lui exasperată absurditatea hazardului. Aşa s-a ruinat. Cum vezi, te înţeleg când te privesc copleşit de această împrejurare dureroasă din viaţa dumitale…

GELU (*se reface, ca adunat din sfărâmături*): Durerea mea pentru soarta crâncenă a tatălui meu nu are nicio legătură cu judecata mea. Şi nimic nu se schimbă din ceea ce credeam. (*Se ridică drept, palid.*) Dumneata ai putea suporta ideea unui cerc pătrat?… Sau gândul că doi şi cu trei fac şase? Ei bine, aşa nu pot eu suporta faptul că dumneata, (cres*când amar*) du*mneata* (exas*perat*) eşti ministrul justiţiei! (li. *ca*d *braţele moi.*) *A*l justiţiei însăşi.

SINEŞTI (*cu un calm întins*): Să ne înţelegem… T-îu poţi suporta ideea că eu sunt ministrul justiţiei. (Surâ*de.*) *C*ine e de vină că iei fumurile dumitale drept realitate? A, dacă printr-o inexplicabilă eroare eu aş fi găsit vinovat legal, atunci desigur că ar fi cazul unui cerc pătrat. Dar numai fiindcă dumneata singur m-ai condamnat, să iei în serios această condamnare, e absurd, e ridicol… Pentru astfel de fumuri să sacrifici o femeie?

GELU (*din toate rădăcinile fiinţei lui*): Nu va fi niciodată dreptate reală în lume până când ideea de dreptate nu va rămâne intangibilă, absolută.

SINEŞTI (*îl priveşte lung, nedumerit, ridică din umeri*): Pot să iau scrisoarea? (*În prag îşi aduce aminte, se opreşte.*) *A*, tocmai era să uit… (înce*t.*) *A*cum vreo două zile, secretarul general mi-a supus spre aprobare cererea îtorva membri ai partidului dumneavoastră de a li se îngădui să viziteze pe deţinutul Petre Boruga şi să-i ducă vreo câteva cărţi…

Am telefonat eu însumi la temniţă, cerând lămuriri, şi am aprobat această cerere… Ieri, deoarece deţinutul se pare că e bolnav, am telegrafiat să fie imediat transportat la spitalul închisorii Văcăreşti… Nu va mai purta uniforma, va putea fi vizitat de oricine şi va putea fi alimentat din oraş… Voi cere dosarul lui şi, dacă va fi cazul, îl voi

propune pentru graţiere… (Foarte rigid:) B*ună se*ara. *(*Se îndreaptă spr*e* u*şă, încet.)*

PRAIDA (*care a urmărit cu o mare încordare toată discuţia, intervine brusc*): Daţi-mi voie să spun şi eu un cuvânt… Nu ştiu ce hotărâre va lua tovarăşul Ruscanu, în orice caz sunt convins că o va lua pe cea mai bună… Dar aţi vorbit despre dreptate, despre puterea legii şi aţi citat un dicton roman. Pot să vă spun însă că deasupra legii şi dreptăţii chiar, şi romanii puneau politicul… Căci tot ei spuneau: Salus rei pu*blice*, *su*p*rema le*x; *sau, tr*a*dus*, cum vă place dumneavoastră… Mântuirea cauzei obşteşti este suprema lege. (Net:) Asta este *tot* ceea ce aveam de spus…

SINEŞTI (îl priveşte lung): Atunci, bună seara…

PRAIDA: Bună seara…

(Sineşti iese.)

SCENA 3

GELU, PRAIDA

PRAIDA (*tulburat*): Nu mai ştiu ce s-a întâmplat atunci, dar acest Sineşti este sigur una dintre cele mai infernale canalii din elte am întâlnit.

GELU (*absent, istovit, a. ridicat receptorul*): Nouă pe doisprezece. Da… Dumneata eşti, mamă? Vreau să-mi lămureşti un lucru… Este adevărat că tata (îi tremu*ră vocea,* î*i vin*e *gr*e*u) … s*-a *sin*ucis? (Nervos:) Da… a*tât am* vrut să ştiu… (Se frânge.) Ai vrut *să mă cru*ţi, înţeleg… Nu… Altceva… De ce m-ai lăsat să-mi fac despre el o imagine atât de falsă? Cum ai putut să-mi ascunzi atâta vreme faptul acesta, care dă acum alte rădăcini gândirii mele şi care-mi răstoarnă tot cerul vieţii?…

PRAIDA (mereu cu gândul la Sineşti, surâzând): Crâncen jucător.

GELU (*a rămas mult timp nemişcat, apoi, ca halucinat, se duce la portretul tatălui lui*): Tovarăşe Praida, până astă-seară, tatăl meu, pe care abia l-am cunoscut… era o abstracţie… Nu l-am văzut bine decât în fotografie, căci eram prea mic, şi el lipsea mult de acasă.

PRAIDA (*obsedat mereu*): Crezi că doamna Sineşti ar fi putut născoci totul?

GELU (net ca platina): E peste putinţă! (Cade iar pe gânduri).

PRAIDA; Nu am date suficiente ca să judec, dar, firește, doi amanţi au avantajul şi dezavantajul privirii directe. Văd ce nu pot vedea alţii. Oricum, indiferent dacă a făptuit sau nu acea crimă, el e o infernală canalie.

GELU (*obsedat de portret, îl privește lung, târât pe alte căi de viaţă şi de moarte*): Ascultă, mă vezi pe mine cu mustaţă galică... pălărie înaltă şi monoclu cu şnur? (înfi*orat, într-un soi de răsturnare detracată:) A*şa eram atunci... Acum el creşte în mine dinăuntru... Ştiu cum a aşteptat şi toate gesturile lui din seara în care s-a sinucis, fiindcă erau nerăbdarea şi gesturile mele. Tot ce s-a întâmplat în noaptea aceea când a rămas singur, întocmai cum s-a întâmplat, numai eu pot să ştiu. (Se apropie t*ot mai mult de portret, ars de propriile amintiri.)*

PRAIDA: Drăcească abilitate!

GELU (vine de la portret, se aşază la birou, scoate scrisoarea din portefeuille – un scris mare, aplecat spre dreapta, pe o hârtie albă, frumoasă ca înfăţişare – o priveşte lung şi apoi se decide s-o transcrie).

PRAIDA (*nedumerii*): Ce vrei; să faci?

GELU: Nu pot da acest text într-o mână străină... ÎI transcriu pentru tipar...

PRAIDA (*hotărât*): Nu găseşti că nu mai poţi face acest lucru?

GELU (*uimit*): Să nu mai apară scrisoarea?

PRAIDA: ... Nu ştiu... vom vedea... Oricum, hotărârea nu o mai poate lua decât Comitetul.

GELU (*simplu, moale, uimit*): De ce să nu apară scrisoarea? Şi ce amestec poate avea aci Comitetul?

PRAIDA (*cu privire sigurăr*): „Fiindcă deocamdată Sineşti ne-a pus într-o situaţie nouă, care ne depăşeşte pe noi doi...

GELU: Nu înţeleg ce vrei să spui.

PRAIDA (*cu gândul pe o lamă de fier*): A pus în discuţie eliberarea lui Petre Boruga, şi aci nu mai putem hotărî noi doi... Mă duc să iau părerea membrilor din

Comitet. Te regăsesc într-o oră.

GELU (năucit): Da. (Se duce iar la portret.)

TABLOUL XI

O încăpere cât o celulă de scânduri, cabina Norei la Parcul Oteteleşanu. Un lighean, două scaune de cârciumă, o măsuţă cu oglindă pentru grimă. Rochii atârnate într-un cuier, prosoape mizere, lumină săracă.

GELU, NORA

NORA (*pe scaunul de la măsuţa de toaletă, îmbrăcată în costum de servitoare de operetă*): *Ce* să-ţi spun, a fost un chef, să nu-l mai uiţi... Era aproape de închiderea stagiunii, şi după spectacol ne-am dus întâi la Covaci... că eram mai mulţi. Era şi Aurica Vulpoiu cu noi, că jucam amândouă în Aventuri*era. Pe urm*ă ne-am dus la Herăstrău. (Râde şme*cher*ă.*)* *Avea* Fronescu nişte pavilioane cu camere separate, chiar în malul lacului. De-acolo ge pleca numai către zece – unsprezece dimineaţa.

GELU (pândind spre culise): Dar ascultă, te rog, să nu pierzi intrarea... NORA (cu o *mu*t*ră de* d*ezgust): N*u, că nici în actul ăsta n-am decât o replică în final, când aduc o scrisoare. De altminteri, mai că-mi vine să-l dau dracului de teatru. Ce, astea sunt roluri de mine, eu, care am jucat la Naţional numai roluri de cochetă? S-ajung să joc servitoare şi să mă uit la nespălatele astea care vin cu toalete ca să sperie lumea, şi n-au talent... Lasă, că dacă izbuteşte Titi să ia concesia bufetului la Modern, să mă picuri cu ceară dacă mă mai prinzi pe scenă, că la bufet se câştigă mai bine decât în turneu.

T O

27 – Camil Petrescu – Teatru, vol. I

Dar ce-ai zice dacă am comanda încă două coniacuri?

GELU (după un timp, cu un surâs): Dacă vrei, şi încă două cafele.

NORA: Ţigări ai?

GELU (*accentuând surâsul*): Nu fumez, dar spune să vie şi cu un pachet de ţigări...

NORA (*iese o secundă, apoi se întoarce*): Şi cum îţi spuneam, frumoase timpuri acum douăzeci de ani... Ei, ce,

se compară bărbaţii de atunci cu fleacurile de azi?... Prin 94 un bărbat nu trimitea flori de ziua unei femei, ca azi... Îi trimitea o bijuterie, sau o trăsură cu doi cai focoşi, cadou... Ăia ştiau să iubească!

GELU (*cu tâlc amar*): Şi dumneata făcea} uneori cadouri frumoase.

NORA (*cu vervă*): Ei, dacă ai şti ce frumos ceas de aur, cu breloc, i-am făcut cadou o dată de ziua lui, lui Titi... Hei, alte vremuri... Mi-aduc aminte de Ruscanu, ruda asta a dumitale de care vorbim... Foarte distins... aşa înalt, umbla numai în haină neagră, vesta cu pichet alb, purta o bărbuţă blondă şi baston cu mâner de aur; când venea să mă ia de la teatru crăpau târfele de invidie. Ba într-o zi am avut un scandal şi cu nevastă-sa, care

T

I-a întâlnit odată cu mine pe stradă.

GELU (*uimit*): Dacă nu mă înşel, prin anii aceia nevastă-sa nu mai trăia... (Cu u*n* s*urâs crispat:) Ş*i nu cred că era blond...

NORA: Bată-te să te bată, că bine zici... Acuma ştiu, îl confundasem cu Dodo Arghiropol... Şiăla era bine... Erau prieteni, de altfel. (îşi lipeşte *palma de obraz, emfatic.)* Şi *geloşi*, domnule, geloşi... Dar eu nu-l iubeam pe niciunul dintre ei, îl iubeam pe Titi...

GELU (deprimai, parcă ar pluti dus de şuvoi): Aşadar, l-ai confundat. (Îi pipăie gândurile.) Eu ştiam că el te-a iubit foarte mult.

NORA (*firesc*, *sigură de ea*): M-o fi iubit, dragă, de ce să nu mă iubească?... Parcă numai el m-a iubit?

GELU (contemplând-o cu o curiozitate amară; în clipa când ea, în picioare, pune o rochie în cuier, spune ca într-un aparte îndurerat): Ce mormânt au căutat toţi în şoldurile acestea făloase?...

NORA (n-a înţeles prea bine şi mai ales îi convine): Pe vremea aceea o femeie era o femeie...

GELU (*ca un ecou*, *pentru el*): „Femeie”! (*Privindu-i intens braţele goale*:) Or mai fi în braţele astea esenţele tari şi amare care-i ameţeau pe ei?...

NORA (simte şi joacă ocolit comedia ancestrală, făcându-şi de lucru cu rochia în cuier): Într-o zi, Ruscanu ăsta mi-a spus că am o piele mătăsoasă ca un sân de mamă tânără… (Zâmbeşte şireată şi vulgară pe nuanţă.) Auzi? ca un sân de mamă tânără…

GELU (*retractil*): Şi crezi că nu-l confunzi iar?…

NORA: Ei asta-i… Ce crezi acum despre mine?… Gonţă Ruscanu, frate, avocatul! Nu? A fost şi deputat cred.

GELU (dezarticulat, cu privirea obosită): Zădărnicie a zădărniciilor… (Bea tot paharul.) Şi Titi cine era?

NORA (*cu mândrie conjugală*): Actualul meu bărbat… De-abia terminase Conservatorul… Era stagiar la Naţional… Ar fi făcut mare carieră de prim-amorez. Dar n-a avut nici el noroc… S-a certat cu directorul, tot o chestie de femei, şi l-a dat aferă. Atunci am plecat şi eu de la

Naţional. Am făcut o trupă şi am „început să jucăm în turnee… Dar am pierdut tot, că Titi s-a încăpăţânat să joace roluri care nu i se potriveau. (Face *gestul cu palmele ca două talgere.) Am* tocat casă, bijuteriile, via… Dar acum sper că dacă luăm bufetul de la Modern ne refacem, că mi l-a promis Alecu.

GELU (cu o bruscă furie interioară, cu o grimasă): Ascultă, eşti fericită?

NORA: Sigur că da… (Legănat, *cântat:) E* el cam crai… că la patruzeci şi ceva de ani se ţine bine… Eh… mai calcă el şi pe de lături…

(Arată strângând pumnul:) Da-l ţin. (E în picioare, ca o combatantă.)

GELL) (descompus, cu gândirea în zigzag, bea din nou din paharele aduse, reţine şi sticla): Cât a putut să dorească… şi cât a putut să fie de nefericit! (Îi mângâie grumazul alb, pe gânduri.)

NORA: Cine?

GELU (*nostalgic, ca un refren*): Un om pe care nu l-am cunoscut nici eu… şi pe care nu l-a cunoscut bine decât un asasin. (O mângâie, şi *ea se lasă mângâiată.) A*scultă, §şti atât de fericită? (E un *vin tulbure în privirea lui.)*

NORA: Dacă-ţi spun că iubesc…

GELU (un freamăt mocnit, un gând fulgerat răscoleşte drojdii din – el, îi înfierbântă sângele ca o otravă. Se apropie mai mult de ea şi-i spune aprig): Vrei să vii mâine seară să iei masa şi să dormi la mine?

NORA (*îi joacă ochii*): Să dorm la tine?...

GELU (*cu furie*): Toată noaptea... Te vreau goală din cap până-n picioare...

NORA (*clatină din cap*): Scârboşi mai sunteţi voi bărbaţii... Pentru că ţi-am spus că-l iubesc pe Titi?... (E totuşi f*oarte* i*spitit*ă.*)*

GELU (cu o anumită duritate amară de stăpân): Vii?

NORA (*concesivă*): Trebuie să-mi anunţ o prietenă să ştie că dorm la ea, că aşa am eu o vorbă. (*Când el e în prag*:) Am să văd... Trec eu pe sus, la gazetă.

TABLOUL XII

Lat redacţie, către miezul nopţii.

SCENA 1

GELU, PRAIDA, apoi SACHE, VASILIU

I (Intră Gelu şi Praida, care întoarce comutatorul,)

PRAIDA: Dacă nu mi-ar fi spus Colaru – că ai intrat la Capşa, n-aş fi crezut. Ştiu că nu mergeai acolo niciodată. Vream să te caut în grădină. GELU (*răsucit în el*): Avea un loc al lui favorit, pe canapea în colţ, unde-şi lua totdeauna şvarţul cu rom şi paharul de coniac seara, înainte de a se duce s-o ia de la teatru. Mi-a povestit multe un chelner bătrân, care l-a servit ani de zile. PRAIDA (*îl apasă pe umeri ca să stea în fotoliu, căci Gelu rămăsese dezorientat în picioare*): Tovarăşe Ruscanu, afară de dumneata, tot Comitetul e de părere că trebuie să obţinem eliberarea lui Boruga, renunţând să publicăm scrisoarea.

GELU (*cu un soi de indiferenţă din oboseală*): De ce afară de mine? Sunt şi eu de aceeaşi părere...

PRAIDA (îl priveşte încurcat): Atunci?...

GELU (*ridică din umeri*): Atunci... (Cu m*âna moale, sc*oa*te portvizitul, sc*oa*te din el s*crisoarea, ap*rinde un c*hi*b*rit de* p*e* m*asă, o* fl*utură şi îi* d*ă* f*oc). I*a seama, tovarăşe Praida. (Cu u*n* f*el de* s*olemnitate:)* În clipa asta suntem (irev*ocabil) de*finitiv complicii lui Sineşti. Eu,

dumneata, cei care am luat cunoştinţă de această scrisoare. Prin urmare, să fim bine înţeleşi: am devenit complicii lui Sineşti! (Arată *un cap de bronz al lui Voltaire, îl priveşte cu o nervoasă fixitate.)* Uite cum surâde bătrâna Manitti, parcă e un ţap ironic. (Suna *telefonul.)* Da… da… Eu… Da, mătuşă, acest domn a fost pe aici… Acuma a plecat… ştiai şi dumneata că vine aci? Nu… Nu cred, nu apare… Nu… nu ştiu… Nu, nu încetează campania… Mătuşă, ce sunt de vină dacă dumitale îţi plac lucrurile clare?… Vorbele limpezi… Nu ştiu… Uite, am descoperit şi eu acum că în viaţă nu există nimic limpede, cum o să fim deci noi limpezi şi categorici? (Enervat:) Nu, scrisoarea nu se mai publică… Iartă-mă. (*Închide telefonul.*) Ei nu înţeleg că nu e nicăieri început şi *sfârşit clar… Lucrurile* se nasc şi mor unele în miezul celorlalte…

PRAIDA (*îl priveşte lung, îşi scutură pipa*): Tovarăşe Ruscanu, te supără că partidul ţi-a impus eliberarea lui Petre Boruga? Crezi că a pus un om deasupra cauzei comune? Atunci, dă-mi voie să-ţi spun că nu ai înţeles despre ce e vorba… Ei bine, stă în interesul cauzei noastre (*repetă) în* interesul cauzei noastre, ca Boruga să fie liber… trebuie să vadă toţi şovăielnicii din partid că suntem nu numai solidari… ci şi tari… Să fie un avertisment!

GELU (*zâmbind istovit*): Tovarăşe Praida, dumneata greşeşti… E într-adevăr ceva prăbuşit în mine, dar nu e din pricina acestei hotărâri… Atât cât mai pot eu să fiu fericit acum, sunt fericit că* Boruga e liber… Ai spus, când l-am văzut în temniţă, o frază care atunci m-a zguduit şi n-o pot uita. Îi vorbeai copilului. „El avea tot ce-i trebuia ca să fie fericit, dar s-a jertfit pentru ca şi alţii să fie fericiţi…” Ei bine, nimic din ceea ce e în orizontul omenesc nu poate sta în cumpănă cu asemenea om. Dreptatea însăşi cere să-l scoatem de acolo. (Are buzele uscate, *gesturile crispate.) Cred că apăsarea* asta inexplicabilă s-a produs ceva mai devreme, din timpul convorbirii cu Sineşti, dar i-am simţit efectul abia acum, cum sunt unele otrăvuri cu întârziere. (Frânt iarăşi:) D*acă o fi* într-adevăr aşa, căci s-ar putea să

fie şi altfel…

PRAIDA: Te-au zdruncinat atât de rău revelaţiile lui Sineşti despre nenorocirea întâmplată tatălui dumitale?… E posibil să dai atâta importanţă unui fapt întâmplat acum douăzeci de ani?

GELU: Nu descoperirea faptului însuşi, că tatăl meu s-a sinucis fiindcă n-a putut să puie la loc banii pe care i-a pierdut la cărţi… Acesta-i un fapt trecut, şi faptele trecute sunt trecute… Am descoperit însă dintr-odată altceva… (Cu ochii mari, *cu gâtul moale:*) *Că sunt fiul* tatălui meu. Şi ăsta nu e un fapt trecut… Nu e trecut încă…

PRAIDA (*cu totul nedumerit*): Te-a tulburat, anume, descoperirea că tatăl dumitale s-a sinucis?

Că n-a fost un simplu accident, aşa cum credeai? Iartă-mă, dar nu văd nicio deosebire.

GELU: E descoperirea de la trăire la conştiinţă… Adică totul… drama… Câtă luciditate, atâta existenţă şi deci atâta dramă. Viaţa lui a

fost o dramă. De unde ştiu asta? Fiindcă o trăiesc eu din nou acum.

(Vine de atâuri, de la secretarul de redacţie, Sache, urmat de Vasiliu, care e vădit nemulţumit.)

SACHE (*insistent*, *grăbit*): Domnule director, nu vă supăraţi, doar două cuvinte, ştiu că sunteţi ocupat.

GELU (îl încuviinţează absent): Da…

SACHE (*nemulţumit*): Uite, s-a dat un articol – şi e la cules – împotriva intendentului cimitirului nou…

VASILIU (*revoltat*): Domnule director, Râpoi ăla este un pezevenghi, o bestie… Adună florile depuse pe morminte şi le vinde… Fură untdelemnul din candele şi luminările de pe morminte…

GELU (ascultă cu o bunăvoinţă absentă): Da… da…

SACHE (*iritat*, *către Vasiliu*): Domnule director, Râpoi mi-e cumnat. Are cinci copii, toţi la şcoală… Vai de capul lui… Dacă apare articolul, îl dă afară… Are copii în şcoală… Nu se poate să apară…

GELU (mereu absent, obosit, ridică evaziv din umeri): Asta cel puţin îi fură pe morţi…

SACHE: Domnule director, nu se face gaură în cer dacă nu-l daţi la gazetă pe bietul Râpoi...

GELU: Dacă ideile lui Platon sunt într-adevăr în cer, atunci gaura s-a şi făcut, Sache. (*Concesiv*:) Hai, pe unde a trecut guzganul poate trece acum şi şoricelul... Devii şi dumneata t r y complice beneficiar cu noi... (Cu aluzie *ironică*:) *Căpătăm* aderenţe.

VASILIU (*uimit*): Opresc reportajul, tovarăşe direc*tov*? – (*Revoltat*:) Atunci, ce facem cu poetul Ion Zaprea?

GELU: Foarte bine, să profite şi el de breşa făcută în sfera pură a conştiinţei noastre şi să intre cu toţii... la grămadă!

O

(Vasiliu şi Sache ies nedumeriţi.)

PRAIDA (*îl priveşte pe Gelu lung, liniar, ar vrea să-l* întrebe *ceva, pe urmă renunţă şi preferă să treacă la fapte*): Tovarăşe Ruscanu, va fi, cred, necesar să găsim o formulă de transformare a campaniei, care ar putea continua de altfel, dar ocolind problema acelei scrisori... Pentru mâine s-ar putea relua caseta de azi, puţin atenuată.

GELU (aprobă cu un soi de indiferenţă de bolnav aproape îngânat): Da... nu e rău... da... puţin atenuată...

PRAIDA: Vrei s-o scrii acum, că şi aşa e târziu...

* > pe

GELU (ca un ecou): Da... da... e târziu. (În timp ce

Praida îşi aprinde luleaua şi se duce la fereastră, el încearcă să scrie... După ce a aşternut pe hârtie două rânduri. O mototoleşte şi o aruncă la

t >

coş... încearcă o alta, tot fără succes... Pe urmă, după ce caută un timp, renunţă.) Nu merge.

PRAIDA: Ce?

GELU (*topit*): Nu pot să mai scriu.

PRAIDA: Ce vrei să spui?... Eşti atât de obosit?

GELU (*îşi frământă mâna şi o priveşte ca pe un obiect străin*): Mi-e teamă că în viaţa mea nu voi mai putea

să pun mâna pe toc…

PRAIDA (*după un timpi puţin nedumerit, se aşază la masă*): Vrei să-mi dictezi mie, că, uite, e târziu şi trebuie să toarne pagina…

GELU (*zâmbeşte*): Tovarăşe Praida… nu e vorba de asta… Resortul mâinii e la mine în creier… * Acolo s-a rupt ceva… Eu nu sunt un gazetar propriu-zis… cu un pot să scriu decât ceea ce gândesc. Eu valorez cu condeiul atât cât valorează convingerile mele.

PRAIDA: Au fost zile când ai scris singtir gazeta întreagă…

GELU: Da… Mergea mâna singură… (Se uită *ca la un obiect străin la propria lui mână.)* Nu mai merge. S-a rupt resortul.

PRAIDA: Are să treacă şi asta.

GELU: Mi-e teamă că trebuie găsit alt director la Dreptatea socială… (îşi priveşte mâinile cu interes medical.) Începând chiar de astă-seară. (S-a ridicat de la masă.)

PRAIDA: Nu, vorbeşti serios?

GELU (*măcinat în adânc, surâzând*). Crezi că n-am ştiut până adineauri că tatăl meu s-a sinucis?… Ştiam de accidentul de vânătoare, aşa cum s-a anunţat chiar şi în gazetele timpului. Aflasem acum câteva seri de la mătuşa mea şi despre întâmplarea cu jocul de cărţi, dar abia acum văd toată jucăria destinului montată şi în funcţiune…

PRAIDA (*foarte calm încă*): Tovarăşe Ruscanu, dă-mi voie să nu mai pricep această ciudată dislocare psihologică… Ce a intervenit anume de te-a schimbat în modul acesta?». Ce ai aflat nou ca să-ţi schimbi hotărârea? … Ai ştiut de la început că publicarea acestei scrisori va provoca scandal… şi ai decis totuşi s-o publici. Ai ştiut că vei distruge viaţa Mariei Sineşti şi ţi-ai menţinut hotărârea… Mi-ai arătat că mătuşa dumitale ţi-a explicat greşeala tatălui dumitale, de asemenea sprijinul lui Sineşti, şi ai rămas neclintit… Am impresia că alte fapte nu ai aflat de la Sineşti, căci am fost de faţă, nu?… Mi s-a părut chiar în cea dintâi clipă că reacţiunea dumitale e tocmai din

pricină că partidul te-a obligat să renunţi la publicarea scrisorii. Aceleaşi fapte… Atunci?… De ce această inexplicabilă şi adâncă dislocare psihologică?…

GELU: Ştiu şi eu, tovarăşe Praida?… Uite, cinci litere scrise una lângă alta – uneori nu spun nimic, alteori scriu un cuvânt. Aceleaşi litere… (Ia telefonul, care sună.) Da, eu… un serviciu? îmi pare rău, dar nu mai sunt directorul Dreptăţii sociale. Nu, nu… e adevărat… Începând de când? … Ştiu şi eu?… Începând chiar de acum… de astă-seară… (închide telefonul.)

PRAIDA (*îngândurat*): Chestiunea e mai gravă decât o bănuisem… (După *un* timp.) Demisia dumitale, tovarăşe, este o complicaţie care trebuie adusă la cunoştinţa Comitetului… E o răspundere pe care nu pot să mi-o iau singur. S-ar putea reveni eventual asupra hotărârii Sineşti, şi deci ai reveni şi dumneata asupra demisiei… (Pune mâna pe *telefon.*)

GELU (*oprindu-i mâna*): Dar n-am demisionat, ca să pot reveni… Nu mai sunt director, pur şi simplu… Nici n-am măcar cum să revin… Nu numai atât, dar dacă acum s-ar pune din nou hotărârea la vot, aş vota mereu „pentru”. Mă îngrozesc că Petre Boruga ar mai putea sta la ocnă… Nu se poate lua altă hotărâre… Acum, acum, mă îngrozesc sincer că Ion Zaprea ar putea fi arestat.

PENCIULESCU (*intrând, anunţă tulburat*): Transportă cadavrele celor şase… E din nou scara blocată…

Te

(Se duce la fereastră, şi după un timp îşi scoale pălăria. Vine de dincolo Vasiliu, ca să vadă mai bine: Praixia s-a dus şi el la fereastră, urmărind ce se întâmpla jos.)

VASILIU: Sunt înţepeniţi toţi şi nu mai pot fi aşezaţi pe tărgi.

GELU (*priveşte lung biblioteca, parcurge cu privirea rafturile*): Aci dormitează tot adevărul… şi dreptatea… Tot adevărul… tot binele pe care vrem să-l turnăm în arterele vieţii… Ieri am cumpărat pentru băiatul lui Petre tot cărţi…

Fumuri... mătuşă... (Ia o carte din pachetul de p*e* m*asă, citeşte coperta*:*)* C*uore* – In*imă de copil... Dra*gul *meu* Enr*ico, şi e*u, *ca* şi tine... am dăruit un tren lui Precosi... Toată drama este că morala pe care o proclamăm nu e pe măsura noastră... Specia încape în ea ca un braţ de crăci într-un sac... Acum ştiu ce ne-ar trebui)... Să născocim o nouă morală, mai omenească... Să urcăm un nou Moise... pe alt Sinai... Să ne aducă alte table de legi... Mai largi... mai înţelegătoare... mai aproape de viaţa noastră... Ceva eu codiciluri şi excepţii... Legile fără. excepţii sunt îngrozitoare... Nu ne trebuie... Ne sufocă... Să căutăm un nou Moise, mai psiholog... că dacă nu, Europa noastră dă faliment.

PENCIULESCU (*absorbit, la fereastră*): De ce i-o mai fi purtând degeaba pe la morga? (*Mai atent*:) ăla pe care-l coboară acum e băieţaşul?

VASILIU: Nu, e o fetiţă acoperită cu pânză... (Zâmb*ind dezolat:) S*e pare că băieţaşul avea mare talent la pian... Unii vorbeau ca de un copil minune.

PENCIULESCU: Era să fie şi n-a mai fost. Uite-l t acum şi pe el pe targa.

GELU (*se aşază în faţa măştii lui Voltaire şi discută cu ea*): Dar dacă s-ar întâmpla... şi acum mi se pare că nimic nu e imposibil, să mă întâlnesc... la capătul pământului, sau dincolo, cu mine însumi, sau mai exact cu cel care a plecat odată cu mine şi pe care-l credeam pierdut pe drum... Ei, dacă s-ar întâmpla să mă întâlnesc cu acest uitat alte*r. ego por*nit spre toate răfuielile, mă întreb ce i-aş putea spune... Sau i-aş explica prea multe... Da, în atotputernicia lui Dumnezeu nu am crezut... Cutezanţa mea a fost fără margini... Memoria părinţilor nu mi-am cinstit-o... Am dorit femeia aproapelui şi am minţit... am minţit mult... am silit

T „ *

şi pe alţii la minciună... Cuvântul dat mi l-am

A >.

călcat... Am mâhnit adânc pe cei care m-au iubit... purtarea mea a stârnit mânia celor din jurul meu... Iertare

nu am ştiut ce este… am lovit crâncen… fără îndurare… Dar cine îmi poate pretinde umilinţa de a cere iertare? Tu ştii cât de limpede a fost conştiinţa mea. Totul era atât de limpede, de cristal, în trecut…

PRAIDA (a plecat de la fereastră, odată cu ceilalţi): Ce importanţă are trecutul dumitale?

GELU: Pentru că mecanismul acţiunii e la mine în conştiinţă. De acolo îi venea autoritatea.

PRAIDA (*nemulţumii*): Vanitate individuală… Autoritatea noastră de luptători nu vine din conştiinţa noastră… Vine din măreţia cauzei. Cauza singură ne arată care fapte sunt bune şi care sunt rele.

GELU: Pare-se că într-adevăr înainte vedeam fapte bune şi vedeam fapte rele… Azi le-aş putea desluşi numai dacă mi s-ar vopsi în alb cele mai bune, şi în negru cele rele. Ceasul minţii

O y mele s-a detracat, merge anapoda. Şi pe urmă…

(*privindu-l în ochi*) oricine poate pune mâna pe sabia dreptăţii?… Oricine are dreptul să facă să triumfe adevărul şi dreptatea?… Oricine?

PRAIDA: Oricine vrea sincer binele omenirii…

GELU: Uite, asta mi se părea limpede până acum o jumătate de oră. Acum… (Surâ*de cu* o *ironie moale.)* Ţi-am spus… S-au schimbat literele între ele. Sar vorbele în toate părţile!

PRAIDA (*foarte grav, dar foarte liniştit*): Tovarăşe Ruscanu, ia seama… dezmeticeşte-te… nu te lăsa dus de şuvoiul întrebărilor şi răspunsurilor fără sens… Ea cio mentalitate individualistă… Delirul acesta ideologic este foarte periculos… Nu părăsi terenul solid al camaraderiei… Nu te aventura pe apele tulburi ale întrebărilor fără răspuns… Ai vanitatea de a pricepe şi de a hotărî… E grav, tovarăşe… Nu e scăpare decât în gândirea laolaltă… Te pierzi dacă te depărtezi de organizaţie… În mocirla asta a îndoielii, cu cât te zbaţi mai mult, cu atât te duci mai afund… Simte umărul, tovarăşe, şi vei vedea cum se limpezesc toate. Adevărul şi dreptatea sunt acolo unde sunt în bloc cei asemenea dumitale…

GELU (*mustesc în el toate cele menite răbufnirii*): Dar pot sau mai pun întrebări, tovarăşe Praida? Că e în mine acum o foială de îndoieli... Iar întrebările ţâşnesc din toate părţile, ca focurile de armă într-un sat în care se dau prin surprindere lupte de noapte... S-a dat alarma, şi din toate părţile piuie întrebări.

PRAIDA (pentru întâia dată tulburat, se ridică în picioare, şovăie, parcă nu mai ştie ce e de făcut, pe urmă ridică din umeri, cu sentimentul că şi-a făcut datoria): Tovarăşe, prietene, dezmeticeşte-te... Altfel, eşti pierdut... (Trece spre fereastră şi se uită spre cer o bucată de vreme.)

PENCIULESCU (*care a privit tăcut şi mirat tot timpul*): Numai e nimic de făcut cu el. S-a destrămat hora ielelor. (*Misterios*:) E omul care a văzut idei.

GELU: Jocul ielelor?... Un joc... un joc... şi eu sunt victima acestui joc... Victima acestui negoţ cu idei! (A privit cărţile, *azvârle una, ia tă în mână,* pe masă.)

PRAIDA (*întristat*): înţelegeţi acum de ce nu au încredere muncitorii în intelectuali? Pentru că de două mii de ani intelectualii sunt incapabili să se descurce din iţele ideilor... Nu aş vrea să mă înţelegeţi greşit... Şi noi preţuim ideile... Dar le cunoaştem înţelesul... Ideile sunt aşa ca Steaua Polară... să meargă oamenii spre ele când au un cârmaci bun... Dar nimeni nu s-a gândit vreodată să ancoreze în Steaua Polară...

VASILIU (care totuşi trecuse la secretariat, intră şi anunţă impresionant): Vine doamna Maria Sineşti... (Toţi se privesc. Praida şi Penciulescu se scoală să plece.)

PRAIDA (*îl priveşte nervos*): E ora unsprezece şi jumătate...

PENCIULESCU: S-a destrămat de mult hora ielelor!

(Bătăi în uşă, toţi sunt nedumeriţi. Intră, fără să aştepte răspunsul, Maria; ceilalţi ies.)

SCENA 2

GELU, MARIA

MARIA (cu un soi de elan înăbuşit): Ah, nu m-am îndoit niciodată deţine... (li ia mâinile.)

GELU (uimit de contradicţia ei aparentă): Nu te-ai îndoit niciodată… (Zâmbeşte nemulţumit.)

MARIA (*indiferentă la logică*): Nu ştiu, poate că m-am îndoit, dar când mă gândeam mai mult… când scotoceam în mine, atunci te găseam, acolo, mai adânc, şi îmi ziceam că tu nu poţi publica acea scrisoare.

GELU (*obosit, după o pauză*): Dar cum de ai venit la ora asta aci?

MARIA: Mătuşa ta i-a telefonat lui Sineşti… M-am y ri*di*cat parcă fără să vreau, toată, cum se ridică iar cel care a căzut în neştire… şi căruia i se dau câteva picături de apă… Nu aveam decât un singur gând… Să te văd… să te văd numai-o o decât…

GELU: Şi bărbatul tău…

MARIA (*ca şi când nu ar pricepe, ca şi cântca uitat cu totul*): Bărbatul meu? Nicio lege omenească nu mă poate sili să stau alături de el… (Cu u*n* n*ou val de* f*ericire:) A*h, *şt*iam că nu ai să publici scrisoarea…

GELU (*o priveşte bănuitor*): Pari sinceră… (Cu o *bă*n*uială amară:) N*u ai venit alaltăieri aci să-mi spui că pot publica scrisoarea?… Erai şi atunci sinceră?

MARIA: Dacă tu erai în stare s-o publici fără să tresară nimic în tine ca să te împiedice… restul motivelor mi-era indiferent. Aş fi suferit mai mult să ştiu că altceva. „Milă, consideraţii sociale… te pot opri… acolo unde iubirea nu te-a putut opri…

GELU (liniştit, obosit, dezorientat): Şi acum?

MARIA (*ca o apă adâncă, luminată scăzut*): Acum sunt fericită că te-am regăsit…

GELU (*brusc, violent, îi ia mâna*): Şi totuşi, tu m-ai înşelat…

MARIA (*strigând*): Nu, nu-i adevărat, nu te-am înşelat…

GELU (*năucit oarecum*): Cum nu m-ai înşelat?

MARIA: Nu mai ştiu ce sens are acest cuvânt „înşelat”… dacă tu poţi spune că te-am înşelat… De tot ceea ce s-a întâmplat, tu singur porţi întreaga vină.

GELU (*cu capul în piept*): Dacă nu aş fi atât de obosit,

as râde, Maria.

9 „A

MARIA (*fierbinte*): Ei bine, da… Încăpăţânarea ta, refuzul acela îngheţat de a asculta orice explicaţie… Dacă încercam să-ţi vorbesc, îmi zâm-.».» e 7.

beai rece şi calm, ca unui bolnav incurabil…

Aş fi preferat orice: (*crescând*) să te mânii, să strigi, să-mi arunci în faţă cuvinte grele, să mă loveşti… Hotărârea asta a ta rece m-a făcut să-mi pierd capul… Ai venit a doua zi degajat şi familiar, ca un vecin amabil în vizită… şi…

Iarăşi nicio explicaţie… Eram desperată… ţi-am luat mâinile… am plâns… te-am implorat! (Într-o întoarcer*e:) Te desprindea*i din braţele mele neînduplecat: „Ştii tot atât de bine ca şi mine" – şi eu nu ştiam nimic… (Cu un fior:) Nici az*i* n*u* ş*tiu* nimic…

GELU (*zâmbind amar*): În ziua aceea sosisem de la Paris, înnebunit de depărtarea dintre noi.

MARIA (*zguduită*): Acum îmi spui acest lucru… N-ai avut un surâs pentru mine nici măcar în clipa în care m-ai văzut.

GELU (*cu o frângere în trecut*): Niciodată nu te-am iubit mai mult ca în timpul acelor zile când am fost departe de tine. La început mi se părea firesc să fii nevasta lui Sineşti, căci trecutul şi chiar viitorul nu mă interesau, cât mă preocupa prezentul. Cu vremea începuse însă să mă obsedeze fiinţa ta peste loc şi timp. Sufeream din pricină că fusese o vreme când nu te cunoscusem, fiindcă nici în trecut nu te mai puteam gândi de la o vreme fără mine… Veneam de la r>

Paris hotărât să te iau înapoi numai a mea, pentru eternitate.

MARIA (uluită, se ridică în picioare): Ai vrut tu asta? (Priveşte năucită, nu ştie ce să mai creadă, îşi frânge mâinile.) Ai venit tu atunci, cu acest gând?

GELU: îmi scriseseşi scrisoare după scrisoare, în care te arătai nemângâiată de singurătatea ta, de absenţă, fără înclinare pentru nimic din jurul tău, sortită unei pieiri

încete… Asta era imaginea către care alergam năuc, ca o jumătate către cealaltă jumătate, fără de care numai e decât moartea. Lăsasem totul ca să viu… să te smulg de acolo de unde îmi cereai să te vădea într-o agonie…

MARIA (*care nu se mai poate regăsi*): Dar atunci… dar atunci… ce s-a întâmplat, de n-a mai fost nimic din ceea ce trebuia să fie?

GELU (*nemişcat, cu o nedumerire îndepărtată, o priveşte lung, apoi, cu o uşoară afectare narativă*): Ne-am înţeles la telefon ca să ne vedem la unchiul tău, unde spuneai că trebuie să te duci neapărat. Când am trecut din salon în bibliotecă, unde credeam că nu e nimeni… erai totuşi tu, la fereastră, în picioare, iar lângă tine, apropiat, acel Gaian, care-ţi săruta mâinile, şi tu râdeai…

MARIA (*grăbit*): Ei da, asta a fost totul. (*Cu o arzătoare părere de rău, exasperată:*) Ah, dacă ai fi vrut să mă asculţi, cine ştie… căci, ţi-o jur, nu te înşelasem…

— i

GELU: Nu mă înşelaseşi? (*Surâzând:*) Vrei să spui că încă nu fuseseşi amanta lui?…

MARIA (*stânjenită, îndurerată*): Nu se întâmplase încă nimic…

GELU (clatină din cap cu un soi de dezolare): Nu se întâmplase nimic! %

MARIA: A fost apoi o răzbunare stupidă… A sângerat toată mândria mea atunci când am văzut că nu sunt crezută pe cuvânt… Mă umilisem în toate modurile… Nu-mi acordai nici măcar dreptul de a şti de ce mă învinuieşti, dreptul de a mă apăra. Iată. Azi abia, după trei ani, ştiu de ce mă învinuiai… Ah, dacă ai fi vrut să mă asculţi… Nimic ireparabil nu se întâmplase! (S-a ridicat, în prad*a unui chin* c*rân*c*en.)*

GELU (*cu tristele*): Dar ce, mai vrei să se întâmple ceva? (*De neînduplecat:*) Se întâmplase totul. Că ai fost apoi metresa lui, nu mai avea nicio importanţă.

MARIA (*istovită ca după o catastrofă*): Că mi-a sărutat mâinile?… Că am râs?…

GELU: Râsul tău alături de un bărbat străin nu exista

pe lume, iar de atunci încoace există... L-ai creat tu acest râs, străin de mine, în biblioteca lui Mârza...

MARIA (*cu un fel de recapitulare înfiorată, retrospectivă*): Pentru asta a trebuit să sufăr atât? Pentru asta acele rătăciri? Pentru asta am stat ani de-zile singură, uitată între mijnţi?... îmi sunt pumnii prea sleiţi, dar ar trebui să sfărâm totul. Dacă anii şi faptele au putut să se aşeze ca nişte ziduri peste o asemenea întâmplare, atunci totul e orbire, numai orbire! (Arsă *în amintire:) A*h, dacă mi-ai fi spus, dacă mi-ai fi cerut explicaţii...

GELU: Da?... voiai explicaţii?... Voiai şi tocmeli probabil?... Voiai să fixăm zilele din săptămână când era permis delirul?... Când era în cumpănă eternitatea: totul sau nimic.

MARIA: Ei bine, nu pot gândi că totul e pentru totdeauna pierdut. (*înnebunită de un val de deznădejde*:) Va fi iar cum a fost...

GELU: Cum ar putea să mai fie iar?... Cum aş putea crede acum că nu pot trăi fără tine... când am văzut că totuşi se poate trăi fără tine... timp de trei ani?... Tu, imprudentă, m-ai învăţat să exist fără tine... 0 iubire adevărată înseamnă să nu poţi gândi contrariu ei... Când te iubeam, nu-mi puteam închipui viaţa mea fără tine nici măcar pe lumea cealaltă... Nu pot gândi că trei şi cu patru să nu facă şapte nici măcar într-un mod ipotetic. Nu numai că nu concepeam că ar putea veni o zi în care să nu te mai iubesc, dar nu concepeam măcar că s-ar putea să nu fii iubită de toţi bărbaţii din lume... Eu nu eram decât un privilegiat al norocului... singurul iubit de tine. În faţa lui Dumnezeu însuşi, te vedeam tot cu atributele unei fiinţe iubite. (Cu ochii întorşi spre altă lume:) 0 *iubire care nu este eternă nu e*ste nimic... Eu însă am văzut că pot fi zile, săptămâni, pot fi ani, în care tu să nu fii iubita.

MARIA (*îndârjită*): Ce vrei să mă convingi?... Ce vrei să te convingi?... Că iubirea noastră nu exista?... Dar nu simţi că peste toate încercările ea durează?... Peste spaţiu şi timp, ea este şi acum... Au trecut trei ani de încercări y m

şi ocoluri, şi totuşi noi suntem azi faţă-n faţă, căci între noi este tot iubirea de atunci. Zic „noi”, şi „noi” acesta este adevărat cum nu este altul pe lume… Ce pot să însemne câteva clipe d rătăcire?… 0 neînţelegere trecătoare… Când viaţa întreagă este înaintea noastră?…

GELU (tulburat de această dăruire exaltată a ei, o priveşte totuşi cu un zâmbet neînduplecat): A fost un vas scump dintr-un cristal „fără pată”, fără pereche, şi vasul acesta stă înaintea noastră, în cioburi. Ştiu că adeseori şi cioburile pot să fie reunite la un loc, dar nu mai e vasul dintâi…

MARIA: Suntem oameni… putem greşi… Ne iubim, dar suntem oameni.

GELU: Doi inşi care se iubesc cu adevărat nu mai sunt roameni…

MARIA: Ba da… ba da… sunt bieţii oameni care-şi caută un pic de fericire… atât cât e cu putinţă aci pe pământ… Cu zile bune şi cu zile rele, înălţaţi de speranţă ca de o vijelie, sau prăbuşiţi de deznădejde ca de un crivăţ… Fii om, pentru numele lui Dumnezeu, căci nu suntem decât oameni, chiar când iubim…

GELU: Ceea ce oamenii numesc iubire nu mă mulţumeşte… Cum?… O contabilitate de zile când

— Y „t iubeşti şi zile când nu iubeşti, ca pe urmă să închei bilanţul şi să vezi dacă în total ai – iubit sau nu?…

MARIA: Ei bine, am greşit, am greşit… iartă-mă… Nu poţi să uiţi o clipă de rătăcire?…

GELU: Maria, sunt nemângâiat eu însumi, dar aci nu poate fi greşeală… Aci nu se poate, Repara” nimic… Faptul însuşi că nu înţelegi că iubirea nu poate admite greşeală îmi explică şi ceea ce ne-a adus unde suntem… Ţi-am spus că iubirea e un tot sau nu e nimic… O greşeală nu are sens aci… Dacă într-o pagină întreagă de calcul un inginer a zis o singură dată trei şi cu patru fac opt, tot calculul este nul, şi podul se prăbuşeşte…

MARIA: Ah, mintea asta drăcească mi-a fost necontenit duşmană… Ce-ţi pasă de ce a fost, dacă eu te iubesc acum? Dacă îţi jur că te iubesc?… (Ingenuă *şi*

*nefericită:) îţi j*ur cât vrei…

GELU (*acceptând gluma*): Cât vreau?… Şirândul trecut mi-ai jurat puţin?…

MARIA: Nu ştiu ce a fost… dar îţi jur acum… îţi

9 9*

jură toată fiinţa mea…

GELU: Şi ce mă poate face pe mine că cred că jurămintele ai să le ţii?…

MARIA (*jignită*): De ce aş spune-o acum?… Ce fel de interes aş avea în clipa aceasta?… Te îndoieşti de sinceritatea mea?…

GELU: Atunci n-ai fost sinceră?… Niciodată nu m-am îndoit de sinceritatea tav. Cum eşti acum sinceră, aşa ai fost şi atunci… Şi constatarea asta anulează totul în mine… Ce înseamnă sinceritatea unei femei? Sinceritatea ta, Mario?

MARIA (*îl imploră palidă*): Taci… taci…

GELU: Să revenim?… (Surâ*de şi ridică dezolat din umeri.)* Într-o zi are să se întâmple iar ceea ce s-a mai întâmplăt… E un lucru împotriva căruia nici eu, nici tu nu putem face nimic… Şi ce ne-ar împiedica s-o luăm de la început?… Ce ne-ar împiedica să jucăm comedia asta de zeci de ori… toată viaţa?… Am ajunge o zi când ne-am urî, dându-ne seama cât de strâns legaţi suntem unul de altul, doar prin simţuri, şi tocmai prin ura noastră însăşi, fără să mai ştim cine e vinovat şi cine nu… În Abisinia, îmi pare, debitorul este legat cu un lanţ de piciorul creditorului zi şi noapte, şi aşa se târăsc unul pe altul în tot locul până la plata datoriei… Cam aşa ceva este ceea ce oamenii de care vorbeai adineauri înţeleg prin iubire. Asta-i ceea ce îmi oferi?…

MARIA (*exasperată*): Iar socoteli? Iar probabilităţi?… Ah, între inima ta şi inima mea simt mereu, mereu, lama rece a minţii tale…

GELU: Şi pe urmă, azi e altceva… Mi-a murit credinţa în mine însumi… Când m-ai înşelat rândul trecut a fost o lovitură în plin… M-a clătinat până la pământ, dar am suportat-o. Aveam rădăcini adânci… Eram altul… În după-

amiaza aceea, şi pe urmă toată seara, şi încă toată noaptea apoi, era în mine jarul unui foc mistuitor. Alergam pe străzi, cu groaza că dacă stau o clipă în loc, să gândesc, aş putea înnebuni… Am venit acasă târziu de tot… mi-am luat fruntea în mâini, până când am căzut într-un soi de ameţeală şi nesimţire. Dar când în zorii zilei, după noaptea aceea plină de iasme, în care fusesem până la capătul lumii, am deschis larg ferestrele, şi răcoarea dimineţii mi-a năvălit în odaie… mi-am umezit buzele… mi-am înviorat tâmplele… Am respirat adânc sufletul tânăr al zorilor şi am înţeles atunci că totul e trecător în iubire… că mă cheamă o viaţă nouă… altă viaţă… un ideal care nu te înşală ca o simplă pereche de buze… Şi în dimineaţa aceea n-am venit să-ţi cerşesc iubirea… căci mă simţeam un pisc rece de piatră… Azi unde aş mai putea găsi sprijin şi refugiu dacă iubirea ta mi-ar da o nouă lovitură?… Evident, fără voia ta… Azi nu sunt decât o biată epavă… toate resorturile sunt rupte în mine…

MARIA: Trebuie să iei viaţa aşa cum e… Dacă priveşti în jos, nu mai poţi trece peste prăpastie… Ce e în jurul nostru ne depăşeşte în toate modurile…

GELU: Răul e în noi… Totul în lume este coruptibil… Nimic nu e întreg şi frumos… şi nici nu poate deveni… Toate se îndeplinesc numai până la o palmă de pământ. Totul e altfel de cum era aşteptat… Cel mai frumos măr are viermele în el… Mai merită viaţa asta să fie y trăită, dacă totul ţi se dă atât de cârpit şi de îndoielnic? MARIA: Totuşi, trebuie să trăieşti… GELU: De ce?

MARIA: Fiindcă te-ai născut!

GELU (*surâzând amar*): Eun argument?

MAJRIA (*ştie ce spune*): Teribil argument! Gândurile acestea le-am vrut urat toate. GELU: Trebuie să poţi să te ridici de la masa vieţii…

(*Copleşit*:) Aşa cum a făcut tata… MARIA: El a mai încercat totuşi… GELU: Dar nu în iubire, unde probabil că, având aceeaşi minte şi aceiaşi nervi ca mine, văzuse aceeaşi urâciune. Ci acolo unde iluzia mai putea fi mediocru îngăduită. La jocul de cărţi şi în posesiunea fizică

a femeii. Şi tot acolo a ajuns… Ceea ce voia el, ceea ce vreau eu, înţeles:

7 – 3 O

acum, nu e cu putinţă… Totul e ca un calcul matematic, fără de prisos… Nicio martin. gală nu poate ajuta în jocul meschin al vieţii… A pierdut… A plătit… Astă-seară am aflat asta de la Sineşti.

7.

(Se întunecă încet-încel, până când scena e cu totul în întuneric. Apoi se luminează un singur colţ din biroul tatălui în 1894… O canapea, pe care el e culcat, o etajeră scurtă, scundă, pătrată ca o măsuţă, cu câteva cărţi şi o cutie cu ţigări jos, iar deasupra o fotografie, serviciul de cafea, un revolver. Un fotoliu alături. Grigore Ruscanu e îmbrăcat într-o haină de casă, figura este aceea arătată de portretul din redacţie. E adâncit pe gânduri, nervos. În tot timpul cât dialogul dintre cei doi continuă în întuneric, Grigore Ruscanu va trăi din nou în mintea lui Gelu ultimele sale clipe. Sunt aproape aceeaşi fiinţă că trăsături şi ca gesturi, cu deosebirea uşoară a vârstei şi a mustăţii moi şi mătăsoase. După câtva timp, se scoală de pe acea canapea joasă, îşi toarnă cafea din cana filtrului, se aşază în fotoliu şi încearcă să citească o bucată de vreme, dar se vede că mai mult aşteaptă, pândind cu urechea adâncul nopţii. E nervos, are strâmbături de sarcasm şi dezgust. Nu poate să citească, şi azvârle cartea. Priveşte cu oarecare duioşie fotografia… Rămâne iar pe gânduri… Toată viziunea este paralelă în structura ei cu dialogul de aci până la indicaţia ulterioară.)

MARIA (*atunci când Grigore Ruscanu e încă pe canapea*): Ah, a fost o crimă a lui Sineşti că ţi-a vorbit de tatăl tău… Dar tu nu înţelegi că nu trebuie să te mai gândeşti la asta?… A avut probabil o clipă de slăbiciune atunci când a privit revolverul, şi asta l-a costat viaţa.).

GELU (*cu un fior prelung*): Slăbiciune?… (Râde *sarcastic.) A*bia prin asta a dovedit cât era încă de puternic… Nu se sinucid decât cei care sunt încă foarte puternici… Sinuciderea este o demonstraţie de forţă…

— y

MARIA: Ah, nu, sinuciderea este o laşitate… Trebuie să ai curajul să duci totul până la capăt… GELU: Nu-i adevărat… Se sinucid tocmai cei curajoşi, care văd limpede şi nu vor să meargă până la descompunerea totală şi inevitabilă. Cei bolnavi incurabil se sinucid în prima fază, când sunt încă tari, sau nu se mai sinucid de loc… Toată lumea spune: „Mai bine moartea decât să-mi pierd o mână sau un picior”… Sau când află că într-un accident un cunoscut a fost grav mutilat, adaugă:

„Mai bine pentru el că a murit decât să fi scăpat cine ştie cum”… Şi totuşi, cazurile de sinucidere la infirmi sunt cu totul rare…

MARI A (mereu frenetică, îşi acoperă ochii cu oroare): Taci… taci…

GELU: Dacă îţi place un exemplu mai puţin tragic, adu-ţi aminte că toate actriţele când sunt tinere încă şi în plină strălucire, privesc cu groază pe cele bătrâne şi ridicole, care se cramponează să joace mereu şi făgăduiesc că ele vor şti să se retragă la timp. Şi ai văzut că nu se pot retrage niciodată…

MARIA: Ce sunt bietele de ele de vină?

GELU: Când am terminat liceul, un grup de camarazi, văzând la ce se pretează înaintaşii noştri, contemplând spectacolul în care ei îşi trădează zi de zi idealurile tinereţii, ne sufocam de dezgust… Urmăream cum cu fiece amurg ucideau în ei câte ceva din celea ce ar fi vrut să fie în viaţă. Ne umpluse de silă spectacolul degradării lor an cu an, mai ales când ne închipuiam cât de frumoşi şi cât de mândri trebuie să fi fost la pornire… Într-o zi ne-am pus că noi niciodată nu vom semăna cu ei… că noi nu ne vom descompune de vii… Ne-am jurat că vom avea tăria să ne sinucidem la cel dintâi semn al capitulării viitoare… (Cu admiraţie:) Doar *tata a găsit* în el puterea ca într-o dimineaţă să ducă revolverul la piept…

MARIA: A fost o nebunie… Totul se putea aranja… cum s-a şi aranjat… Datoria a şi fost plătită…

GELU (*cu un nemăsurat orgoliu*): Era prea inteligent

ca să nu-şi dea seama că o asemenea datorie se poate plăti, de altfel a, lăsat şi din ce să fie plătită... ultima lui avere. Ştia deci că „totul s-ar putea aranja”... Dar tocmai pentru că era atât de inteligent, a înţeles şi cu ce jalnic preţ... şi mai ales a avut viziunea viitorului care-l aştepta... Să fie salvat de la închisoare de Sineşti?... Să fie pus sub tutelă de familie?... Să accepte compromisuri cu femeia pe care o iubea?...

(Grigore Ruscanu în timpul ultimelor fraze a ascultat în inima nopţii, pândind; are o nouă strâmbătură de dezgust şi dispreţ, renunţă definitiv, respiră greu, apoi lipeşte parcă visător şi anesteziat revolverul de pieptul desfăcut. O convulsie uşoară. A tras şi s-a prăbuşit între canapea şi fotoliu.)

MARIA: Era ceva şi mai simplu: să renunţe la jocul de cărţi... Ar fi putut să-şi refacă viaţa...

(Ş-a făcut lumină, dar Grigore Ruscanu va rămâne până la sfârşit aşa, prăbuşit.)

GELU (se aud aplauze, el se duce spre fereastră): S-a terminat spectacolul la Parc, se poate deschide acum fereastra. (Deschide fereastra dinspre parc, priveşte cerul, respiră, şi pe urmă cu privirea fixată, cu o intensă emoţie, asupra cerului.)

MARIA (vine lângă el, îi urmăreşte privirea intensă):

Ce priveşti atât de tulburat? GELU: Vino să vezi... Luceafărul... MARIA (cu teamă*): Nu... mi-*e frică... E prea mare şi prea ameninţător... pe Bulevard, lumea-l privea încă înainte de apusul soarelui, comentând speriată... Vesteşte nenorociri. GELU (ca o melodie lăuntrică): „D*omnul car*e *a trecut* adineauri, întrebând prin vecini, chiar pe dumneavoastră vă căuta... ş-a întors şi e la poarta”...

MARIA (*neliniştită*): Ce vrei să spui? GELU (*preocupat*): Nimic, refrenul unui cântec vechi... (Surâ*de moa*l*e.) A*vea un cheag de moarte în inimă.

SCENA 3.

GELU, MARIA, NORA

(Bătăi în uşă, pe care cei doi nu le aud. Intră Nora,

foarte fardată, cu pălărie excesivă, cu o rochie prea colorată, de femeie tânără, care o face grotescă... E un moment stânjenitor. Gelu se scuză cu privirea, Maria răspunde cu o privire înţelegătoare şi se întoarce cu spatele, privind pe fereastră: în timpul acesta el vine către Nora, care e foarte încurcată şi ea că tiu l-a găsit singur.)

NORA (intimidată, cu un zâmbet ridicol, oarecum în şoaptă): Am vrut să-ţi fac o surpriză, chiar... chiar astă-seară... GELU (amar): Da... da... (O prezintă numai pe ea, esckivându-se să pronunţe limpede numele Mariei.) Doamna... (Mormăie, apoi: /Doamna Nora Ionescu, cunoscuta actriţă, joacă jos, la Parc...

NORA (vrea să pară femeie de lume, dă mâna cu alură şi îl sileşte pe Gelu să repete numele Mariei): Doamna?...

MARIA (cu multă rezervă, cu o amabilitate de ocazie, îşi dă numele de fată): Maria Boiu... GELU (tresare când aude numele ei de fală): Maria

Boiu! (Ui lase parcă asta.) MARIA (fără să dea importanţă noii-venite, voind să fie amabilă, dar fără nicio dorinţă de a lega conversaţia): Cred că am avut prilejul să vă v a (1 ucând, doua mită, dar nu – în i-a d un aminte unde, fiindcă la Parc n-am fost niciodată. Mi se pare că...

NORA (porneşte pe explicaţii): Să vedeţi... Eu...

GELU (*în stânga, în faţă, mângâie pe Grigore cu o nesfârşită tristeţe*): A venit cu douăzeci de ani şi un minut întârziere... (repe*de) şi* neaşteptată! (Sarc*astic:) D*acă mai poţi, priveşte acest spectacol... (Le conte*mplă – pe No*ra *vorbind volubil şi pe Mar*ia *ascultând silită, dar bi*ne*voitoare.) Nu tr*ebuia să te grăbeşti, căci soluţia venea de la sine... Dar ce să-ţi fac?... Cel mai frumos măr poartă în miezul lui viermele care îl va roade şi-l va închirci...

MARIA (care totuşi nu prea ascultase, are un gest de nerăbdare): Da, doamnă...

GELU (vine către Nora): Voi trece eu pe la Parc mâine seară, doamnă. (Aproape că o conduce spre uşă.)

NORA (*cu alură, din nou*): Oh... da, da... Bonsoir, *doamnă*... foarte încântată de cunoştinţă...

MARIA (*de foarte departe*): Bună seara, doamnă…

NORA (*către Gelu, încurcată*): Atunci… bună scara.

GELU (o ponduce cu o veselie iritată): Bună seara…

Şi dacă întâlniţi în cale în noaptea asta vreun >. – i popă, e de prisos să faceţi nod la batistă… (Au rămas iar singuri, el s-a aşezat abătut în fotoliu.)

SCENA 4

GELU, MARIA

MĂRIA" (*revenind obsedată*): Cum îţi explici că tatăl tău nu s-a putut dezbăra de patima jocului de cărţi, deşi socoţi că era destul de tare…

GELU: Chiar atât de tare nu era, desigur… Jocul de cărţi e o formă foarte perfidă a descompunerii… Toţi cei care pierd mereu se jură că nu vor mai juca, dar nu sunt decât foarte rare cazurile de rezistentă, şi numai la cei care-şi

— >»

descoperă altă pasiune… Desigur că tata s-a gândit la asta, dar şi-a dat seama ce puţin sigură este această perspectivă… Ca să ia calea aceasta plină de riscuri, îi trebuia o certitudine, altfel pierdea orice şansă de a se putea sinucide mai târziu…

MARIA: Şi ce nevoie avea de certitudine?…

GELU: Fără certitudine nu există adevăr şi nu există frumuseţe pe lume… Fericirea care nu durează nu e fericire, e un mizerabil stupefiant… Era în gazetă, alaltăieri, cazul unui nenorocit care a falsificat o semnătură, numai ca să trăiască o săptămână cu o femeie de lux, într-un hotel de la Sinaia… ştiind bine că peste câteva zile trebuia să i se pună cătuşele de mâini. Mulţi îl aprobau: cel puţin ştia că trăieşte bine şi frumos o săptămână… Dar eu nu m-aş fi simţit bine niciun ceas

— *r*

măcar din acea săptămână. Orice plăcere nu-ar fi fost nu otrăvită, ci nulă. O fericire pe care nu o poţi gândi durabilă nu e fericireşi – încă o dată. – fără certitudine nu poate fi în lume nici adevăr, nici frumuseţe… (Cu u*n* s*ur*â*s str*â*mb:)* Şi nu e…

MARIA (revoltată, cu o frenezie care vine din toată fiinţa ei de femeie): Nu vorbi de fericire… Tu nu poţi să fii fericit între cărţile astea, cu care te-ai intoxicat… Nu mai merge aşa… (Începe să închidă la întâmplare cărţile şi dosarele de pe masă, împingându-le în lături.)

GELU: M-au intoxicat? Mi-au arătat, poate, numai perspective pe care nu le mai pot anula.

MARIA (*cu o graţie băieţească*): Destul cu atâta logică şi paralogică, patologică şi cvantologică…

GELU (o priveşte, zâmbind amuzat de savantlâcul ei): Cvantologică?

MARIA (*încălzită*): Şi mai ştiu şi altele… dar ţi le spun mâine… Acum s-a terminat cu vorbele! (îl sărută*, el se* la*să obosit, ea îi* ară*tă* pla*card*a *de pe perete: „Fapte*, nu vorbe", îl sărută *şi citeşte cu înţeles.) Fapte*, nu vorbe! (Gelu pro*testează.) Ştiu* ce vrei să spui. Vrei certitudini? (îl sărută *a*păsat.) *Uite* o certitudine…

GELU: Mâria…

MARIA: Nu, tu ai explicat destul… Acum eu vorbesc… (îl sărută *şi îi a*ră*tă* pla*card*a.*) Aşa c*um ştiu eu. „Fapte, nu vorbe!" Mâine seară plecăm… Am să las partea de avere cuvenită copiilor şi plecăm… Să fim mâine seară în tren, şi totul să rămână repede în urmă… Să fim noi doi douăzeci şi patru de ceasuri împreună, cum n-am fost niciodată… – Mi s-a părut totdeauna un vis irealizabil Vreau să mergem într-o ţară străină, a cărei limbă nici măcar să n-o vorbim. Să fim necunoscuţi noi doi, toată ziua, între oameni cu care abia putem schimba câteva vorbe. În vreun orăşel din Olanda sau din Suedia… Stai, că ai să vezi la câte m-am mai gândit încă… Pentru ca să vezi cât am dorit clipa aceasta… (Un val cald îi umezeşte *och*i*i.) Ah, să fie săru*t*urile* care n-au fost, toate… i GELU: Ce ce preţ? Cu preţul cu care se plătesc toate stupefiantele… toate beţiile… Ascultă, Maria.

MARIA: Nu mai ascult nimic… pentru că tu nu înţelegi nimic decât nălucirile tale reci… Te

O sperie cu anticipaţie compromisurile şi păcatele vieţii?… Dar dacă n-ar fi aşa, viaţa nici n-ar merita să fie

trăită... Urâciunea nu e decât umbra frumuseţii-Numai moartea este perfectă. Tot ce e viu creşte din pământul negru al păcatului... Vrei să strângi totul în cămaşa de forţă a ideilor tale?... GELU (ca o flacără răsucită): *Maria, când ştiu dinainte...*

MARIA (*îl întrerupe, certându-l drăgăstos*): Ştii? Ce ştii tu? Eu ştiu mai multe decât tine. Iubirea

* 9

noastră se va hrăni din greşeli şi din dureri, aşa cum focul se hrăneşte din tot ceea ce îi stă în cale... Dar iubirea noastră nu va fi păcat, cum focul însuşi nu este lemnul putred pe care îl mistuie... Vom trăi departe câţ. n-a ani, până când vom deveni asemenea. Nu trebuie să te mai gândeşti la tatăl tău... Când ne vom o y întoarce, vei deveni puternic şi ascultat... GELU: ... Cine să mă asculte şi de ce să mă asculte?

Ce să le spun? MARIA (*râzând lacom*): Taci... Sunt goluri care trebuie împlinite în iubirea noastră... Sunt res

* a tanţe de voluptate la care nu renunţ.). (Îl *cuprinde cu braţele*.) Tot ce-a fost ispită doar în închipuire, şi fără speranţă, trebuie să devie...

GELU (profund tulburat, simţind că pasiunea ei îl copleşeşte, că îşi pierde reflexele de apărare voită, cu un soi de desperare): Maria, trebuie să mă înţelegi.

— ts

MARIA: Nu e nimic de înţeles... Ai să afli că fericirea nu e o vorbă goală...

GELU (*văzut numai din partea ceastălaltă, cât timp a vorbit ea şi neobservat de ea, a scos revolverul, e cel încrustat cu sidef pe care i l-a adus cu două zile înainte tot ea, şi l-a lipit întâi cu latul de piept, ca să-i simtă parcă răcoarea*): Du-te, Maria, aşază-te din nou la masa vieţii... Eu sunt prins în gura unui cleşte de oţel care mă smulge... Nu doresc să mai reviu şi nici nu pot reveni... E cea din urmă... cea mai mare rugăminte... nu face să-mi şovăie mâna... Dacă mă iubeşti

— r într-adevăr, du-te... (Are o răsucitură convulsivă, apoi" apasă hotărât, încet, pe trăgător. Se prăbuşeşte cu

aceleaşi gesturi ca şi tatăl lui, care a existat aci numai pentru el, la picioarele fotoliului. Din spate par la fel, ca şi când unul a murit de două ori.)

SCENA 5

PENCIULESCU (*cercetează arma, surâde*): Revolverul pe care i l-ai adus dumneata…

MARIA (*năucită, pierdută*): Nu înţeleg nimic… De ce s-a omorât?

PENCIULESCU: Nicio sinucidere nu are înţeles şi nu

*: „y – poate fi justificată… Cu toate acestea, există sinucideri.

PRAIDA (*îl priveşte lung, îndurerat, cu o dragoste frăţească*): A avut trufia să judece totul… S-a depărtat de cei asemenea lui, care erau singurul lui sprijin… Era prea inteligent ca să accepte lumea asta aşa cum este, dar nu destul de inteligent pentru ceea ce voia el. Pentru ceea ce năzuia el să înţeleagă, nicio minte omenească nu a fost suficientă până azi… L-a pierdut orgoliul lui nemăsurat…

23 – Camil Petrescu – Teatru, vol. I

MITICĂ POPESCU

PERSOANELE

MITICĂ POPESCU GKORGETA DEMETRIAD.

DIRECTORUL „Patroana”.

SUBDIRECTORUL ANA

SECRETARUL GENERAL SON IA

JEAN GINA

BUIAC v ELIZABETA…

CASIERUL ANGELA

BERNIGRADEANU DIDI

INSPECTORUL DE POLIŢIE O SERVITOARE

AGENTUL BONA FETIŢEI

GHBORGHE FETIŢA

NEPOTUL LUI MITICĂ

Clienţi şi cliente în bancă. Invitate la serată.

ACTUL I

Banca mică, imediat după război, între anii 1020 – 1922, când toate noţiunile curente erau încurcate, afacerile – improvizate şi un val de promiscuitate domnea

în totul.

Scena e împărţită în două birouri. Zidul din mijloc, care le desparte, are, dând dintr-un birou într-altul, o uşă capitonată. Biroul direcţiei are fotolii adânci de piele, o masă destul de luxoasă, în spatele fotoliului directorial, pe perete, un gobelin încadrat, reprezentând o scenă pastorală. O cartonieră americană, elegantă, pentru acte, în fund, în dreapta, de cealaltă parte a uşii, pe un picior de stejar, o Veneră oarecare, albă, la scară redusă. De asemenea, pe pereţi, vreo două portrete mari. Masa e aşezată în faţă, aşa că acel ce scrie e cu stânga spre sală. Intrarea propriu-zisă în biroul direcţiei este prin fund, dintr-un vestibul ghicit, care e şi vestiar. Biroul funcţionarilor, cel din stânga, nu are perete, ci dă de-a dreptul în hol. Tot fundul acestui birou e astfel ocupat de o planşă mare de stejar, acoperita cu sticlă, şi drept ghişeuri – tăbliţe atârnate: *„Viza* şi *ordonanţarea”* sau *„*Cassa. Pe o estradă, foarte puţin ridicată, la aceste ghişee corespund biroul contabilului şi al casierului, lipite, de par o singură masă, cu despărţituri şi policioare joase, ca la birourile americane. Multe registre şi tot soiul de rechizite contabiliceşti, mai ales ştampile, dosare, bibliorafturi cu poliţe. În spatele casierului, pe jumătate în zidul peretelui despărţitor, casa de bani, pe care eventual un mic grilaj o izolează de rest. În primul plan, în dreapta, o masă cu două locuri: Mitică Popescu în dreapta, şi în faţa lui – Jean Goldenberg. La stânga – două dactilografe la maşinile de scris. Cuiere, calendare, portrete şi avize: *„Vă rugăm să ne cruţaţi timpul*... Vizi*tele par*ti*culare stri*ct opri*te în* bi*rou. Ba*ni*i se* n*umără la* g*hişeu”* etc. E o impresie în biroul funcţionarilor de incomod şi improvizat. Mai este de asemenea o uşă în stânga, care dă la subdirector. Funcţionarii intră ridicând, ca un capac, partea extremă din stânga a planşeighişeu. Zidul despărţitor trebuie să fie scurt, ca să nu împiedice vizibilitatea din orice unghi. La ridicarea cortinei, toţi funcţionarii biroului din stânga se găsesc la locurile lor. Lipseşte Mitică Popescu. De lucrat, se lucrează tot timpul în birou, e de asemenea destulă

mişcare între mese, căci mereu e nevoie de confruntat o poliţă, de luat un număr, de pus o hârtie la dosar, dar, bineînţeles, când se încinge discuţia oamenii mai uită de lucru… Clienţii vin prin hol la ghişee, numai atunci când nu se vorbeşte în biroul funcţionarilor, ceea ce revine la faptul că funcţionarii nu vorbesc atunci când e lume străină acolo. Nu se aud maşinile de

scris decât atunci când nu se vorbeşte de loc nici în birou, nici la direcţie, adică acolo unde e indicat un răstimp de tăcere. E de la sine înţeles că mai toţi participă cu interes la discuţii.

SCENA 1

BUIAC, CASIERUL, JEAN GOLDENBERG, DIDI, AN GEL A.

SUBDIRECTORUL

(Afară de Mitică Popescu, fofi funcţionarii lucrează la locurile lor. Intră subdirectorul.)

SUBDIRECTORUL (mic, uscat, cu o bărbuţă dură şi cărunt, cu ochelarii încruntaţi, plimbă, după ce vede locul lui Mitică gol, o privire cercetătoare.

Vorbeşte cu un pronunţat accent ardelenesc): „Unde-i domnul Mitică Popescu? Bun. Să-i spuneţi să mă caute îndată ce vine. (*Către Buiac*:) Mă reped cu maşina până la minister. Dacă sosesc cei doi negustori din Galaţi, să o şi mă aştepte.

BUIAC (tip de flăcău crescut din plin, sănătos, ardelean şi el, dar cu mai puţin accent): Da, domnule director.

JEAN (fără peruca tradiţională a ovreiului, fără nas fals şi fără accent ovreiesc, cu ochelari. După ce se asigură prudent că subdirectorul a plecat): S-a cam ars amicul Mitică. Dacă intri în cleştele ăsta cu ochelari, proastă afacere.

ANGELA (de optsprezece ani, frumoasă, dulce şi bună): Săracul!

BUIAC (*intervine flăcăieşte, hotărât, cum se cuvine să facă un funcţionar disciplinat*): De ce săracul? Vreţi să

ajungem cu toţii la faliment? Eu cred că nu e întâia oară că dumnealui vine când pofteşte la slujbă! (*Şi cum nimeni nu răspunde*:) Eu ştiu una şi bună: când iei leafă, înseamnă că trebuie să faci şi serviciu… (Cu *orgoliu şi regret:) Eee*! La noi în Ardeal nu se pomeneşte ca un funcţionar să întârzie la slujbă. Musai să vie înaintea domnului şef de birou, altfel nu are drept la leafă…

CASIERUL: Leafă? Domnule contabil, să nu mai vorbim de leafă…

BUIAC: De ce să nu mai vorbim? Abia săptămâna trecută s-a dat un nou spor…

DIDI: Ce să fac cu sporul? Mersi…

BUIAC: Cum ce să faci cu sporul? Ai acum de trei ori leafa de dinainte de război. Aveai o sută cincizeci pe lună, ai azi patru sute cincizeci de lei… Ce, va fi puţin pentru o dactilografă când se va ridica iar leul la valoarea lui aur?… Ceea ce e absolut sigur… Căderea asta este ceva trecător, din pricina speculanţilor. Suntem o ţară bogată! (Şi se afundă *în socotelile lui.) CASIERUL* (răsucind o ţ*igară):* D*a*, *leafa* s-a mărit de trei ori, şi viaţa s-a scumpit de zece ori… Pachetul de Regale s-a făcut cinci lei… DI Di: Tramvaiul era cincisprezece bani, acum e un leu…

CASIERUL: Tramvaiul ca tramvaiul… Da… alaltăieri am vrut să iau un car de roşii, să facă nevasta bulion… Că, uite, a venit toamna… Înainte de război, când vrea nevastă-mea să facă bulion mă duceam la Bariera Moşilor şi luam cu cinci lei un car de roşii, că erau cinci

parale kilogramul… Ei bine, ştii cât mişa cerut ieri pe un car de roşii? JEAN.* Cât? (Se *întrerupe din lucru, ca şi ceilalţi.) C*ASIERUL: Nu, spune dumneata cât… JEAN: Nu ştiu…

CASIERUL: Ei bine, domnule, n-ai să mă crezi… Mi-a cerut şaizeci de lei pe un car de roşii… Cu şaizeci de lei luam un costum de haine… JEAN: Dumneata să fii sănătos… Acum un costum de haine este şase sute de lei.

»

CASIERUL (*oftează*): Hei, acum şase ani eram numai

ajutor de casier... x Aveam două sute cincizeci de lei pe lună... Îmi alegeam din casă numai napoleoni de aur... că unii nici nu primeau aur pe atunci... Doisprezece napoleoni în fiecare luni, îi ţineam ici în palmă). BUIAC (bate autoritar în masă şi apoi pune în picioare un carton destul de vizibil: & Lucraţi... nu mai vorbiţi despre scumpete".

(Urmează un răstimp de tăcere şi lucru serios).

AN GEL A (*dulce*): Orice aţi spune, dragă, Mitica e teribil de simpatic.

DI DI (*măi practică, dândeu roşu pe buze*): O fi, dragă, dar nu-mi convine de loc să scriu eu în locul lui... Uite ce am aici... (Arată necăjită un teanc de hârtii.) Poftim, poftim, dacă e băiat bun, (îi trece o hârtie) scrie dumneata ciorna asta de contract.

ANGELA: Dar ţi-a dat-o ţie directorul.

DI DI (*mereu necăjită*): Dar uite ce mi-a dat să scriu în locul domnului Mitică Popescu... Ce vrei să fac mai întâi?

ANGELA (*bună şi dulce*): Dă-mi să scriu... Dar nu contractul... Dă-mi ce are de făcut domnul Mitică Popescu.

DIDI (îi dă nişte hârtii, cu o privire de nesfârşit dispreţ şi ironie).

(Se lucrează din nou în tăcere.)

JEAN (*adunând*): Trei sute cincizeci şi şapte, patru sute douăzeci şi doi... Ianuarie 1921. (Întoarce capul către JBuiăc, simplu, ca omul care ştie ce spune.) Şi asta e o afacere proastă.

El: IAC (*mânios, s-a oprit din lucru*): Domnule-Jean Goldenberg, îţi interzic să mai faci aprecieri proaste despre banca noastră.

JEA-N (*carebineînţeles, e victima logicii şi vrea să priceapă toate motivele, vorbeşte scurt şi nervos*): Da? Şi de ce-mi interzici? Parcă nu am eu dreptul să-mi spun părerea mea? Mă rog: nu era o prostie să cumperi patru vagoane de pălării cafeniij fără să ştii că e o diferenţă de douăzeci de lei la pălărie?... (Acum nu mai lucrează nimeni.) Ai vândut dumneata pălării vreodată? Atunci, ai să mergi la unchiul meu la prăvălie... Să vezi cum spune

clientul: (imită prost pe client) „Lasă-mă, domnule, în pace cu aia... Dă-mi una d-aia de colo”. Şi arată una gri, nu cafenie.

BUIAC (*indignat, ridicând tonul*): Domnule Jean Goldenberg, te voi reclama.

JEAN (*ridicând şi el tonul, bătăios*): Mă rog, şi de ce să mă reclami? Dacă dumneavoastră nu vă pricepeţi, nu trebuie să faceţi afaceri. Asta-i foarte logic. Şi pe urmă, o bancă nu trebuie să facă afaceri pe cont propriu... Noi suntem bancă, nu societate comercială. Uite, d-aia am ajuns aşa de înghesuiţi aici. (Căci *într-adevăr birourile sunt înghesuite, pentru că jumătate din edificiu a fost închiriat.)*

BUIAC: Ce-ţi pasă dumitale? Dumneata eşti funcţionar aici.

JEAN (*asta n-o pricepe şi n-o admite*): Cum ce-mi pasă? Când văd că suntem aproape de faliment? Dumneata ştii că înainte banca ocupa tot imobilul? Ne-am înghesuit aici, acum, de la moartea patronului, şi trăim din chirii... Dacă mâncăm şi noi o pâine aici, înseamnă că nu trebuie să ne pese? Da? (Mereu *scurt şi logic:)* Şi dacă dăm faliment? Ia spune: înseamnă că trebuie să tac? Da? Uite, Perseverenţa noastră cumpără trei vagoane de galoşi rotunzi, când de doi ani se poartă ghete cu vârf ascuţit!

BUIAC (lămureşte): Erau oferiţi pe un preţ, ieftin. Domnul director... (Vrea să spuie că directorul a crezut că...)

JEAN (*îi taie doctoral şi indulgent cuvântul*): Domnule contabil, dă-mi voie să-ţi spun eu dumitale o vorbă, (*şi iată ce anume*) galoşi cu bot rotund... când se poartă ghete ascuţite, nu se cumpără nici pe degeaba. E păcat de chirie şi de transport... Domnul director Valtezeanu trebuie să ştie cura merge piaţa. Eu dac-aş fi fost director...

BUIAC (*brutal*): Da? Bine... Am să te spun domnului director general că vrei să-i iei locul.

JEAN (rămâne cu nasul în vânt, interzis, speriat): Eu? (Şi se cufundă în tăcerea care urmează.)

(E alt răstimp de tăcere şi lucru.)

CASIERUL (*înăcrit, cu cioc, se uită, după ce a scris câteva note, la ceas*): E aproape zece, şi amicul Mitică tot nu vine... Uite, dom'le, d-aia merge banca de râpă!... Dacă toţi ne facemde cap...

mm (*sigură*): A, dar azi o păţeşte cu guşterul cu ochelari. (*Confidenţial* şi *alarmat*:) Mi se pare că acum vreo două zile l-a văzut în trăsură, iar.

CASIERUL (*brusc înfuriat, pentru amorul artei*): Dar lasă-mă, domnule, că bine-i face! Umblă cu trăsura, şi pe urmă vine după aconturi la mine.

BUIAC (*cu un ton amărui, căci ştie el ce spune*): Sau stă toată ziua, rezemat de bară, la Capşa.

DIDI (*se pricepe şi ea*): Şi se leagă de femei.

BUIAC (a pe\ns argumentul, cu degetul împunge în gol, către Jean): Eh! Vezi?

JEAN (*nu se lasă învins cu una, cu două*): Domnule casier, dumneata n-ar trebui să spui asta... Când ţi-era fetiţa bolnavă, Mitică ţi-a ţinut locul şi aici şi ţi-a făcut şi lucrările de la cealaltă slujbă!

CASIERUL (enervat, găunos): Şi nu i-am plătit?

JEAN: Domnule casier, marfa asta s-o vinzi la altcineva... Ştiu eu cum i-ai plătit. (Casierul vâră nasul în hârtii, căci nu-i place să i se amintească asta.) E Mitică băiat bun.

(Un nou răstimp de tăcere şi lucru.)

ANGELĂ (înflorită ca o muşcată): Uite-ll...

SCENA 2

ACEIAŞI, MITICA

MITICĂ (intră aferat, speriat că e în întârziere. Se duce întins la locul lui): Salutare... (Către fete trimite o bezea.) Pa! Puiule! (Grijuliu, către Jean:) A.venit subdirectorul? CASIERUL (cu satisfacţia omului acru, care vede că triumfă dreptatea): Ehei, dumneata să fii sănătos! (Şi iar trece hârtii lui Buiac.) BUIAC (scăzut, cum se şi cuvine pentru ceva care vine de sus de tot): O spus domnul subdirector că musai să te duci la dumnealui, cum vii. JEAN (convenind şi el că e grav): Mitică dragă, te-ai ars.

MITICĂ (stă puţin pe gânduri, şi pe urmă îşi face

curaj): Eh... Puţin îmi pasă... (Face ordine în hârtii şi examinează cu atent le tocul, să vadă dacă >

peniţa e nouă, apoi o încearcă pe unghie, scuipă uşor pe ea, o trece cu tocul prin păr şi începe să scrie. Va face acest gest de câte ori va începe să scrie – şi din obişnuinţă. Apoi, ca la el acasă, începe să fredoneze aria tenorului din actul I din Rigolei lo.) BUIAC (îl priveşte lung, mirat): Ei, domnule! (Şi când Mitică întoarce capul:) Unde te trezeşti aici?

MITICĂ (*îl priveşte enervat*): Ce-i? (*Ironic*:) Lasă-mg, domnule, cânt de necaz, nu vezi? Mă cheamă directorul, şi dumneata nu-mi dai voie să cânt 7 >

măcar de necaz. (*Fredonează mai încet.*) ANGELA (*încet, timidă, după ce a aşteptat puţin*): Domnule Mitică Popescu... Mi-ai adus biletele pentru Operă?

MITICĂ (*afectuos şi îndepărtat în acelaşi timp*): Zaharino dragă, n-am putut, că n-a venit administratorul la Capşa.

JEAN (s-a întrerupt din scris): Dar mie?

MITICĂ (*distribuind cu autoritate*): Ţie ţi-am adus două balcoane la Teatrul Mic.

CASIERUL (strâmb de parcă ar fi luat o sare amară): Păi era vorba să mi le aduci mie pe alea!

MITICĂ (*scurt*): Dumneata vrei o lojă de-al treilea la Naţional? Când l-oi întâlni pe şeful de cabinet...

CASIERUL (*s-a sculat de pe scaun indignat*): Cum, domnule? Mă laşi aşa? (*Crescând*:) După ce i-am spus nevesti-mii şi cumnată-mi să se pregătească de teatru? (*Indignat, cu tonul şi mai ridicat*:) De ce te lauzi, (*strâmbându-se*) domnule, că poţi, dacă nu poţi?

MITICĂ (*calm, superior*): Scumpule, nu l-am întâlnit pe şeful de cabinet. Înţelegi? Lasă, că-ţi dau vineri la *Moartea civilă*. Astă-seară e o prostie.

CASIERUL (încântat): A! La Moartea civilă? Bun.

MITICĂ (arată cu degetul că el are obraz, apoi, cu autoritate): Păi când îţi spun eu!

(Urmează iar un răstimp de tăcere şi liutru.)

JEAN (ros de curiozitate, întreabă nervos, în şoaptă):

Ascultă, mă Mitică, (îl priveşte în ochi) de ce-ai întârziat?

MITICĂ (fade cu ochiul, îngâmfat, că este vorba despre o femeie).

JEAN (*şi mai curios*): Nu vrei să spui?

MITICĂ (suficient, din umeri): Te cred Boieroaică, dragă! (Vorbeşte dramatic, ca să sublinieze importanţa.) Dac-ai şti! Toată noaptea… acum mi-a dat drumul!… (Tot biroul ascultă, deşi

Mitică nu vorbeşte decât cu Jean.) Se ruga de mine să rămân… să-l dau dracului de birou…

CASIERUL (punând invidios acreală şi accentuând fiecare vorbă): Şi de ce n-ai rămas, domnule?

MITICĂ (*dispreţuitor*): Să rămân? Ei, asta-i! (*îşi trece mâna prin pâr.*) Eu am principiile mele… vreau ca dama să mă regrete…

JEAN (*nervos şi invidios*): Ascultă, Mitică, pe parola ta că e boieroaică?

MITICĂ (*cu indiferenţă*): Ei, asta-i! Dacă vrei, îţi spun şi numele. (*Şi arată apoi cu un gest de trubadur.*) Mă salutau lacheii până la pământ.

BUIAC (*violent*): Domnule Goldenberg, lasă-l pe domnul Popescu să lucreze… Dacă, Doamne fereşte, n-o să primim lefurile luna viitoare… n-o să ne plătim chiriile cu palavrele dumnealui…

MIŢICĂ (*prompt, îl priveşte cu ochi precisi*): Nu, o să facem negoţ cu ceai purgativ. Îl vindem la dumneavoastră, la Cluj, ca să mai râdă lumea şi p-acolo. (*Se întoarce către Jean.*) Ştii, asta-i teoria mea… pentru grăbirea unificării.

BUIAC (*ca să se răzbune, uzează de singurul mod în care-l poate lovi pe Mitică*): Mai bine decât ai face spirite proaste, mi-ai da înapoi cei două sute de lei… că au trecut două luni.

MITICĂ (*sincer, dar sincer exasperat*): O să ţi-i dau, domnule… o să ţi-i dau… că m-ai înnebunit. La leafă ţi-i aduc pe tavă.

CASIERUL (*sec*): La care leafă?

MITICĂ (neliniştit, căci aci se pot întâmpla surprize): Cum la care leafă?… La sfârşitul lunii.

CASIERUL (*metodic, cu dicţiune clară*): Mai ai de luat o sută cincizeci de lei. (*Şi în paranteză:*) Şi de acont te-ai curăţat. Nu-ţi mai dau un ban.

MITICĂ (*înfuriat*): Ia lasă-mă, domnule, că nu mi-i dai dumneata. Ei, drăcia dracului!

CASIERUL (*mereu calm şi metodic, căci se simte tare la acest capitol*): Bun! Du-te la domnul subdirector. Când i-am arătaţ chitanţele dumitale, m-a privit pe sub ochelari, de am crezut că…

MITICĂ (pentru el, potolit, căci simte că aici e punctul slab): Puţin îmi pasă la urma urmei. (Refugiindu-se cu privirea spre fete:) Luna asta dau lovitura…

CASIERUL (*ştie el ce spune*): Lasă-mă cu loviturile dumitale… Că de când tot dai lovituri… Toată ziua te lauzi că faci afaceri. Să-ţi spun eu: singurele afaceri pe care le-ai făcut în viaţa dumitale sunt cele cu sâmburi de roşcove la Moşi…

MITICĂ (*pe terenul lui, unde victoria e uşoară, în lumea proiectelor*): Ei bine, apoplexia o să te lovească săptămâna viitoare, când ara să-ţi arăt pachetul de ţărăncuţe… Dă grecul şperţ cincizeci de mii de lei dacă-i obţin două vagoane… Am vorbit ieri la Capşa cu un inginer de la Căile Ferate… (A şi devenit bogat.) *Atunci să* vă văd pe toţi: „Dragă Mitică, dă-mi cinci sute de lei… dragă Mitică, dă-mi două sute de lei”. (Către casier:) *Pe dumneata am* să te pun să faci petiţie timbrată (a pus pe hârtia *din faţa lui un timbru imaginar*), *şi dumnealui* (arată pe contabil) *îi fac cadou* patruzeci de sticle de limonadă Roger… (Cu superioritate, fetelor:) *Ştii, ca să-i mai* rafinăm puţin.

BUIAC (*cu amărăciune şi dispreţ*): Poate vrei să ne balcanizezi. Vrei să ne faci şi pe noi şmecheri… Venise la Cluj la noi un şmecher (pronunţă *cu k*) de-ai dumneavoastră, unul care locuia pe aici… (surâzând *gros*) *într-o* vilă de pe Calea Ţigăneşti. Când a văzut Clujul…

MITICĂ (*îl întrerupe cu o falsă indignare*): Domnule Buiac, lasă-ne te rog să lucrăm, nu ne ţine de vorbă. Că pe urmă te spun domnului subdirector, şi nu uita că şi ăla e

tot ardelean, ca şi dumneata…

BUIAC (furios că a fost prins): Na, poftim! (Tace îndesat.)

(Se lucrează iar în tăcere.)

MITICĂ (*mai uşor, ca un refren*): Te pomeneşti, că azi vine vreun client la bancă!

BUIAC (*iar cu dreptatea lui*): Te rog ultima dată să nu mai insulţi banca.

MITICĂ: Ia mai slăbeşte-mă, domnule… Ce-i aia să insulţi o bancă? Ei, află că eu am părerile mele despre…

BUIAC: Nu mai spune… Ai părerile dumitale… Dumneata ai păreri în toate… Eşti grozav…

MITICĂ: Da, am păreri în toate. Ca să ştii. Aşa sunt eu. Ehei… află, domnule, că pe lângă bancher, hoţul de rând e un copil de ţâţă… Hoţul îşi pune viaţa în primejdie, domnule, urcându-se pe burlane şi spărgând ferestrele ca să fure. Bancherul nici nu se deranjează măcar de la biroul lui… Bate toba la ziar să vină lumea cât mai repede cu economiile ei la ghişeul lui… Cât mai repede… Şi proştii aleargă buluc, ca oile. Fac coadă ea să-şi puie banii în safeul lui. El, încruntat, bate din palme (bate şi el): „Ha*i ma*i *r*e*pe*de. Ce vă înghesuiţi aşa? Faceţi loc şi la alţii”. Şi le dă petice de hârtie, auzi! acţiuni… Unul nu-şi mai vede averea înapoi. Până la urmă, pe hoţul de rând îi bagă la gros, îi mută fălcile şi-l mângâie cu vâna de bou… Da bancherul nici vorbă să fie arestat. Îi zic toţi săru’ mâna.

BUIAC: De ce dracu’ te-ai mai făcut contabil, domnule, dacă ai ideile astea despre bănci?

MITICĂ: Asta mă priveşte. N-am să-ţi dau socoteală dumitale. Şi pe urmă, să ştii că la început am fost copist. M-am făcut contabil ca să-mi vâr şi eu nasul prin registrele astea ale hoţilor cu firmă aurită la drum.

(Şi toţi lucrează acum serios.)

JEAN (după un timp, mereu obsedat, de parcă a fost absent până acum): Ascultă, Mitică, unde-ai cunoscut-o?

MITICĂ (simplu, căci a şi uitat): Pe cine?

JEAN (*râcâit în interiorul lui*): Dama de azi-noapte-… boieroaica…

MITICĂ (îşi aduce aminte): A! (Neglijent:) Pe stradă… (Vede un teanc de fotografii în faţa lui Jean şi pune mâna pe ele.) Dar ce-i cu fotografiile astea?

JEAN: Şi-a comandat patroana o duzină de fotografii mărite la atelierul lui cumnatu-meu. Şi le-am adus. (*Reia, căci nu se poate linişti de invidie şi curiozitate.*) Ascultă, mă, vreau să ştiu cine e… Ai cunoscut-o de curând?

MITICĂ (a rămas absent, cu ochii pe fotografia „patroanei6): Da…

JEAN (nervos): Ai, mă?

MITICĂ (îi răspunde că într-o paranteză, privind mai departe fotografia): Nu, mai demult… Asta e chestie veche. Tu o cunoşti din vedere. E

*

una aşa, (*caută*) aşa… (a găsit) bine… Cu monoclu. Ia în fiecare zi apetitivul la Capşa.

JEAN (îl priveşte cu admiraţie invidioasă, pe urmă tresare, când vede pe subdirector trecând prin hol foarte serios şi solemn ca de obicei, cu gambeta pe vârful capului, ia repede o hârtie de pe masă, pe care i-o aduce la semnat. Rămas singur, Mitică fură o fotografie format mare, pe care o ascunde repede în biroul lui. Subdirectorul îi spune lui Jean să-l cheme pe Mitică, de aceea când se întoarce îl anunţă vesel): Mitică, la domnul subdirector.

MITICĂ (speriat): Unde-i? (Se repede zăpăcit spre stânga, spre biroul subdirectorului.)

JEAN: Nu la dumnealui, la direcţie.

(Ceilalţi aşteaptă cu interes sporit, să vadă ce are să păţească

Mitică.)

SCENA 3 La direcţie

MITIC ŞI SUBDIRECTORUL

MITICĂ (bale încet la uşă, iar când i se spune să intre, deschide timid şi îngândurat, închide apoi uşa capitonată care desparte birourile şi aşteaptă neliniştit să-şi ridice subdirectorul, care scrie, ochii de pe hârtii).

SUBDIRECTORUL (după ce i-a lungit chinul, ca orice şef care se respectă, ridică ochii, cu o mutră acră şi

surprinsă): A, bine ai venit/domnule... (un „domnule" apăsat) Mitică Popescu.

MITICĂ (speriat de severitatea lui, apelează vag): Domnule director!

SUBDIRECTORUL (*dur, zgrunţuros*): Niciun domnule director!... (îl priveşte *cu ochi mici şi autoritari.*) *A*m să te dau afara... nu mai merge cu indulgenţa... Dumneavoastră nu sunteţi oameni...

39.9.

MITICĂ (încercând dezolat să se explice): Să vedeţi, domnule director.

SUBDIRECTORUL (*tăindu-i scurt vorba, cu un ton sec de sergent-major*): Ce vrei să văd? Ei, (*ironic*) domnule Mitică Popescu, eu de ce nu întârzii? Văzutu-m-ai dumneata, de un an şi două luni, de când am venit de la Arad, să întârzii vreodată? (*Pune coatele pe masă.*) Ştii dumneata la ce oră am venit eu azi la birou?

MITICĂ (apelează din nou, nefericit): Domnule director!...

SUBDIRECTORUL (*strigând*): Ce domnule director?! ... (Şi *stăruie să aibă răspuns.*) *L*a ce oră am fost eu aici?

MITICĂ (*recunoaşte stânjenit*): Dumneavoastră aţi fost cel dintâi...

SUBDIRECTORUL (*fioros*): Nu cel dintâi, domnule. La şapte am venit... (*înde*sat:) *N*ici servitorii nu veniseră... Şi dumneata îmi vii la zec ... (Joacă degete*le întrebător, ca un flautist.*) E*u cum fac* de sunt cel dintâi aici? (Vocalizând:) *Nu sunt* şi eu om, eu de ce nu întârzii? De ce eu adică să viu la şapte, şi dumneata la zece?... Ai? (Şi acum atacul d*evine precis.*) *La curse de c*e nu întârzii? (Mitică încearcă, *speriat, să protesteze,* d*ar subdirector*ul, şi *mai înfuriat*, îi *strigă:*) *Ta*ci *din gură*! (Ca şi când ar fi *aflat el* de m*ult nelegiuirea:*) *N-am auzit eu* că mergi la curse? Funcţionari ea dumneata nu ne trebuie!... (Vocalizând iar:) Cur*se... trăsură...* şi *pe* urmă vii şi ceri acont aici... (Se ridică în picioare, bătând cu *pumnul în masă.*) *S-a sfârşit*! (*Dă cu ochii de* ghetele de lac al*e lui Mitică* şi-*l întreabă sec, ca o gură de ferăstrău:*) *Ce su*nt

ghetele a*lea*? *(Acru:)* Mori dacă n-ai ghete de l*ac*?... *I*a uită-te la mine... (Ridică pe birou un picior cu o gheată pe*ticită*.*)* C*oşcog*eam*i*te *sub*d*ir*ect*orul... (I*ar *îl pri*veşte cu bărbuţa înţepenită.) Eu r*esp*e*ct banul, dom*n*ule. Dum*n*eata *umbli* toată ziua cu femeile...

MITICĂ (speriat de o acuzaţie atât de gravă): Domnule director!

SUBDIRECTORUL (bătrân, cărpănos, acru, dar formidabil de indignat şi convins, s-a ridicat iar în picioare şi l pironeşte cu privirea): Cu mine de ce nu umbla femeile, domnule? (A rămas aşa, ca o statuie beşleagă.)

MITICĂ (face un cap cât o baniţăcăci, evident, nu pricepe de ce femeile nu umblă cu domnul subdirector.)

SUBDIRECTORUL (*reia scurt, înghiţind saliva*): Eşti concediat, domnule Mitică Popescu... (Reia *cu u*n t*on mai sus*:*)* C*u începere de mâine, eşti concediat...

MITICĂ (*palid, abătut*): Domnule director, mă norociţi...

SUBDIRECTORUL (*tăios şi dezolat parcă*): Atunci, de ce întârzii, domnule? De ce nu-ţi vezi de slujbă?

MITICĂ (*respirând greu*): Ierţaţillla!

SUBDIRECTORUL (*cu un ton amaril*): Cum să te iert, domnule? Cum să te iert? Că nu e îjilâia oară!

MITICĂ (prăpădit, abia mai răsuflă): Nu mai fac>:

SUBDIRECTORUL (se încruntă şi mai rău, face. se uită în hârtii, şi pe urmă, după un timp, apăsat): Ieşi!... (L-a iertat.)

MITICĂ (fericit că a scăpat): Vă mulţumesc. (Trece dincolo.)

SCENA 4

MITIC ŞI CEI DIN BIROU

MITICĂ (a deschis uşa, a închis-o cu grijă şi instantaneu a, devenit calm şi radios. Îşi pune neglijent o ţigară în colţul buzelor şi înfruntă surâzător toate privirile întrebătoare).

CASIERUL (acru şi ironic, făcând gestul ştiut, adică braţul drept îndoit, adus în faţă, cu pumnul strâns şi repezit de câteva ori în afară, cum ar freca un craniu

imaginar): Ei, ţi-a frecat ridichea?

MITICĂ (şi-a dus calm şi uimit arătătorul spre piept): Miee? (Surâde dispreţuitor şi natural, neagă lent cu arătătorul.) Nu s-a născut ăla care să-mi frece mie ridichea. (Se uită spre fete.) l-am trântit vreo două... de a rămas sperietoare de ciori.

O ANGELA (cu admiraţie naivă): Oh!...

DI DI (cu admiraţie deşteaptă): Eh!...

JEAN (încântat, nervos, cu ochii vii): Ce ţi-a spus?

MITICĂ (răsturnat pe scaun, îşi aprinde tacticos ţigara): M-a luat aşa... că de ce am întârziat?... (Trage cu metodă din ţigară şi povesteşte scena imitând, după el, somnoros.) „M-am sculat târziu". (Toţi se amuză, căci i/cred.)

CASIERUL (uimit, se uită la toţi, căci nu ştie ce să mai creadă, intrigat): Ei, şi?

MITICĂ: „C-o să vă înlocuim! ** „Poftim demisia/4 (*Scoate din buzunar demisia, pe care într-adevăr o avea scrisă, o arată bătând-o cu palma şi explică imitând tonul firesc.*) Ştii, o am la mine în permanenţă, la vedere, demisia scrisă la maşină. Înţelegi dumneata? Când mi se oferă într-altă parte cincisprezece mii de lei pe lună...

ANGELA (frumuşică, admiră, mai uimită, decât ceilalţi): Daa?

MITICĂ (continuă, fără să ia notă de admiraţie): încercase să mă ia aşa... (Arată legănând mâna, se întoarce către Jean.) îşi şi găsise omul! (Tranşant, întors către Buiac:) Domnule, mie nu mi-e frică de nimeni! (Pipăie în aer degetele, în semn de întrebare, ca pe clape de armonică.) Crezi că mă sperie cumva banii sau situaţia cuiva?

JEAN (*încântat*): Aşa... bravo, Mitică!

MITICĂ (*jucând expresiv cu mâna stângă*): Ce, dacă ai moştenit dumneata sau dumnealui o moşie sau acareturi... crezi că nu am eu ac de cojocul dumitale?... Hee... să nu-mi cazi mie pe mână...

BUIAC (*uimit*): Dar ce, dumneata eşti haiduc?

MITICĂ (pornit, s-a ridicat de la masă): Da, să ştii că

sunt haiduc… Aşa-mi place mie să fiu, haiduc… Bunicu-meu era vestitul Popescu Tunsu. Ai auzit dumneata de el? Ei, Popa Tunsu ăsta lua de la bogaţi şi… uneori dădea şi la săraci. (Vine către Didi.) Aşa o să fac şi eu acum… (Zbate expresiv degetele de la mâna stângă.) De unde ai dumneata palat şi moşii? Ăă? (Aşteaptă parcă răspunsul, şi pe urmă imită iar, cu mimică.) Că hâr, că mâr. (Firesc şi autoritar:) Se confiscă!… (Cu mâna dreaptă adună larg şi bagă în buzunar la el, interpelând apoi cu cealaltă, precis.) Dar dumneata? De unde ai atâtea fabrici, bănci? (Joacă încurcătura celui întrebat.) Că aşa şi pe dincolo… (Identificându-l şi adresându-se în realitate, teribil, Angelei:) A, dumneata eşti miliardar? (Simplu şi fără bătaie de cap:)

Ei, pac, pac… Nu mai eşti miliardar! (L-a împuşcat.)

ANGELA (îngrozită de confuzie): Domnule Mitică…

MITICĂ (fără cruţare): Niciun domnule Mitică… Pac… pac. (A terminat cu ei.)

(Se lucrează în tăcere. Vine un client.)

MITICĂ (după ce pleacă de la ghişeu clientul, începe să cânte iar din Rigoletto).

DIDI (care a controlat o hârtie la casă, îl priveşte ironic şi îl întreabă acrişor): Bravo, domnule Mitică… altceva mai ştii?

MITICĂ (făcând cu ochiul, echivoc): Aş mai şti eu…

DIDI (*direct*): îmi dai voie să-ţi spun că eşti obraznic?

MITICĂ: Da? Să mai pofteşti să te mai duc la dans!

DIDI: Puţin îmi pasă!

CASIERUL (arătând un băieţaş ca de vreo opt ani care a intrat în birou): Ei! Domnule Mitică…

SCENA 5

ACEIAŞI, MITICĂ, NEPOTUL

NEPOTUL (golaş, se apropie de Mitică, stânjenit, aproape de tot).

MITICĂ (încet şi alarmat, se întoarce spre el): Ce-i, mă?

NEPOTUL (rugător, sfios): Unchiule!…

MITICĂ (tot mai neliniştit, căci bănuie că e vorba de

bani): Ce e?

NEPOTUL (*aproape la ureche*): Unchiule, m-a trimis mama să ne dai o sută de lei.

MITICĂ (a sfeclit-o, întreabă vag, ca să-şi confirme): Ce să-ţi dau, mă?

NEPOTUL (*confirmă*): O sută de lei... Că a zis că dacă se face sănătoasă...

MITICĂ (se caută nedumerit prin buzunare): Bine, mă, du-te şi aşteaptă afară. Ţi-i aduc eu. (îşi muşcă buza de jos şi nu ştie ce să facă. Pe urmă se duce la contabil, ia un aer degajat şi „natural”.) Ascultă, şefule... împrumută-mi o sută de lei. (Confidenţial:) Am randevu cu o damă şi nu vreau s-o scap.

BUIAC (sec, scrie mai departe): N-am.

„MITICĂ (e profund jignit de brutalitatea refuzului, dar caută să ascundă, din mândrie şi delicateţă. Se duce apoi la loc, şi după un timp, când Jean s-a mai potolit din aranjatul hârtiilor): Ascultă, Jeane, dă-mi o sută de lei.

JEAN (*jucând puţin teatru*) *r* Uite, îţi dau două sute (*i le întinde*) şi ţi le iau înapoi ca să le dau lui uncliiu-meu... (Le-a *băgat în port*efeuille. Cu ăla nu mai merge. Zice că a trimis de trei ori la tine şi ai spus că nu eşti acasă. A tăbărât pe mine. Dacă nu-i dai rata pe luna trecută, nu-ţi mai face un crac de pantalon măcar. Domnul Isidor Schwartz e cel mai scârbos croitor de pe suprafaţa pământului. Nu vreau nici eu să mă stric cu el. Scurt!

MITICĂ (acru, îl măsoară): Şi nepotul său îi seamănă leit. (Se afundă în hârtii.)

(Un răstimp se lucrează în tăcere. Un nou client.)

ANGELA (*după ce a plecat clientul*): Dar de ce n-o fi venit patroana încă?

JEAN (*a făcut un dosar de hârtii*): Te cred, aseară a fost la un ştiu ce petrecere.

Dlbl (*insinuând*): A fost se vede şi Valtezeanu, căci nici el n-a venit încă.

ANGELA (*dulce şi candidă*): Ascultă, e adevărat că e între ei ceva?

CASIERUL (a pus pecetea pe o hârtie, o trece

contabilului şi rămâne ascultând, cu gestul suspendat).

DIDI (*ea, care ştie multe*): Oiţa a devenit curioasă! (*Făcând ordine pe măsuţă*:) La urma urmelor, de ce n-ar fi, dragă? E femeie tânără, frumoasă, a moştenit „banca asta… îi ajung trei ani de văduvie.

JEAN (*convenind*): Nici Valtezeanu nu e rău: când ai patruzeci de arii şi eşti elegant ca el…

MITICĂ (s-a întrerupt din lucru şi ascultă amărât): Cu alte cuvinte, le-aţi încuscrit familiile?

BUIAC (*şef*): Vă rog, asta nu-i convorbire care poate fi permisă.

MITICĂ (*izbucnind sec*): Ei, asta-i! (*Se întoarce spre el*.net.) Şi de ce nu? Nu vezi că pregătim viitorul băncii? (*Puţin cam acru*:) Măritäm pe patroană cu directorul. Ce vrei mai mult, spre fericirea norodului? (*Pe gânduri, caută ceva între hârtii şi nu găseşte*.)

ANGELA (*sublimă*): Crezi că are să fie fericită?

MITICĂ (*cu ironie, dar suferind destul*): Sigur, dragă… dacă înaintează în grad!

DIDI: Cum înaintează în grad?

MITICĂ (căutând pe gânduri): Stai să vezi. (Ia tocul şi scrie.)

BUIAC (*cu năduf*): Ce? Iar faci vreo epigramă şchioapă?

MITICĂ (*căutând mereu*): Lasă-mă, domnule, în pace! …

DIDI: E, hai să vedem. (Aşteaptă curioasă.)

MIŢICĂ: Dacă aşteptaţi, nu pot să scriu. (*A rămas cu privirea fixă*.)

DIDI: Uite că nu mai aştept. (*Şi aşteaptă*.)

MITICĂ (a terminat de scris şi a pus-o cu o falsă modestie înaintea lui Jean).

JEAN (citeşte mai întâi în gând, şi după ce a savurat-o): A! E extraordinară… Ascultaţi!…

Am să strig în gura mare, ia să afle chiar şi Hector… Ce grozavă-naintare: O patroană – subdirector!

(Rămâne cu un surâs echivoc.)

BUIAC (mânios): Domnule Mitică Popescu! (Ridică

încă tonul.)

MITICĂ (*scurt, fără bătaie de cap*): Găsesc de cuviinţă că dumneata mârâi fără niciun rost şi te roşeşti ca o şuncă de Braşov.

BUIAC: Se cunoaşte că eşti ţigan… La noi în Ardeal…

MITICĂ (*îl întrerupe cu o comică exasperare*): La dumneavoastră în Ardeal… (Surâ*de str*epezit.) *D*e ce n-ai rămas, domnule, acolo, în Ardeal? De ce aţi venit pe capul nostru aici? Dumneata mocan, subdirectorul mocan, mitropolitul mocan, nu mai scăpăm, domnule, de mocani…

BUIAC (*punând lucrurile la punct*): La noi în Ardeal funcţionarul este cuviincios cu mai-marele lui. Acolo îşi cunoaşte omul lungul nasului.

MITICĂ (*obraznic*): Daa? Ia spune-mi, rogu-te: dama dumitale de la Cluj poartă burtieră, au ba?

(Toţi rid.)

ANGELA (*pudică*): Domnule Mitică!

MITICĂ (*explicându-se*): Lasă-mă, domnişoară, în pace. Acolo, în Ardeal, cucoanele nu poartă corset, poartă burtieră.

CASIERUL (*după un timp, cucerit şi el, murmură*): Al dracului Mitică ăsta, domnule… de unde le mai scoate?

JEAN (firesc, şi cu elementară admiraţie): Pai dacă merge la Capşa!…

BUIAC: Bine… domnule Mitică Popescu… bine… insulţi pe doamna proprietară a băncii.

JEAN: Proprietară? (*Cu indulgenţă*:) Eu cred că ar fi mai nimerit să spui, domnule Buiac, că, dimpotrivă, doamna Georgeta Demetriade este proprietatea băncii… Da… da… Ce n-ar da ea, săraca, să scape de această bancă adusă în pragul falimentului şi pe care a moştenit-o ruinată! Luptă desperată. Eu cred că ar fi fericită să-şi poată păstra măcar casă, care e ipotecată pe trei milioane.

CASIERUL (*surâzând veninos*): Luptă desperată, ai? îi vine greu? Cred şi eu. Ehei, s-a învăţat cu luxul şi risipa… Uite, nu te supăra dumneata, domnule Buiac, eu pe patroana noastră am cunoscut-o când nu era decât o desenatoare la banca asta… Avea optsprezece ani…

Subţirică, de părea veşnic nemâncată. Altfel, frumoasă foc, aşa cum o vedeţi. Şi afurisită… afurisită… N-a vrut decât cu cununie. L-a înnebunit pe bietul Demetriade, bărbat între două vârste. Până nu l-a dus la primărie, n-a zis „da”. Da şi el până la urmă s-a răzbunat. Dă-i şi dă-i, fast, petreceri, chefuri… Până l-au pus în pardisiu de scânduri… De altfel, eu cred că el cam ştia ce-l roade pe dinăuntru… aşa că şi-a făcut pur şi simplu de cap. Nu-i vorbă că şi pe ea a acoperit-o de brăţări şi blănuri… Avea două maşini la scară.

JEAN: Dumneata n-ai priceput nimica, domnule. El făcea atâta lux tocmai ca să arunce praf în ochii clienţilor… Ca să nu se vadă că a dat de fundul sacului. Vrea să nu i se taie creditul.

D-aia îşi acoperea nevasta cu bijuterii şi blănuri. Ca să-l creadă lumea încă bogat şi puternic. Ea era un copil atunci… Ce să ştie ea despre socotelile lui bărbatu-său?

CASIERUL (*îndârjit*): Cât e de copilăroasă toată lumea ştie, dar şi prea îi plăceau rochiile şi petrecerile… Dansa ca o nebună. Căpătase şi gustul călătoriilor în străinătate. Cu expresurile alea de lux, auzi?

ANGELA (*îi lasă gura apă*): Cu expresurile de lux?

CASIERUL: Da, da, cu expresurile de lux. Acum i-o fi venind greu. Cred şi eu.

JEAN: Cum vorbeşti… cum vorbeşti, domnule! Ai uitat că de un an încoace vine mereu pe aici, numai ca să încerce să ţie deasupra barca asta spartă în fund. Praf s-au făcut bijuteriile. S-au dus o parte din blănuri… A rămas cu o singură maşină, cu care umblă mai mult domnul Valtezeanu, care de la lună la lună îi tot spune să mai vândă ceva, minţind-o ca banca mai poate îi salvată. Ehei, le ştim toţi lucrurile astea. Însă ar trebui să nu le-uiţi nici dumneata, care cu astfel de vânzări plăteşti de la lună la lună lefurile funcţionarilor.

CASIERUL: Şi acum ce te dai la mine, nene? Ce? Am spus şi eu ce vorbeşte lumea.

ANGELA: Dar eu nu pricep ce interes are domnul director Valtezeanu să menţină banca, dacă merge aşa de

prost. Ce ziceţi, domnule Mitică?

MITICĂ (*a, ascultat pe gânduri, tulburat*): Ce sunt eu, fetiţo, să ştiu afacerile directorilor, procuror? (*Scrie mai departe.*)

SCENA 6

La direcţie.

PATROANA, SUBDIRECTORUL, care s-a întors, şt CASIERUL

PATROANA (femeie frumoasă, elegantă, ca de treizeci de ani, coboară scara de lq> locuinţa ei, trece prin dreptul ghişeelor, salutată de casier, intră la direcţie, unde îi arată nervoasă o scrisoare subdirectorului, care lucra la birou): Uite... Uite...

CASIERUL: A venit patroana! (Trece şi el la direcţie.)

PATROANA (*îl vede*): Ce e, domnule Şerbănescu?

CASIERUL (*respectuos, ca un vechi funcţionar ce e*): Doamnă, Vasiliu cere un ajutor de două mii de lei. Are de plătit chiria.

PATROANA (*revoltată, cu ochii mari*): Nu, nu, nu, nu!

— Asta nu... S-a isprăvit!

CASIERUL (*sfios*): E bolnav, doamnă.

PATROANA (*enervată şi femeie*): Puţin îmi pasă. Lasă-mă, te rog, domnii ăştia abuzează. Nu mai vreau să ştiu de nimic. E destul că îi plătim leafa de şapte luni. Nu vezi că am ajuns de tipă?

CASIERUL (se înclină să plece).

PATROANA: E tot la spital? (*Revenindu-şi, înciudată către subdirector*:) Aprobă-i te rog două mii de lei. (*Către casier*:) Nevastă-sa şi copiii au primit leafa pe mai? (*Tot cu ciudă*:) Spune-i omului care-i duce banii să treacă mai întâi pe sus pe la mine. Poate mai găsesc ceva prin cămară.

SUBDIRECTORUL (*vrea să-i spună ceva*): Doamnă, am fost de două ori...

PATROANA (care era de altfel îngrijorată, aşteaptă speriată): Ei... (întreabă sfioasă:) A protestat-o?

CASIERUL (iese mulţumit).

SUBDIRECTORUL (*înghite în sec*): Ne dă un ultim termen până poimâine dimineaţă.

PATROANA (abătută): Ce e de făcut? (Mereu abătută, repetă după un timp:) Ce e de făcut?

(Alt client la casă. Dq cele ori se vorbeşte la direcţie, se lucrează în tăcere în biroul funcţionarilor.)

SUBDIRECTORUL: Nu ştiu nici eu. Poimâine de unde o să găsim? Că expiră şi ipoteca... Toată noaptea mi-am trudit capul. (îşi scarpină bărbuţa.) Încercaţi cu Gheorghiu...

PATROANA (*cu o sensibilitate îndurerată, zăpăcită*): Nu-mi vine... Am luat aseară masa la ei... Şi el, şi nevastă-sa au fost foarte drăguţi... (Şi parcă tot...) Ştiu eu? (*I*a telefonul.) Să încerc... Domnişoară, 8 pe 30... da... da... Domnul Gheorghiu? A, perfect... Da... da... eu... Mulţumesc. L-am primit de dimineaţă... M-a impresionat... Sunteţi acum în stare să credeţi că am admirat atât de mult chimonoul acesta ca să mi-l faceţi cadou... (apărându-se:) Nu, nu, glumesc, domnule Gheorghiu. Mi-a făcut *o enormă p*lăcere... Dar acum vreau/să te rog ceva serios. Nu mă mai zăpăci cu „sold" şi „virament", că, zău, habar n-am ce-nseamnă. Uite, am nevoie de un împrumut... (Râzând galben:) Nu... nu... mare de tot... (Ezitând:) Poate două milioane... (Aşteaptă, şi pe urmă face semne subdirectorului că *e zada*rnic, ascultă totuşi ultime*le explic*aţii.) Da... da... *nu-i* n*imic...* (*C*u *o veselie falsă:*) S*igur... cu p*lă*cere... la r*evedere. (*închi*de abătută* aparatul.) Mi-a dăruit un chim*ono, dar... două milio*ane împrumut este ceva! Oamenii sunt buni, *dar* c*u socot*eală. (*Că*tre subdirector:) fiu. mai ştiu cui să mă adresez. Cum vom plăti scadenţele din luna asta? Va trebui să vând *cas*a...

În birou.

TOŢI FUNCŢIONARII

MITICĂ (ameninţător, după ce a tot căutat pe masă, prin sertare, şi a încercai să-i ia tocul): Jean, dă-mi tocul, n-auzi, că pe urmă îţi pun fălcile în bandaj...

JEAN (îi întoarce spatele): La alţii eu d-astea...

MITICĂ: Mă, dă-mi tocul... N-auzi? Dă-mi tocul...

JEAN: îmi trebuie mie...

MITICĂ (*înfuriat, îl smuceşte de umăr*): Ia ascultă, mă Goldenberg, dă-mi tocul când îţi spun o dată. Înţelege…

JEAN: A se slăbi, Mitică…

SUBDIRECTORUL (a intrat şi priveşte uimit).

MITICĂ (se ridică în picioare, furios): Ascultă-mă… ăsta, dacă mai îndrăzneşti să fii obraznic, te cotonogesc. (Aruncă un vraf de hârtii în el şi îi strigă ce-i trece prin cap, e un scandal care sperie banca.)

JEAN (nervos, urmărit de hârtiile aruncate pe jos de Mitică, a fugit spre uşă).

SCENA 8

ACEIAŞI, SUBDIRECTORUL

SUBDIRECTORUL (uscat şi crunt): Ce e aici? (Toţi încremenesc, şi Mitică, descoperindu-l, a rămas de lemn, în picioare.)

JEAN (*enervat, repede şi gâfâind*): Domnule subdirector, eu nu mai stau în banca asta. Eu sunt nervos. Asta nu-i întâia oară…

SUBDIRECTORUL (*cu o privire feroce*): Domnule Mitică Popescu, aici eşti la bancă, sau la spitalul de smintiţi? (*Ameninţător*:) Bine!?

PATROANA (vine şi ea, alarmată): Ce e? Ce s-a întâmplat?

JEAN (*exagerează precipitat, nervos*): Doamnă, Mitică Popescu mi-a dat cu călimara în cap, mi-a făcut praf hârtiile de pe birou.

PATROANA (exasperată): Iaar domnu’ Mitică Popescu? (Trece dincolo, feminin indignată, furioasă.) Domnul ăsta m-a nenorocit.

SUBDIRECTORUL (după ce l-a mai privit pe Mitică, feroce, trece şi el dincolo).

SCENA 9

La direcţie

PATROANA, SUBDIRECTORUL, apoi DIRECTORUL

PATROANA: Te rog să-l dai afară imediat.

SUBDIRECTORUL (*aprobă încruntat*): Nici vorbă… că-l dau afară.

PATROANA (*exasperată*): Cum vrei să mai meargă banca asta? Cum vrei să mai găsim credite? Domnule Stupariu, să ţi-o spun eu: scandalurile acestea antisemite ne compromit… Ne compromit!

SUBDIRECTORUL (mereu pe gânduri): Da, da!

DIRECTORUL (intră elegant, distins, amabil, om cam de vreo patruzeci de ani): Dar ce e, ce s-a întâmplat?

PATROANA (*încă aprinsă*): Scandal! înţelegi dumneata? Am avut scandal în bancă.

DIRECTORUL (*mereu calm*): Cum? Cine a îndrăznit?

SUBDIRECTORUL (*simplu şi furios*): Domnul Mitică Popescu… ÎI dăm afară.

DIRECTORUL: Dar ce-a făcut?

PATROANA – fviu, *feminin*): Manifestaţie antisemită… Da… de asta-i arde dumnealui acuma…

DIRECTORUL (*tot calm*): Manifestaţie antisemită? Extraordinar

PATROANA * (*către subdirector*): Notifică-i numaidecât că e concediat.

DIRECTORUL (ştergându-şi monoclul): Pentru atâta lucru?

PATROANA (*indignată*): Cum pentru atâta lucru? Ia lasă-mă… De mult domnu' ăsta m-a scos din sărite… Acum am aflat: dumneata ştii că dumnealui e cel care mi-a făcut mustăţi cu cărbune pe portretul din vestibulul de sus? (Cu ciudă*:)* *Într*-o după-amiază când nu eram acasă. Nu, nu, vreau să se termini cu domnul ăsta.

DIRECTORUL: Nu vă supăraţi… dar uneori sunteţi ca un copil.

PATROANA: Nu, nu… trebuie pedepsit.

DIRECTORUL: Bun… Să-i dăm o pedeapsă straşnică. Îl amendăm cu leafa pe o lună.

PATROANA (*surprinsă*): Cum, numai atât?

DIRECTORUL: Nu-l putem da afară… El duce tot serviciul… E unul dintre cei mai buni contabili din Bucureşti.

SUBDIRECTORUL: Brânză bună în burduf de câine… Nu-şi vede de treabă, lucrează după toane… Ar fi ajuns azi

departe dacă era serios.

DIRECTORUL: Te rog scrie. (*Dictează cu diplomaţie clasicul comunicat.*) „Având în vedere că manifestaţiile cu caracter antisemit sunt de natură să tulbure bunul mers al băncii”... aşa (se g*ând*e*şte) ... „şi* mai ales că sunt de natură

25 M Camil Petrescu – Teatru, vol. I 337 să ne compromită în ochii lumii”... bun... „direcţiunea amendează pe domnul Mitică Popescu”... da... „cu salariul pe o jumătate de lună”.

PATROANA (*indignată*): Ziceai că leafa pe o lună!

DIRECTORULUI lăsaţi aşa... Va să zică o jumătate de lună, aşa... „şi îşi exprimă dorinţa ca pe viitor asemenea excese să nu mai aibă loc”. (îşi exam*ine*a*ză unghiil*e *făcute.*)

SUBDIRECTORUL (*cu tamponul*): Tot mai avem puţin noroc. Dacă secretarul general cădea tocmai pe scandai?

DIRECTORUL: Ce secretar general?

PATROANA (îşi muşcă buza de jos, bucuroasă): Ai fost?

SUBDIRECTORUL (*cu bărbuţa greoaie*): Da... vine acum, imediat, aici, ca să-şi facă o idee de posibilităţile noastre.

PATROANA (cu ochii vii, dar dezamăgită): Asta cum?

SUBDIRECTORUL *ea unul care ştie ce spune*): A spus că din registre şi hârtii.

DIRECTORUL (*savant*): Georgescu?... E funcţionar de carieră... A fost făcut din şef de birou... se pricepe. (Scutură\ o s*camă de* p*e haină.)*

PATROANA (*neliniştită*): Bine, dar din hârtii?! mai curând îmi vine să cred că vrea să se scape de noi. De o lună ne poartă cu vorba. (*Şi-a oprit privirea.*) Părea binevoitor?

SUBDIRECTORUL (ridicând din umeri): Aşa cred.

DIRECTORUL: Atunci, repede! Trebuie să cercetăm toţi trei registrul de conturi şi viramente.

PATROANA: Cum toţi trei?

DIRECTORUL: Dumneavoastră adică, şi noi doi.

(*Arată pe Stupariu.*)

PATROANA: Of, lăsaţi-mă... lăsaţi-mă în pace cu registrele dumneavoastră. Ştiţi bine că habar n-am ce: naiba-i aia „sold” şi „virament” şi fel de fel de prostii de-astea.

DIRECTORUL: Vai „Cum se poate să spuneţi asta?... Dumneavoastră, „patroana”?...

PATROANA (*furioasă*): Eu patroană? Ce-i gluma asta de prost gust, domnule Valtezeanu?

DIRECTORUL (*a sfeclit-o*): *Vedeţi*... nu ştiam că vă supără... Aşa vă spune tot personalul. Credeam că ştiţi...

PATROANA (*uimită*): Cum, îmi spun aşa toţi? Şi dumneata îngădui asta? Ori poate că dumneata chiar m-ai poreclit astfel, iritat că mă tot vezi pe aici?

DIRECTORUL (*se apără, speriat*): Vai, cum vă închipuiţi asta?... Eu?... Se poate?... Nici vorbă. Toată lumea ştie că numele ăsta vi l-a născocit ajutorul de contabil, domnul Mitică Popescu.

PATROANA (*exasperată*): Domnul Mitică Popescu! El mi-a născocit şi porecla asta stupidă? Domnul Mitică Popescu...! Domnul ăsta... m-a scos din sărite. V-am spus că trebuie dat afară.

DIRECTORUL (*încercând* s-o *împace*): Doamnă, sincer vă spun, nu mi-am închipuit că vă poate supăra atât de rău... numele ăsta de „patroană”...

PATROANA: Mă supără... mă supără foarte rău. Ce? Fiindcă din când în când mă interesez şi eu de ce se mai întâmplă în banca asta, de care e legată soarta mea şi unde se iau hotărâri în numele meu, arătându-mi-se cifre şi hârtii din care nu pricep nimic, să-şi bată funcţionarii joc de mine? Mâine-poimâine pot fi aruncată cu fetiţa în stradă, fără să fi fost întrebată măcar... Vin parcă aş veni la un bolnav să văd cum îi merge.)... Auzi, „patroană”.i. De ce nu „matroană”?...”

DIRECTORUL; Doamna, vă rog să binevoiţi să mă scuzaţi.

PATROANA (*care e mereu frumoasă şi neliniştită*): Ştii, am devenit nervoasă. Fabrica asta ne-ar salva.

(*Îndepărtând un teanc de hârtii, amărâtă*:) Ce oameni! Ce oameni! Ai văzut? O ţin acolo părăsită... Se strică şi bruma de maşini care au mai rămas. Nici n-ar fi ştiut de ea dacă n-o descopeream noi.

DIRECTORUL (*într-o poză elegantă*): Ar fi frumos ca dintr-o simplă excursie cu automobilul în Banat să iasă o afacere splendidă.

PATROANA (*amărâtă, femeiuşcă şi graţioasă*):] *Su* ştiu... Dar mi-ai spus că dacă nu ni se închiriază fabrica asta, suntem ruinaţi. Ruinaţi. Nu?

DIRECTORUL (*important, consolând-o*): Fără îndoială, doamnă, însă că vom obţine concesiunea asta..."

PATROANA (*cu născiorul în vânt, credulă*): Crezi? Nu mai pot dormi. De şapte ori am fost la ministru. A spus că-i trebuie referatul secretarului general. I-am explicat aşa cum m-ai învăţat dumneata... (Pove*steşte sce*n*a, ju*câ*nd.)* „Domnule ministru, e o fabrică părăsită, plouă şi ninge în sala maşinilor... lipsesc din piesele principale. Pentru că la retragere inamicul a vrut chiar s-o distrugă". M-a trimis la secretarul general.

DIRECTORUL (*ridică din umeri cu distincţie*): Dar parcă n-am fost şi eu? I-am arătat că e o mândrie naţională ca noi românii să punem în funcţiune o ţesătorie mecanică rămasă de la

J 9

Inamic. Ca să avem şi noi un fel de satisfacţie pentru sacrificiile pe care le-am făcut. (*Fa**

miliar:) A încercat el secretarul general să mă ia la vale în faţa ministrului... (Soli*cită, imitând, cu* m*â*n*a stângă.)* „Vă rugăm să alăturaţi la petiţie şi ordinul de mobilizare al dumneavoastră, şi al doamnei, de la Crucea Roşie". (Foar*te distins:)* *I*-am spus: „Domnul meu, sunt diferite moduri de a-l i servi ţara... şi dumneavoastră, (sublinia*ză, arătând cu arătătorul) secret*arul general al Ministerului de Industrie, trebuie să ştiţi că în războiul modern o fabrică valorează tot atât cât o companie întreagă!" (Rămâne c*a un orator distins la sfârşitul unui discurs.)*

PATROANA (naivă, cu admiraţie): I-ai spus asta?

DIRECTORUL (*sigur de el*): Fără îndoială, doamnă. (*Adaugă neglijent*:) îmi daţi voie chiar să vă spun că nici n-a mai avut nimic, absolut nimic de răspuns.

PATROANA (*cu o privire neliniştită, către subdirector*): Şi la ce oră a spus că vine? Trebuie să ne pregătim puţin.

SUBDIRECTORUL (*ca un profet blazat*): înainte de unsprezece.

PATROANA (se uită la brăţară, speriată): A! Păi atunci ce facem?

SUBDIRECTORUL (*nepământesc*): Ce să facem? Nu face riirnic. Când o veni, îl conducem prin birouri, îi arătăm registrele…

PATROANA (*femeiuşcă amărâtă*): Ce birouri să-i arătăm? Ce registre? (*Lămurindu-l cu înţeles*:) De zece ori m-a întrebat dacă avem o simplă bancă sau avem o fabrică de ţesături. Cu personal format.

SUBDIRECTORUL (*mirat*): Personal format?

PATROANA: Evident. (*Practică*:) Ce să mai umblăm cu birourile? îl primim mai bine sus, la mine, cu toţii. Improvizăm câte va sticle de şampanie, ceva icre negre. Aşa ştiu că făcea bărbatul meu – că mă punea să prezidez fel de fel de mese.

DIRECTORUL (scuturând scrumul de ţigară, elegant): Da, nu e o idee rea.

PATROANA (*cucerită de proprio, ei. idee*): Sigur… Punem pe cineva care-l cunoaşte, să-l aştepte jos (fină*) făc*ându-se că se plimbă, sau că vine tocmai atunci… şi-l aduce direct sus!…

DIRECTORUL: Bine, dar cine-l cunoaşte?

PATROANA: Contabilul, că m-a însoţit o dată la minister… (Nu m*ai schimbăm dec*i.*)* A*şa! îi explică, fără să insiste, că toţi funcţionarii sunt invitaţi sus la mine, (legâ*nd pro*p*oziţiunile)* că* e ziua mea de naştere… împlinesc două… (Se corec*tează* g*răbit.)* Nu, e zi*ua numelui meu. Aşa, ne prefacem că nici nu-l mai aşteptam,

dar că se pare bine etc.

SUBDIRECTORUL (*pedant*): Bine, dar azi e Sfânta Filofteia!

PATROANA (cu ochi fermecători, amărâtă): Uf! Eşti sigur?

DIRECTORUL (*precizează*): Domnul Stupariu ştie mai bine decât calendarul... În fiecare duminica citeşte cazania la biserica Sfântul Vasile Nou.

PATROANA (*nu se lasă bătută cu una, cu două*): Ei, da... ma cheamă Georgeta Filofteia Demetriade... Uf! Nu... nu... Nu! (Niciodată!) Am g*ăsit... E ziu*a dumitale, domnule Stupariu.

SUBDIRECTORUL: De ce nu, doamnă? Primesc şi da * ruri, cu mare mulţămită...

PATROANA (*sigură*): Da... împlineşti cincizeci şi opt de ani.

SUBDIRECTORUL (*nu-i convine*): Cincizeci şi şapte, doamnă.

PATROANA (*îi concede*): Cincizeci şi şapte.

SUBDIRECTORUL (*ezită*): Şi pe urmă, eu am fost la el la minister.

PATROANA (*volubilă*): întocmai... Noi... eu ţi-am făcut o surpriză... am chemat tot personalul să bea un pahar de şampanie pentru dumneata... sus la mine... (Cucerită de planul e*i:) Aşa* f*ac*e*m!... Asta nu* e inspecţie, e o vizită... nu înţelegi? Da, da... (Către subdirector:) Citeşte aviz*ul, şi pe urmă sp*une-le la toţi să vie sus la locuinţă. Eu mă duc imediat să aranjez ceva.

SCENA 10

În birou funcţionarii, subdirectorul

SUBDIRECTORUL (*vine de la direcţie întunecat, plimbă privirea aspră, şi după ce a pregătit atmosfera, citeşte, pe când ceilalţi, ridicându-se treptat în picioare, ascultă impresionaţi*): „Având în vedere că manifestaţiile cu caracter antisemit sunt de natură să tulbure bunul mers al băncii şi mai ales sunt de natură să ne compromită în ochii lumii din afară, direcţiunea amendează pe domnul Mitică Popescu cu salariul pe o jumătate de lună şi îşi

exprimă dorinţa ca pe viitor asemenea excese să nu mai aibă loc”. (*Citirea pedepsei produce adâncă impresie. Se îndreaptă către contabil.*) Prinde asta cu o ţintă sub calendar. (*Şi când a ajuns în prag, la el:*)

Dumneata ai să aştepţi jos pe domnul secretar general şi să-l conduci pe intrarea cealaltă, direct la doamna Demetriade, spunându-i că azi e o aniversare. Peste zece minute, toată lumea urcă sus, la locuinţa doamnei patroane, ca să primim pe clomnul secretar general. (*lese,*)

JEAN (care se privise tot timpul chiondorâş cu Mitică, se uită acum pe furiş, satisfăcut, la el).

MITICĂ (constitrnat, caută în gând şi nu vede de unde ar lua cei cinci sute de lei, E un răstimp amărât şi caută mereu. După ce a găsit tocul şi a încercat să lucreze, dar nu mai poate, obsedat de amendă, Mitică se apleacă spre Jean şi îi spune în şoaptă, ca unui vechi prieten): Ascultă, Jean…

JEAN (*furios*): Nu mă cheamă Jean, mă cheamă Goldenberg.

MITICĂ (destul de pocăit): Mă Jean, ma…

JEAN: V-am spus că mă cheamă Goldenberg.

MITICĂ (prietenos): Jean…

JEAN (tot îmbufnat): Ce?

MITICĂ (*scăzut şi convins*): Dă-mi, mă, cinci sute de lei să plătesc amenda…

JEAN (rămâne o clipă încremenit, apoi clatină din cap, surâde cu afecţiune şi pe urmă scoate cinci sute de lei) *

MITICĂ (îi trimite o bezea): Pa!

JEAN: Da ascultă, deseară ce facem? Unde mâncăm? S-a deschis o grădină pe Văcăreşti, ceva teribil!

MITICĂ: Dragă, deseară mănânc la „parc” la Motoaşcă. Sunt curăţat.

JEAN: Plătesc eu şi pentru tine. Am câştigat la un schimb.

MITICĂ: Mai vine cineva, vreo fată?

JEAN: N-am pe nimeni. Tu?

MITICĂ: Nici eu. Lasă, că mergem în doi. Vreau să-mi pun puţin gâtul la punct. (*îşi mângâie, ciupindu-l, gâtiil.*)

CASIERUL (*indignat*): Ce? Iar te lauzi că bei, domnule? Nu te-am văzut eu? După cinci pahare vorbeşti franţuzeşte.

T» >

BUIAC (*autoritar*): Haideţi, domnilor, mai repede.

MITICĂ: Dragă „frate", e timp destul.

BUIAC (*precis şi energic*): Domnule Mitică Popescu, vă fac atent că e ordin ca în zece minute să fie toată lumea sus.

MITICĂ (*sigur de el, îşi potriveşte cravata*): Lasă-mă, domnule, când îţi spun. Nu mă sperii eu de un secretar general!

BUIAC (uimit): Nu te sperii dumneata de un domn secretar general? (Ia martori pe ceilalţi, uimiţi şi ei.)

MITICĂ (calm şi îngâmfcit, preocupat de cravată): Asta-i acum!

CASIERUL (*ironic*): Te pomeneşti ca îl cunoşti şi pe ăsta?!

MITICĂ (cu superioritate): Te cred!

CASIERUL (*revoltat*): Domnule, da' te lauzi... eşti fenomenal... L-ai cunoscut dumneata pe secretarul general de la Industrie şi Comerţ?

(Toţi sunt scandalizaţi de atâta lăudăroşenie.)

MITICĂ (*voit neglijent, îşi face frizura*): La Capsa... a dat şi mâna cu mine: „A, domnul Mitică Popescu? Am auzit... Numele dumneavoastră mi-e cunoscut".

CASIERUL (*în timp ce toţi se îndreaptă pe rând spre etaj, ironic şi indignat*): Eşti fenomenal, domnule! Nu-i om mare în ţara românească pe care să nu-l cunoşti...

MITICĂ (fără să asculte, îşi aranjează hârtii pe biroul lui).

BUIAC (*a trecut la direcţie şi îi şopteşte interesat directorului*): Avem o afacere. Zece vagoane de nuci la Arad, cu cincisprezece mii de lei vagonul... (Aşte*aptă.)*

DIRECTORUL: Hm! Nu prea e grozavă! (*Firesc*:) Las-

o băncii.

BUIAC (*legând fraza*): ... şi un gaj la Timişoara, de trei sute de mii de metri de americă... zece lei metrul!

DIRECTORUL (*lacom*): Telegrafiază imediat... O facem amândoi... Hai sus acum.

SCENA 11

MITIC ŞI SECRETARUL GENERAL

MITICĂ (după ce a rămas singur jos, scoate din buzunarul de la spate un petic de catifea roşie, cu care îşi lustruieşte pantofii de lac, îl scutură şi îl pune apoi la loc şi scoate o oglinjoară din buzunar. După ce şi-a aranjat frizura, scoate din sertar fotografia „patroanei", furată de la Jean. Îi face copilăreşte o bezea, / & priveşte cu dragoste adâncă şi comică).

SECRETARUL GENERAL (apare în pragul din fund şi dă cu ochii de Mitică, îl priveşte mirat, şi pe urmă, bucuros): Mitică...

MITICĂ (surprins): Nae?... (Se duce înaintea lui, la ghişeu.)

SECRETARUL GENERAL (*familiar*, *cald*): Ce e, mă, cu tine? Ce faci aici?

MITICĂ: Eu sunt funcţionar aici... Dar tu? Tu ce cauţi? Ai nevoie de ceva? (Bucu*ros şi* b*ine*v*oitor:)* *I*ntervin eu pentru tine la bancă. (L-a *c*o*n*d*us înă*u*ntru.)*

SECRETARUL GENERAL: Nu, am venit eu aşa. (îl *priveşte cu dragoste*.) Bine, mă, ce te-ai făcut? De aproape cinci ani nu te-am văzut.

MITICĂ: Exact de când nu te-am văzut eu pe tine.

SECRETARUL GENERAL (*râzând prietenește*): Tot păcătos ai rămas, mă Mitică. Te-ai pricopsit cumva?

MITICĂ: Da' tu? Dă-mi o sută de lei, că am un randevu cu o damă şi nu vreau s-o scap.

SECRETARUL GENERAL (scoate liniştit cinci sute): Na, mă!

MITICĂ (nu-i vine să creadă): Eşti nebun? Toată?

SECRETARUL GENERAL (scăzut, prietenește): Toată...

BUIAC (de la intrare, constată că secretarul general

a intrat neobservat şi stă de vorbă cu Mitică. Aleargă speriat pe scară)...

MITICĂ (*nedumerit*): Să ştii că te-ai pricopsit, Nae!...

SECRETARUL GENERAL: De, mă Mitică... poate!

(*Vine repede pe scară patroana, apoi directorul, subdirectorul şi ceilalţi fulicţionari.*)

PATROANA (*amărâtă*): Ce întâmplare! Tocmai peste el a dat!(*Ridică ochii în tavan, nenorocită.*) Ah!... ce-o să creadă despre noi? (Intră *în birou.)*

MITICĂ (încălzit): Mă Nae mă, dac-ai şti... (Continuă în felul acesta, şi se întrerupe când se pomeneşte cu ceilalţi grămadă.)

PATROANA (îl vede pe Mitică bătând pe umăr şi tutuind pe secretarul general şi rămâne încremenită): Domnule secretar general, cunoaşteţi pe domnul Mitică Popescu?

(Toţi funcţionarii sunt stupefiaţi.)

SECRETARUL GENERAL: Pe Mitică? Ei, asta-i! Am fost camarazi de regiment.

MITICA (sare într-o parte, înspăimântat şi respectuos, se încheie: pripit la haină, ia o poziţie subalternă): Tu... dumneavoastră sunteţi secretarul general?

SECRETARUL GENERAL (se uită lung la el, surâde familiar, şi apoi, ca şi când n-ar fi el vinovat): Da! Da dă-o dracului! Ce, acum iiia iei cu „dumneavoastră”? (Funcţionarii se privesc: „Ăsta-i Mitică!”)

MITICĂ (instantaneu mândru ca un englez, potrivinr du-şi cravata): Ei, asta-i... Ce, tu ai luat-o în serios?

SECRETARUL GENERAL (*râde prietenos, apoi se apropie de patroană, tulburat de amintire*): Doamnă, Mitică Popescu mi-a făcut cel mai mare bine pe care mi l-a făcut cineva în viaţa mea. Nici nu ştiţi ce suflet are omul ăsta!

MITICĂ (încă nu şi-a găsit totuşi echilibrul, nu pricepe bine întâmplarea): Lasă...

CASIERUL (care de la început caută şi el să se regăsească, îi reproşează uimit): Bine, domnule, de ce

spuneai ea-l cunoşti? (Nu pricepe în –, tâmplărea.)

MITICĂ (*întâi perplex, apoi sec*): Da? Ei, şi dacă nu-l cunosc? (*Cu o mândrie de curcan*:) Ei, iată că-l cunosc…

SECRETARUL GENERAL (*contemplându-l frăţeşte pe Mitică*): Oamenii, doamnă – îmi daţi voie să vă spun se cunosc la jocul de cărţi, în rivalitatea amoroasă… şi mai ales în faţa morţii… Omului acesta îi datoresc copiii mei, viaţa tatălui lor. În război…

PATROANA (vrând să fie amabilă şi să arate interes): Cum? Domnul Mitică Popescu a fost pe front?

SECRETARUL GENERAL (*uimit de o asemenea întrebare*): Dacă a fost pe front? (*Explică emoţionat, dar voit didactic.*) Doamnă, în seara zilei de 14 august 1916, sergentul Mitică Popescu s-a oferit să meargă, cel dintâi, cu oamenii lui să captureze postul inamic de la Predeal şi să rupă bariera de la vamă, (*priveşte surâzând în jurul lui*) că zicea că o trimite lui unchiu-său la ţară s-o facă oişte de car. (*Şi întors iar spre patroană*:) A fost rănit în primul sfert de ceas…

(Toţi urmăresc atenţi şi tulburaţi povestirea, cu diverse semne de interes.)

JEAN (*impresionat, lui Buiac*): Vezi, mă, ăsta te-a dezrobit pe tine.

BUIAC (aprobă surâzând).

SECRETARUL GENERAL (*continuând*): Dar după o lună era înapoi pe front. A primit şi o medalie. (*Întorcându-se către Mitică*:) De ce nu porţi Virtutea militară, mă Mitică?

MITICĂ (stânjenit de aceste laude, trage pe secretarul general de haină, caută să iasă din încurcătură): Lasă-mă, dragă… înţelegi?…

SECRETARUL GENERAL (se întoarce parcă în el însuşi, i se înnegurează privirea, are buzele strânse de emoţie, apoi priveşte pe patroană): Personal însă, eu am socoteala mea cu Mitică… Cu nimic nu m-aş putea plăti de ea…

PATROANA (jucând puţin teatru de ocazie): Bine, dar cum?

SECRETARUL GENERAL (povesteşte cu o voce înmuiată de amintire, scăzută, intimă aproape, retrăind în adâncul lui acele clipe): Eram pe front, la Oituz. Ne întorceam dintr-o recunoaştere de noapte. Ne prinsese zorii zilei.

La cinei paşi de tranşee, inamicul porneşte un foc tăios de mitralieră. Camarazii mei au fost seceraţi toţi trei. Mie îmi trecuse un glonţ prin piciorul drept şi două prin cel stâng... Am căzut ca o găină... descoperit... Şi nemţii trăgeau întruna. Am strigat: „Nu mă lăsaţi, fraţilor... am copii". Nimeni nu venea... Îi strigam pe nume: „Vasiliule... Marine... gândeşte-te". Nu ştiu cât am stat între reţele. Când l-am văzut pe Mitică sărind peste muchia şanţului! M-a luat târâş, şi într-o secundă a fost cu mine la adăpost... Îi sărutam mâinile, (şi, ruşinat, dându-şi seama că a*sta nu se povesteşte măcar) că aşa*-i *la război... Când m-am*

J / i văzut între nevastă şi copii!... Uite-l, ăsta! (Îi s*trânge cu dragoste mâinile:)*

MITICĂ (mişcat, se simte prost când elăudat): Nu, nu-i adevărat.

SECRETARUL GENERAL (*certându-l frăţeşte*): Cum, mă, nu-i adevărat?

PATROANA (cu admiraţie aparent convenţională): Bravo, domnule Mitică! (Urmărindu-şi planul:) Dar, domnule secretar general, nu poftiţi... puţin... (Şi-l conduce la direcţie.)

(Toţi cei de faţă au urmărit povestirea cu semne de interes şi exclamaţii potrivite, iar acum se îngrămădesc inimoşi în jurul lui Mitică.)

SUBDIRECTORUL (înălţând emoţionat şi mai mult

r J Ţ\.

braţul, îl bate pe umăr): Te felicit, dragule... (Se duce după secretarul general.)

ANGELA (îi oferă unul din cei doi trandafiri pe care îi avea în pahar pe măsuţa ei).

BUIAC (*îl bate şi el pe umăr, încurcat*): Ştii... cei două sute de lei... poţi să nu te grăbeşti...

MITICĂ (e foarte încurcat de aceste semne de

simpatie).

JEAN (lângă el, cu o şoptită şi copleşitoare admiraţie): Mă Mitică, da ştii că ai fost extraordinar, mă!...

MITICĂ (*neglijent, încurcat, căutând să evite laudele*): Fugi, dragă, de-aici... lasă-mă în pace... e un dobitoc, nu ştie ce spune. L-am scos de acolo ca să nu putrezească în faţa tranşeei... că nu mai puteam trăi pe urmă de miros greu.

SECRETARUL GENERAL (ajuns la direcţie, vine în faţă, în timp ce patroana mergea spre vestibul, şi întreabă ironic): A, mergem să vizităm fabrica?

PATROANA (*încurcată*): Mergem puţin sus... la locuinţa mea. Numai un moment.

SECRETARUL GENERAL (*ironic mereu*): A, nu-i aici fabrica?

PATROANA: Nu, o să vedeţi dumneavoastră.

SECRETARUL GENERAL (*eschivându-se*): Nu vă supăraţi, doamnă... mi-e imposibil să mai stau.

DIRECTORUL: Dar, domnule secretar general, ne-aţi face o mare plăcere...

SECRETARUL GENERAL: Nu, nu, scuzaţi. La oră douăsprezece plec într-o lungă inspecţie. Dacă sunteţi bună, v-aş ruga să-mi permiteţi însă o scurtă convorbire aparte cu Mitică Popescu.

PATROANA (vexată şi dezamăgită): A... poftim. (Trece împreună cu directorul la funcţionari.)

DIRECTORUL (*vexat şi el*): Domnule Mitică!

MITICĂ: Aici...

PATROANA: Poftim alături, la direcţie.

(în timpul celor ce urmează, cei din birou sunt împărţiţi în două grupuri, conducerea fiind separată. Vorbesc între ei, comentând. Patroana se plimbă nervoasă.)

mitica şi secretarul general

SECRETARUL GENERAL (*cu o emoţie mintoasă*): Ascultă, Mitică... dacă e vorba să dau fabrica unora care n-au inventar... atunci ţi-o dau ţie.

MITICĂ (candid şi neîncrezător): Mie, Nae? (I se pare

că n-a auzit bine şi nu ştie ce să facă…) Mie?

SECRETARUL GENERAL (*agitat şi hotărât*): Da ce? Numai peştii şi escrocii să trăiască în ţara asta? Dacă ai Vedea tu ce văd eu în fiecare zi la minister… Dacă ai şti cum se adună averile în ţara asta, numai pe lângă lege… Nu mă înduioşează soarta băncilor şi a cuconetului ăsta parfumat şi lacom… E dreptul tău, nu fi dobitoc, că eşti cinstit, şi la nevoie priceput… Dar eşti tâmpit de modest.

MITICĂ (*uimit*): Eu, mă Nae?

SECRETARUL GENERAL (îl îmbrânceşte la birou): Ia tocul şi scrie!

MITICĂ (fiu mai pricepe nimic, se aşază la masă şi scrie, după ce înmoaie peniţa şi o trece prin păr).

SECRETARUL GENERAL (*dictând*): „Domnule ministru… subsemnatul…” (Se între*rupe şi caută, pocnindu-şi degetele.) Voi n*u aveţi aici vreo secţie de mărfuri, ţesături?

MITICĂ: Nu…

SECRETARUL GENERAL: Bun, va să zică este… Şi tu nu ai fost funcţionar la secţia asta?

MITICĂ (mereu candid, ca un înger funcţionar): Nu… Şi nici n-am văzut aşa ceva.

SECRETARUL GENERAL (*autoritar*): Perfect… Specialist. Scrie acolo: …” specialist în comerţul de ţesături, vă rog să-mi cedaţi, pentru a pune în funcţiune, fabrică de ţesături şi filatură de mătase abandonată de inamic, la Bocşa Montană, fabrică în prezent rămasă în părăsire şi supusă intemperiilor”. Aşa, da capo: „Mă oblig ca după ce o voi folosi zece ani, s-o predau statului în stare de funcţionare”. Iscăleşte!

MITICĂ (tulburat, cu o comică amărăciune): Bine, mă Nae, dar eu habar n-am!

SECRETARUL GENERAL: Taci, mă, nu fi aiurit… ai să înveţi, că eşti mai deştept ca toţi… Uite aici, (semnează *energic într-un colţ) „se ap*robă”. (Mitică s*e uită năuc de emoţie la el cum semnează.) Aşa,* hârtia ăsta face acum, numai comision, trei milioane. Du-te, nene, şi înregistrează-o. Apoi caută-ţi, dacă vrei, un asociat… Să trăieşti şi să-ţi

dea Dumnezeu noroc! (Îl ia în braţe şi-l sărută cu dragoste.)

MITICĂ (moale, zăpăcit, profund emoţionat): Nae, ai înnebunit.

SECRETARUL GENERAL (*grăbit*): Aşa, la revedere, că am treabă. (*Trece dincolo şi scilută cu o politeţe rece.*) Sărut mâinile, doamnă, la revedere, domnilor! (*Iese.*)

SCENA 13

În birou cei dinainte

(Toţi rămân consternaţi. Patroana e aproape cu ochii în lacrimi

Mitică, întors, ieşiei grav, emoţionat, stângaci... Rămâne îndelung pe gânduri. E impresionat îndeosebi de durerea patroanei.)

SUBDIRECTORUL (scărpinându-şi nedumerit bărbuţa): N-a vrut.

PATROANA (se sprijină de cadrul uşii); Trebuie să vând casa...

DIRECTORUL (distins): Ce lipsă de eleganţă... (Trece la direcţie, ceilalţi îşi reiau în tăcere lucrul.)

PATROANA (porneşte, emoţionată parcă, spre etaj.)

MITICĂ (care se aşază la biroul lui, îngândurat, descoperă copleşit cât de îndurerată e patroana. O urmăreşte cu privirea cum urcă amărâtă scara. Stă pe gânduri. Ia o hotărâre... iar şovăie... îşi frământă nervos mâna dreaptă... îşi muşcă buzele... se ridică în picioare... se aşază... Apoi se hotărăşte definitiv, trece la director, se apropie de el): Domnule director!

DIRECTORUL (se întrerupe din scris, plictisit): Ce e, domnule?

MITICĂ (vorbeşte rar, cu un fel de tristeţe în glas): Domnule director, iată aprobarea. (Îi întinde hârtia.)

DIRECTORUL (uimit): Cum? (Ia hârtia în mână, o priveşte pe toate feţele, devine palid, înghite în sec, îşi frământă nervos nodul cravatei, şi pe urmă...) Ascultă, domnule Mitică Popescu... Hai să facem noi amândoi afacerea asta... (Aşteaptă suspendat răspunsul.)

MITICĂ (*palid, cu gândul aiurea*): Daţi-o băncii... Ce

să mă mai bag eu în asta?

DIRECTORUL: Lasă banca... ceai dumneata cu banca? Facem afacerea asta noi doi.

MITICĂ: Nu, că pe urmă se vinde casa.

DIRECTORUL (*stăruind precis*): Dă-mi-o mie... Îţi dau, dacă vrei, un comision... (drept în *ochi*) *do*uă *mi*lioane.

MITICĂ (tot rar, e obosit de această hotărâre şi de acest sacrificiu): Nu, nu, vreau s-o dau băncii. (Trece dincolo.)

DIRECTORUL (nedumerii, după un timp): Bineee... (Se duce la uşă şi spune omului de serviciu:) Gheorghe, pofteşte pe doamna. (Apoi, din pragul biroului, lui Buiac:) Pofteşte pe domnul doctor Stupariu la mine... (Revine la masa, lui, bate cu dosul palmei nemulţumit, aprobarea. Buiac s-a dus la subdirector, pe care l-a anunţat... Cea dintâi care vine e patroana.)

PATROANA (abătută, intră încet): Ce e?

DIRECTORUL (îi întinde hârtia drept răspuns).

PATROANA (cu ochii strălucitori, sufocată de bucurie): Aprobarea? S-a aprobat? (Citeşte emoţionată, şi când ajunge la semnătură se domoleşte puţin.) A! Domnului... Mitică Popescu... (Ironică:) Sigur...

DIRECTORUL (*rece, corect*): Domnul Mitică Popescu a oferit această aprobare băncii noastre.

PATROANA (strălucind de bucurie): Da? (Perplexă.) Bine, dar în ce condiţiuni?

DIRECTORUL (ridică din umeri, dezinteresându-se dispreţuitor şi distins): Fără nicio condiţie...

PATROANA: Cum fără nicio condiţie? Cât să-i plătim?

DIRECTORUL: Nimic!

PATROANA: Cum aşa? Cum nimic? E cu putinţă?

DIRECTORUL: Asta e aici pe masă...

PATROANA (*mirată*): Fără nimic?... Cum, fără nimic, nimic?

SUBDIRECTORUL (*intrând*): M-aţi chemat?

PATROANA (*ca un cântec, cu toată faţa înflorită, redevenind parcă din nou candidă şi frumoasă*): Domnule

Stupariu… domnule Stupariu… avem aprobarea… A dat-o domnului Mitică Popescu… şi dumnealui ne-a dat-o nouă… sunt salvată… (Priveşte cu senzualitate *hârtia.*)

SUBDIRECTORUL (surâde întâia oară, toi crunt, ca un ţap): He-he-he… Stupi-l-ar miţele…

PATROANA (*cald*): Domnule Mitică Popescu!…

SUBDIRECTORUL (*transmite chemarea*): Domnule Mitică Popescu…

PATROANA (şi când vine Mitică spre ea, îi iese înainte): îţi mulţumesc. Ne-ai salvat banca!

MITICĂ (emoţionat, vrea să vorbească ceva, hâlbâie şi nu vede nimic).

9

PATROANA (*aproape lirică*): Eşti un adevărat suflet. Secretarul general avea dreptate.

MITICĂ (aprobă serios, fâslâcit, şi trece pripit, de-a-ndărătelea, dincolo).

(*În* biroul funcţionarilor.

MITICĂ (s-a aşezat la birou comunică lui Jean, grav, emoţionat, convins, dar mai ales misterios): Am salvat banca!

JEAN (nu pricepe nimic): Ce ai salvat, mă?

MITICĂ (*mereu emoţionat*): Fabrica, banca. Tot. Mi-a dat Nae aprobarea, şi eu le-am dat-o lor.

JEAN (*nu pricepe absolut nimic*): Aprobarea? (*Pe urmă înţelege*; *uimit*:) Le-ai dat aprobarea? (*Înspăimântat*, *se scoală.*) Eşti un dobitoc… un catâr cu clei în loc de creier… (Zguduit:*) Ah! A*h! Un… (Îşi muşcă vo*rba*, *vine violen*t *spre el.) De ce n*u m-ai întrebat pe mine? Ce fabrică aş fi făcut ei i din aia! (Se reazemă d*e p*erele.*) Ah*! *(îşi* muşcă mâ*ini*le.*) Unde s-a* mai pomenit un tâmpit ca ăsta… Ah! (Şi iar se crispe*az*ă.*)* T*reizeci de m*ilioane… face fabricai… (Se dă fără să vrea c*u c*apu*l de pe*rete.*) A*h, *ah! (Ş*i *după* ce a răsufla*t:*) *Asc*ultă, *Mitică… Da*că ai avea nasul umplut cu cârlţi… dacă ai mânca numai trifoi şi dacă ai rage ca să ţi se dea o găleată cu apă, un lucru mai tâmpitnu puteai face. (Nenorocit.) Ce fabrică!

MITICĂ (ascultă doar îngândurat, ca un om care ştie

că a-făcut bine ce a făcut).

CASIERUL: Eşti ceva teribil în afaceri, domnule Mitică Popescu. Îţi spuneam eu: sâmburi de roşcove.

DIDI: Aşa aiurit, ceva mai rar…

La direcţie, unde s-a discutat evident, între cei trei, cea mai bună formă pentru transmiterea aprobării.

PATROANA (*frământată încă de bucurie*): De trei luni umblăm după aprobarea asta! (*Respiră puternic.*) Am scăpat de toate grijile., (*I-a venit o idee.*) Ascultă, domnule Valtezeanu, deseară organizăm o mică serată… Tot avem

O în şampanie şi gustări. Trimitem invitaţii. (*Subdirectorului*:) Te rog să inviţi anume pe domnul Mitică Popescu.

SUBDIRECTORUL (*pedant*): La ora zece deseară?

PATROANA (vioaie): La ora nouă şi jumătate… să vie negreşit… (în colţul din dreapta scenei a rămas puţin visătoare, şi pe urmă, către director:) Ascultă, domnule Valtezeanu, de ce o fi făcut asta? (Şi rămâne pe gânduri, căci răspunsul îl caută în ea însăşi.)

DIRECTORUL (se preface de altfel că n-aude).

PATROANA (*îngândurată*): Crezi că domnul Mitică Popescu nu ar fi putut să valorifice şi chiar să vândă aprobarea asta în altă parte?

DIRECTORUL (*încă iritat*). Dumneavoastră ce credeţi?

PATROANA (cu o ingenuitate suavă, după ce câteva clipe a stat să se gândească): Cred că mă iubeşte…

DIRECTORUL: După cât e de aiurit, scuzaţi-mă… mi se; pare şi mie că s-ar putea să fie îndrăgostit… (Scrie *într-o* a*gendă.*)

PATROANA (*rămâne iar pe gânduri*): Domnule Stupariu, ce credeţi despre domnul Mitică Popescu?

SUBDIRECTORUL (*din deprindere, acru*): Nu e serios… nu e serios, doamnă…

PATROANA (*uimită*): Nu e serios?

SUBDIRECTORUL (vrând să repare): E un băiat foarte bun, doamnă, dar e cam zăpăcit… (Flutură mâna la tâmplă «j arătând că e nebun.)

PATROANA (*îngândurată*): Din zăpăceală nu faci asemenea gesturi, domnule Stupariu... Din zăpăceală îţi uiţi pălăria, dar nu dăruieşti milioane...

SUBDIRECTORUL: Iată că la asta nu m-am cugetat.

PATROANA (*mereu pe gânduri, delicios obsedată*): Domnule Stupariu, ce crezi, poate cineva să devie serios aşa, dintr-odată...?

SUBDIRECTORUL: Cum dintr-odată?

PATROANA: Aşa, dintr-o spaimă mare, sau (*şovăie*) chiar dintr-o bucurie prea mare.

SUBDIRECTORUL: Nu m-ar mira de loc ca domnul Mitică Popescu să devie dintr-odată serios...

PATROANA (*tresărind din reflexiile ei*): Nu la domnul Mitică Popescu mă gândeam...

SUBDIRECTORUL: Atunci...

PATROANA (*gravă*): Mă gândeam la mine...

DIRECTORUL (*îşi aprinde ţigara*): La urma urmelor, s-ar putea întâmplă şi minunea asta...

PATROANA (*izbucneşte în râs, râd şi ceilalţi*): Nu-i aşa? Dar nu aşa degrabă... prea am fost amărâtă. Deseară vreau să petrec... să dansez. Domnule Stupariu, te rog să mi-l inviţi pe domnul Mitică Popescu. O fi ştiind să danseze?

SUBDIRECTORUL: Da, doamnă. (*Iese*).

SUBDIRECTORUL (*explică dificil*): Domnule Mitică Popescu, sunteţi invitat pentru astă-seară la orele nouă şi jumătate la serata pe care o dă doamna patroană. (*Ca şi când ar da un ordin brusc*:) Ai înţeles? (*îi întinde hârtia.*) Şi acum adaugă aici deasupra semnăturii: „Pentru banca Perseverenţa". (*I-a pus hârtia pe masă.*) Chiar deasupra semnăturii dumitale. (*Se duce apoi de rupe avizul de pedeapsă* şi trece *în urmă la el în birou.*)

MITICĂ (se umflă în pene ca un curcan, ctfid vede impresia produsă de invitaţier pe urmă, văzând că subdirectorul rupe afişul de pedeapsă, râde copilăreşte, schimbând priviri cu el, care e din deprindere mânios. Spre fete): Jean, te-ai ars. Deseară mănânci singur la Motoaşcă.

JEAN (*dispreţuitor, îi întoarce spatele*): Puţin îmi pasă!... Dacă-ţi închipui tu că aş mai mânca cu un dobitoc ca tine!...

MITICĂ (*vrea să-l facă invidios*): Mă, tu ai auzit. cine vine la serata patroanei? Toate damele din elita... (Şi explică plimbând larg mâna, *ca şi cum ar* ascuţi *un* brici *pe* curea.) *A*şa am să le văd deseară defilând prin faţa mea...

(Toţi îl invidiază.)

(La direcţie.)

PATROANA (*înflorită de bucurie, continuând să facă, pe un blocnotes, lista invitaţilor, eu directorul*): Ah, ce-am să petrec deseară... Era parcă un vis rău! Mă vedeam pu fetiţa pe drumuri. (Şi întorcându-se spre director:) *Ş*tii, vreau să-ţi spun să nu uiţi să inviţi şi pe Dumitriu cu nevastă-sa.

DIRECTORUL (*galant*): Eu nu uit niciodată nimic din ceea ce vă priveşte.

PATROANA: Cheamă şi pe Bernigrădeanu... mai devreme... ca să încerc să amân ipoteca. Stai să-ţi fac eu o listă. (El trece în *biro*ul f*uncţio*narilor, *iar ea* se aşază *l*a *masa de scri*s.)

(În biroul funcţionarilor.)

DIRECTORUL (*către Buiac*): Domnul doctor Stupariu e la dumnealui în birou? (*Şi către Mitică*:) Bravo, domnule Mitică! (*Ironic*:) Ei, să te vedem deseară, dacă şi ladans eşti tot atât de tare ca în cornerX... (Îl măsoară *cu* privirea.) în frac, sau în smoching?

MITICĂ (care se ridicase în picioare, uimit): Cum în frac?

DIRECTORUL (*surâzând*): Sau în smoching? (*Cu ochi ironici*:) Cum vrei să vii la o; serată?

MITICĂ (ca după un duş): Daa?!

DIRECTORUL: Sigur. La revedere, pe deseară. (*Din prag, lui Ştupariu*:) Domnule doctor, treci pe la mine, ea să plecăm împreună,(*Trece înapoi spre direcţie*.)

MITICĂ (*amărât*): în frac?

DIRECTORUL (*din mers*): Sau smoching.

M ITICĂ (a rămas îngândurat şi amărât, stare

agravată din cauză că tot biroul îl înconjoară ca o tăcere respectuoasă).

SUBDIRECTORUL (*pedant, trecând cu un teanc de hârtii spre direcţie*): Ne-am înţeles, domnule Mitică Popescu? Deseară, vezi să nu întârzii, după obiceiul dumitale.

MITICĂ (*sec*): Nu viu deseară.

SUBDIRECTORUL (*uimit*): Cum nu vii deseară?

MITICĂ (tranşant): Nu viu.

(Ceilalţi, atenţi la scenă, sunt miraţi, impresionaţi.)

SUBDIRECTORUL (înfuriat): Eh! Trăsneşte-l, Doamne… (Trece nedumerit la direcţie.)

AN GEL A (*sfioasă*): De ce nu te duci, domnule Mitică Popescu?

MITICĂ (*dispreţuitor, sigur de el*): Mersi… Ce să caut eu între atâţia peşti şi escroci? (Arată *cu mâna.) Eu* când mă duc undeva… (Nu găseşte *gestul şi coteşte brusc.) Eu nu* merg oriunde!

(La direcţie.)

PATROANA (*întrebând*): Ce zici de Leonştein? Ea e foarte cumsecade. Să-i chemăm pe amândoi. (*Scrie.*)

SUBDIRECTORUL: Trebuie să vă spun, doamnă, că domnul Mitică Popescu nu va veni deseară.

PATROANA (interzisă, ca o păpuşă cu ochii mari): De ce?

SUB DI R E CTO R UL (*ca o explicaţie*): Nu-l cunoaşteţi?

DIRECTORUL (*cu un surâs subţire*): A, clar e adorabil domnul acesta, e cu adevărat adorabil.

PATROANA (*tulburată*): Te rog cheamă-l aici. (*Nedumerită şi convinsă:*) N-are să mă refuze pe mine.

SUBDIRECTORUL: De!… (*Deschide uşa.*) Domnule Mitică Popescu, te pofteşte doamna.

MITICĂ: Da? (Tresare.) Numaidecât. (Pe urmă, inştinctiv şi cu grijă, îşi potriveşte cravata şi trece dincolo.)

PATROANA (*ieşindu-i înainte*): Domnule Mitică Popescu… se poate să mă refuzi dumneata pe mine? (Cu o*chi calzi:) T*rebuie să vii neapărat deseară.

MITICĂ (fâstâcit, emoţional): Doamnă, doamnă, să vedeţi… (Improvizează bâlbâit:) Am deseară un randevu şi nu pot veni. (Iese de-a-ndăratelcă.)

PATROANA (*nemulţumită şi prinsă*): Aa!… (Se *cunoaşte că-i e ciudă.) D*acă nu vine domnul Mitică Popescu n-are niciun haz toată serata.

DIRECTORUL (*cu gest elegant*): O serată, doamnă, pe care o patronaţi dumneavoastră nu poate avea o strălucire mai mare decât prezenţa dumneavoastră.

PATROANA (*firesc*): Da… Dar aş fi vrut neapărat să vie şi domnul Mitică Popescu.

SUBDIRECTORUL (*cu nasul în bărbuţă*): Nu vine, că n-are haine festive, l-am mirosit eu.

PATROANA (*mirată*): Pentru asta nu vine? Să vie aşa.

SUBDIRECTORUL: N-are să vrea. (*Un moment pe gânduri*:) Vreţi să vie şi el neapărat?

PATROANA (*cu nădejde*): Da, negreşit… negreşit…

SUBDIRECTORUL: O să vie.

PATROANA (bucuroasă, cu faţa un surâs): Credeţi?

SUBDIRECTORUL (*cu ochii pe jumătate închişi*): Ştiu eu cum să-l iau. Aşteptaţi o ţârucă.

PATROANA (*încântată*): Domnule Stupariu!…

SUBDIRECTORUL: Da, da, numai o ţârucă. (*Trece dincolo*.)

(În biroul funcţionarilor.)

SUBDIRECTORUL (*sever*): Domnule Buiac.

BUIAC: Supus, domnule director.

SUBDIRECTORUL: S-a făcut tabelul pe care ni l-a cerut Banca Românească?

BUIAC (*speriat oarecum*): Domnule director… de-abia ieri mi-aţi dat ordinul acesta. N-am avut timp să-l facem.

SUBDIRECTORUL (*răstit*): Cum, nu-i gata?

BUIAC (*nenorocit*): Vedeţi şi dumneavoastră.

SUBDIRECTORUL (*dezolat*): Domnule Buiac, ne trebuie mâine. (*Mânios*:) Mâine dimineaţă. (*Adaugă lipit*:) Ni se taie tot creditul.

BUIAC (nu ştie ce să facă): Să-l facem la noapte?

— Dar cu cine să-l lucrăm?

SUBDIRECTORUL (*prefăcându-se zăpăcii*): De, ştiu eu?... (*Către Mitică:) D*omnule Mitică Popescu, dacă te rog eu ceva, faci?

MITICĂ (*respectuos*): Domnule director...

SUBDIRECTORUL: Te rog... vino deseară... fă câteva ore suplimentare aici. Ţi le plătim oricât.

Soarta băncii depinde de asta.

MITICĂ (*cu devotament*): Domnule director! Sigur că le fac...

SUBDIRECTORUL: Dar bagă de seamă, mâine ne trebuie. Vii deseară negreşit?

MITICĂ (sincer şi inodest): Lăsaţi pe mine.

(La direcţie.)

PATROANA (îi iese înainte): Ei, vine, ce a spus?

SUBDIRECTORUL; Vine... I-am spus că are de făcut nişte lucrări suplimentare.

PATROANA (*dezamăgită*): Aa! Atunci nu vine. Contramandăm tot.

DIRECTORUL (*cu un surâs sceptic*): N-o să mă faci pe mine să cred că domnul acesta, care nu vine niciodată regulat la slujbă, are să vie la nişte ore suplimentare!

SUBDIRECTORUL (*cu un tâlc adânc, ştie ce spune*): Nu-l cunoaşteţi pe Mitică... Eu mă pricep la oameni, că am fost mult prin străinătate... Numai că mă uit la om, şi îi ştiu şi rânza şi

? y» y»

foalele din el... Mitică ăsta îmi place... E ca nuca... are coajă, dar are şi miez... Ei, coaja o lapezi fără pagubă. (Surâde.) Aşa e e*l... D*acă e obligat să facă un lucru, e adevărat că-i greu... greu de tot să-l sileşti să-şi facă datoria... cu totul altceva este însă când îi ceri sincer un serviciu... De pildă, la bancă obţii orice de la el dacă-i explici că de asta depinde soarta întregii întreprinderi. Nu vă aduceţi aminte că în săptămânile când încheie în bilanţul stă şi noaptea... până la cinci dimineaţă, şi lucrează la birou? Ce-i al lui e al lui, nu pot să zic...

PATROANA: Ascultă, dacă l-am purie pe el să

conducă fabrica? Ar putea?

SUBDIRECTORUL: Ar putea, desigur, că e uşor de cap… învaţă orice numaidecât. Hei, dacă ar; fi fost el serios… ar fi ajuns departe azi. Uite, tot aşa îi merge mintea… [Imită o morişcă.) *Pricepe r*epede şi e săritor la nevoie…

PATROANA (*s-a răzgândit*): Nu, nu la filatură, de ea mă voi ocupa eu personal.

DIRECTORUL (*face un cap mirat*): Dumneavoastră personal?

PATROANA: Da, personal… am planuri mari. De astăzi de la prânz, simt că lumea se întoarce ea un scrâneiob: ce-a fost sus coboară, ce-i jos urcă. Vom vedea ce e de făcut cu domnul Mitică Popescu… Deocamdată îl vreau negreşit deseară, la petrecere… Că pe urmă… lasă-l pe mâna mea… Ţi-l fac eu serios. N-avea nicio grijă…

DIRECTORUL (*ironic*): Nu vă supraevaluaţi cumva puterile?

SUBDIRECTORUL: Din doi neserioşi te pomeneşti că iese ispravă serioasă, ca la algebră: din doi minus, iasă plus…

PATROANA: Daa –,. dar cum facem să-l avem sus deseară?…

SUBDIRECTORUL: Pot să vă garantez că îl veţi avea jos în birou… Sus, vă priveşte…

ACTUL”.

În aceeaşi zi, către orele zece seara. Un budoar în locuinţa „patroanei”. Peretele din fund este oarecum o arcadă, care înlocuieşte şi ferestrele, prin uşi forjate şi de sticlă mată, care dau pe terasă. Două alte arcade mai mici, simetrice, taie cele două colţuri din fund, transformându-le într-un soi de nişe. Arcada din stânga maschează două uşi mai mici, abia întrevăzute, ducând una în dormitorul gazdei, alta în odaia fetiţei. Arcada din dreapta se deschide spre două saloane. Mai e de asemenea, tot în dreapta, o uşă mai mică, spre birou. În stânga, în faţă, o oglindă foarte mare, deasupra unei mese de toaletă, destul de scunda, încărcată cu tot utilajul cerut de arta podoabei

feminine… în mijlocul budoarului – o canapea pentru lectură şi odihnă, în funcţie de stilul încăperii şi mobilierului, dar, cum de altfel însăşi noţiunea de stil nu era prea familiară epocii care se vrea foarte eclectică, ar putea să fie pur şi simplu o canapea Recamier… încă trei-patru scaune căptuşite cu mătase şi o măsuţă în felul lor, lângă canapea. Vor fi pe această măsuţă două-trei cărţi, între care şi un Baedeker *roşu, a*poi un vas cu flori. Alte vase cu flori, ici şi colo, cum şi de o parte şi de alta a arcadelor… În dreapta – o măsuţă ca pentru corespondenţă; nu va fi lângă perete, dar nici în calea celert* ce intră şi ies. Pe această măsuţă – accesorii pentru scris, o casetă cu ţigări, o carte cu zăloagă de panglică roşie, un registru de bancă. Oricât de lipsit de stil, interiorul acesta de bogătaşi nu e lipsit de intimitatea sentimentală a epocii, ca şi de un anume farmec feminin.

SONIA, PATROANA

SONIA (*a intrat cu un mare buchet de flori în braţe, ca* şi *cum s-ar scuza*): Mi se pare că sunt cea dintâi. (*Îi dă florile.*) Din partea lui Paul… mi le-a dat mie să ţi le aduc. El e reţinut ia un consiliu. Vine ceva mai târziu.

PATROANA (*care era la oglindă şi a ieşit bucuroasă înaintea Soniei*): Cum vezi, e bine să aibă directorul nostim o soră frumoasă ca tine. O trimite în delegaţie… Am să-i mulţumesc însă direct.

SONIA: Georgeta, toată lumea spune că eşti răutăcioasă, te rog să-mi spui sincer, ce zici de rochia mea?…

PATROANA (*o examinează*): De ce să fiu sinceră, ca să-mi spui pe urmă că sunt răutăcioasă?

SONIA: Am înţeles… îmi vine prost… Clarisse mi-a greşit-o… Mi-a stricat frumuseţe de material…

O J

Adus de la Paris… De Tinel, care e la Conferinţa de pace.

PATROANA: Tot e bună la ceva şi Conferinţa de pace de la Paris… Nu insulta însă arta… O adevărată croitoreasă nu poate greşi… Cel mult nu-i convine

clienta…

SONIA: Ah, şi dacă ai şti cât am plătit modelul şi câte probe mi-a făcut… sunt furioasă.

PATROANA (*arată prevenitoare rochia*): Sst… sst… să nu te audă… 0 rochie are viaţă, Sonia, şi dacă te înfurii pe ea, se răzbună… Te face ridicolă… Mai bine ia-o cu binişorul… poate s-o îmbunăm. (Dintr-o smucitură, rupe *colanul de volan.*) *Uite, a înce*p*ut să zâ*mbească…

SON IA (*se admiră în oglindă*): Ştii că ai dreptate, Georgeta?…

PATROANA (*aranjează decolteul*): Da… da… zâmbeşte, săraca de ea… Dar ce-i asta, Sonia?… De ce-i pusă aşa de prost talia?… Are crampe, biata rochie… Cum să nu fie crispată?… (O măsoară cu privirea.) E şi c*am scurtă, draga me*a…

SONIA: E cel mai nou model… Asta-i moda acum… Rochiile se vor purta foarte scurte…

PATROANA: Numai rochiile de oraş… vor fi scurte… cele de seară nu… (Dintr-o smuc*itură,* a *descusut* t*alia.) Hai s-o m*ai dichisim până vin musafirii.

SONIA: Eşti trăsnită, Georgeta. Dă-mi un fir de aţă, că am de două săptămâni un flirt serios şi nu vreau să-l uit… Orice s-ar zice, toată lumea e de acord că eşti femeia cea mai bine îmbrăcată din Bucureşti… Ştefănoiu zicea aseară că eşti dezgustător de inteligentă…

PATROANA (*prinde rochia cu ace*): Nu crede ce spune lumea, Sonia. Dacă eram inteligentă, lichidam banca de acum patru ani, vindeam toată renta şi transformam casa într-un atelier de croitorie… N-aş fi fost ruinată azi… Când cade moneda rămân în picioare doar cei ce muncesc şi produc…

SONIA: Nevasta bancherului Demetriade, care dădea cele mai fastuoase recepţii, croitoreasă?

PATROANA: Adică văduva bancherului Demetriade… De altfel, nu aş fi făcut decât să mă întorc către plăcintăria lui socru-meu… (Sonia râ*de.)* N*u?* În orice caz, atunci aş fi fost altceva, nu aş fi ca acum, o caricatură de patroană… Auzi, „patroana”!

SONIA: Te-au poreclit aşa de când ai început să vii în fiecare zi la bancă... Dar ei ţi-o spun cu simpatie... Paul mi-a explicat.

PATROANA: Să nu mai aud că mi se spune aşa! (*Aranjează iarăşi rochia.*) Am ţinut însă anume la această filatură... Am să muncesc toată ziua în salopetă, am să studiez şi am să născocesc desene şi modele noi... Nu va fi o afacere acolo făcută de oameni grăbiţi... Va fi o fabrică... o fabrică adevărată, cinstită. Nu mi-e frică de muncă şi simt că am vocaţie...

9 9

Peste un an, toate veţi purta aici în Bucureşti *voile Georgette*... ciorapi Diana... Ai să vezi... (A terminat.) H*ai, gata*...

SONIA: Nu m-ar mira să reuşeşti. (*Se admiră în oglindă şi o sărută cu veselie.*) Eşti un deliciu. Dacă lumea care te bârfeşte că eşti copilăroasă ar şti ce harnică eşti...

PATROANA (*mirată*): Sunt copilăroasă?

SONIA: Pare-se că în două moduri. Uneori faci câte una memorabilă. Alteori, cum spune Paul, eşti încăpăţânată ca un copil care nu vrea să se culce.

GHEORGHE (*intră în birou*): Doamnă, a venit domnul profesor Bernigrădeanu. Îl poftesc aici, aşa cum mi-aţi spus?

PATROANA: Da, aici. (*Servitorul vrea să plece.*) George, nu uita ce ţi-am spus despre domnul Mitică Popescu. Fii atent la intrarea băncii.

GHEORGHE: Da, doamnă. (Iese prin birou.)

SONIA: Bernigrădeanu la tine?

PATROANA: Astă-seară casa este deschisă pentru toată lumea. E ultima serată pe care o mai dau...

SONIA: Şi eu, care credeam că nu eşti frivolă...»

PATROANA: Ah, nu e vorba de frivolitate, e vorba de casa mea... de casa în care suntem acum.

SONIA: Ce poţi să ai tu cu avarul acesta dezgustător şi cinic?

PATROANA: Nu pot să mă plâng... Cu mine a fost până azi totdeauna cuviincios şi corect... Era prieten bun

cu bărbatul meu. De la el am împrumutat anul trecut două milioane. I-am dat şi poliţă şi ipotecă. Tocmai vream să-i cer o amânare, aşa că dacă încep să sosească musafirii, vrei tu să te ocupi puţin de ei?

SONIA: Cu plăcere... Nu-ţi aduci aminte cum primeam noi împreună când ne jucam cu păpuşile? Dar nu ştiu dacă trebuie să-i şi distrez... E nevoie să le cânt la pian Le l*ac de* C*âi*n*e cu* un singur deget? Sau poate să le fac ceva scamatorii... (îşi sufl*ecă imagina*r *mânecil*e.)

PATROANA (*râzând*): Lasă-i, că au orchestra lui Stănică... Controlează numai cum se pun mesele...

SONIA: În salonul mare? În hol? În odaia de musafiri? În birou?

PATROANA: Peste tot...

SONIA: Ai vreun punctaj de simpatii şi de tendinţe manifeste?

PATROANA: Nu, lasă-i de capul lor. Ăsta-i hazul dineului la măsuţe separate... E şi principala lor distracţie deocamdată...

SONIA: înţeleg, la început doar cercetarea terenului şi recunoaşteri sentimentale... Cunosc, am avut un logodnic din cavalerie...

PATROANA: Nu numai sentimentale... Aici vin şi oameni de afaceri, care se caută unii pe alţii... Aş vrea să nu-i lăsăm să joace cărţi... Cucoanele îşi pot aranja coafura în camera de musafiri.

SONIA: Te plâng şi te las cu el, dragă... (Iese *spr*e *salo*n.)

SCENA 2

pat r o an a, b e r n i o rade an u

BERNIGRĂDEANU (de vreo şaizeci şi cinei de ani, cu intenţii de eleganţă, dar demodată, cu floare la butonieră, cu cioc. Tip urât, ridicol, senzual şi spiritual): Bună seara, încântătoare doamnă.

PATROANA: Bună seara, punctual Don Juan... Prin urmare, n-ai uitat să vii...

BERNIGRĂDEANU: M-am certat de dimineaţă cu metresa mea şi ţineam negreşit s-o înşel. (*E jumătate*

glumă, jumătate încercare.)

PATROANA (îndepărtată şi amabilă): A... Coane Vasilică!

BERNIGRĂDEANU: Nu mai avem timp. Grăbeşte-te.

PATROANA: Vai, coane Vasilică, ce ar zice studenţii dumitale dacă te-ar vedea vorbind aşa.

BERNIGRĂDEANU: Ce să zică? M-ar admira în orice caz mai mult decât pentru cursul de drept.

PATROANA (*tot fără să dea importanţă*): Uite, asta nu o cred.

BERNIGRĂDEANU: Mie îmi plac femeile care nu cred.

GHEORGHE (*intră din birou şi spune respectuos*): Domnule profesor, birjarul spune că nu e mulţumit cu zece lei.

BERNIGRĂDEANU (*acru, mânios*): Nu e mulţumit, măgarul?! Ai? Spune-i că vin să-l iau la bătaie. (*Către patroana, care ar vrea să spună ceva:*) Lasă-mă, *madame*. Sunt nişte hoţi, trebuie duşi la poliţie. O cursă nu face mai mult de zece lei.

GHEORGHE: Spune că tariful e cincisprezece lei...

BERNIGRĂDEANU: Ce cincisprezece lei? S-au învoit cu hoţii de la Circulaţie de au pus tarife de jaf.

PATROANA (timidă şi surâzătoare): Coane Vasilică...

BERNIGRĂDEANU: De ce vrea cincisprezece lei? Să vie încoace, să-i fac eu socoteala.

PATROANA: Lasă, coane Vasilică, lasă, că tot are mărunt Gheorghe zece lei. Dă-i încă zece lei birjarului, Gheorghe.

(Servitorul iese spre birou.)

BERNIGRĂDEANU: Treaba dumitale dacă vrei să-i dai... Eu i-am dat cât i se cuvine. (Morm*ăit în* c*ioc:)* *A*şa nu se face avere.

PATROANA (*cu o timidă ironie*): Dar ştii, poate că te-oi fi înşelat în socoteli, coane Vasilică.

BERNIGRĂDEANU (*net*): Asta-se prea poate, n-am ce zice. Din cauza dumitale, care m-ai zăpăcit de tot.

PATROANA (*fruct acrişor*): De aceea am şi plătit.

BERNIGRĂDEANU: Ei, dacă ar vedea studenţii mei cum mă plătesc femeile…

PATROANA: Lasă gluma, coane Vasilică, vreau să-ţi explic de ce te-am rugat să vii.

BERNIGRĂDEANU: Ce să-mi mai explici! 0 femeie nu trebuie să-i explice unui bărbat pentru ce l-a chemat în budoar.

PATROANA: Nu uita că astă-seară toată casa este pentru musafiri. Te-am rugat pe dumneata să vii mai devreme ca să discutăm puţin afaceri.

BERNIGRĂDEANU: Ce deziluzie…

PATROANA (*cu ochii mari*): Nu, serios… Vreau să te rog să-mi faci un mare şi prietenesc serviciu. Trebuie să amânăm scadenţa ipotecii.

BERNIGRĂDEANţi.: A, a, devii periculoasă… Şi eu, care veneam de acasă cu nădejdea să fiu eu periculos…

PATROANA: Nu, foarte serios… te rog… Sunt în imposibilitate să-ţi plătesc mâine datoria… (Aşteaptă nec*ăjită.)*

BERNIGRĂDEANU (*glumind*): Te ştiu… te ştiu, eşti din cele care evită scadenţele. t *

PATROANA (*acceptându-i de nevoie gluma*): Dar şi dumneata eşti un creditor indulgent.

BERNIGRĂDEANU (*devenind grav*): Coniţă, dumneata vorbeşti serios?

PATROANA: Sunt dezolată, dar nu o să-ţi pot plăti mâine datoria.

BERNIGRĂDEANU (*acru*, *serios*): Doamnă, dezolarea e reciprocă, clar şi eu am mari dificultăţi. Banii pe care trebuia să mi-i daţi mâine, merg direct să acopere o poliţă pe care nu pot s-o amân.

PATROANA: Şi ce o să faceţi?

BERNIGRĂDEANU: Ce pot să fac? O să execut ipoteca… Parcă eu vreau? Ce pot să fac cu hoţii ăia de la bancă?

PATROANA (*îngrozită*): E cu putinţă asta?

BERNIGRĂDEANU (a devenit aprig, ridică din umeri, îşi ciupeşte ciocul).

PATROANA (*respiră greu*): Gândeşte-te, cum am să părăsesc casa asta? O am de la părinţi, toată lumea ştie. (*Aproape îl imploră.*)

BERNIGRĂDEANU (*ironic*): De la părinţi? Hm… Nu ştiam că fostul grefier Tache Ionescu ar fi avut o casă ca asta…

PATROANA (*încurcată*): Vream… vream să spun (a găsit) … *că* fetiţa mea o are de la părinţi… ştii? Ea)., fetiţa… x

BERNIGRĂDEANU: Aşa da, deh… ÎI ştiam pe fostul grefier om cumsecade… dar nevoiaş, şi el şi he va stă-sa.

PATROANA (*întunecată*): Au făcut şi ei, săracii, ce-au putut.

BERNIGRĂDEANU (*i se scurg ochii privind-o*): Of, of… cum au putut să te facă atât de frumoasă?…

PATROANA (*fără să-l asculte*): Numai ei ştiu ce greu au crescut opt copii…

BERNIGRĂDEANU: Ei lasă, prea eşti speriată de sărăcie.

PATROANA: Nu pentru mine, pentru fetiţa mea.

BERNIGRĂDEANU (*sever* şi *nepăsător*): Ai făcut greşeli… Cum crezi dumneata că se strâng banii? (Mormăit:) *A*i făcut greşeli peste greşeli în conducerea băncii. (Ridică din umeri dispreţuitor.)

PATROANĂ: Ştiu, S-au făcut greşeli mari… Vor fi evitate pe viitor.

BERNIGRĂDEANU: Femeile evită totdeauna prea târziu.

PATROANĂ (*e dezolată*, *crispată*): Dar nu e cu putinţă să pierd casa… Voi munci… şi acum muncesc… E tot ce vreau…

BERNIGRĂDEANU (se apără ca de o idee): L aşa, ca ştiu eu munca femeilor… (După un timp, ia o hotărâre.) Vrei o amânare? (O priveşte într-un mod care nu mai lasă vreo îndoială.)

PATROANA (încă nu pricepe, se întoarce candidă): Da.

BERNIGRĂDEANU (*abil*, *simplu*): Vino la mine, şi o

să vedem.

PATROANA: Dar doamna Bernigrădeanu nu e în Bucureşti.

BERNIGRĂDEANU: Nu acasă… Am un fel de… Ceva foarte simpatic. Ai să vezi… în blocul Forestiera…

PATROANA (năucită, cu o voce nesigură): Dar, domnule Bernigrădeanu…

BERNIGRĂDEANU: N-avea nicio grijă, nu te va vedea nimeni… Uite cheia, descui singură…

PATROANA (abătută, cu ochii în lacrimi, lasă sacadă cheia, pe care el a vrut să i-o puie în mână).

BERNIGRĂDE ANU (*supărat*): Ascultă, nu umbla cu mofturi… Te ştiam copilăroasă… dar nu proastă… (Aşteaptă.) *În orice* caz, să nu mă crezi imbecil şi să nu-mi faci pe naiva… (Aşteaptă iar, ap*oi întrea*bă di*n no*u:) *Vii, sau nu vii*?

PATROANA (istovită, scăzut, cu privirea în gol): Nu.

BERNIGRĂDEANU: Atunci, fă ce vrei. (*Patroana rămâne mereu pe gânduri.*) Şi la urma urmelor, chiar dacă ţi-aş da o amânare… pot să-ţi spun precis: situaţia dumitale e pierdută. Casa asta face cel mult cincisprezece milioane. Ai optsprezece – datorii. (Pent*ru el* p*arcă:*) *A*i să plăteşti? Cum?

PATROANA (*vag*): Are să se schimbe situaţia. Fac câteva încercări, care o vor schimba. Uite, acum mi s-a aprobat concesia fabricii de ţesături de la Bocşa. N-am să mai fiu copilăroasă.

BERNIGRĂDEANU (sare ţeapăn): Cum? Vi s-a aprobat concesia de la Bocşa? (Nu-i vine să creadă, necăjit.)

PATROANA (descurajată, cu braţele moi, cu privirea absentă): Da.

BERNIGRĂDEANU: Dar o ceruse şi societatea noastră… Serios v-a aprobat-o?

PATROANA (scoate petiţia aprobată): Uite.

BERNIGRĂDEANU (*cercetează aprobarea, înghite în sec*): Bravo, doamnă, felicitările mele… Fireşte, atunci situaţia e schimbată. (Filo*sof:*) *E*i, femeile!… (Rumegând*:*)

*Ai obţ*inut concesia… Bună afacere… Poate să-ţi aducă zece – cincisprezece milioane anual.

PATROANA (fericită totuşi că i se spune lucrul ăsta, la care ea s-a gândit de altfel): Da?…

BERNIGRĂDEANU (*glumind familiar*): Ei, acum se schimbă lucrurile. Eşti solvabilă… Ai deci şi amânarea cerută… Cu un mic spor de dobândă, evident… dar în principiu e altceva…

PATROANA (mereu prin păienjenişul tristeţii, ca de pe un lung drum, rece): Mulţumesc.

BERNIGRĂDEANU (*i-a luat mâna într-ale lui* şi *o bate amical*): Trec mâine pe la dumneata pe la bancă… Acum mă duc puţin prin sufragerie… Ai un bufet impresionant… Se vede din hol.

PATROANA (cu o silă palidă): Sper că vă veţi amuza… (El iese spre birou, ea se îndreaptă, împleticindu-se, îngândurată, spre canapea, se lasă moale, doborâtă de dezgust.)

SCENA 3

PAT EO AN A, BONA, apoi FETICA

BONA (*vine din stânga*): … Coniţă, nu pot să…

PATROANA (*o întrerupe repede*, *zgribulită*, *ca* şi *când i-ar fi frig*): Ascultă, închide uşile astea aici. Vreau să rămân singură… (Cu m*ânie şi sil*ă*:) U*n sfert de oră nu vreau să văd niciun chip omenesc…

BONA: Vream să vă spun că fetiţa nu vrea să se culce… A simţit că e lume străină în casă…

PATROANA (prea obosita): Adu-o aici câteva clipe… (Rămâne cu privirea prăbuşită.)

BONA (reintră peste câteva clipe cu fetiţa).

FETIŢA (e îmbrăcată într-o pijama de copil, are un aer de păpuşă).

PATROANA (*către bonă*): Du-te la domnişoara Sonia… spune-i că nu mă simt aşa bine… Roag-o să mă scuze faţă de musafiri pentru câteva minute. Toată lumea trece prin salonul cu oglinzi.

BONA: Da, doamnă… (lese spre salon.)

PATROANA (*surâzând*, *pe gânduri*, *ia fetiţa aproape*):

… Monica, Monica, e adevărat că nu vrei să te culci? Se poate? Dacă nu vrei, te faci urs.). Nu-i aşa că ai să te culci? (O priveşte lung, o mângâie.) Fetiţa mea, poţi dormi liniştită… Între tine şi răutatea lumii va rămâne o casă… Vor rămâne pereţii aceştia… (O mângâie, şi fetiţa surâde.) Nu înţelegi nimic şi râzi ca o prostuţă… află şi tu că suntem salvate… Şi asta pentru că un băiat prost-crescut a făcut un gest de prinţ. (Găseşte că a exagerat.) Ei, asta-i acum, prinţ! (Gândindu-se mai bine:) Adică de ce nu? Care dintre aşa-zişii prinţi pe care îi cunosc eu ar fi făcut un asemenea gest? Ca şi în război, când a înfruntat moartea, ca să-şi scape prietenul… (Surâzând:) Ah, dar e foarte prost-crescut şi va trebui poate să-l creştem şi mai frumos pe acest domn Mitică Popescu. (Eventual fetiţa:) „Mitică e şi el copil?" E mai rău decât un copil…; (Priveşte fata lung, apoi, brusc înfiorată:) Cât n-aş da ca tu să nu fii nevoită cândva să vezi cum oamenii caută să te înşele surâzând! Ce ochi % răi au când le ceri ceva… (Surâzând iar, înduioşată:) Să nu uiţi niciodată că dintre toţi: gravi, eleganţi, lustruiţi, amabili, savanţi… el singur a fost bun… Nici eu n-am să uit niciodată. Hai la culcare. (Vrea să plece cu fetiţa spre camera ei, apare servitoarea, din birou.)

SERVITOAREA: Doamnă, a venit domnul Mitică Popescu.

PATROANA: Foarte bine… Ştii ce ai de făcut.

SERVITOAREA: Da, doamnă. (Iese.)

PATROANA (iese cu fetiţa spre stânga).

SCENA 4

mitică, servitoarea.

MITICĂ (intră din birou, precedat de servitoare, din ce în ce mai uluit, văzând locul unde e adus să lucreze. Se cunoaşte după mutra lui aiurită că nedumerirea a început de când a fost pornit spre etaj. Ajuns la măsuţă, consideră „hârtiileci pe care are să le scrie.).

SERVITOAREA: Ne-a spus coniţa să vă aşezăm aci o măsuţă de scris şi să fim la dispoziţia dumneavoastră dacă aveţi nevoie de ceva… (Moft uri sfioase.)

MITICĂ (zevzec iritat, nu-i vine să creadă): Să lucrez

aici? în salonul acesta? (Priveşte-n jur speriat.)

SERVITOAREA (declinându-şi răspunderea pentru asemenea lucru): Aşa mi-a spus…

MITICĂ (privind budoarul mereu, buimac): Aici?… în). „”.

SERVITOAREA: Vă miră, nu-i aşa? (Ridică iar din umeri, ca şi când cir spune: Aşa-i coniţa!)

MITICĂ (*tresărind, eu o bruscă demnitate*): Să mă mire?… (Potr*ivindu-şi cravata:) D*e ce să mă mire? Eu aşa sunt obişnuit. Ehei, în câte odăi de astea, şi mai frumoase încă, am fost eu!… (Dar uită *iar de demnitatea lui şi priveşte mirat.)*

SERVITOAREA; Da?!

MITICĂ: Păi sigur. Pentru minev asta nu înseamnă nimic. (*Servitoarea vrea să plece*.) Dar ia stai puţin…

SERVITOAREA: Poftim, domnule.

MITICĂ (cu o curiozitate copilărească): Ce-i acolo?

SERVITOAREA (*pripit, ca o lecţie*): Acolo e biroul prin care am trecut… Acolo – (arată *arcada din dreapta) sa*lonul mare şi salonul mic… Acum sunt musafiri în toate. Acolo e uşa care dă pe terasă…

MITICĂ (*o ia de bărbie*): Deşteaptă fată, bun! Bravo! … Şi dincolo?

SERVITOAREA: Acolo sunt două uşi… Una spre dormitorul coniţei şi alta spre camera fetiţei. (Iar *pleacă.)*

MITICĂ (*cordial*): Dar ia mai stai. (*O priveşte-n ochi*.) Nu-ţi place să stai de vorbă cu mine?

SERVITOAREA (cu ochii-n jos): Ba da, domnule.

MITICĂ: Bun. Va să zică ne place la amândoi. Ia ascultă, gură fragă… Spune-mi, coniţa noastră doarme totdeauna singură în a…

SERVITOAREA (*mirată*): Da, domnule… doarme singură…

MITICĂ: Dar dumneata?…

SERVITOAREA: Eu sunt măritată, domnule.

MITICĂ: Eu întrebasem numai dacă dormi aici… Aşa… bravo… (Se caută în *buzunare şi nu găseşte, scoate batista.) Acum poţi* s-o ştergi…

MITICĂ (rămas singur, începe o inspecţie a budoarului. Se uită la câteva bibelouri. Se parfumează cu pulveriza torul, dându-şi din greşeală şi în ochi, îşi face cravata în oglindă şi se piaptănă cu pieptenul Georgetei, se pudrează, pe urmă dă de mănuşile ei, uitate la oglindă, le sărută copilăreşte şi imediat, demn, le aruncă la loc. Se aşază apoi la măsuţa de scris. Pune pedant în ordine lucrurile pe măsuţă. Tamponul nu era bine, îl îndreaptă uşor cu degetul. Tot nu-i bine. Îl întoarce. Nici acum nu-i place, îl pune transversal. Examinează tocul, pune peniţa pe unghie, o scuipă uşor, o trece prin păr şi serie. Dar îl întrerupe muzica. Se duce la uşă şi o crapă, ca să-i vie tot ecoul din salon.).

SCENA 5

mitică, patroana

MITICĂ (începe să adune serios şi asiduu): 7, 13, 23, 27, 35, 39, 43, 46, 49, 54... (E întrerupt de uşa care se deschide.)

PATROANA (intră parcă dorind să-şi refacă puţin pieptănătura. Surâde încântată când îl vede la masa de scris, dar se preface că nu l-a văzut. E în mişcarea ei ceva nervos, intens şi afectuos.).

MITICĂ (s-a zăpăcit de tot când a intrat ea şi, ca să-şi mai facă puţin curaj, adună iar de la capăt: 7, 14, 23, 27, 35 etc., 54).

PATROANA (*îl vede în fine*, *vine spre el*): A, domnule Mitică Popescu! (*Şi grăbit*:) Vă rog să mă scuzaţi că v-am pus masa de lucru aci, (*cu ochi strălucitori*) dar, ştiţi, ca să nu mai aprindem lumina jos... (Nici *ea* i*i*-o *cre*d*e.) F*acem puţină economie.

MITICĂ (*emoţionat*, *cu importanţă*): A... nu face nimic, doamnă... Mersi!...

PATROANA (mai dă puţină pudră, mai trage cu coada ochiului, neastâmpărătă şi şireată. Mitică scrie Cufundat ca într-o problemă filosofică şi mormăie. Ea, ca o pisică): Vă place aici, domnule Mitică?

MITICĂ (*neliniştit*, *înverşunat*): 6 şi cu 7 – 14... Da, doamnă.

PATROANA (*întorcând capul spre el, indnică*): 6 şi cu 7 fac 13, domnule Popescu.

MITICĂ (nervos, comic, mânios): Da, doamnă, ştiam… Mulţumesc! →

PATROANA (*sacadat*): A… ştiaţi… Scuzaţi… V-aţi supărat?

MITICĂ (pripit, încruntat): Dimpotrivă.

PATROANA: Adică?

MITICĂ (fisticii): Vream să spun că adică… (Şi, cum; n-are ce să spuie, se aprobă convins.) Da.

PATROANA (categoric, convinsă şi ea): A… da… am înţeles. (Tăcere; ea se pudrează şi nu mai ştie ce să facă.)

MITICĂ (nefericit, trage şi el cu coada ochiului la ea şi adună mereu, mormăind fără să se înţeleagă cifrele pe care le spune. De altfel, parcă l-ar strânge gulerul, parcă nu poate să stea pe scaun, îşi tot frământă stingherit picioarele.).

PATROANA (ridicând privirea, o surprinde pe a lui, care se lasă speriată pe hârtii, şi atunci, amuzată de spaima lui): E adevărat că sunteţi atât de curajos, domnule Mitică?

MITICĂ (*convins că a făcut mare ispravă*): Da, doamnă… O dată am bătut şapte inşi în Dea-Iul Spirei. (Termină totdeauna răspunsurile scurt.)

PATROANA (cu admiraţie vicleană): Daa? (Ironică:) Ciudat… Nu s-ar părea.

MITICĂ (încântat de succesul răspunsului, devine mai curajos, o ameninţă neobservat de ea, cu pumnul strâns – gestul ştiut: „Ţi-am făcut-o!”

PATROANA (*făcându-şi buzele cu roşu*): Trebuie să aveţi o foarte rea idee, domnule Mitică, de cucoanele care îşi fac buzele!

MITICĂ (cu o îndrăzneală sporită de timiditate): A, nu, doamnă… Bunieu-meu din partea mamei era zugrav. (Şi, brusc, scrie, încântat de el.)

PATROANA (*o clipă surprinsă*): Aa… (El j*ubilează neobservat de* e*a, mâng*â*indu-şi pieptul cu* t*âlcul „m*-am răcorit”. Ea, *du*pă *un* t*imp:)* îmi pare foarte rău, domnule

Mitică, că tocmai pe dumneata… te-au reţinut pentru lucrări suplimentare. Cine ştie unde ai fi fost la ora asta?!

MITICĂ (*neglijent şi important*): La masă cu băieţii, la Suzana.

PATROANA: Parcă spuneai azi că ai un randevu.

MITICĂ (*încurcat*): Un mic chef <tu nişte actori şi gazetari.

PATROANA (*prefăcându-se nedumerită*): Nu ştiu… Eu înţelesesem că ai un randevu.

MITICĂ (*fâstâcit*): Păi da… da… (Precipit*at:) Am şi* un randevu… (Explică încâ*lcit.)* P*e urmă…*

PATROANA (*nedumerită şi ironică*): Aşa târziu, domnule Mitică?

MITICĂ (*pripit*): Da… (Subi*t lumi*nai:) *Ş*tiţi, mai bine mai târziu decât niciodată.

PATROANA (*râzând de el cu simpatie*): Sunteţi nu numai curajos, dar şi spiritual, domnule Mitică!

MITICĂ (lunatic): Şi dumneavoastră… (Vrea să mai spuie ceva, ca să dreagă, pe urmă adună brusc:) 8 şi cu 2 fac 10.

PATROANA (nu are nimic de obiectat, socoteala e exactă): Da…

MITICĂ (oftează, amărât de acest „da”).

PATROANA (se mai plimbă puţin prin casă, îşi face unghiile, pe urmă, apropiindu-se puţin de el, după ce s-a oprit, brusc şi direct, vrea să-l întrebe ceva, şovăie puţin, atinge din greşeală tamponul, care se mişcă).

MITICĂ (pedant, îl pune la loc, împingându-l uşor de tot).

PATROANA (observă surprinsă, şi, ca să-l sâcâie, îndreaptă uşor tamponul cu degetul, cum vrea ea).

MITICĂ (cu un gest mai energic, îl pune cum vrea el).

PATROANA (ambiţioasă şi hotărâtă, îl trânteşte aşa cum îi place ci).

MITICĂ (acum liniştit, schimbă tamponul cu scrumiera, câştigând acest mic duel).

PATROANA (trebuie să accepte situaţia şi revine, şovăind iar, la întrebarea pe care voia să i-o puie): Te-a

iubit vreo femeie, domnule Mitică?

MITICĂ (*fâstâcit, nefericit*): Da, doamnă, foarte multe… (Adună *repede:) 1*0 şi cu 6 – 16.

PATROANA (înţelege 16 şi se miră perfid): Oh! Oh! (Pe urmă, sâcâindu-l): Dar dumneata? (Precis:) Ai iubit vreuna?

MITICĂ (adună mai nefericit şi înfuriat): 7 şi cu 3 – 10; 10 şi cu 4, 1…

PATROANA (*stăruind*): Nu vrei să răspunzi?

MITICĂ (nenorocit): 14 plus 5 – 19. (Pe 19 l-a rostit exasperat.)

PATROANA (adorabilă, încăpăţânată): Te întrebasem…

MITICĂ (extenuat, se scoală, ia registrul la subsuoară): Doamnă, eu nu mai pot să lucrez aici…

PATROANA (*firesc*): Bine… Nu mai lucra.

MITICĂ: Plec acasă.

PATROANA (*sprinten*): A, asta-i mai greu.

MITICĂ: Pentru ce?

PATROANA (*vicleană*): Pentru că… pentru că e nevoie să treci prin două saloane de invitaţi şi (cu a*luzie) n*-ai haine… n-ai haine.

MITICĂ (*îngrozit*): Şi ce să fac atunci?

PATROANA: Lucrează… sau stai de vorbă cu mine.

MITICĂ (*amărât şi intimidat*): Şi musafirii dumitale?

PATROANA (*spune îngândurată*): Musafirii mei… (Se *cunoaşte că* a*re dis*p*reţ pen*t*ru ei.) M*usafirii mei petrec foarte bine între ei, domnule Popescu. Şi nici nu merită mai mult… (După un *timp*:*)* A*şa,* domnule Mitică, sau lucrezi, sau (vine lân*gă e*l*) îmi sp*ui dacă iubeşti vreo femeie.

MITICĂ (o priveşte timid. Apoi, dintr-odată, se apucă frenetic de lucru, fără să se uite la ea).

PATROANA (rămâne încremenită, îşi muşcă buzele şi mânioasă îl ameninţă în gând: „Îţi arăt eu ţie”. Urmează un răstimp de tăcere.).

MITICĂ (*adună furios*): 7, 13, 25, 31, 36, 39, 43, 49, 54.

SCENA 6

aceiaşi, directorul, sonia

SONIA (intră cu o precauţie politicoasă precedând pe director): Georgeta, Paul vrea să-ţi dea bună seara.

PATROANA (*dând mâna directorului*): Mulţumesc pentru flori, domnule Valtezeanu.

DIRECTORUL (sărutându-i mâna, dă cu ochii de Mitică la masa de scris şi-l întreabă uimit): Dumneata aici?

MITICĂ (resemnat, arată că are de lucru.)

PATROANA: Dar, Sonia, dă-mi voie să-ţi prezint pe domnul Mitică Popescu, faimosul cuceritor. (*O întoarce spre Mitică.*)

SONIA (mondenă pe jumătate, pe jumătate comică): A! da!

MITICĂ (*înfuriat*): Doamnă, eu n-am cucerit pe nimeni.

PATROANA (surprinsă şi mirată, dar apoi voit calmă, cu ochii vii): Adineauri mi-ai spus că ai cucerit zece şi cu şase, şaisprezece în total. (Se corectează ironic:) Bun… (reia) care n-a cucerit pe nimeni… (Rămâne cu mâna albă şi nervoasă la jumătatea gestului.)

MITICĂ (ridicând rugător, timid, tonul): Doamnă, vă rog, nu e adevărat.

PATROANA (*iar surprinsă, se corectează, acum perfidă*): Perfect: domnul Mitică Popescu, care a cucerit şi n-a cucerit pe nimeni.

MITICĂ (*dezolat*): Doamnă, vă rog…

PATROANA (*iar mirată, cu aceeaşi maliţiozitate de femeie plină de intenţii şi resurse*): Cum? Te superi?… Ei, nu mai ştiu nici eu care e adevărul… Ascultă, ai cucerit, sau n-ai cucerit? (îl priveşte *poznaşă.*)

MITICĂ (exasperat, nu mai ştie ce să răspundă, deşi ar vrea, oftează).

PATROANA: Foarte bine!… Uite* să facem o experienţă… Rezolvăm chestiunea imediat. Sonia dragă, vrei tu să te laşi cucerită de domnul Mitică Popescu? (O roagă.) *Fii d*răguţă…

SONIA (*promptă*): Sunt ca şi cucerită, ce trebuie să

fac?

MITICĂ (*net obraznic*): Doamnă, eu cuceresc pe cine vreau eu!

PATROANA (o clipă încremenită, cu totul surprinsă de răspunsul lui, ca şi ceilalţi de altfel, nu mai ştie ce să spuie, apoi îl priveşte surâzând, cu o indulgentă simpatie, şi pe urmă vine către Sonia): E obraznic… Trebuie pedepsit. (O ia de braţ şi complotează amândouă aparte, încântate de planul lor.)

DIRECTORUL (*în acest timp*): Trebuie să fii foarte amărât, domnule Mitică Popescu… La ora asta ţi-ar fi convenit desigur să fii într-altă parte. (Mitică *îl priveşte nedumerit.) S*ă fii de pildă dumneata în locul domnului subdirector cu domnişoara Angela.

MITICĂ (*mirat*): Dar ei unde sunt?

DIRECTORUL (*elegant*, *distins*): Azi e sâmbătă seara, nu? Ai auzit de grădina-restaurânt La Coana Miţa? Pe şoseaua Bonaparte? Cum? Se poate să nu cunoşti dumneata grădina aceea cu boschete mici de trandafiri?… (Către *femei:)* într-un mic boschet ca acela, metodicul nostru subdirector ia masa cu visătoarea noastră dactilografă, domnişoara Angela.

SONIA (de mai de departe puţin, de lângă Georgeta): A… a… trebuie să fie un colţ foarte poetic… (Căutând să stârnească interesul celuilalt:) De ce nu mergem şi noi să mâncăm o dată

O 9”.

acolo? Zău, Paul… Pe mine mă amuză asta.

PATROANA (convenind, mai rezervată): N-ar fi. O idee rea. Să mergem, în grup, într-o seară, (îi face semn Soniei să pună în aplicare ce au plănuit.)

SONIA (iese spre birou amuzată, făcând semn că a înţeles).

MITICĂ (*deziluzionat*, *cu gândul la Angela*): Şi eu, care o credeam fată cuminte…

DIRECTORUL (*râde monden*, *cu seriozitate caligrafică*): Ha-ha! Poate că erai îndrăgostit de ea! Ei, domnule Mitică Popescu, inima femeilor e un mister… un

fermecător mister…

MITICĂ (*tocmai vrea să reînceapă să scrie*): Eu s-o iubesc pe Angela? Ea îmi spunea că mă iubeşte pe mine…

PATROANA (*puţin neliniştită*): A… domnul Mitică îndrăgostit? (Către *el:*) *D*eci acesta e misterul?

MITICĂ (*apărându-se speriat*): Eu, îndrăgostit de Angela?…

PATROANA: Atunci… atunci de ce îţi pare atât de rău că petrece acum cu domnul Stupariu?

MITICĂ (*are mereu în gest* şi *voce o nervozitate de timid care e sub presiunea celorlalţi*): Dar nu-mi pare rău de loc… Dar aşa… mă enervează că făcea pe sfânta… Toată ziua o întâlneam în calea mea… (minţind oarecum) *că sun*t *singur*ul om care o înţeleg şi simt durerile inimii ei.

PATROANA (*femeie, frumoasă, cu sxtrâs comic*): A… aţi ajuns şi la compasiuni sentimentale? (Ridi*când ton*u*l:) L*a destăinuiri intime?

MITICĂ (*lămureşte dispreţuitor şi timid*): Eu nu i-am spus nimic… ea îmi spunea că are nevoie de un suflet care s-o înţeleagă…

PATROANA (*stăruind drăcoasă*): Dar bine, unde vă întâlneaţi?… Unde vorbeaţi?… Că, oricum, nădăjduiesc că nu în orele de serviciu… (Se întoarce *iro*n*ică spr*e *direct*o*r*) Nu-i aşa>* domnule Valtezeanu?

DIRECTORUL (*întoarce surâsul*): Se pare că au şi orele de serviciu farmecul lor sentimental, foarte apreciat de domnul Mitică Popescu…

PATROANA: Şi pe urmă, se pare că secretele dumneavoastră nu puteau fi auzite de ceilalţi… (îl priv*eşte, aşte**ptând răs**punsul.) H*ei, domnule Mitică, de ce n-ai curajul? Mărturiseşte că domnişoara Angela e prietena dumitale… De ce te simţi stânjenit?… (Vag enervată*:) D**e ce?*

MITICĂ (*definitiv, în felul lui*): Puţin îmi pasă… Am condus-o prin mai de vreo două ori acasă, stă tocmai dincolo de Mihai Bravul… Mi-a spus că se simte singură şi că îi e dor de un bărbat idealist.

DIRECTORUL (amuzat): Şi l-a găsit pe domnul

Stupariu? (Jucându-se cu monoclul, către patroană:) E o fată de spirit.

SCENA 7

ACEIAŞI, SONIA, ELIZABETA, apoi GIN A, care vine din birou

ELIZABETA (înaintează spre patroană: urâtă, gura mare, cochetărie ridicolă, ascultă despre ce e vorba): M-a făcut Sonia teribil de curioasă...

MITICĂ (dă cu ochii de Elizabeta şi, recunoscând-o, încremeneşte, e brusc cuprins de o comică desperare).

SONIA (*face semn că a adus-o*): Am luat-o de la bridge. Era moartă... Bernigrădeanu pretindea că era moartă după el. (*Într-o parte, directorului:) Te* caută Mănoiu, vrea să-ţi vorbească.

DIRECTORUL (în timp ce patroana complimentează comic pe Elizabeta, care este încântată, Soniei): Fă tot posibilul să rămân singur cu acest Mitică Popescu...

SONIA (ridică enervata din umeri şi intră în grupul celorlalte, iar directorul iese spre salon).

PATROANA (*o măsoară ca pe un manechin*): Ah, Elizabeta, eşti fermecătoare astă-seară.

7 t

ELIZABETA (cu graţii subtile): Numai astă-seară?

PATROANA (*cu o voce cald afectată, ca un copil bun care s-ar juca. E în aceste glume cele Georgetei, în varietatea lor mobilă, ca o spumă deasupra unui pahar de şampanie adevărată*): O, totdeauna... fireşte, totdeauna, Elizabeta, dar vreau să spun că rochia de astă-seară te face şi mai delicioasă... Tocmai avem un musafir recalcitrant... Cred că numai farmecul tău l-ar mai îmblânzi... (Prezintă.) Domnu*l Mitică* Popescu.

MITICĂ (de cum a văzut pe Elizabeta, tot mai nefericit, căci îşi aduce aminte de întâmplare, caută să eschiveze prezentarea).

PATROANA (*prezentând*): Doamna Elizabeta Vasiliu... Pe dumneaei vrei s-o cucereşti, domnule Mitică Popescu?

ELIZABETA (care îl descoperă surprinsă şi, după ce l-a privit eu dispreţ, răspunde acru): Domnul Popescu?...

Aşa se numeşte? (Mică pauză.) M-a cucerit de mult…

PATROANA (încremeneşte, cu adevărat surprinsă): Te-a cucerit?!

SONIA (uimită, nemişcată): Cum, Elizabeta?

ELIZABETA (*denunţând*): Domnul m-a acostat pur şi simplu pe stradă… (urâtă *şi* acră) *ca* să-mi spună că am o guriţă fermecătoare.

PATROANA (îl pripeşte indignată, surprinsă): A! Bravo, ci o înnu le >M îţi că Popescu!

ELIZABETA (încântată de scena pe care a provocat-o): Şi că am un picior…

SONIA (privindu-i picioarele urâte): Charmant[14]…

ELIZABETA: Nu, delicios.

PATROANA (*strepezit*): A, felicitările mele, domnule Mitică Popescu. Va să zică, eşti şi dumneata dintre cei care se leagă de femei pe stradă… felicitările mele… (îl fulge*ră indigna*t*ă*)

SONIA (*intrigată*): *Şi* ce i-ai răspuns, Elizabeta? (*Aşteptând*:) I-ai răspuns ceva?

ELIZABETA (*sigură de ea, arţăgoasă, de parcă mânuieşte şi acum o umbrelă*): Te cred… L-am pus la locul dumnealui de a întors toată lumea capul… (Şi lămur*in*d *într-un ton mai scăzut:*) *Ştii,* nu mai poţi să ieşi un minut pe stradă. (Iar îl p*rive*ş*te furioas*ă.*)* *De al*tminteri, dumnealui pare că numai de asta se ţine.

SONIA (amuzată, curioasă): Cum asta?

ELIZABETA: A doua zi eram pe stradă cu Gina şi ne-am întâlnit cu dumnealui… I l-am arătat, i-am povestit scena şi mi-a spus că-l cunoaşte şi. ea.

PATROANA (*scandalizată şi amuzată în acelaşi timp de această întâmplare, drăcoasă şi dornică de complicaţii*): Aaa! Aaa!… Dar asta e o adevărată surpriză… Domnule Mitică Popescu, ţi-ai făcut, se vede, o adevărată profesie… ia să vorbim eu Gina. Trebuie să-l confruntăm cu propriile dumnealui victime… Sonia, fii drăguţă şi ad-o pe Gina aici. (Cu ochii neastâm*păraţi:*) *Te pomeneşti* că e nevoie să aducem tot salonul!

14 Fermeca lor (fr.).

SONIA (veselă şi ea): Acum… numaidecât… E rost să ne amuzăm. (Iese cu Elizabeta spre salon.)

PATROANA (*femeieşte indignată*): Bravo, domnule Mitică Popescu… Uite, asta n-aş fi crezut-o… Va să zică nu mai poate ieşi o femeie frumoasă pe stradă din cauza dumneavoastră… (Îl măsoară aspru *cu privirea.)* Taci, *hai*? E bine cel puţin că te ruşinezi…

MITICĂ (*candid*): Atunci, de ce mai ies femeile la plimbare?

PATROANA (*afectuos*, *lotuşi indignată*): Sigur… credeţi că ies ca să le faceţi dumneavoastră complimente nesărate… De ce crezi că i-ar plăcea unei femei frumoase… să i-o spui dumneata aşa, la colţul străzii?

r r

MITICĂ: Dar nu-i spunem nimic unei femei frumoase.

PATROANA (rămâne surprinsă, cu ochii mari şi buzele întrebătoare): Dar atunci?!

MITICĂ (*fără afectare*): La cele urâte le facem complimente.

PATROANA (*nedumerită*): La cele urâte?

MITICĂ (*băiat bun*, *pierde-vară*, *vag sentimental*): Sigur… dacă e vremea frumoasă… dacă e soare… şi toată lumea e voioasă, de ce să nu-i faci şi bietei femei urâte o plăcere?…

PATROANA (*revenindu-şi din mica surpriză*): Şi crezi că-i face într-adevăr plăcere?

MITICĂ (*convins*): Fireşte… Dovadă că face gălăgie ca să vadă toată strada… că a fost şi ea acostată… şi povesteşte pe urmă la toată lumea.

PATROANA (*dezarmată*, *amuzată*): Ah! Asta e bună… şi zi, nu vă legaţi de femeile frumoase?

MITICĂ (*cu ochi frumoşi*, *mirat*): Cum asta? Cum o să spui asta unei femei frumoase?… Se poate?… O urmăreşti numai de departe, până acasă…

Să ştii unde stă… Unde s-o aştepţi când ţi-e dor s-o mai vezi…

(Intră în salon Sonia, Elizabeta fi Gina.)

GINA (*elegantă, frumoasă, cu monoclu*): Veveriţă fermecătoare, nu ieşi din cuib?»... Venim noi aici... (O sărută.) Nu te simţi într-adevăr bine? Ne-ai cam speriat.

PATROANA: Mi-am revenit, Gina... Mulţumesc pentru îngrijorarea ta... (O sărută.)

MITICĂ (iar speriat de când a intrat Gina.)

ELIZABETA (precipitat, casă confrunte pe criminal): Domnul Mitică Popescu. (Aşteaptă, toată lumea aşteaptă să se întâmple un soi de catastrofă cosmică.)

GINA (are o tresărire, dar se stăpâneşte. Mitică la fel, căci se pare că ar fi „dama cu monoclu" din actul I. Continuă situaţia echivocă): Domnul Mitică Popescu?

ELIZABETA (*stăruind îndârjită*): Gina, nu-i cunoşti pe dumnealui? Pune-ţi monoclul.

GINA (îl priveşte cu monoclu): Nu... nu... (E puţin stânjenită.)

ELIZABETA (*nu se lasă*): Ah! Vino mai aproape... aproape... (Se apropie.)

GINA (*vine foarte aproape*): Nu l-am văzut niciodată până acum pe... domnul...

PATROANA: Mitică Popescu.

GINA (*îi dă mâna drăguţ*): Dar pare fără îndoială un domn foarte politicos şi foarte delicat... (E o *deziluzie generală.*)

MITICĂ (îşi revine instantaneu) *

ELIZABETA (muşcându-şi buzele): M-am înşelat, se vede... (O privesc toţi deziluzionaţi, ironici.) Mă întorc la bridge. (Iese, furioasă, spre birou.)

SONIA: Nu ţi-am văzut azi fetiţa, Georgeta! S-o fi culcat?

PATROANA: Nu adormise încă... Tocmai vream s-o văd şi eu. (O invită cu ea şi pe Gina.) Mergi cu noi?

(Patroana şi Sonia ies.)

GINA: Da... finsă rămâne de celelalte, vine aproape de tot de Mitică, îi vorbeşte în şoaptă, cu un ton prietenos, cu recunoştinţă.) Domnule, sunteţi un adevărat cavaler. (Mulţumindu-i cu privirea:) Aţi înţeles situaţia... Mulţumesc pentru discreţia dumneavoastră.

MITICĂ: N-am ştiut, doamnă, că mergeaţi la o întâlnire… că nu vă mai urmăream… Pe ofiţer…

y. →

GINA (*pudică*); Oh, un prieten vechi… Ofiţerul acela… (see încu*rc*ă) *am să* vă explic eu…

MITICĂ: Mi-a părut rău pe urmă că m-am luat după dumneavoastră… iertaţi-mă.

GINA (i-a dat mâna).

SONIA (revenind cu patroana de la fetiţă); Doarme, micuţa, parcă e o păpuşă.

PATROANA (enervată, surprinde pe Mitică sărulând mâna Ginei. De altfel, şi cei doi au o tăcere suspectă de complici. Îşi plimbă privirea de la unul la altul): Aşadar, domnule Mitică, o trădezi şi dumneata pe domnişoara Angela?

MITICĂ (*necăjii*): Doamnă, v-am spus că n-am absolut nimic cu domnişoara Angela…

t. o

PATROANA (*cu ironie*, *apiuzată şi nervoasă*): N-am văzut eu cât de rău ţi-a părut când ai aflat că petrece într-un boschet cu domnul Stupariu? Cu atât mai rău dacă totuşi o înşeli. (*Către prietene*:) Dar să vedem cine a mai venit… şi să lăsăm pe domnul Mitică nefericirilor sale sentimentale…

(Ies spre salon toate femeile, Mitică face un gest amărit şi furios.)

DIRECTORU ŞI MITICĂ.

MITICĂ (*scrie furibund*): 7, 13, 19, 22, 36, 49, 54.

DIRECTORUL (*intră după ce se asigură că ele au plecat*, *bucuros că e singur cu Mitică*): E cam răutăcioasă doamna noastră… Te necăjeşte puţin, domnule Mitică Popescu?

MITICĂ (*indignat şi candid*): Eu nu pricep de ce am fost adus aici. Să lucrez, sau să-şi bată

9

joc de mine?

I) IRECTORUL (căruia îi convine ce spune Mitică şi care ar vrea să afle mai mult): Cum? îşi bate joc de

dumneata?

MITICĂ (*revoltat*): *Se* înşală dacă crede că am să mai rabd mult.

DIRECTORUL: Dar cum de ai ajuns să lucrezi aici?

MITICĂ: Nu ştiu… Mi-a pus servitorul masă de scris aici… Aşa, parcă ar fi pus pe cineva să mănânce la bucătărie…

DIRECTORUL: Ha… ha… Asta-i bună. Dar doamna ce-a spus când a văzut că ai venit?

MITICĂ (*necăjit*): Nici nu s-a uitat la mine… de parcă eram un servitor.

DIRECTORUL (surâde amuzat şi satisfăcut): Ei cum?

MITICĂ: Şi pe urmă a început să mă ia la vale.

DIRECTORUL (care e încântat că patroana se poartă aşa ctin Mitică): Serios?

MITICĂ (*surâzând*): *Dar* i-am trâhtit şi eu vreo două…

DIRECTORUL: Nu te-ai lăsat… Bun! Bravo!… Şi ce. i-ai spus?

MITICĂ (*povesteşte cu aerul lui obişnuit de crai spiritual, încântat de el însuşi*): Mă întreba… aşa, luându-mă peste picior: ce părere am despre femeile care-şi roşesc buzele? I-am spus că foarte bună, pentru că bunicu-meu din partea mamei era zugrav! (Are *aerul că întreabă:* „Nu-i aşa e «-i bună?”

DIRECTORUL (distins, dar grozav de încântal): I-ai spus asta? Şi ce a răspuns?

MITICĂ (*convins, uimit*): Ce să mai spună la una ca asta?

DIRECTORUL (*prea intrigant*): Ei, dar adineauri, cu domnişoara Angela? N-ai văzut?

MITICĂ (*orgolios*): A! păi, acum s-a sfârşit… Plec acasă da A nu mă lasă în pace… tot nu pot să lucrez aici.

DIRECTORUL (râde, şi pe urmă, bucuros că poate scăpa de Mitică –, ştiind că nici nu e nevoie de el): Nu, ascultă… dacă vrei, poţi să pleci.

MITICĂ (*conştiinţa personificată, foarte grav*): Şi lucrarea? Ne taie mâine creditul, se prăbuşeşte banca.

DIRECTORUL (*ştie el ce ştie*): Las-o să se

prăbuşească... Dacă vrei, poţi să pleci... Uite-o pe doamna Demetriade...

MITICĂ (priveşte mânios spre uşă, şi pe urmă, ca să nu mai dea cu ochii de ea): Mă duc pe terasă... să mai respir puţin... (Trece pe terasă.)

SCENA 9

PATROANA., DIRECTORUL, MITICĂ

PATROANA (intră cu un album, foarte impresionată): Domnule Valtezeanu, ia uite ce am primit acum chiar! (Observă că nu e Mitică şi întreabă neliniştită:) Dar unde este domnul Mitică Popescu?

DIRECTORUL (*cu un ton blazat de om distins*): Spune că s-a plictisit şi a ieşit să mai privească stelele.

PATROANA (*cu ciuda*): Da? Să ne distrăm şi noi atunci cum putem. (*Se îndreaptă spre stânga.*) Hai să răsfoim albumul acesta.

DIRECTORUL (*s-a aşezat* şi *el alături, citeşte titlul*): Albumul de noutăţi al Filaturilor Porta din Lyon...

PATROANA (*amuzată*): Mi l-a trimis cineva anonim. Ce zici?

DIRECTORUL: Extrem de interesant...

PATROANA (*uitând să-l mai răsfoiască, foarte curioasă*): *Nu* pricep nimic. Cine a putut să afle de azi de la prânz? Şi cum a putut să-l găsească aşa repede?

DIRECTORUL (*încântat*): Nu ghiciţi?

PATROANA: Mă gândesc mereu şi mi-e greu să ghicesc... (*A descoperit dintr-odată.*) Dumneata?

DIRECTORUL (râde satisfăcut): Vă place?

PATROANA: Foarte mult... Dar unde l-ai putut găsi aşa de repede?

DIRECTORUL: Când cineva iubeşte, ştie să caute şi să găsească repede.

PATROANA (*mirată*): Şi dumneata mă iubeşti?

DIRECTORUL (*precis*): Şi dacă ar fi aşa?

PATROANA (*drăguţăşi indiferentă*): A, dar fii serios, domnule Valtezeanu.

DIRECTORUL (cu subită gravitate, se vede că e foarte interesat în dezbaterea asta): Dar serios vă vorbesc,

doamnă.

PATROANA (contrazisă, gândeşte o clipă, hotărât): Atunci, nu mai fi serios.

(Mitică vâră capul pe uşă, priveşte amărât şi dispare brusc, speriat că l-ar putea surprinde ei.)

DIRECTORUL: Ah, răutăcioasă mai sunteţi\ (Vede că e insesizabilă ca un joc. de lumină, reia un aer amical.) Se cunoaşte că sunteţi frumoasă.

MITICĂ (apare în uşă şi văzând scena dispare furios, fără să observe că a fost văzut).

PATROANA (l-a văzut cu coada ochiului şi, satisfăcută de gelozia lui, joacă deschis): Dar e incomod aici, domnule Valtezeanu. Nu vrei să stăm mai bine pe divanul ăsta? (Se aşază comod pe divan.)

DIRECTORUL (*vine lângă ea*): Doamnă, fiecare pas care mă apropie de dumneavoastră…

PATROANA: Ei, da?… (Aşteaptă firesc, căci e vag amuzatăşi indiferentă, ca o spectatoare la teatru.)

DIRECTORUL: Doamnă, aş vrea să mă ascultaţi altfel.

PATROANA (rece şi politicos): Altfel cum?

DIRECTORUL (*şi fracul de pe el e derutat*): Nu ştiu… Dar altfel… nu cu indiferenţa asta.

PATROANA: Dar nu-i de loc indiferenţă. (Calmul ei contrastează cu ceea ce spune.) Dumneata vorbeşti frumos… (Mitică apare din nou la uşă, când îi vede alăturaţi mai-mai să-i vie rău, şi dispare brusc. Patroana, care i-a văzut amarul, continuă, ca o pisică sigură de prada ei, jocul cu directorul.) … Ai un aer de cuceritor de teatru… Te rog fii bun şi sună.

DIRECTORUL (*sună enervat şi, întorcându-se sfios*): Cred că n-am făcut nimic care să merite ironia dumneavoastră!

PATROANA: Dar te asigur că nu-i ironie… Îţi dau cuvântul meu… Îţi spun sincer că vorbeşti frumos…

DIRECTORUL (nici el nu o mai cunoaşte acum, căci pare altceva decât mondena pe os tută – după el

— *De până în acea zi*): Cum puteţi fi atât de frumoasă

şi atât de rea?

PATROANA (*i-a trecut o undă de seriozitate prin privire, şi cu un accent aproape de emoţie*): Rea? Domnule Valtezeanu... (Inge*nuu:) N*u, zău nu sunt rea... Uite, dacă vrei îţi dau şi un sfat... (Cu sinceri*ta*te:*) Sunt feme*i pe care le cuceresc frazele frumoase şi femei pe care le cuceresc gesturile frumoase... (Rămâne adânc pe *gânduri, surâzând în amintire gestului lui Mitică.)*

DIRECTORUL: Şi dumneavoastră sunteţi... dintre...?

7 *

(Aşteaptă.)

PATROANA / (melancolică, mirată că el n-a ghicii): Dintre care crezi dumneata?

DIRECTORUL (vede că a pierdut partida, îşi scoale monoclul, îl şterge îndelung): E ciudat... (Şi rămâne pe gânduri.)

PATROANA: Ce e ciudat? (*Servitoarei, care a intrat*:) Dă domnului de pe terasă fotoliul acesta.

MITICĂ (apare în prag, numai cu capul, trădându-se că asculta şi suferea la uşă, şi răspunde pripit şi îndârjit): N-am nevoie de niciun fotoliu! (Dispare brusc.)

PATROANA (rămâne o clipă încremenită de îndârfirea lui, apoi surâde maliţioasă): A, n-aveţi nevoie? Bine! (Servitoarei:) Lasă-l aci.

SERVITOAREA (e a clipă încurcată, pe urmă primeşte din privire ordinul patroanei să iasă şi iese spre salon).

DIRECTORUL (i se pare că e clipa favorabilă, căci aceşti oameni sunt gata să profite de orice moment de sinceritate): Şi nu socotiţi, doamnă, că aţi putea avea în mine un asociat credincios?

PATROANA (schimbă macazul): La bancă, da!

DIRECTORUL (jignit, polilibos şi rece): Da.

PATROANA (*cu o superioritate de felină mare faţă de un animal de salon*): Te-ai supărat? (*Îi ia mina sincer.*) Dar cred că într-adevăr am un foarte bun prieten în dumneata la bancă.

MITICĂ (a văzut gestul pe fereastră şi, furios, vrând parcă să fugă, se poticneşte pe terasă).

DIRECTORUL (*mulţumit oricum de situaţie*): Bietul domn Mitică Popescu... ÎI chinuiţi grozav ţinându-l aici... Faceţi rău... E un băiat foarte bun.

PATROANA (cu o falsă mirare, dar şi cu oarecare căldură): Domnul Mitică Popescu băiat... foarte bun?

DIRECTORUL (calculat şi cu un aer de indiferenţă): Are un suflet admirabil... Trebuie să ştiţi că

— t.

m-a impresionat foarte mult modul în care s-a purtat anul trecut când a plecat în Ardeal.

PATROANA (o interesează acum tot ce se spune despre Mitică): Nu înţeleg.

DIRECTORUL: Ne-a lăsat o scrisoare prin care ne înştiinţa să dăm în fiecare lună, cât timp e detaşat, jumătate din leafa lui... unei femei.

PATROANA (vag neliniştită): Ce femeie?

DIRECTORUL (*cu acelaşi aer dezinteresat*): Unei femei se vede cu care trăieşte el!

PATROANA (*surprinsă*): Parcă vorbeaţi de domnişoara Angela.

DIRECTORUL: A, nu!... Aceea era o glumă.

PATROANA (nedumerită): Cum?

DIRECTORUL: Sigur... Asta-i ceva serios... au, dacă nu mă înşel... şi un copilaş...

PATROANA (după un moment de nelinişte, sigură de ea): Bine, dar nu-i însurat, nu-i aşa?

DIRECTORUL: Nu e însurat, dar se pare că e o legătură foarte serioasă. Cel puţin modul în care s-a purtat domnul Mitică Popescu...

PATROANA (*liniştită*): Nu cred... cine ştie... Domnul Mitică Popescu acesta e o cutie cu surprize.

DIRECTORUL: A, are un suflet admirabil.

PATROANA (simte ea vine Mitică spre ei, joacă teatral): Ah!

DIRECTORUL (surprins): Ce e?

PATROANA (*nervoasă*): Mi-s-a desfăcut bareta de la pantof. Nu vrei să mi-o închei din nou, domnule Valtezea. nu?

DIRECTORUL (mai mult decât încântat): O, doamnă, dar e un adevărat noroc! (Se apleacă şi-i ia pantoful în palmă, ţinându-l îndelung, cu o vizibilă recunoştinţă.)

MITICĂ (s-a oprit un moment în loc, indignat, derutat, pe urmă vine brusc către ei.)

DIRECTORUL: A! (Exagerând, pentru ca să dea un aer de intimitate şi să-şi confirme astfel victoria, dă teatral drumul piciorului.) Domnul Mitică Popescu!

PATROANA (*jucând surpriza*): Scuzaţi-mă, domnule Mitică Popescu, mi se desfăcuse pantoful... (Are *o privire ironică şi fermecătoare.)*

MITICĂ (nefericit şi mânios, căci până acum el nu mai avusese prilejul să vadă cu adevărat femeia pe care o iubeşte atât de intimă eu un bărbat... De altfel îşi ascunde atât de stângaci suferinţa de aci încolo, încât se demască mereu, copilăreşte... E când fâstâcit, când revoltat parcă, dar e sigur că niciodată n-a iubit-o mai mult ca acum... Apropierea ei îl zăpăceşte cu totul. Ea parcă şi-apus anume în gând să-l chinuie până când se va da învins.): Hm, da... Vream să vă rog să-mi daţi o ţigară.

DIRECTORUL (*scoţând tabachera*): O ţigară, poftim.

MITICĂ (*întârziinds-o ia*): Mda!... O ţigară... Aveam poftă nebună de-o ţigară...

m

PATROANA (îi oferă vicleană o casetă întreagă): Poftim!

MITICĂ (îndurerat, nu ia, suspectând totul cu privirea).

PATROANA (aşezând tot drăcoasă caseta la loc): Nu vreţi să luaţi?»

MITICĂ (*ia o ţigară*): N-aveam nevoie de toată cutia, doamnă.

PATROANA (*perfidă, cu ochii strălucitori*): Nu se ştie! (*Se scoală.*) La revedere, domnilor. Mă scuzaţi un moment, vreau să văd ce-mi fac musafirii.

DIRECTORUL (foarte satisfăcut de cele de până acum, încrezător, dar încă nesigur): Atunci, aranjaţi cu Sonia masa de mâine seară?

PATROANA: Care masă?

DIRECTORUL: Nu era vorba să luăm masa la grădină, toţi trei?

PATROANA (nu se gândise niciun moment serios la asta); A, da, foarte bine. (Observă că Mitică se necăjeşte.) Şi mâine seară, şi poimâine seară, şi joi... („Totdeauna! 66)

MITICĂ (o priveşte furios, uimit).

PATROANA (*încheind cu o comică generozitate*): Mâncăm toată săptămâna acolo... La Coana Mariţa, cum îi spune. Mă duc. Ah, musafirii ăştia...

DIRECTORUL (ambalat, crezând că nu trebuie s-o lase să se răcească): Dar îmi daţi voie... Vă întovărăşesc şi eu...

PATROANA (*cu ochii la Mitică*): De ce nu? Daţi-mi vă rog braţul...

SCENA 10

MITICĂ, JEAN

MITICĂ (face un gest de furie exasperată după ea „apoi se răzbună pe caseta de ţigări, al cărei mecanism nu-l pricepe de altfel, dând cu pumnul în ea. Pe urmă rămâne dezamăgit şi după un timp, amărât, începe să lucreze din nou): 7, 13, 18, 21, 33, 39, 44, 47, 51, 54...

JEAN (apare pe terasă cu un soi de mutră desperată, năduşit de atâta alergătură, priveşte în fur, cu grifă să nu fie văzut de cineva, şi în cele din urmă strigă gâfâit): Mitică... Mă Mitică!...

MITICĂ (întoarce capul în toate părţile, nedumerit, ca să vadă cine-l strigă, şi când îl descoperă pe Jean face o mutră uluită, intrigată): Mă! Ce e, mă, cu tine, ce cauţi aici?...

JEAN (cu acelaşi ton de om care a luptat cu greutăţi): Mitică, ţi-am adus un frac.

MITICĂ Yjumătate amărât de necazurile lui, încremenit de această năzdrăvănie): Ce, mă?!

JEAN (eroic şi puţin mânios că nu e înţeles): Ţi-am adus un frac, mă, n-auzi?

MITICĂ (tot de la măsuţa de scris, scandalizat): ... Eşti nebun?

JEAN (*abia mai răsuflă de emoţie*): Ţi-am adus un frac de la unchiu-meu.

MITICĂV Da' ce, e pe moarte?

JEAN (*important şi îndârjit*): Nu... dar când i-am spus că te-a invitat patroana... a spus că eşti om de viitor... (veste bună) *îţi face i*ar credit...

MITICĂ (*refuză, scuturându-se ca de o calamitate*): Fracuri din alea pe care le dă cu chirie?... Fugi de-aici, că nu port haine rămase de la morţi...

JEAN (*amărât că nu d înţeles*): Mă Mitică... aşa să mor eu... e fracul ăla nou... al actorului... cel pe care l-ai încercat tu în glumă... n-are bani să: l scoată.

MITICĂ (necăjit de atâtea pe care le are pe cap, complicaţiile îl sperie): Fugi, mă, lasă-mă în pace... Unde să mă îmbrac?... Şi pe urmă, nu mai trebuie cămaşă, cravată?

JEAN: Ţi-am adus tot... că ghete de lac ai purtat toată viaţa ta... Vino de te îmbracă pe terasă. Hai mai repede...

MITICĂ (pudic, sare în sus indignat, căci se şi vede gol pe terasă): Pe terasă? (Se scutură cu ochii închişi, ca de o viziune.) Dacă dă cineva peste mine pe terasă?...

JEAN: Nu e nimeni în grădină... Dacă vine din salon, îţi fac semn eu... te păzesc.

MITICĂ (*şovăie greu, pe urmă se decide*): Fugi, mă, de-aici, că nu vreau să mă îmbrac pe terasă.

JEAN (*cu un fel de desperare*): N-auzi, mă, că nu e nimeni?... Te păzesc eu.

MITICĂ (rămâne un timp pe gânduri, luptă, şovăie): Ei drăcia, dracului, hai s-o fac şi pe asta... (Iese pe terasă, scena rămâne un răstimp goală.)

SCENA li.

DIRECTORUL, SONIA, apoi PATROAN A

DIRECTORUL (*stăruitor, parcei târând-o după el*): Ascultă, draga, nu pot vorbi şi eu câte va" clipe singur cu tine?

SONIA (*cu o vagă silă, iritată*): Ei bine, am pus o masă pentru noi trei într-un colţ în hol. Ce mai vrei?

DIRECTORUL (*acum încântatf*: Daa?... (îşi *aprinde*

ţigara.) Ascultă, merge admirabil. (Cam *în şoaptă:) M*-a rugat să-i închei pantoful.

SONIA: Nu mai spune!

DIRECTORUL: Serile acestea luăm masa împreună.

SONIA (ironică): Serios?

DIRECTORUL: Când îţi spun… (Trage *puternic din ţigară.) S*onia, sunt fericit.

SONIA: Ceea ce îmi place este nu numai că lucrurile izbutesij dar că eşti şi fericit. Ascultă, nu puteai să descoperi unde te pândea fericirea, până azi?

DIRECTORUL (eu, reproş): Sonia…

SONIA (*privindu-l pe sub gene*): Dragul meu, pot fi o soră devotată, dar nu pot să nu observ ce rol joacă în fericirea candidaţilor la însurătoare şi mica diferenţă de două-trei milioane

venit. (*Acrişor*:) Am fost şi eu logodită de vreo două-trei ori… Toţi sunteţi la fel…

DIRECTORUL: Ascultă, tu nu înţelegi.

SONIA: înţeleg.

DIRECTORUL: Ba nu, nu înţelegi.

SONIA: înţeleg, dragă, înţeleg foarte bine. (*Explică.*) … Vrei s-o iei pe Georgeta de nevastă cu zestrea pe care i-a dat-o acest domn Mitică Popescu.

DIRECTORUL (*cu reproş*): Sonia!

SONIA: Singurul lucru bun în afacerea asta este că voi căpăta o cumnată amuzantă ca Georgeta.

DIRECTORUL (*cu înţeles*): Şi un mic colier.

SONIA: Prefer postul de secretară la filatura aceea, dacă o vrea să mi-l dea. (*Arată spre birou.*) Uite-o…

PATROANA: Sonia dragă, de ce ai pus pentru noi măsuţa aceea îngustă în colţul din hol? Aş fi preferat o masă de şase persoane aci (*arată alături*) în birou.

SONIA: Foarte bine, schimbăm.

PATROANA: Dar cum facem cu cei care joacă bridge? (*Ridicând din umeri*:) *Madame* Frasinopol. şi-a adus cărţile în poşetă.

SONIA (triumfătoare): S-a terminat cu jocul de cărţi! (Scoate din sân un as, pe care-l arată şi-l pune imediat la

loc.)

PATROANA (mirată): Cum?

SONIA (*sigură de ea*): Le-am şterpelit o carte, fără să vadă, când am trecut pe lângă masa lor... Când vor da iar cărţile... (E foarte a*dmirat*ă *pentru* i*sprava ei.)*

ELIZABETA (intră îndârjită, ca o locomotivă, sigură, de-a dreptul la Sonia, şi fără o vorbă îi scoate asul din sm, – o ameninţă cu el şi iese fioroasă).

SONIA (rămâne ca un hoţ păcălit): Au ghicit... (Cei doi râd de ea.)

DIRECTORUL (*prost inspirat*): Dacă am pune masa aici, în acest simpatic budoar?

PATROANA (nu acceptă): Aici?

MITICĂ (vine din balcon în frac, cu un aer afectat de licean care când îmbracă întâia dată fracul se crede distins ca un diplomat. Dar nu e mai puţin adevărat că toţi cei de faţă îl pripesc uimiţi, nepricepând de unde poate să apară aşa, transformat.).

PATROANA (surprinsă, rămâne cu ochii mari, surâde amuzată): Ce-i asta?

DIRECTORUL: Ia uitaţi-vă...

SONIA (*mirată şi ca*): Unde te-ai îmbrăcat?... Ce-i asta?

MITICĂ (grav şi candid): Pe terasă... (îşi aranjează încă, distins, manşetele.)

SONIA (încremenită): Pe terasă?

MITICĂ (*tot atât de angelic*): Pe terasă. Când am văzut cum merg lucrurile pe aici, am trimis acasă... de mi-a adus fracul.

DIRECTORUL (*uimit*): Dar pe cine l-ai trimis, domnule?

PATROANA (îl măsoară cu privtrcă mulţumită, căci amicului nostru nu-i stă rău).

MITICĂ (cu o simplicitate afectată): Pe Jean Goldenberg.

DIRECTORUL: De unde şi până unde Jean Goldenberg?...

MITICĂ (o clipă încurcai, dar pe urmă găsind

soluţia): L-am… l-am auzit cântând pe stradă şi l-am strigat de pe terasă… (Face oarecare mofturi.)

PATROANA (jumătate glumind, cam către director): Nu-i stă rău… de loc…

DIRECTORUL (perfid): Da, e foarte elegant… (Se face că-i potriveşte cravata şi-i scoate plasironul afară, de i se vede cămaşa.) … O… pardon… n-ai cămaşă întreagă?… (Femeile surâd amuzate, surprinse de această eleganţă improvizată.)

MITICĂ (se înfurie pe director că i-a făcut de ruşine eleganţa, strepezit): Aşa suntem noi… lucrăm numai la faţadă…

PATROANA: O, domnule Mitică Popescu… Ştii că poţi fi şi acrişor…

MITICĂ (acru şi furios): Da…

PATROANA: Ilai să mergem, Sonia, că domnul Mitică Popescu a început să devie periculos. (*Ies amândouă.*)

SCENA 12

MITICĂ, DIRECTORUL

DIRECTORUL (se simte acum stăpân şi devine cu adevărat director, căci familiarităţile lui Alilică nu-i plac): Nu ţi se pare, domnule Mitică Popescu, că ai început să incomodezi puţin pe doamna Demetriade?

MITICĂ (*fierbând destul de mânie*); Vă înşelaţi… Doamna Demetriade mă incomodează pe mine…

DIRECTORUL (*sever*): Sunteţi sigur?

MITICĂ (*aprinde o nouă ţigară şi vorbeşte cu o indiferenţă afectată*): Da, fără îndoială că da… Altminteri, dacă aş incomoda-o, nu mi-ar fi spus să vin la orice oră la ceai la dumneaei. (Trage *din ţigară.*)

DIRECTORUL (*surprins*): V-a făcut doamna Demetriade invitaţia asta?

MITICĂ (*fals afectai şi cu o voită simplicitate*): Să întrebăm spiritele, să vedem de ce părere sunt.

DIRECTORUL (*îndurerat, nedumerit*): V-a făcut doamna Demetriade invitaţia asta?

MITICĂ (*cu o comodă familiaritate*): De altfel m-a sfătuit să viu mai târziu, când începe lumea să plece…

(Suflă *distrat în rotogoalele de fum.)*

DIRECTORUL (îl priveşte scurt, furios şi căutând să se stăpânească): Fără îndoială fiindcă o jenează prezenţa dumitale…

MITICĂ (*fără ciudă*): După alţi autori, asta înseamnă că preferă să fim singuri.

DIRECTORUL (încremeneşte nedumerit, apoi se frânge dezolat): E uimitor! (Abătut:) Femeile acestea sunt de neînţeles… (Se frământă fără eleganţă acum.)

MITICĂ: Nu-i chiar atât de neînţeles… La Flora e mai comod.

DIRECTORUL (uimit, cu privirea amărâtă): Cum la Flora? (Exasperat:) Ce vrei să spui cu Flora?

MITICĂ: Eu nu vreau să spun nimic. Dumneata eşti cel curios… Chiar foarte curios.

DIRECTORUL: Te rog să-mi spui numaidecât ce ai vrut să înţelegi cu… Flora…

MITICĂ: Iar eu aş vrea să ştiu de ce vă interesează asta pe dumneavoastră…

DIRECTORUL (*furios şi arogant*): Te rog nu ocoli… Ce-ai vrut să insinuezi?

MITICĂ: A, bun… Am vrut să insinuez că am luat de vreo două ori masa cu doamna De metr ia de la Flora… că am preferat să fim într-un separeu. Se temea să nu o vadă vreo cunoştinţă.

DIRECTORUL (uluit, lovit parcă de un ciocan în cap): E cu neputinţă…

MITICĂ: Părerea dumneavoastră mă jigneşte. De altfel pot să vă spun că mare lucru nu e… (conf*idenţial) s*ărută prost.

DIRECTORUL (se dă un pas înapoi de surpriză şi emoţie, după un timp îşi revine, măsoară pe Mitică furios, ca şi când ar fi să se încaiere, şi dispreţuitor pe urmă se îndreaptă spre uşă, iese spre birou).

MITICĂ (se uită triumfător după directorul care iese furios, apoi, cu pumnul strâns, jubilează copilăreşte: „I-am făcut-o”; Ahaha… (E îndelung încântat de isprava lui. Deodată descoperă monoclul uitat de director pe măsuţa

de lângă canapea. L-a luat în mână, dar tocmai în clipa aceea reintră directorul.) Căutaţi monoclul? (îl şterge comic pe pantaloni şi i-l dă, acesta îl primeşte furios, smucindu-i-l drastic.)

DIRECTORUL (cu duritate în privire, biciuitor): Dumneata eşti necuviincios! (Ridică mâna să-l lovească.)

MITICĂ (rămâne o clipă înmărmurit de violenţa directorului. Apoi creşte în el o mânie ca de oţel, şi, voit calm, caută o soluţie. Parcă involuntar, dă cu ochii de panglica roşie din cartea de pe măsuţă. Sugestionat de această panglică, tacticos, apăsat, şi-o pune ca un galon pe umărul stâng, apoi aşteaptă dârz.).

DIRECTORUL (l-a urmărit, enervat, furios, dar şi foarte nedumerit): Ce-nseamnă asta?

MITICĂ (arată cu înţeles, foarte familiar şi obraznic, Galo nul de pe umărul stâng): Galon… de bun ochitor, de la Moşi… la baracă… (Cu un gest ager arată pieptul directorului.) Bag toate gloanţele în ţintă.

DIRECTORUL (cu ochii măriţi, schiţează iar gestul de a lovi): Ascultă, să nu mă scoţi din sărite L…

MITICĂ (îl priveşte o secundă, şi pe urmă calm şi serios): Nu… (la Moşi, ci) în armată, salonul roşu înseamnă: bun ochitor… Un fel

O)

de semn pentru cel care nimereşte toate gloanţele!… (*Familiar şi provocator*:) V-aş fi spus aşa, dar nu cred că aţi făcut armata… ca să înţelegeţi…

DIRECTORUL (de-abia se mai stăpâneşte, se apropie furios, gata să-l plesnească, sunt acum obraz lângă obraz).

MITICĂ (cu sânge rece, îl priveşte-n ochi): Am şi de la Moşi: o decoraţie pentru tras (apasă) palme… de la manechinul de talpă. Are un ceas care marchează puterea… Ştii? Tragi palme (cu stânga trage, icnit, o palmă pe lângă obrazul directorului şi automat ridică dreapta cu indexul în sus, imitând mecanismul manechinului, obraznic) şi ies kilograme! (Numai că nu l-a pălmuit pe director.) Tragi palme şi ies kilograme! (De vreo două-trei ori.)

DIRECTORUL (se şlăpâneşte, intimidat, ezită o clipă, şi pe urmăare aerul că iar vrea să lovească, dar se răzgândeşte şi iese furios).

MITICĂ (îl urmăreşte exultând, cu toată faţa înflorită, ca un strigăt. Apoi, complimentându-se singur): Bun ochitor…

PATROANA, MITICA

PATROANA (vine preocupată, cu flori în braţe, caută un vas şi constată surprinsă Dar unde e domnul Valtezeanu?

MITICĂ (*în felul lui*): N-am ştiut că vă interesează, altminteri îl întrebam unde. se duce.

PATROANA (*cu acelaşi fond de afecţiune*, *dându-i însă o lecţie*): Domnul Valtezeanu e un prieten care mă interesează. E amabil, cultivat, *causeur* plăcut, şi (*subliniază cu intenţie*) în orice caz un musafir politicos.

MITICĂ (*fierbând*, *vexat*): A, da… nu ca alţii… mersi, asemenea…

PATROANA: În orice caz, nu înţeleg, domnule Mitică Popescu, să vă dau socoteală pentru preferinţele mele.

MITICĂ (înţepat, dar şi îndrăgostit): Nici nu v-am cerut-o…

PATROANA: Cu atât mai bine.

MITICĂ (îndurerat totuşi): Întocmai. Ştiţi proverbul: de gustibus non disputandum[15].

PATROANA (*precis*): Latineasca dumitale te onorează, domnule Mitică Popescu, şi sunt perfect de acord cu ea.

MITICĂ (*mânios*, *foarte nervos de altfel*): Sunteţi, cum s-ar zice, de acord cu toată lumea… Am văzut.). Eram adineauri în balcon. Ar trebui să vă trimită statul la Liga Naţiunilor.

PATROANA (*tresare*; *apoi*, *enervată şi ea*): Da… uite un lucru la care nu m-am gândit.

MITICĂ: Va trebui să cereţi însă un permis ea să luaţi şi divanul acesta. (*O priveşte în ochi.*) E foarte necesar acordurilor dumneavoastră.

15 Despre gusturi nu se discută (lat.).

PATROANA (*cu ciudă, îndârjită*): Evident că da... şi divanul, şi toate pernele... (Privi*ndu-l cald şi direct:*) *Numai* pe dumneata nu.

MITICĂ (*o priveşte mânios şi îndurerat*): Dar pe domnul Valtezeanu, desigur că da...

PATROANA: Acord, fără dumnealui? (*Convinsă*:) Nu se poate... Merge şi dumnealui...

MITICĂ (*cu un fel de deznădejde*): Da... şi o să vă duceţi... Val-Valtezeanu... călătorie bună!

PATROANA (*provocată de spiritul lui*): Mulţumesc. Dumitale o să-ţi scriem o „cărămidă poştală", cum probabil îţi place să zici dumneata...

MITICĂ: Mersi pentru atenţie! O să-mi facă mare plăcere.

PATROANA (*drăcoasă şi afectând indiferenţa*): Din Veneţia mai ales o să-ţi trimitem câteva vederi foarte interesante.

MITICĂ (adus parcă la realitate, rămâne dezolat şi încremenit, ca şi când i-ar fi înfipt un cuţit în inimă): Din Veneţia?

PATROANA (*suav afurisită*): Sigur că da... drumul la Liga Naţiunilor trece prin Veneţia... Da, uite Baedeker*-ul. (Ia* carte*a, în car*e *est*e *o* p*anglic*ă*, şi explic*ă*.) Ştii,* îmi place aşa de mult lumea de la noi, că numai călătorii visez. Dorm cu Baedeher*-ulla căp*ătâi. Uite-l... Asta-i ruta Simplonului, Trie st – Veneţia – Geneva, („N-am ce să îi fac*!"*)

MITICĂ (îndurerat, sfâşiat, dar fără niciun joc, vine spre ea): Ai să te duci la Veneţia cu domnul Valtezeanu? (Aşteaptă înlăcrimat, aşa, că o rufă stoarsă.)

PATROANA (*făcând lirism, ca să-l exaspereze*): O să petrecem vreo două nopţi!... Una la ducere... alta la întoarcere. Ştii, câteva plimbări cu gondola. Puntea suspinelor... Luna...

MITICĂ (*mânios acum*): Da, numai mierea o să lipsească.

PATROANA: Nu te supăra... dar asta e cam prea Mitică... Fii te rog mai Popescu...

MITICĂ (*supărat*): Vă rog, doamnă, fără „mai”. Vă rog…

PATROANA: Nu pricep… de ce te-ai supărat?

MITICĂ: Vă rog foarte mult, fără „mai Popescu”…

PATROANA: Şi în definitiv, de ce nu vrei dumneata să fii „mai Popescu”?

MITICĂ: Asta mă priveşte… Nu-mi place să mi se spună „Mai”… (Şi după *un timp:) N**umai* lui tata, Dumnezeu să-l ierte, putea să-i trăsnească prin cap să mă boteze Mai, fiindcă m-am născut la 1 mai.

PATROANA (se dă un pas înapoi, nu-i vine să creadă): Ce-i asta?… (Uimită:) Cum, nu te cheamă Mitică?… Nu te cheamă Mitică? (Nu-şi revine.)

MITICĂ: Şi numai biata mama, Dumnezeu s-o ierte şi pe ea, a putut să fie fericită gargarisind toată ziua: Maiuţul mamii… Măişorul mamii.

PATROANA (*acum zâmbind*): Nu era, crede-mă, chiar atât de urât…

MITICĂ (*furios*): Dai? nu i-a trăsnit prin cap că o să fiu de râsul şcolii. Râdeau de mine toţi, ca nişte măgari… Unii profesori nu mă mai scoteau din „Prea Popescu”, „. Chiar Popescu”.

PATROANA: Şi de unde până unde Mitică?

MITICĂ: E numele lui tata, că – aşa îl chema… Dacă nu m-a botezat el ea lumea, m-am botezat eu singur…

PATROANA (*glumind*): Dar ştii că eşti un măsluitor?… Ai semnătura falsă… Doamne fereşte.

9.

ai semnat aşa la bancă?

MITICĂ: N-aveţi nicio grijă… / Nu semnez niciodată decât M. Popescu… (Semnează în aer, punând pune tu l după M\ cu arătă torul.)

PATROANA (*toi nu se lasă*): *VA bine*, deşi nu eşti un veritabil Mitică, tot plecăm şi nu te luăm la Veneţia.

MITICĂ (*înfuriat, cu drepturi vechi parcă*): Nu vreau să te duci cu domnul Valtezeanu la Veneţia.

PATROANA (scurt, nervos, parcă indignată de aceste drepturi pe care şi le creează el): Da?… Şi de ce nu vrei? Şi

dacă nu vrei dumneata ce-mi pasă mie?…

MITICĂ: Pentru că acest domn Valtezeanu e un mizerabil.

PATROANA (*spumoasă ca un pahar de şampanie*): Uite un lucru pe care nu l-am ştiiit. Îl socoteam un desăvârşit om de lume…

MITICĂ (*fierbând*): Ooh…

PATROANA (*enervată*): Un musafir încâiitător.

MITICĂ (*suferind*): Da, are buzunarele pline de migdale amare.

PATROANA (enumerându-i calităţile): Elegant…

MITICĂ (*întârâiat în suferinţă*): Scoate panglici pe nas şi cântă la minavetă.

PATROA. NA (*cu aceeaşi tensiune*): … Care de altminteri mi-a vorbit totdeauna numai bine despre dumneata.

MITICĂ (înfuriat, categoric, fără să ţipe totuşi): Nu-i dau voie să vorbească bine despre mine. (A rămas ca o statuie)

PATROANA (tocmai îşi potrivea o buclă şi încremeneşte aşa): Nu-i dai voie să vorbească bine despre dumneata?

MITICĂ (*mândru şi scurt*): Eu cum nu vorbesc bine. despre el?

PATROANA (râde acum, amuzată de explicaţie, fără să-şi dea parcă seama totuşi de sensul profund al protestării lui).

MITICĂ (*încheie convins*): Desigur că da.

PATROANA (*cu ochii ca un joc de lumină*): Ai perfectă dreptate… dar un lucru: ştii că ai putea să vorbeşti şi dumneata mai frumos despre el?

MITICĂ (*sincer*): Nu pot.

PATROANA: Şi de ce nu poţi?

MITICĂ: Dumneata spui aşa fiindcă nu-l cunoşti. Dacă l-ai cunoaşte…

PATROANA (*curioasă*): Dacă l-aş cunoaşte?…

MITICĂ: Atunci ai avea altă părere despre dumnealui.

PATROANA: Iată ceva care mi se pare ciudat. Te rog să mă pui şi pe mine la curent cu lucruri atât de grave.

MITICĂ (ezitând puţin şi pe urmă decis, scade tonul, ca să sublinieze importanţa celor spuse): Dumneata ştii ce propunere mi-a făcuţ acest domn Valtezeanu în legătură cu banca? (Aşteaptă hotărât.)

PATROANA (*neîncrezătoare*): Inlegătură cu banca?

MITICĂ: Da…

PATROANA: Te rog spune-mi, ca să ştiu şi eu. (Şi aşteaptă curioasă, puţin cam neliniştită.)

MITICĂ (*după o mică ezitare*): Ei bine, domnul acesta a avut neruşinarea să-mi propuie să nu mâi lucrez astă-seară mai departe tabloul pentru Bancă Homânească… (arat*ă mas*a, *afectat) să* la A să se prăbuşească banca;

PATROANA (*s-a liniştit, surâde*): Ei, nu-i chiar atât de grav… tot plec cu el la Veneţia…

MITICĂ (cam zăpăcit puţin că destăinuirea lui n-a impresionat-o): Da? (Categoric:) Atunci, am să-l omor şi am să-i rup picioarele. (A terminat cu el.)

PATROANA (*vicleană, exasperată şi calmă*): Oh, domnule Mitică* devii fioros. Vrei să-mi îngreuiezi călătoria, făcându-mă să-l iau cu mine pe targa? (*îl priveşte cu un soi de îndârjire întinsă.*)

SCENA 14

PATROANA, MITICĂ, DIRECTORUL, SONIA

DIRECTORUL (intră cu Sonia, continuând o discuţie agitată): Trebuie să-i vorbesc numaidecât.

SONIA (*cu socoteală*): Pentru Dumnezeu, linişteşte-te… Lasă-mă să aranjez eu lucrurile…

PATROANA (care îşi potrivea pieptănătura la oglindă, când au intrat ei, le iese înainte): Sonia, ce fac musafirii noştri?

SONIA (*destul de rezervată*): Petrec. Servitorii au început să aşeze mesele pentru supeu…

PATROANA: Foarte bine… (Dar observă figurile reci ale celor doi.)

SONIA: Am dat ordin… crezând că te suplinesc…

PATROANA: Vai… desigur… desigur, Sonia…

SONIA: Am dat ordin să se aşeze mescioare în salonul mare... în birou am pus, aşa cum ai spus, o masă de şase persoane.

PATROANA: Dar ce eşti atât de tăcut, domnule Valtezeanu? (*Şi ca să-l consoleze parcă*:) Apropo, Sonia... ce aţi hotărât pentru mâine seară? Luăm masa la grădină... cum am plănuit?

SONIA (*vag bucuroasă*): A, fireşte!...

MITICĂ (ascultă nervos şi ţâşneşte indignat): ... Îmi daţi voie să fumez o ţigară în balcon? PATROANA (vies*pe*): *D*a, desigur, tocmai vream să te întreb şi eu asta. Poţi să iei chiar cutia».

Întreagă... (Îl ajunge cu caseta cu ţigări în pragul terasei.) MITICĂ (furios, dar vrând să pară nepăsător): Mulţumesc, posed... (Iese.) PATROANA (după ce a înregistrat refuzul surprinsă, priveşte lung după el, satisfăcută, apoi, brusc serioasă, gânditoare, vine lângă director): Ce-aţi spune, domnule Valtezeanu, dacă am da o procură la bancă domnului Mitică Popescu? DIRECTORUL (surprins): O semnătură la bancă, acestui domn? Vreţi să daţi banca pe mâna unui asemenea om? (Are un gest de indignare.) PATROANA (candidă): Ziceam că, da... DIRECTORUL: Doamnă, dacă aţi şti ce ştiu eu, nu

7 9 J 9 >

v-aţi mai gândi să-i daţi, această procură... PATROANA (sper*iată comic): V*ai... Ce să ştiu? DIRECTORUL: Dacă aţi şti ce mi-a spus adineauri, l-aţi goni imediat din casa dumneavoastră... PĂTROANA: Te rog spune-mi pe loc... DIRECTORUL: Nu ştiu cum să mă explic... (Caută.) Destăinuiri *e un* mod de a vorbi... afirmaţiile publice, deşi nu eram decât noi doi... ale domnului Mitică Popescu... PATROANA (stăruind): Bine, dar ce v-a spus *domnul P*opescu?

DIRECTORUL (*tace*, *stânjenit*? *încurcat*): Doamnă, mi-e penibil să vă spun anume ce mi-a povestit domnul Mitică Popescu despre dumneavoastră. De altfel, dacă asemenea fapte ar fi adevărate, cu nespusă părere de rău ar trebui să vă declar că rareori în viaţa mea am fost mai

dezamăgit…

Dar nici nu-mi vine să cred… V-am stimat foarte mult, doamnă…

PATROANA (*nervoasă, iritată*): Vă rog să-mi spuneţi fără întârziere ce v-a povestit acest domn pe socoteala mea…

DIRECTORUL: Ei bine, mi-a spus că l-aţi sărutat… că, în sfârşit… pretinde că aţi fost numai cu el la un restaurant de noapte… la Flora, în cameră separată…

PATROANA (*ridicând indignată tonul*): V-a spus asta domnul Mitică Popescu?

DIRECTORUL: Acum un sfert de oră, aici;

PATROANA (furioasă, ca un samovar care fierbe): A, a, a… (Cheamă vehement, cu tonul ridicat, accentuând pe „Mitică”:) Domnule Mitică Popescu… (Şi mai vehement) Domnule Mitică Popescu…

„SCENA; 15; J Jjj

ACEIAŞI, MITICĂ POPESCU, BEtfNIGR A.OK ANU, GINA.

ELIZABETA

MITICĂ (intră speriat de această chemare poruncitoare. Bernigrădeanu, Elizabeta, Gina intră şi ei nedumeriţi, să vadă ce s-a întâmplat. Poate şi alţi invitaţi).

PATROANA (*elocventă, rapidă, cu tonul ridicat şi gălăgioasă*): Domnule Mitica Popescu, ai spus dumneata că am luat feu masa, cu dumneata, în cameră separată la Flora?… Că te-am sărutat eu pe dumneata? (Rămâ*ne că* u*n* s*em*n *x d*e î*ntrebare ame*n*inţător.)*

MITICĂ (începe să respire prost, dar tot poate plasa repede, nervos, directorului): Credeam, domnule, că ai să porţi asta cel puţin nouă luni.

PATROANA (*cu tonul mereu ridicat, clocotind parcă*).: i e rog răspunde la întrebare! (*Şi mai indignată*:) = Ai spus într-adevăr că am luat masa cu dumneata la Flora, că te-am sărutat eu? (*Aşteaptă.*)

EL ÎS AB E TA (se întoarce spre Bernigrădcanu indignată): Auzi neruşinare la golan?

DIRECTORUL (*fierbândi*: Aşa-i când primeşti în casă

asemenea ha imanale.

MITICĂ (intimidat de izbucnirea ei acum): Doamnă…

PATROANA (*amenințător**): Taci şi răspunde la întrebare… Cum de ai putut să spui una ca asta?… E nemaipomenit… Nu poate să stea cineva de vorba cu dumneata nici cinci minute!

MITICĂ (caută sprijin cu privirea, a cam băgat-o pe ijiânecă): Să vedeţi…

PATROANA (sus de tot, zănatecă, fără să mai asculte nimic, ca să nu i se vadă privirea): M-ai compromis… Mâine toată lumea are să ştie asta. Are să ştie. Are să se publice la Universul… Are să fie un scandal nemaipomenit… (La foarte înaltă, tensiune:) M-ai compromis… (Nu se uită la cei din jurul ei, care se privesc, uimiţi de acest scandal.)

MITICĂ (nu mai ştie ce să facă, priveşte speriat în jurul lui, vede că toată lumea îl priveşte şi îl dezaprobă).

PATROANA (care nu ascultă nimic şi nu priveşte pe nimeni, ca să nu i se ghicească gândurile, continuă cu tonul ridicat, zănatecă): M-ai compromis… Nu mai e decât o singură soluţie… (Se opreşte lung, cu braţul, întins, şi rosteşte acum sincer, de-a dreptul:) Trebuie să mă iei de nevastă L

(Cei de faţă, surprinşi, căci numai la asta. nu se aşteptau, mi mai. ştiu ce să creadă, se privesc năuci, dar Georgeta nu se siiichiseşie de ei.)

BERNIGRĂDEANU (*aiurit*): Adică…? (Murm*ură convins:) E* nebună… E bună de legat.

MITICĂ (parcă ar fi lovit în cap, nu e în stare să scoată o vorbă, priveşte ca leşinat în jurul lui, parcă să vadă din privirile celorlalţi dacă nu visează, în sfârşit, bâlbâie): Vream… credeam…

PATROANA (sigură de biruinţa ei, adaugă, aşa, ca o concluzie efervescentă): Ce? Crezi dumneata că aşa merge cu mine? Trebuie să mă iei de

I o

— Nevastă… Eeh!

MITICĂ (după ce a rămas suspendat în gol câtva

timp, îşi regăseşte respiraţia, doar ca să – sp. ale aiurit): Nu pot.

ELIZABETA (i se pare că nu a auzit bine): Ce-a spus?

BERNIGRĂDEANU (clipind nedumerit din ochi către Gina, care priveşte stupefiată): Asta-i şi mai bună I

PATROANA (nevenindu-i să creadă): Cum nu poţi?

MITICĂ (ca orbit de o lumină bruscă, agăţându-se ca un desperat de „nu pot”): Nu pot... (caută, bâlbâie nu numai fraza, ci toată situaţia) pentru că... (repetă, căzut din lună) ... pentru că... (nu găseşte) nu pot...

PATROANA (*indignată*, *caldă*, *pasionată*, *trăsnită*): Dar nu vezi că mă iubeşti? Eşti nebun după mine...

MITICĂ (cu o uimire prefăcută, fără să se poată regăsi, căutând mereu, intimidat, o scăpare): Eu te iubesc pe dumneata? Mai întâi... Mai întâi nici nu-mi placi... (Fericit că totuşi a găsit ceva:) Şi pe urmă, eu sunt însurat...

PATROANA (lovită în inimă, se dă un pas înapoi, nu se poate regăsi ea acum): Cum eşti însurat? Cum asta? Cum poţi să fii însurat?

MITICĂ (îndârjit în el însuşi, apăsând ca să-şi facă puţin curaj): Ca oamenii. (Didactic:) Oamenii se însoară la ofiţerul stării civile...

PATROANA (înfuriată, femeieşte, i-a tras, reflex, o straşnică palmă): Neruşinaţii le...

MITICĂ (*instantaneu*, *demn şi înfuriat şi el*): Doamnă, nu admit să fiu bătut... Eu sunt aici funcţionar... nu sunt sclavul dumitale.

PATROANA (mai femeie, mai înfuriată şi ea, strigă, acoperindu-i vocea): Ba da, ba da... eşti sclavul meu... sclavul meu...

MITICĂ (a luat-o razna): Vă înşelaţi... (Şi în timp ce toţi se scrutează, dar nu mai pricep nimic din ceea ce văd, el se caută prin buzunare, scoate demisia.) Poftim demisia mea... Bună seara... (Iese; acum stupefacţia tuturor e la culme. S-a făcut o tăcere lung apăsătoare.)

DIRECTORUL (ia demisia de pe jos, mirat): Avea

demisia la el?...

BERNIGRĂDEANU (*către Gina, care zâmbeşte nedumerită*): Dacă-mi propunea mie s-o iau de nevastă... eu divorţam pentru ea.

GINA (*mai încet*): Am să vă spun un secret. Georgeta are ceva mai mult gust... (*decât să ia un bărbat ca dumneatal*)

BERNIGRĂDEANU (*mormăie furios*): El mai bun ca mine!

SCENA 16

PATROANA, DIRECTORUL, SONIA, ELIZABETA

SONIA (toată atmosfera a scăzut, întreabă nedumerită): Dar... Georgeta, ce a fost asta? Ce copilărie?

PATROANA (uimită încă, nepricepând nimic, deprimată): Aşadar, e însurat... (Rămâne tristă.)

DIRECTORUL: Doamnă... dar ştii prea bine...

SONIA: Georgeta... Crede-mă, te cunosc de multă vreme... Eşti atât de copilăroasă uneori... De multe ori, gesturile tale, felul tău de a fi te fac să nu mai ştie lui nea ce să creadă...

ELIZABETA: Cum ai putut să te gândeşti la una ca asta?... Să-l iei de bărbat pe domnul Mitică Popescu...

DIRECTORUL (*ironic*): Mai curând făcea să-i oferiţi un pantalonaş pentru copil decât. mâna dumneavoastră.

PATROANA (*izbucnind într-un râs nervos, copilăresc*): Aha „ha-ha!... Cum? Aţi luat-o în serios? Vai, dar delicioşi mai sunteţi... N-aţi văzut că

T... *.

toată seara am glumit? Domnul Valtezeanu îl lăuda adineauri pe acel domn ca pe un om de inimă. M-a amuzat să-l pun la încercare cu farsa ăsta... Vream să văd cât tine un om de inimă la nevasta lui. Cum, aţi crezut?... Aha, ba-ha!... (Ia braţul lui Vălteze*anii.*) *Hai la m*asă!... (Toţi se îndreaptă *gălăgioşi spre* masă. *Se* aud *diverse* exclamaţii: *„Aşa da, că glu*mă nu e rău...” şi altele.)

V

A C T U L IU

O odăiţă, acasă la sora lui Mitică. În fund – o uşă care

dă într-un mic vestibul. Două ferestre aproape lipite dau peste o boltă, de viţă ruginită. Ghivece cu muşcate în fereastră, gutui puse să se coacă, perdele albe şi figuri geometrice brodate, deschise şi prinse într-o parte şi alta a ferestrei. În rai jloc – o masă cu un picior, pe care e aşternută o ţaţă de masă lucrată de mână: verde, roşu şi culoarea nisipului, în dreapta – un pat cu tăblii pentru o singură persoană, acoperit cu o cuvertură. Deasupra patului, pe perete, un covor ieftin, cu o scenă arabă, o caravană cu vreo două cămile, una după alta. Între pat şi uşă – un paravan care maschează lavoarul şi cuierul. În stânga-întâi o sobă înaltă de tinichea ca ale vânzătorilor de castane, cu cuptor deasupra, pe care, pe nisip se coc-vreo câţiva cartofi. O uşă care dă într-o cameră vecină. După uşa – un scrin, pe care sunt câteva borcane cu dulceaţă, o cupă de cristal, câteva fotografii şi un teanc înalt sau două de cărţi vădit literare. De asemenea o oglindă cât o pagină de coală, cu rama mobilă, fixată pe o casetă. Pe pereţi – portrete de familie, făcute după fotografii. O fotografie îl arată pe Mitică militar, cu raniţa şi arma pe Umăr. Altă fotografie reprezintă un grup de absolvenţi. Sub ferestre e ca un soi de laviţă pe care se pot pune hainele, în jurul mesei se află, în dreapta, un fotoliu scund, cu braţe groase de tot, aşa că se poate sta comod pe ele. E acoperit cu o velinţă. În partea cealaltă e un fotoliu din altă garnitură. Mai e un scaun obişnuit că de restaurant, pe care stă

Mitică acum, când se bărbiereşte. Tot mobilierul e vechi, ruinat destul, dar foarte curat. Străbate, aruncând pete luminoase pe duşumea, ici şi colo, prin bolta de viţă, un soare anemic de noiembrie.

SCENA 1

MITICĂ, NEPOTUL, apoi ANA

MITICĂ (cu nişte pantaloni mai vechi pe el, în cămaşă, se bărbiereşte în faţa unei oglinjoare pătrate). NEPOTUL (priveşte atent la bărbieritul lui Mitică, de parcă ar asista la cine ştie ce operaţie importantă): Unchiule, mai dă-mi să-ţi ţin cureaua. MITICĂ (jucându-se cu el ca un dulău cu un căţeluş amic, deci luându-l în glumă ea de la

egal): Păi te ţin pe tine curelele să-mi ţii mie curoaua de ras? NEPOTUL: Ohoo!…

MITICĂ (se preface neîncrezător): Na, ţine. (Îi dă un capăt al cureler Nepotul se opinteşte şi trage.) Ei, trage… NEPOTUL (trăgând puternic): Uite. MITICĂ (întinde braţul, şi nepotul cade trăgând de curea): Păi vezi? (Râzând de el:) Mă, asta-i treabă boierească. Pe vremea fanarioţilor era un boier special care rădea pe vodă. (Ce ştii tu?)

NEPOTUL (serios mirat, căci el ştie din cartea de *citire*): Păi vodă nu purta barbă? MITICĂ (*dă din nou clăbuc*): Ba purta… dar se „bărbierea" şi el. NEPOTUL (inte*resat): U*nchiule, nu dai perdaf? MITICĂ (indi*gnat): P*erdaf? Mă, da mahalagiu mai eşti… Se zice „contra" pe boiereşte… N-ai auzit şi tu la bărbierii de lux: „Domnu', daţi contra?"

NEPOTUL: Dumneata nu dai contra?

MITICĂ: Dimpotrivă… dau… uite, şi sunt gata.

ANA (femeie ca de treizeci de ani, foarte frumoasă, dar cu faţa obosită de griji şi necazuri, gospodină harnică, muncită de nevoi, intră cu un braţ de lemne): Mitică, parcă te-ai duce la nuntă, frate. Cine naiba vine să te vadă azi? Abia te-ai sculat de pe boală, nici nu ieşi din casă, şi te razi în fiecare zi., *t*

(Nepotul încearcă să vadă de s-au copt cartofii.)

MITICĂ (la lighean, se spală arătând bucuros fereastra cu-soare şi bolta de viţă ruginită): Tu nu vezi ce soare e azi?… Luminează-te şi tu. Azi ies la plimbare…

ANA (*nu mai scormoneşte focul, privind brusc*): Ce, eşti nebun? A spus doctorul să nu ieşi din casă încă o săptămână.

MITICĂ (*uscându-se bine cu prosopul*): Parcă eu mă iau după toate prostiile doctorilor!

ANA: Parcă altfel vorbeai când m-ai trimis la Linica să vie frate-său să te vadă…

MITICĂ (*pornit pe jumătate pe glumă*): Mă prefăceam şi eu… Ce, tu ai luat-o în serids?

ANA (*amărâtă puţin*): Te prefăeeai?… Când aiurai?…

Când te ridicai la miezul nopţii în pat, în capul oaselor, şi ţineai discursuri?

MITICĂ (*vesel*): Discurs sincer… ai pomenit tu?… Aiureală curată, ca la Parlament.

ANA: Mitică, doctorul spune că a fost o pneumonie foarte serioasă… Ţi-ajunge două luni în pat… Vezi să nu te întoarcă.

MITICĂ (pipăindu-şi buzunarul de sus al hainei, absent): Aoleu, te pomeneşti că mă întoarce, şi atunci îmi vine inima în dreapta, cum vine la hainele întoarse buzunarul de batista.

ANA (*păţită*): Mitică, bagă de seamă. Dacă te întoarce boala e nenorocire… Nu mai avem nimic de vânzare în casă. Cum am dus-o în aceste trei luni, nici duşmanii noştri să n-o

7 T. v.

ducă.

MITICĂ: De ce? Lasă-i, dragă, s-o ducă încă şi mai rău.

ANA (*vede că el e haihui*): Mitică, tu ştii că am vân. duc şi ceasornicul pe care îl aveam de la mama, şi paltonul tău?

MITICĂ: Paltonul? (Fredonează necăjit.)

ANA: Ce era să facem? Altceva-nu mai avem nimic… de vânzare.

MITICA (*pe gânduri*): Nici nu-l plătisem măcar!… O să moară Jean de necaz. Acum cu ce ies eu?

ANA: Îţi trebuia lapte, doctorii, căldură…

MITICĂ: Parcă n-aveam eu destule călduri.

ANA: Urâtă viaţa, Dumnezeule…

MITICĂ (*neconsolat oricum*): Şi nu-ţi închipuiai că o să mă ia frigurile când m-oi vedea fără palton?

ANA: Mitică, dacă ai şti cum am intrat în iarnă!

MITICĂ (*s-a dus la fereastră*); Uite> azi e soare… cu ce ies eu din casă? Te pomeneşti că mi-ai vândut şi pardesiul!

ANA (face ordine, strângându-i cele de ras): Ara vândut în îi pardesiul.

MITICĂ: Ai! /. n

ANA: Păi ce era să mai faci cu el iarna?

MITICĂ (*decis*): Ies. atunci în haină…

ANA (*nu-i vine să creadă*): Ai să ieşi în haină, acum, în noiembrie? „v.

MITICĂ (*îţi caută hainele*): *Cţ* ştii tu? Asta-i şic… Ştii, să treciiasa, usure.1, în talie „când alţii au pe ei blană…

ANA (îngrijorătă de tot): Mitica, ai să răceşti. (Iese.)

MITICĂ: Ei, asta-i!

NEPOTUL * (pentru care operaţia cu îmbrăcarea lui Mitică e o operaţie care trebuie urmărită de aproape, cu interes): Unchiule; să-ţi scot pantalonii de la călcat?

MITICĂ (*dându-l deoparte*): Fugi, mă… asta-i treaba grea… Vrei să-i şifonezi din nou?… (Nepotul e la *pat şi* ridică salteaua, de sub saltea vrea să scoată pantalonii puşi la călcat.) Lasă, mă, n-auzi că nu-i pun azi pe-ăia?… Tu du-te la scoală…

t >… t.

NEPOTUL (*mândru*): Nu, că azi n-avem şcoală… Ne-a spus ieri doamna Demetriade.

MITICĂ (*tresărind, se apropie de el*): Doamna Demetriade? Cine e asta?

NEPOTUL: Doamna Demetriade, (*ce, nu ştii*?) doamna noastră.

MITICĂ (cerându-i cont): Şi cum o cheamă pe ea Demetriade? Cu o. e drept? (A rămas mult pe gânduri, pe urmă scoate fotografia patroanei din şifonier şi se uită lung la ea.)

NEPOTUL (*cu interes*): Unchiule, iar te doare capul?

MITICĂ (îl priveşte întrebător): V.

NEPOTUL (*explicându-i convins*): Qe câte ori te uiţi la poza asta, zici pe urmă că te doare capul.

MITICĂ (indignat): Ieşi afară, lighioană… (Nepotul iese, iar el, bolnav de dragoste, sprijină fotografia de oglindă de pe masă, – o priveşte lung. I se pare că ed îl priveşte de asemenea. Se duce spre stânga, verifică, se duce spre dreapta, iar verifică. Se aşuia din nou în faţă ei şi-i spune îndurerat): Mai spune-mi o dată să te iau de

nevastă…

nepotul, Jean goldenberg, mitică

(Se aud lătrăturile unui dine de fiecare dată când vine squ pleacă lume străină.)

NEPOTUL: Unchiule, a venit un domn.

MITICĂ (puţin jâstâcil, nu ştie unde să ascundă fotograf ia. O vâră sub tăviţa de pe masă).

JEAN (*intrând triumfător*): Bine, mă păcătosule, credeai că n-am să te descopăr? A descoperit Amundsen Polul Sud…

MITICĂR (*prompt*): Bun… Dar eu câţi poli am descoperit cu ocazia asta? (Aşte*aptă.)*

JEAN (*desfăcându-şi paltonul*): Un ban nu-ţi dau… pentru că eşti un păcătos…

MITICĂ (*cu o falsă indignare*): Ya să zică îmi tai creditul acum, în iarnă?… Bine că ştiu, bancher calic.

JEIVN (*s-a aşezat pe scaun*): Ascultă, ce-i cu tine? De ce nu te-a mai văzut nimeni?

MITICĂ: Stai în îi să semnăm armistiţiul… Scoate zece poli, deşi aş prefera două sute de lei… Face mai multă impresie.

JEAN (*scoate mănuşile şi pe urmă* portef cuiile-wl): Na!… Acum spune…

MITICĂ: Nu, scoate şi o ţigară, că n-am fumat de ieri.

JEAN (şi-a pus paltonul pe laviţa îngustă şi joasă de sub fereastră); Na… Acum spune, de ce n-ai mai dat niciun semn de viaţă?

MITICĂ (*simplu şi net*): Am fost bolnav.

JEAN (simplu şi net, şi el): Grav?

MITICĂ: Grav.

JEAN: Ai murit?

MITICĂ: Nu.

JEAN (*privindu-l afectuos*): Nici nu merită un măgar ca tine să se intereseze lumea de el… Acolo pe unde ai stat, nimeni nu ştia despre tine. Am întrebat pe Florian, pe Niculescu. Asta mi-a dat o adresă, da’ nu erai: Romană 287… (Cu ochii *calzi de simpatie:) Cred*eam că ai fugit cu vreo babă la Paris… Te ştiam dornic o >

de aventuri galante... MITICĂ (fumează cu poftă): Chiar aşa am şi făcut... Dragă, am tras un fox-trot cu moartea... E o babă cam uscată şi îndrăcită... însă dacă ştii

— → – cum s-o iei... (Nu termină.) Dar ia ascultă.4. Spune-mi şi mie, ce mai e pe la bancă?... (Se simte unde ar vrea să ajungă, nefericit, dar nu are curajul să întrebe de ce-l doare pe el.) JEAN (practic): Ţi-ai găsit!... Partea mea o aduc pe masă pe urmă Mai întâi spune-mi tu.

MITICĂ (cu un cheag greu în inimă): După ce mi-am dat demisia de la bancă... JEAN (apropo): Ei! Şi cu demisia asta a ta ce a fost? Nimeni nu mai înţelege nimic. MITICĂ (sincer şi cu tonul omului jignii): Dragă Jeane... sunt eu omul pe care să-l iei peste picior? Patroana, în loc să-mi fie?< recunoscătoare că fac lucrări suplimentare, a început să mă ia la vale... Cine e în locul meu acuma? JEAN: A numit directorul un om de-al lui. Unul colţuros şi strâmb, parca are nasul lipit cu pap... Când vorbeşte, parcă sughiţă... Eram foarte intrigaţi... (Iar îl priveşte cu un nou flux de simpatie...) De ce nu ne-ai dat, cel puţin noua, niciun semn de viaţă? De ce n-ai trimis la mine acasă? MITICĂ (topit de dor): Nu ştiu, mă... Eram obosit şi dezgustat.

JEAN (*lachinhidu-l sec*): *Cel* puţin nevoie de parale n-aveai?

MITICĂ: Am încasat nişte bani a doua zi... Ni i-a trimis...

JEAN: Aşa-i, altminteri, desigur, nici nu-ţi dădeai demisia...

MITICĂ (*cu o supărare cordială*): Când. Ţifoi arde una acuma... Vream să-mi caut o slujbă. Dar a început febra... Nu mai ştiam nici ce e cu mine. De vreo două săptămâni sunt ceva mai bine.

JEAN (*se uită la cadre, examinează*): N-ai ieşit până acum din casă? Nu-i vorbă, că a plouat tot timpul... trei luni de ploaie, mă! Abia de ieri a ieşit soarele.

MITICĂ (*privind fereastra cu bolta de viţă ruginită în soare*): Scumpul meu amic a ştiut că mă fac bine... Ieşim pe Calea Victoriei. Acum sunt gata: (Se duce după paravan

şi îşi pune pantalonii buni.) Dar, ia ascultă, cum de ai aflat adresa mea acum?

JEAN: A venit… nu ştiu ce treabă a avut la casierie… Muntenescu de la Franco-Română… Tot el ne-a spus că ai fost bolnav… (Şi-a adus aminte.*)* S-*o fi văzut* pe *bi*ata Angela!…»

MITICĂ (şi-aduce aminte că „l-a înşelaise strâmbă ca în faţa unui fel de mâncare care nu i-ar place): A»!

JEAN (*povestind cu firescul funcţionarilor plictisiţi*): Şi directorul tocmai trecea pe la noi… cum a auzit că e vorba de tine, a venit imediat.

MITICĂ (văzând că Jean nu-i dă tocmai ştirile care-l interesau): Dar ascultă, ce schimbări mai sunt pe acolo?

JEAN (*vag*, *indiferent*): O mulţime… Aşa, ştii, acuma a trecut biroul contabilităţii în locul acelui al casierului şi viceversa.

MITICĂ (cu gândul aiurea, arzând mocnit): A, bun!… (Enervat pentru că nu-i spune ce-ar vrea el să ştie, prăpădit să afle, totuşi vrând să pară indiferent:) Dar altceva?

JEAN: Da, Buiac şi-a cumpărat – cine naiba 1 – 6 fi sfătuit? – o gambetă-… Mă, ce am râs… Ştii, ne gândeam la tine… ce te-ai fi amuzat…

MITICĂ (îndrăgostit, timid şi nervos): Asta-i tot?

JEAN (*vag*, *indiferent*, *încurcai*): Mai sunt destule… Ştii, acum cu fabrica… au făcut un serviciu nou… Mi-au dat mie fişele lui.

MITICĂ: Va să zică, schimbări de serviciu. (*Cu ocol nervos*:) Dar directorul cum se mai comportă?

JEAN (cu un ton neglijent, în timp ce îşi încheie un şiret desfăcut la pantof): A., că şi uitasem să-ţi spun. S-a logodit cu patroana.

MITICĂ (ţâşneşte într-un marş-marş, pe care-l fredonează desperat şi închis în el. Pe urmă se opreşte pe gânduri şi revine indiferent parcă, dar cu o urmă de drojdie în suflet): Altceva, mai important, dragă… ceva despre bancă…

JEAN (*vesel*): A… te interesează?… Am făcut un chef

cu ăia de la Franco-Română… (încălzit:)

Mă Mitică, dar ştii ce chef?… Marinoiu sc. 7.

suise pe masă, mă, şi cânta din galoşii mei. Bădeslu şi-a pierdut cravata şi pălăria…

MITICĂ (are aerul că se interesează, abătut): Da… da…

JEAN (*nu observă*): Mă s-a îmbătat nebunul ăla de Ghiţă… (Şi când îl vede, îngrijorat:) Dar ce e… ce ai?

MITICĂ (căutând să se ascundă, cu oarecare dispreţ): Nimic. (Dar se cunoaşte că e pierit cu totul.)

JEAN: Ce ai, mă? Uite ce palid ai devenit…

MITICĂ (fredonează într-un iz de parodie, cu un ton de dispreţ îndurerat): „S-a dus, să nu mai vorbim de ea”… (Cântă, pe masă, cu degetele, ca la pian.)

JEAN (şi mai îngrijorat): Dar ce ai, mă?… (Îl examinează atent.) Ai un cap!

MITICĂ (*cu un ton amărât, căutând să fie vesel parcă*): Nimic, mă, impresia… Ştii, aşa sunt eu când aud de un chef la care n-am luat parte! (Şi profund sincer, din toată inima:) Ah, un chef…

ce n-aş da acum să fac un chef…»

JEAN: Tocmai! Noi ne gândeam la tine… „Mă, unde o fi Mitică?… Mă, ce e cu Mitică?”

MITICĂ (se frământă, luptă să nu-i dea lacrimile): Nimic…

JEAN (*vede că nu e glumă, dar crede că e boala de vină*): Ascultă, mă, ţie nu ţi-e bine… Bagă de seamă… Mai bine culcă-te iar în pat…

MITICĂ (*făcând gimnastică*): Fugi, mă, că n-am nimic… Dimpotrivă, ieşim pe Calea Victoriei. (S-a *ridicat.)*

JEAN: Ai înnebunit?

MITICĂ (*parcă ar bea vin, cu o uşoară desperare*): Taci din gură… Vreau să văd strada… să văd soarele… să văd femei frumoase… (Oftează cu gândul *în trecut.) Mă… de când n-am* mai fost la Capşa…

JEAN: Dacă vrei, mergem… Afară e o minune… S-a uscat, de vânt, noroiul…

v A-MITICĂ (*încântat de imagine*): încep femeile să

iasă… Mă, pricepi? O să vedem azi pe Calea Victoriei o femeie frumoasă, două, douăzeci… unele după altele. (Se îmbracă *repede cu costumul lui de crai vag demodat, dar „bine”*.)

JEAN (serios, îşi îmbracă iar paltonul): De ce douăzeci? Sunt mult mai multe.

MITICĂ (*a rămas visător*; *pe urmă*, *cu un ton voit neglijent*): Dar ia ascultă, când a fost logodna aia? A fost lume?

JEAN (a uitat): Care?

MITICĂ (*nervos*): A directorului cu patroana…

JEAN (firesc, indiferent, îşi pune fularul): Nu ştiu, mă… că mi se pare că n-a fost nicio logodnă… (Se Vede că era o chestie care nici nu-l prea interesa.)

MITICĂ (*nesfârşit de bucuros*, *dar şi strepezit*, *înfuriat*): Cum n-a fost, mă tâmpitule?… N-ai spus tu adineauri?…

JEAN (iar fără niciun pic de interes, plictisit puţin): Fugi, dragă, de aici… N-a fost nicio logodnă…

O o / – o

Era numai vorba…

MITICĂ (*îl ia de guler*, *urlă la el*): Bine, mă idiotule, de ce nu-şi spus că s-au logodit?…

JEAN (*„asta-i acum”*): Ei, şi dacă ţi-am spus? Am spus şi eu ce-am auzit… Şi pe urmă, nu e totuna?…

MITICĂ (*îl priveşte uluit*, *strepezii*): Totuna! (*Se îndreaptă spre uşă*.) Hai să plecăm mai repede, că sunt în stare să te gâtui.

JEAN: Ce, iar vrei să faci inspecţia automobilelor la Capşa? Fugi de aci, că te întoarce boala…

MITICĂ (*fierbând*): Hai la Capşa…

JEAN (*văzând că a rămas în haină*): Eşti nebun? Cum să ieşi în haina?

MITICĂ (*fierbând*): Auzi? îmi spui întâi că directorul s-a logodit cu patroana, şi pe urmă…

JEAN (*candid*): Când ţi-am spus eu? Dacă te iei după zvonuri… Mai întâi că de luna viitoare nici nu mai e patroană… A scăpat de bancă. A încheiat cu Valtezeanu, eu

Buiac şi alţi doi o convenţie... Ei îşi iau asupra lor banca şi ipotecile caser iar ea le cedează aprobarea pentru fabrica de la Bocşa. Ei, ce zici de o asemenea prostie? O afacere. ea asta... Să vezi ce-o să scoată de aci Valtezeanu şi Buiac. Se umplu de bani. Mare prost ai fost şi tu c-ai dat-o.

MITICĂ: Foarte bine a făcut, A fost o femeie cuminte... Ducă-se dracului de bancă. Pe urmă se putea încurca şi cu fabrica asta... cine ştie cum...

A t...

În afaceri de-aştea, oamenii cinstise-ncurcă. Bine a făcut. Aşa, scapă cu casa fetiţei curată.). O V'f-JEAN: Asta vrea şi ea mai întâi de toate. Are alte planuri. S-a hotărât să se muţe la Paris. Se face desenatoare la o casă de mode acolo.

Are un talent straşnic.

MITICĂ (gata să cadă de pe scaun, rămâne încremenit, întreabă sfârşit, cu glas moale): Pleacă la Paris?

JEAN (*furios*): Ei, vezi că eşti idiot... Spun şi eu ce-am auzit, şi tu, parcă ţi se face injecţie în şira spinării! (încr*untat:) N*u-ţi maispun nimic... De ce eşti sigur că pleacă la Paris?

MITICĂ (*scâncit*): Eu sunt sigur?

JEAN (*precipitat*): Poate că totuşi nu pleacă. Poate că rămâne aci şi deschide cu nişte prietene ale ei un atelier de croitorie... A spus chiar ea asta, fetelor. Zice că la parter face un atelier de mode şi confecţiuni. S-a şi înţeles eu prietenele ei. Vor lucra împreună. Ea zice că acolo se pricepe. Pretinde că are să deseneze nişte modele, să înnebunească toate bucureştencele.

MITICĂ: Şi de unde naiba ştii tu toate astea?

JEAN: Păi o spune ea la toată lumea. Într-o zi chiar în birou. Zice că atunci când n-o mai auzi cuvântul „bancă" face un chef de trei zile.

MITICĂ (*sare*): Cu cine face cheful?

JEAN: Ei, şi tu acum... A spus şi ea o vorbă acolo...

MITICĂ (*nervos*): Hai! Ai dreptate, mergem la

unchiu-tău. Mi-a vândut soră-mea paltonul, când eram bolnav.

JEAN (mânios): Nici vorbă de asta... Şi pe urmă, acum? Tu nu vezi că e douăsprezece şi jumătate? (Caută mult, nu ştie ce hotărâre să lă şi, necăjit, apoi, îşi dezbracă sacadat pa tonul.) Na paltonul meu.

MITICĂ (*înduioşat*): Şi tu nu te-mbolnăveşti?

JEAN (*izbucnind furios, aproape cu accent*): Sigur că mă îmbolnăvesc. C-aşa eşti tu... idiot... întotdeauna încurci toate alea.

MITICĂ (*mişcat, cu simpatie*): Atunci, ia-ţi paltonul şi slăbeste-mă. *f*».

JEAN (tot supărat): Şi să te îmbolnăveşti iar? Eu n-am fost bolnav cel puţin... (Îl îmbracă, bombăne furios:) Dar aşa eşti tu!... (Îi pune mânios fularul lui, îi ridică gulerul şi vrea să se întoarcă. Mitică îl opreşte brusc: „Stai!" Şi apoi, încet, îi ridică şi el lui gulerul... la haină.)

MITICĂ: Hai! (Ies amândoi, scena rămâne un timp goală.)

ANA (intră după un timp şi constată cu părere de rău că Mitică n-a ascultat-o): A plecat. (începe să deretice prin cameră, iar când aude lătrături de câine, se uită pe geam, să vadă cine vine. Trec prin dreptul ferestrelor patroana şi subdirectorul. Ana le iese înainte la intrare şi le deschide.)

ANA, PATROANA, SUBDIRECTORUL

ANA (intră, conducând respectuos înăuntru pe patroană şi pe subdirector, tot aranjând şi potrivind scaunele, fotoliul): A plecat mai adinea-*

un... Azi a ieşit întâia oară din casă. i

PATROANA (nervoasă, către subdirector): Poftim! (Către Ana, cu surprindere:) Dar ce, a fost bolnav?

ANA (*cu mâna la gură*): Rău de tot, doamnă. (*Îi îmbie iar, dar cei doi vor rămâne în picioare lot timpul.*) Am crezut că moare... Douăsăptămâni n-a ştiut de el. PATROANA (îndu*rerată, mi*ra*tă): B*ine, dar nu trebuia lăsat să plece de acasă. (Către *sub*director*)* Ş*i noi, care n-am ştiut nimic... ANA (i se par*e că tot* n*u* e *aranj*a*t în casă*)*:* A*iura* întruna.

SUBDIRECTORUL: Asta nu e la el semn că e bolnav.

E aiurit şi când e sănătos. PATROANA: Bine, dar cine l-a îngrijit în tot timpul ăsta?

ANA (firesc): Cum cine? Eu.

PATROANA (ca şi cum ar fi făcut o gafă, dar cu prietenie şi părere de rău): Iertaţi-mă, doamnă…

fără îndoială… Dumneavoastră trebuie să ţineţi foarte mult la… i t

ANA (*modestă*): Oh, doamnă.

PATROANA (*rd aşa puţin de gelozie*): Da… de…» Uitaţi de te am venit… Domnul Mitică Popescu mai avea de luat nişte bani de la banca…

Se fac acum nişte socoteli şi. lichidări şi s-a constatat că dumnealui avea dreptul să ia leafa pe şase luni în momentul 1 plecării.

ANA (*surprinsă* şi *fericită*): Dar… dar… doamnă… «eu nu ştiu… nu cunosc regulile la bancă…

— o credeam că Mitică a fost dat afară!

PATROANA: Şi pe urmă… e ceva foarte complicat… (A găsit *o explicaţie.) S-au* descoperit în registre nişte gratificaţii pe care el nu le-a – ridicat. Azi i-am aflat abia adresa la bancă.

ANA: Dar ce fericire, doamnă… Ce bine are să-i pară şi lui!

PATROANA: Vi se pot încredinţa dumneavoastră aceşti bani?»

ANA (*jignită de bănuială*): Dar, doamnă… cum credeţi dumneavoastră.

PATROANA (*nervoasă*): Desigur că da… Domnule subdirector, fii te rog bun şi înmânează suma datorată.

SUBDIRECTORUL (serios şi solemn ca de obicei, întinde plicul, dar e cuprins de scrupule şi mai consultă odată cu privirea pe patroană, care-i confirmă că e în regulă…): Îi spuneţi că nu e nevoie de chitanţă, căci a semnat subdirectorul în locul lui. (Îi dă un plic cu parale.)

PATROANA (*luând un pachet de la subdirector*): *Şi* aici am adus un paltonaş pentru copil… Sunteţi bună să-l chemaţi înăuntru…?”

ANA (*aducându-şi aminte că e amărâtă*): Aoleu, pentru blestematul ăla... că face praf tot ce pune pe el... Acum e cu copiii pe uliţă „se bate... îl chem numaidecât. (Iese şi i se a*ude* v*oce*a *în stra*dă.) *M*itică... *Mitic*ă...

PATROANA, SUBDIRECTORUL

PATROANA (*detectivă sentimentală*): Ai văzut cum ne-a privit?... Trebuie să fie de o gelozie... De toată lumea se teme să nu i-l ia. SUBDIRECTORUL (încurcat*): Da... nu*... nu... dumneavoastră... Nu pare să fie rea. PATROANA (convinsă): Lasă-mă, *n-ai văz*ut ce. acră era când am vorbit de copilaş? Îţi spun eu că Am un ochi în privinţa asta... Ce, n-ai văzut ce bănuitoare m-a privit? Mă întreb unde o fi găsit-o... Cum de l-a încurcat s-o ia de nevastă?! SUBDIRECTORUL (mereu grav, dar îndoindu-se)*: De, pare* o *fe*m*eie, harnic*ă şi cu dragoste de casă... Ai văzut, de bani i-o părut bine... Uite, pare gospodină. (Arată casa.) PATROANA (surâde): De u*nde?* N*u ve*zi că e harpi*e, asc*ultă-mă pe mine... Mă întreb dacă nu e datoria mea fată de un om care m-a salvat... t să-l scap şi eu de o astfel de femeie. SUB*DI*RECTORUL (ţeapăn): O să fie greu... Se pare că o iubeşte... >

PATROANA (*copilăroasă*): Cum o s-o iubească?...

SCENA 5

ACEIAŞI, AN ŞI NEPOTUL

ANA (*zgâlţâindu-l pe nepot, care venea cu un şirag de mosoare la gât*): Dezmeticule... trebuie să te adun de pe drumuri... Mosoare-ţi trebuie... Ia uite ce ţi-ai făcut din haine!

PATROANA (priveşte pe subdirector cu înţeles „Ia uite ce harpie!”). ANA: Sărută mâna doamnei, şterge-te! (*Îi şterge* nasul cu ş-orţul.) PATROANA (a desfăcut pachetul, scoate un paltonaş): Vino încoace, micuţule... (Îl îmbracă.) Aşa... ia uite ce bine îi vine... SUBDIRECTORUL (încântat de ispravă): Pe măsură.

Mă rog... (Deşi *e toc*m*ai pe* d*os.) A*NA: Vă mulţumesc, doamnă, că, uite, intrăm în iarnă şi n-avem de nici unele. Că de când cu boala lui Mitică... PATROANA: Păi dacă a fost bolnav... de ce a ieşit pe frigul ăsta?... Ar trebui... ANA

(cu o durere de soră): *Da parcă poţi să* te înţelegi cu el? Ce, ăsta e om de înţeles? PATROANA (vede aici un spirit *meschin de ceartă şi-l priveşte cu înţeles pe subdirector. Pe urmă, către Ana, îngrijorată):* Totuşi., *poate că* ar trebui să fii mai înţelegătoare cu el... E un om de

O în inimă, doar puţin cam copilăros... are nevoie de îngrijire, de cineva care să vegheze asupra

lui. Doamne fereşte de o nenorocire... Dacă-l i întoarce boala? ANA: De, ştiu eu?... Dacă nu vrea să» înţeleagă...!

Îşi face de cap... Şi aşa, dacă n-aş fi fost eu... PATROANA (stânjenită): *Proba*bil că vă iubeşte. ANA (vorbeşte *aşezat, familiar): El a* ţinut totdeauna la mine... Da' cred că e masi mult obişnuinţa... Mai ales acum, aproape car nu mai putem unul fără altul. PATROANA (fără să vrea): A*h!... (îl priveş*te pe subdi*rector.)*

SUB DIRETCTORUL (priveşte ţeapăn şi precrcupat în tavan).

ANA: că mai ales de când mi-a murit bărbatul şi s-a mutat el la mine...

PATROANA (nefericită): Oh!...

SUBDIRECTORUL (cu înţeles patroanei, tot ţeapănşi cu ochii în tavan): O să fie greu...

PATROANA (*enervată, îndurerată, bâlbâie*): E mult de când s-a mutat la dumneata?

ANA (*nevinovată*): Sigur, de mult... De când s-a întors din război... Bietul bărbatu-meu a venit bolnav greu... Ştiţi, din tranşee... Aşa

D f 7 i)

că dacă n-ar fi fost bietul Mitică, nu ştiu, zău; cum am fi dus-o. Aproape că el ne-a ţinut pe toţi..."...

PATROANA (*praf făcută, face sforţări ca să poată vorbi, leagă greu vorbele*): Oh... va să zică... încă de pe atunci, de când trăia bărbatul dumitale?

ANA (înger): Sigur.

PATROANA (nu poate pricepe, înghite în sec nedumerită, nu mai are nici glas, totuşi până la urmă izbuteşte să întrebe cu o voce sleită): Şi bărbatul dumitale?

Ce spunea?

ANA (*zâmbitoare*): Ce să spună…? îl iubea ca pe un frate… Dacă vă spun că Mitică aproape ne ţinea pe toţi… El purta grija casei…

PATROANA (a renunţat, nefericită): Hai să mergem! (Îl smuceşte pe subdirector.)

SUBDIRECTORUL (*patroanei*): Când vă spuneam eu…! E isnoavă veche…

PATROANA: Atunci, bună ziua, doamnă.

ANA: Bună ziua, doamnă… Vă mulţumesc foarte

7» – mult… Sărută mâna la doamna… dezmetipule…

PATROANA (*priveşte copilul cu duioşie*): E frumuşel! (*îndurerată*:) Are ochii lui tată – său.

ANA (*o clipă mirată*): Nu, seamănă mai mult cu mine şi cu» Mitică. Are ochii lui Mitică.

PATROANA (priveşte mai nenorocită pe subdirector) Haide! (L-a smucit de mână atât de puternic, că omul era să cadă.)

ANA: Mitică îl iubeşte de parcă ar fi al lui.

(Patroana şi subdirectorul se privesc aiuriţi.)

PATROANA (către subdirector, cu înţeles: „Ce zici de asta?”).

SUBDIRECTORUL (meditează şi, cu darul lui de a pricepe totul, priveşte şi el cu subînţeles, şi îi spune cu afecţiune Anei): A, copilul îl aveţi de la bărbatul dumneavoastră?

ANĂ (*uimită*, *trece în faţă*:) Dar cum? De la cine să-l am?

PATROANA (ca să repare gafa subdirectorului, când vin cei doi mai în faţă): Scuzaţi, doamnă, noi credeam că e copilul lui Mitică…

ANA (*firesc*): Nu, doamnă, frate-meu n-a fost niciodată însurat şi nici nu are vreun copil… Eu as st îi că nu-mi ascunde nimic.

* 9

PATROANA (o clipă încremenită, şi pe urmă pasionat, precis): Cum? „Fratele dumneavoastră”?

ANA (în modul cel mai firesc din lume): Frate-meu…

Mitică.

PATROANA (transfigurată de uimire): Cum? Mitică e fratele dumitale? (Rămâne aşa îndelungă vreme, căci nu-i vine să creadă, privind-o cu un început de nădejde.) Şi dumneata eşti...; eşti sora lui? (S-a zăpăcii şi gesticulează pe dos, nesigură, ca şi când i s-ar încurca mâinile.) El... adică... (O îmbrăţişează pătimaş.) Ah... –, ah...

SUBDIRECTORUL (îşi pune ochelarii, îi scoate, îi şterge, iar îi pune, şi priveşte nedumerit izbucnirea patroanei; e scos dintr-ale lui, ca şi când ar fi greşit o adunare).

PATROANA (în fierbere, încântată către subdirector, cercetându-l ca şi când el ar fi susţinut asta): Auzi?... Sora lui!... Nu e harpie, e sora lui", (Se întoarce şi, brusc, Anei:) Eşti sigură?

ANA (ridică din umeri cam nedumerită): Aşa cred.

PATROANA (de zăpăcită ce e, nu mai ştie ce face, îl trage pe subdirector de haină, de guler, certându-l): înţelegi? E sora lui... El e fratele ei...

SUBDIRECTORUL (*nedumerit de ceartă*): Dar nu-nţeleg de ce sunt ei i de vină.

PATROANA (o îmbrăţişează din nou... pe Ana, apoi, brusc şi uimit): Sora lui!...

SUBDIRECTORUL (*cu conştiinţa împăcată*): Văzut-ai comedie? Am făcut bine că i-am încredinţat banii.

PATROANA (*jignită*): Parcă de asta-i vorbă acum...

ANA (e din ce în ce mai nedumerită, hotărât lucru nu înţelege nimic).

PATROANA (se opreşte brusc din mişcarea ei, febrilă): Unde e acum?

ANA: A plecat cu domnul Jean Goldenberg.

PATROANA (*insistent*, *nervos*): Unde e? Unde poate îi găsit?... Trebuie să-l văd imediat.

ANA (contrastând prin calmul ei nedumerit): Cred că pe Calea Victoriei.

SUDIRECTORUL (*mocnit*, *furios*): La Capşa, rezemat de bară „C

PATROANA: Lasă-l acum. (*Pe gânduri*, *nervoşi*) Cum

facem să-l aducem?

SUBDIRECTORUL: Mă duc cu maşina şi-l aduc imediat.

PATROANA: N-are să vie… cunoaşte probabil maşina… Ce e de făcut? N-am pic de răbdare… (Caută mereu, *grăbit, pe gânduri*.)

SUBDIRECTORUL: De, ştiu eu?! Că mi-o stat mintea-n loc…

PATROANA: Ah!… Am găsit!… Ai un plic de carte de vizită?

SUBDIRECTORUL: Sigur că am.

PATROANA (*încearcă să scrie, nu poate*): Te rog scrie dumneata, eu nu pot. Ăă… (Dictează *nervos:*) „Domnule inspector, de la bancă ne-au dispărut acte importante. Bănuielile cad asupra funcţionarului Mitică Popescu… Noi suntem aci, la el acasă, ca să împiedicăm orice manevră… Arestează-l, te rog, imediat… ca să nu dispară pentru percheziţie… Individul poate fi găsit în faţa cafenelei Capsa”.

ANA (*speriată*): Dar, doamnă!…

SUBDIRECTORUL (nedumerit şi el): Doamnă…

PATROANA: Laşă, că ştiu eu ce fac. (*Se uită la brăţară*.) Domnule Stupariu. Ai trei minute până la poliţie, două de vorbă cu inspectorul Gheorghiu, două la Capşa, şi încă trei aci. Fac zece minute… Dacă faci mai mult, dau afară şoferul. Dă orieeexplicaţii inspectorului… Alarmează-l. (îşi aduce aminte şi o îmbrăţişează spontan pe Ana.) *E sor*a lui!

SUBDIRECTORUL (pregătindu-se grăbit şi, greoi de plecare, mişcat): În zece minute sunt aici. (Şi înainte de a ieşi: „după o scurtă ezitare:) Văzut-ai comedia comediilor? Ea e sora lui… El e fratele ei-vv (Nu ştie ce să mai facă, emoţionat şi grav, sărulă brusc pe Ana pe creştet.) Mă rog iertare, stimată doamnă, dar de atâtea încurcături, m-am conturbat şi eu de cap. (O mai salută milităreşte.) Scuzaţi, doamnă… Compliment… Respect… (Iese zăpăcit, revine din prag peste nepot şi Ana, care îl conduceau.) Mi-am uitat pălăria…

PATROANA (*extrem de veselă*): Aşadar, n-are nici metresă, mei copil... nici copil, nici metresă... (0 scutură *de umeri pe Ana.*)

ANA (mereu, mereu nedumerită): Doamnă, dar nu înţeleg nimic!

PATROANA (veselă şi obosită de atâtea emoţii, s-a trântit în fotoliu): Pentru că e foarte greu... pentru că e imposibil de înţeles! (Dă fără să vrea tăviţa de pe masă la o parte, dă peste fotografia ei pe masăf pe care Mitică abia avusese timp s-o ascundă, o priveşte mirată.)

ANA (explicândy căci nu pricepe mirarea ei): Asta-i fotografia lui din sertar.

PATROANA (*priveşte, şi pe urmă, simplu*): Asta-i fotografia mea. Ce sertar?

ANA (o priveşte pe ea, priveşte poza): A!!

NEPOTUL (se vârâse şi el între ele): Asta-i poza de-l doare capul pe unchiul... (Ana îi dă cu palma peste gură pentru obrăznicia tui, apoi clatină din cap.) Da, da.

PATROANA: Dar ce sertar? Cum a ajuns asta la el?

ANA (îşi aminteşte de Mitică, face legătura): Acum înţeleg eu... (Trage un sertar, eventual la şifonier, şi-i arată.) o ascundea de obicei aici.

PATROANA (se uită şi merge ta scrin, se uită în sertar): Dar ce-i aici?

ANA: O dată, când am aranjat sertarul, am dat peste fotografia asta, ascunsă aci... Ia uite ce mai are...

PATROANA (scoate, interesată, mirată, o mănuşă): Mănuşa asta desperecheată? (O încearcă şi constată pe loc.) Asta-i mănuşa raea! (O arată demonstrativ.) Cum o fi ajuns la el?... (Conţinutul sertarului o pasionează, scoate* un pachet de ţigări, le priveşte mereu uimită.) Ia uite, ia uite... (Cu ochii mari:) Dar ce? El nu fumează?

ANA (nedumerită): Ba da...

PATROANA: Atunci... (Surâ *de cald pe gânduri. J Uite*: „Georgeta”! Astea sunt ţigări aduse din străinătate „ astă-vară. Un fabricant de ia Bruxelles mi-a făcut cadou câteva cutii de ţigări, anume făcute pentru mine, marcate cu numele meu. Când am ajuns acasă mai aveam câteva şi am

dat fiecărui funcţionar câte zece... Uite, Mitică le-a păstrat... Nu le-a fumat... (Surâde înduioşată.) *E fenomenal... (Mai* dă peste ceva.) Şi *astq. ce e aici?* O tăietură din gazetă, un compte-rendu de la bal*ul Obolului... (c*iteşte râzând) numele meu *subliniat cu* roşu. Iar! Altă tăietură. (Citeşte cu atenţie:) „Cine *a găsit un căţel* alb cu bot negru e rugat să-l aducă la doamna Demetriade, str. Lipscani nr. 4 bis, unde va primi o bună recompensă". (Surâde înduioşată, uimită *şi destul de fericită.) Ah, şi pe ăsta l-a păst*rat... (Ascultă o clipă în ea însăşi, *apoi, către Ana:)* E*i bine, d*oa*mnă, şi eu... şi eu...* (încurcată, foarte mobilă:) Ce te uiţi *aşa! a mi*ne?*... Sigur... găseşti* la urma urmelor că nu este un tip

O I

delicios? Ei, da. ANA (*bănuind uimită, fericită*): Pe Mitică? PATROANA (*vin amândouă în faţă*): Da, da, da... (Încu*rcată:) M*i-e drag. Ei, da, îl iubesc pe Mitică, pe trăsnitul, pe naivul, pe unicul Mitică, pe această fermecătoare puşlama sentimentală, pe acest fanfaron cinstit, loial... M-am săturat de ipocriţii eleganţi, m-am îmbie's it de prost i-a aşe zată... ANA. (emoţionată d*e toi): Îl iubeşt*i pe Mitică?

Dar dacă l-ai cunoaşte cum îl cunosc eu... PATROANA: Desigur că da! Cu atât mai bine, îl vom scăpa de mizeriile pe care i le fac proştii practici... Vreau să-l apăr... Mitică e un copil mare.

ANA (cu mâna la gură): OL adevărat.

PATROxlNA: Şi pt» ostreescut... Oh, n-am văzut un copil mai prost-crescut... Dar am să-i arăt eu lui!... (Sigură de ea.) *De acum n*u mai merge!...

NEPOTUL (aude lătrături, aleargă speriat la fereastră, apoi la uşă).

SCENA 6

PATROANA, ANA, SUBDIRECTORUL, INSPECTORUL, JEAN, MITICĂ, UN GARDIAN

(Apare întâi eroic subdirectorul, apoi inspectorul. Urmează agentul, care ţine pe Mitică de braţ, şi Jean.)

SUBDIRECTORUL (arată cu gambeta cum ar arăta

cu baston de mareşal) L-am. & dus.v.

MITICĂ (către agent, căruia patroana îi face semn să-şi ia mâna de pe el): Te rog să nu pui mâna pe mine!... întâi să te speli pe mâini.

INSPECTORUL (*monden*, *subţire*, *intervine totuşi*, *profesional*): Taci din gură, puşlama... Las, că vă cunosc eu pe toţi... Mă prind că nu eşti la prima lovitură... O să te cercetăm noi...

JEAN (*speriat*): Garantez eu pentru el... Eu...

MITICĂ: Poftim, şmechere cu mustăţi...! (Abia acum, când se întoarce, dă cu ochii, uimit, de patroană.) Dumneavoastră? (Se descoperă)

INSPECTORUL (*îşi scoate pălăria*): Sărut mânuţele, doamnă... Vi l-am adus.

PATROANA.

— Foarte bine, domnule inspector... Eşti un inspector prompt!

INSPECTORUL (*încântat că a fost de folos, dar foarte autoritar*): Dar ce a furat puşlamaua asta?... Ceva însemnat, desigur...

PATROANA (*simplu*): O, foarte însemnat... inima mea...

(Un surâs încremenit în privirile tuturor. Mitică e şi el uimit, emoţionat.)

INSPECTORUL (nu ştie ce să creadă, priveşte aiurit, încruntat, în jurul lui): Dar... adică... Ei, drăcia naibii!

PATROANA (*fermecător indignată*): Ce? Ţi se pare un lucru fără importanţă?...

INSPECTORUL (*a priceput şi el gluma, se scarpină în cap şiret*): Dimpotrivă, eoniţă... şi sunt chiar încântat că am prins la timp un hoţ atât de periculos. Nici vorbă să-i mai dau drumul. (Cu u*n* z*âmbet prelungit:)* *N*u e mai puţin adevărat însă că de la o vreme încoace, furturile de acest soi s-au înmulţit îngrijorător... Ne cam dau de lucru...

PATROANA (*frumoasă*, *femeie*): Tot trebuie să fie şi poliţia bună la ceva.

INSPECTORUL: Fără îndoială, frumoasă doamnă... Numai că în cazurile acestea, grozav ne-ar conveni să fim

noi, poliţiştii, în locul hoţilor!

MITICĂ (*după ce l-a privit fix*): Din obişnuinţă... se vede...

INSPECTORUL: Poftim... ingratul... Vezi să nu te arestez de-a binelea, amice.

PATROANA: Lasă-mă pe mine; şi ai să vezi.

INSPECTORUL: Cu alte cuvinte, poliţia şi-a terminat glorios misiunea?

GARDIANUL (*către Mitică*): Văd că pe aci se fac schimbări mari... Dar eu vreau să ştiu, cu ţigara mea zilnică ce fac?

PATROANA: Ce ţigară?

JEAN: El e agentul de circulaţie de la Capşa...

PATROANA (*vine spre el*): Dumneata eşti agentul de circulaţie de la Capşa?... Dumneata chiar?... (Gardianul *salută, dar ea devine brusc mânioasă.) Bine* că te întâlnesc... De când vream să-ţi scot ochii...

INSPECTORUL (*îngrijorat*): Doamnă, ce s-a întâmplat? Ce nemulţumire aveţi?

PATROANA (*fierbând*): Va să zică dumneata eşti cel care mă ţii în loc la Capşa câte un sfert de oră! De atâtea ori am întârziat din pricina dumitale...

INSPECTORUL: Cum asta?

PATROANA (*fierbând mereu*): Aşa mă ţine în fiecare zi. S-adună zeci de maşini... Urlă claxoanele de înnebunesc...

GARDIANUL (*grav*): Datoria, doamnă, datoria...

PATROANA (îl priveşte lung): Ce datorie?

JEAN (*foarte firesc*): Datoria către Mitică... (Când *vede nedumerirea tuturor, explică:) Au* o înţelegere amândoi. Mitică stă rezemat de bară, şi când apare maşina dumneavoastră îi face semn lui... Atunci: stop! (Face semnul *„stopului”) Se opresc* toate maşinile...

PATROANA (uimită, i se pare că nu pricepe; scandalizată, clatină din cap către inspector, ca şi cum i-ar spune: „Ce zici de asta?”: Asta era!

INSPECTORUL (*indignat*): Şi până când se întrerupe circulaţia?

JEAN (*către patroană*): Până când Mitică v-a admirat destul... Atunci îi face cu ochiul agentului, şi stopul se ridică. Pe urmă se duce şi îi dă o ţigară... (Cu impor*tanţă:) o ţig*ară Tomis...

PATROANA (*cu o ciudă gingaşă*): Admirabil... Aşa poliţie zic şi eu!

INSPECTORUL (*monden*): Atunci, sărut mâinile, doamnă, la revedere, domnilor...

JEAN (când inspectorul dă mâna cu Mitică): La aşa hoţ, aşa poliţie!

(Inspectorul iese.)

SUBDIRECTORUL (o priveşte cu gravitate profesională pe Ana): Nu e serios, doamnă...

ANA: E un băiat tare cuminte.

SUBDIRECTORUL: Ei, minte are el destulă, dar nu-i toată bună...

ANA: A luat premiul întâi în toate clasele primare.

SUBDIRECTORUL: Nu e serios... La noi în Ardeal, când o muiere frumoasă zice da; un bărbat serios nu zice nu.

PATROANA: Şi acum, vă rog să mă lăsaţi un minut cu acest domn.

MITICĂ (face un cap speriat).

SUBDIRECTORUL: Vedeţi să nu scape iar, doamnă... că eu îs om bătrân, şi la poliţie nu mai merg.

(Ies în stânga subdirectorul, Ana, Jean, nepotul.).

SCENA 7

PATROANA, MITICI

PATROANA (venind spre el, luminoasă, ameninţătoare): Cum de ai îndrăznit...?

MITICĂ (întrerupescurt, ridică mâinile): Mă predau...

PATROANA (*râzând reţinut*): Te predai?

MITICĂ (simplu şi definitiv): Da.

PATROANA (tirană, cu gesturi senzuale): Fără condiţii?

MITICĂ: Fără.

PATROANA (porunceşte scurt): Vino îneoace...

MITICĂ (definitiv ascultător): Viu.

PATROANA (i-a făcut semn să se aşezre în fotoliul cu velinţe pe el. Se aşază şi ea, dar pe braţul gros al fotoliului, se apleacă uşor deasupra lui Mitică, privindu-l în ochi): Mă iubeşti?

MITICĂ (*cuminte*): Zău te iubesc.

PATROANA (surâzând şi ameninţând): Bagă de seamă!

MITICĂ (face un semn. cu amândouă mâinile: „absolut", ceea ce e la el un soi de f. urământ).

PATROANA (*cu ochii calzi*): *Şi* de ce mă, iubeşti?

MITICĂ (rămâne năuc):![]!?

PATROANA (*frumoasăfurioasă*): înţelegi, sau nu înţelegi?... De ce mă iubeşti?

MITICĂ (*conştiincios*): Lasă-mă să mă gândesc pul în

PATROANA: N" uv pe negândite, că minţi.

MITICĂ (surâde din toată inimao priveşte în ochi şi-i spune simplu): Pentru că eşti frumoasă! (Rămâne cu privirea într-a ei.)

PATROANA (*măgulită*): Vezi că minţi?

MITICĂ (continuă, tot firesc): Pentru că eşti bună.

PATROANA (*ameninţă, glumeşte*): *O* să vezi dumneata dacă sunt bună.

MITICĂ: Pentru că... pentru ca... (Oricât c*aută... nu m*ai g*ăseşte.) Zău d*acă ştiu!

PATROANA (*râde din toată inima*): Bir. e... Acum sputic-mi, de când mă iubeşti?

MITICA: Nu mai ţin minte de când... De când aveam paisprezece ani.

PATROANA: Cum poţi minţi cu atâta neruşinare? Nu mă cunoşti decât de şase ani.

MITICĂ (*cu o ciudată sinceritate*): Ce are a face? Din clasa a. patra de liceu mă gândeapi mereu că o să fiu funcţionar într-o bancă, şi că patroana o să fie frumoasă şi că am s-o iubesc. Altfel, de ce m-aş fi făcut funcţionar?

PATROANA (*îizând*); Argumentul e hotărâtor. (*Mai precis*:) Dar de unde ştiai că am să fiu eu?

MITICĂ (*emoţionai*): Alta în Icrcul dumitale? Ar fi putut să fie alta în locul dumitale?... Aş fi azvârâit-o în

mijlocul străzii… Numai dumneata putcai să fii!…

PATROANA: Şi acum şase ani, când m-ai văzut totâia Oară, ce ţi-ai zis?

MU ICĂ: Nu mi-am zis nimic… am început săcânt… aşa, pentru mine…

PATBOANA (râde cu dragoste): Ce cântai?

MITICĂ: Nu ştiu… am cântat vreo douăzeci de cântece… că te-am văzut când ieşeam de la bancă… plecai cu directorul în automobil… şi mi-a spus Jean: „Uite pe patron cu nevastă-sa”. (Râzând modest:) *Am cântat până* când Jean s-a plictisit şi m-a dat dracului. Pe urmă am cântat singur acasă. De atunci căutam totdeauna să te văd…

PATROANA (*puţin surprinsă*): Bine, dar atunci eram măritată!

MITICĂ (hăihui, gândeşte despre el cum ar gândi despre altul): Ce-mi pasă mie? Eu te iubeam aşa… (Ca pe un lucru depărtat, fără speranţă, dar el nu găseşte cuvântul)

PATROANA (fără voia ei, îi ia mâna): Mitică!… (îl învăluie cu o privire caldă şi prietenoasă, şi după un răstimp de emoţie, tot femeie:) Atunci, dacă mă iubeai, de ce mă vorbeai totdeauna de rău?

MITICĂ (*sfios ca şi până acum*): Mi-era frică să nu afle cineva la cine mă gândesc.

PATROANA (mirată, simplu): De ce?

MITICĂ: Mi-ar fi fost ruşine… ar fi râs toţi de mine…

PATROANA (*surâde, îi mângţie lin mâna*): Ei bine, şi până când m-ai fi iubit aşa?

MITICĂ (firesc, ca pe un lucru judecat, rezolvat definitiv): Mereu…

PATROANA (*tulburată*): Cum? Ai suferit mereu în tăcere?

MITICĂ (în modul cel mai firesc din lume): Dar n-am suferit de loc…

PATROANA (uimită, nu mai pricepe nimic): Cum, n-ai suferit să mă ştii a altuia?

MITICĂ (privind-o ca un copil, cu o resemnare care

nici nu mai e resemnare): Nu.

PATROANA: Cum asta? Mă ştiai a altuia şi nu su
— >
fereai?

MITICĂ: Sigur că nu! Eu nu vream decât să te văd în fiecare zi când treceai în automobil. (*Îi bale şi acum inima amintindu-şi cu o bucurie tainică.*) îmi plăcea mai mult automobilul vechi, cel albastru, că era deschis... ÎI vedeam de departe.

PATROANA (*certându-l*): Şi făceai semn agentului...

MITICĂ: Era băiat bun.

PATROANA (*mirată*): Şi pentru o ţigară se oprea toată lumea?

MITICĂ (*candid*): Cine ce pierdea? Când noi câştigam amândoi: el ţigara, şi eu te vedeam mai mult pe dumneata. (*Îi priveşte rochia.*) În fiecare zi mă întrebam cu ce rochie ai să fii.

PATROANA (*mereu femeie*): Şi n-ai suferit niciodată?

— Absolut niciodată din cauza mea?

MITICĂ (se ridică în picioare, încruntat): Ba da.

PATROANA (se ridică şi ea): Când?

MITICĂ: Acum, în urmă, când am fost la dumneata... Nu ştiu ce s-a întâmplat cu mine atunci...

PATROANA:?!...

MITICĂ: Nu ştiu... Până atunci erai departe de mine, ca stelele, pe urmă dintr-odată erai atât de aproape, la un pas, mi-a venit rău când am văzut pe Valtezeanu lângă steaua mea... Am încremenit...

PATROANA (*maliţioasă*): Ba dimpotrivă, erai extrem de agitat.

MITICĂ: Tot aia. Îmi venea să-l zvârl pe fereastră...

PATROANA: Suferea! mult?

MITICĂ: Mă durea tot corpul... era prea ticălos... a pus mâna pe piciorul dumitale...

PATROANA (*mângâindu-l*): Ai suferit din cauza mea...

MITICĂ: Din cauza lui, nu din cauza dumitale.

PATROANA: Dar, ia ascultă... Uită-te în ochii mei. Cât timp ai să-mi mai zici dumneata?

MITICĂ:?

PATROANA: Te rog să-mi spui de aici înainte „tu”!...

MITICĂ (spune în gând „tu” şi simte că e o imposibilitate, surâde încercând).

PATROANA: Aşa... să-mi zici „tu”.

MITICĂ: Bine, am să-ţi zic... (Cand*id:) C*ând voi fi singur.

PATROANA: Nu, acum: „tu”.

MITICĂ (stângaci): Tu.

PATROANA: Şi să te mai prind că mai zici că sunt patroană!

MITICĂ (se uită lung, surâzând, în ochii ei, căci se ştie vinovat): Nu.

PATROANA: Bine, şi acum să-mi răspunzi la altceva: dacă mă iubeai atât de mult, de ce ai spus în seara ceea că nu poţi să mă iei de nevastă?

MITICĂ: Nu ştiu... Naiba să ştie... Prea erau mulţi de faţă.

PATROANA: Ei şi?...

MITICĂ: Pe urmă mi s-a părut că-ţi baţi joc de mine... Cum naiba să-mi închipui eu că t... (Vrea să *spui*e „t*u”, d*ar *s*e *împ*iedică *emoţion*at.*) Vezi?* Nu merge.

PATROANA (*surâde cu dragoste*): Merge... Zi: tu... şi încă!... * (Îi mângâ*ie părul.) Nu-ţi* venea să crezi că te-aş putea iubi?

MJTIC & (zâmbind zănatec): Parcă acuma cred?

PATROANA (surâzând indignată): A! A!

MUICĂ (*se scoală*): Dumneata eşti ceva... Nu ştiu cum să-ţi spun... un lucru fără pereche... Ca mine sunt nenumăraţi... toată strada... de ce să mă iubeşti pe mine? ...

PATROANA (mişcată, îi strânge mâinile, privindu-l cu duioşie) *

MITICĂ: Nu, eu mă cunosc... Ai face o afacere proasta...

PATROANA: Da? Eu cred că e cea mai bună din toate câte am făcut până acum.

MITICĂ (*stă un minut pe gânduri*): Aş vrea s-o văd şi

pe asta!

PATROANA (*îl priveşte precis*): „Mai" nătâng şi nebun, îmi placi aşa cum eşti tu... Cu năzdrăvăniile tale... Cu „spiritele tale" fără niciun Dumnezeu şi cu toate „incorectitudinile" tale... Pentru că ai aşa, ascuns sub haină, un pumn de inimă...

MITICĂ (stânjenit, căutând spre haină): Tare curios aş fi...

y

PATROANA: Taci... Pentru că atunci când cineva te cunoaşte, poate avea încredere în tine... Pentru că acolo unde alţii cântăresc totul, tu îţi dai fără nicio socoteală muncă şi suflet.

MITICĂ (tulburat, trădându-şi emoţia, prin aceste încercări de a face spirite): Mai păcălesc şi eu pe-ci ne pot.

PATROANA: Da... Când crezi că ai păcălit pe alţii, tot tu eşti în pagubă... Ai înţeles pentru ce îmi eşti atât de aproape, Mitică?

MITICĂ (*copleşii, de emoţie*): Dacă-ţi sunt aproape, fereşte-ţi buzunarele...

PATROANA: N-ai să taci odată? (*îl trage de păr*), Ascultă: şi pe urmă, am încredere, pentru că mă iubeşti... Ştii tu ce înseamnă sentimentul acesta: să te ştii iubită... să ai convingerea, că eşti iubită cu adevărat?

MITICĂ: Dar de unde ştii?

PATROANA (înfuriată): Ascultă... oi fi tu „Mai" nebun... dar eu sunt şi mai nebună. Află că am fost şi sunt Georgeta Popescu (flotărâta:) Şi-acum, văd eu că nu mai merge cu tine altfel... (îl sileşte să stea în fotoliu, apoi, stând şi ea pe braţul fotoliului, îl cheamă spre ea.) Vino încoace! (El şovăie, amintind cu zâmbetul de palma primită; atunci se apleacă ea, îl îmbrăţişează lung.)

SUBDIRECTORUL (apare tiptil, constată încântat, apoi face semn celorlalţi): Poftiţi încoace... (Tare:) Ei, v-aţi împăcat? (Cei doi îmbrăţişaţi tresar şi sar de pe fotoliu.) Despre cununie să n-aveţi nicio grijă... Vă cununăm noi doi. (0 arată, ţinând-o de mână, pe Ana, mucalit, cu gravitate.) Că mi-am aflat şi eu borească straşnică (o fi, n-o

fi, s-o vedea)…

PATROANA (*vede asta, se smuceşte, veselăşi indignată*): M-ai compromis, m-ai compromis… (Prec*is:) T*rebuie să mă iei de nevastă!

MITICĂ: Te iau.

(E o mişcare de prietenie între toţi cei de faţă, care sunt încântaţi.)

JEAN (*murmură nemângâiat totuşi, parcă mai mult pentru el*): Mă Mitică, dacă luai de la Valtezeanu comisionul ăla… Trei milioane… azi am fi…

MITICĂ (*fanfaron*): Eşti un idiot. Ara refuzat dinadins… Ehei, n-aveţi voi habar cine sunt eu… Am calculat totul. Ştiam că o s-o fac praf şi o să mă ia de bărbat… (O măsoară cu o *privir*e *c*a*l*d*ă.) Mă, nu fa*ce o nevastă ca asta trei milioane?

PATROANA (îşi muşcă buzele înciudată şi îi. arde o straşnică palmă): Popescule…

MITICĂ (o prinde voiniceşte în braţe): Popeasco… (Ea se zbate mânioasă… el o sărută apăsat, până când braţele ei se moaie şi prelungeşte ea sărutul.)

CUPRINS

Prefaţă.
Tabel Cronologie… XXXVII
Suflete tari…
Jocul ielelor
Mitică Popescu

Redactor responsabil: Nicolae Teică Tehnoredactor: Traian Arrietoianu

Dat la cules 1.01.1964. Bun de tipar 12.03.1964. Apărut 1964. Tiraj 40.140 ex. broşate. Hârtie ziar de 50 g/m². Formut 700X920J32. Coli ed. 20, 91. Coli tipar 15, 75. Planşe tiefdruck 1. A. nr. 15755/1963. C.Z. pentru bibliotecile mari OR. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R-2.

3 *Roşu şi Negru* (în).

1 Bar. spuneţi, nu vă stinghereşte să Fiji numiţi…

străini? (Fr.)

I mi

ÎI – Camil Petrescu – Teatru, vol. I 113

Tiparul executat sub comanda nr. 40021 Ja Combinatul Poligrafic „Casa ScânteU*, Piaţa Scânteii nr. 1 Bucureşti – R.P.R.